

Sve ljudske kulture, od klasične i biblijske, do one Indijanaca Sjeverne i Južne Amerike, dijele mit o drevnom potopu, katastrofi koja se spustila s neba i uništila ljudsku rasu. U ovoj knjizi autor povezuje taj univerzalni kulturni fenomen s pričom o izgubljenoj civilizaciji Atlantidi, koja je nestala u jednom danu i noći u velikoj kataklizmi.

Uvjerljiv dokaz o iznenadnoj propasti legendarne civilizacije

BIBLIOTEKA

Nakladnik "STARI GRAD"

Za nakladnika Zdravko Cikuša

Urednici biblioteke Božica i Zdravko Cikuša

Prijevod Petra Štrok

Likovno rješenje naslovnice Zlatko Bilandžija

Grafička priprema Aurelije

Tisak

Ekološki glasnik, Zagreb

Frank Joseph

UNIŠTENJE ATLANTIDE

Uvjerljiv dokaz o iznenad propasti legendarne civilizacije

STARI GRAD

Zagreb, 2004.

Naslov izvornika

Frank Joseph THE DESTRUCTION OF ATLANTIS

Compelling Evidence of the Sudden Fall of the Legendary Civilization

First published in the USA by Bear & Company, a division of Inner Traditions International, Rochester, Vermont. This edition published by arrangement with Inner Traditions International, Copyright © 2002 by Frank Joseph

Copyright © za hrvatski jezik STARI GRAD 2004.

Nijedan se dio ove knjige ne smije reproducirati bilo kakvim mehaničkim, fotografskim ili elektroničkim postupkom, ili u obliku fonografske snimke niti se smije pohraniti u povratni sustav, prenositi, prevoditi na neki drugi jezik, ili na bilo koji drugi način kopirati za javnu ili privatnu uporabu bez dozvole izdavača, pri čemu

se isključuju kratki odlomci koji se smatraju "poštenom uporabom" za potrebe proučavanja, a označeni su navodnicima. , . , . .

JQJ,9

CIP - Katalogizacija u publikaciji Nacionalna i sveučilišna knjižnica - Zagreb

UDK 001.94(309)

JOSEPH, Frank

Uništenje Atlantide : uvjerljiv dokaz o iznenadnoj propasti legendarne civilizacije / Frank Joseph ; prijevod Petra Štrok>. - Zagreb : Stari grad, 2004. (Biblioteka Saturn)

Prijevod djela: The destruction of Atlantis.

ISBN 953-6716-327-2

I. Atlantida - Studija

II. Legendarne zemlje - Znanstvene zagonetke

III. Potonuli kontinenti ~ Znanstvene zagonetke

440916192

Sadržaj

Predgovor	4
Uvod: Ludilo Atlantide.....	5
I. "U jednome danu i noći" Rekonstrukcija	15
II. Gdje je Atlantida?	36
III. Kraljica legendi	76
IV. Vatra s neba	90
V. Kako je uništena Atlantida?	127
VI. Kada je uništena Atlantida?	158
VII. Život u Atlantidi	174
VIII. Otkrivanje Atlantide	188

IX. Priča o Atlantidi ispričovijedana u jednome dahu ... 191

Epilog: Mi kao Atlantidani195

Bilješke 199

Predgovor

Atlantida! Sama riječ izaziva oduševljenje, znatiželju i nevjericu izmiješanu sa željom da doista postoji. Naraštaji istraživača bili su opsjednuti izgubljenom civilizacijom, a milijuni ljudi koji su pročitali bezbroj knjiga o toj temi, pitali su se je li ta kratka Platonova priča o potonulome gradu ipak ono što mnogi pretpostavljaju - samo "mit" i, prema tome, kako riječ govori, izmišljena stvar ili osoba o kojoj se govori kao da je postojala.

Pri stvaranju svoje knjige, koju sam utemeljio na sumerskim tekstovima zapisanima na glinenim pločama prije više tisućljeća, suočio sam se s Herkulovim zadatkom dokumentiranja i dokazivanja da su događaji, o kojima govore drevni narodi, doista stvarni, a ne "mitovi" - bajke nastale suviše živom maštom.

Frank Joseph je zavidnom jednostavnošću demistificirao Atlantidu i rekonstrukcijom odveo čitatelja u to legendarno mjesto. Tako se čitatelj pridružuje pomorskom kapetanu u njegovu uzbudljivom dolasku u svetu luku. Navodeći gdje, kada i kako je Atlantidu zadesila njezina sudbina, Joseph gotovo neprimjetno okončava raspravu o "Mitu ili stvarnosti". Baveći se uništenjem Atlantide, on uvjerava čitatelja da je ta otočna država doista postojala. Ponudivši uvjerljivo mjesto, vrijeme i uzrok katastrofe, učinio je opravdanim svaki dokaz koji bi se još uvijek mogao pronaći nakon toliko mnogo tisuća godina.

Uništenje Atlantide opisuje grad, središte otočnog carstva, suočenog s dizanjem mora i nebeskim katastrofama. Budući da smo i sami suočeni s globalnim zatopljenjem i porastom razine mora, objašnjenje prošlosti Franka Josepha trebalo bi osobito zainteresirati čitatelje na cijelom planetu.

Zecharia Sitchin, autor *The Lost book of Enki* i *The Earth Chronicles*

UVOD

Ludilo Atlantide

"Don Quijote je čitajući postao gospodin. Povjеровавši u ono što je pročitao, postao je lud. " George Bernard Shaw

Prosijed Arapin u svojoj dugoj crnoj galabiji gundao je i rukom nestrpljivo pokazivao prema mojoj čuturi. U Sjevernoj Africi voda i život znače isto, a ja sam bio sam, pogani Amerikanac u zaboravljenome kutu muslimanskog Maroka, koji je došao istraživati sumorne ruševine drevnoga grada kako bi otkrio tragove još starije civilizacije. Moj prijatelj, koji je također izgledao prilično drevno, nije govorio engleski. Ja nisam govorio arapski. Usprkos tome, samoinicijativno se imenovao mojim vodičem do Lixusa.

Njegovo se lice iskrivilo u groteskan, krezub osmijeh, pa sam mu nevoljko prepustio ostatak vode u mojoj čuturi. Ispraznio ju je stojeći, dok je dragocjena tekućina prskala po isprženoj zemlji, a potom se priljubio uz rimski pločnik. Mrmljajući dubokim i tihim glasom, kao da izgovara mantru, spustio je dlan svoje desne ruke na prašnjavo kamenje i protrljao ga kružnim pokretom. Na smeđe-sivoj površini su se postupno počeli razotkrivati nejasni obrisi mozaika.

Dok je starac tako mrmljajući trljao pod, na šupljikavom kamenju su se počele razabirati boje - karneolsko crvena, žuta poput zlatnoga žita, modra, morsko-zelena - i obrisi lica. Isprva velike, modre oči, te dugi zlatni uvojci, izražajan nos i usta otvorena kao da nekoga dozivaju. Postupno se iza portreta otkrivala živopisna slika mora s mnoštvom dupina. Popunjavale su se sjene i raskošne boje tijela, otkrivajući debeo vrat, široka ramena i velik trozub. Bio je to prikaz boga oceana, rimskoga Neptuna, grčkog Posejdona, majstorski izrađen mozaik čiji su se izvorni dijelovi i živahne boje potpuno sačuvale nakon dva tisućljeća. Starac koji je "stvorio" tu sliku prestao je trljati kamenje, pri čemu je prikaz gotovo istodobno počeo blijedjeti. Svijetle boje izgubile su sjaj. Lice je postalo mutno kao da je prekriveno maglom i oblakom. Trenutak poslije bilo je neprepoznatljivo. Kada je prolivena voda ishlapila na sjevernoafričkome suncu, mozaik je potpuno nestao, iznova se utopivši u nerazlučivom smeđe-sivom pločniku. Dragocjen sadržaj moje čuture bio je žrtva ljevanica bogu vode, koji je razotkrio svoje bezvremeno lice samo onoliko dugo koliko je trajalo žrtvovanje.

Moj susret s Neptunom kao da je personificirao potragu zbog koje sam stigao iz svog doma u Colfaxu, u Wisconsinu. Cilj te potrage leži skriven poput mozaika, no odgovarajućom bi metodom mogao biti otkriven. Na obalu Maroka stigao sam samo kako bih istraživao, fotografirao i, prije svega, doživio Lixus, "Grad svjetla", kakvim su ga ostavili Rimljani. Ruševine se nalaze u blizini razrušenog grada Larachea, uz obalu tamnoplavog Atlantskog oceana. Rimske su samo gornje i najmlađe ruševine u arheološkoj zoni.

Prepoznatljivi rimski stupovi i svodovi stoje na kamenim ruševinama starijih, nepoznatih arhitekata. Dlanom ruke sam prešao preko jednog od tih masivnih, savršeno obrađenih monolita i zadržao od uzbuđenja, nalik doživljaju već viđenog - vještina izrade nevjerojatno je podsjećala na slično masivno, drevno kamenje koje sam dotaknuo visoko u Andama u Južnoj Americi i na dnu oceana pokraj otoka Biminija, 88 km istočno od Floride. Prije negoli su Rimljani kolonizirali sjeverozapadnu Afriku, ona je bila neovisno kraljevstvo Mauretanija. Prije Mauretaniaca, ondje su živjeli Feničani iz Kartage. No, tko je gradio gradove prije njihova dolaska?

PITANJE ŽIVOTA I SMRTI

Maroko je bio središnja točka moje potrage ukorijenjene u opsesiji. Nekoliko tjedana prije toga, jahao sam na konju, na sedlu od crvene kože, pustinjskim pijeskom u sjeni Velike piramide. U Gornjoj dolini Nila čuo sam svoje korake kako odzvanjaju u golemu Hramu pobjede Ramzesa III. U Turskoj sam s bedema Ilija promatrao veliku ravnicu na kojoj su Grci i Trojanci vodili kobnu bitku. Posvuda sam skupljao dijelove izgubljene, pretpovijesne slagalice mnogo veće od svih mjesta koja sam posjetio.

Poput opsjednutog čovjeka s misijom, putovao sam od najstarije poznate grobnice na svijetu, u Irskoj, podzemnog hrama etruščanske Italije, preko Atene, gdje je grčki filozof Platon prvi put ispričavao priču zbog koje sam krenuo u lutanja. Svugdje gdje sam putovao osjećao sam se zaštićen od ljudi i događaja, koji su ponekad ugrožavali moj život, vođen k odgovorima koje sam tražio. No, odgovora nikada nije bilo dovoljno. Bili su raštrkani poput mrvica kruha pred gladnom pticom, vabeći me uvijek prema sljedećem svetome mjestu.

Popeo sam se na goru Idu na Kreti kako bih vidio špilju u kojoj se rodio vrhovni bog s Olimpa, Zeus. Morao sam posjetiti i druge otoke - Santorini u Egejskome moru, čiji je srpast oblik nastao vulkanskom erupcijom koja je isparila planinu, te Delos, rodno mjesto Apolona, boga svjetla i prosvjećenja; Tenerife u Atlantskome oceanu, čije zlokobne planine još uvijek seizmički podrhtavaju; Lanzatore, čije visoke, stožaste piramide još uvijek, nakon nebrojeno mnogo tisućljeća, obilježavaju put Sunca; i Gran Canaria, gdje sam pronašao otisak samoga Atlanta. Moja potraga me odvela daleko od Staroga svijeta, preko mora do divovskih geoglifa fantastičnih životinja i divovskih ljudi nacrtanih u peruanskoj pustinji, te do najzgonetnijeg bolivijskog grada visoko u planinama. Ondje sam se uspinjao meksičkim piramidama, a ne tako daleko od kuće, od Wisconsinu do Louisiane sam tražio humke s reljefima ptica i zmija.

Katkada je cijena koju sam platio za ta i mnoga druga putovanja, koja su mi promijenila život, prelazila materijalnu vrijednost. Na Lanzaroteu sam se gotovo utopio kada sam zbog plime ostao zatočen u špilji na obali mora. Poslije istoga dana, spasio sam se tako što sam se štapom za hodanje spustio u grotlo vulkana. U Tangeru sam pobjegao pred bandom razbojnika. U Peruu nisam imao toliko sreće. Ondje su me tri čovjeka pokušala udaviti, te me ostavila u nesvijesti na ulicama Cuzcoa.

Iako je ova knjiga već tiskana, ona nije dovršena, niti će ikada biti, jer na svojim putovanjima neprestano otkrivam nove dimenzije u beskrajnoj potrazi za pričom, koja nikada neće biti potpuno poznata. Sve te pustolovine imaju samo jednu osnovnu svrhu - da se iznova povežu s onime što je izgubljeno. Taj moj cilj može se racionalno obrazložiti - otkrivanje korijena civilizacije, alkemijsku uzbuđenje pretvaranja dramatične legende u povijesnu stvarnost - ili se, pak, može opravdati izvrgavanjem golemim količinama vremena, energije, novca i opasnosti koja ugrožava moje fizičko postojanje. No, to bi bila tek djelomična objašnjenja. Neki instinktivan povod, koji se ne može objasniti riječima, mogao bi obrazložiti što se dogodilo s radosnom opsesijom moga života. To premašuje granice uobičajene intelektualne znatiželje.

Ta idée fixe nije samo moja. I drugi su istraživači bili i još uvijek jesu začarani poput mene. Najiskrenije se nadam da će se čitatelji ove

knjige barem približno toliko zaraziti - naravno, za njihovo dobro! Groznica me uhvatila veoma blago. U proljeće 1980., dok sam prebirao po knjigama u knjižnici u Chicagu, kupio sam primjerak knjige L. Sprague de Campa, *Lost Continents* ("Izgubljeni kontinenti"), prvu knjigu o Atlantidi koju sam pročitao. Do tada ništa nisam znao o Atlantidi, smatrajući je tek slučajnom, ne odviše zanimljivom legendom. De Camp je uvjerljivo i zabavno pisao o najhitnijim argumentima o postojanju Atlantide, opovrgavajući tvrdnje razumnim geološkim zaključcima i dostupnom povijesti. Sviđalo mi se to njegovo suvislo stajalište. No, izazvao je više pitanja nego odgovora, ostavivši u meni osjećaj da u tome mitu, koji je opstao gotovo dvadeset četiri stoljeća, i koji je on tako džentlemenski odbacio, postoji nešto mnogo više. Iznova sam pročitao *Lost Continents* i proučio sve knjige navedene u njezinoj bibliografiji. Neke od njih su bile smiješne, druge prihvatljive, no sve su nudile nešto što je navodilo na razmišljanje. Iako sam još uvijek smatrao da je Atlantida izmišljena, nisam mogao odbaciti mogućnost da se iza toga mita skriva neka stvarnost.

OTKRIJEMO LI PROŠLOST, SPOZNAT ĆEMO SEBE

Odgovor bi se mogao nalaziti u rukopisima filozofa Platona iz četvrtoga stoljeća pr. Kr. Njegovi Dijalozi predstavljaju najstariji poznati izvještaj o Atlantidi. Čitajući *Timeju* i *Kritiju*, poput mnogih drugih čitatelja nisam se mogao oteti dojmu da on izravno pripovijeda stvarne događaje, koji su se dogodili stvarnim likovima i na stvarnome mjestu. Pisao je o carstvu na prekrasnome otoku u oceanu na kojemu su živjeli veoma nadareni ljudi, koji su uživali i slavili u svojim blistavim hramovima i palačama, dok iznenada nisu bili uništeni u geološkoj katastrofi koja je imala razmjere nuklearne. Većina suvremenih znanstvenika odbacuje njegovu pripovijest kao alegoriju.

No, poput mnogih drugih čitatelja djela velikog mislioca, osjećao sam da se u njegovim riječima skriva nešto više. Podrobno sam proučio svaku točku Platonovih Dijaloga, istodobno od dopunskog istraživačkog materijala gradeći veliku knjižnicu, koja je gotovo premašivala razmjere mojih bilježaka. Istraživao sam pojavu pomicanja Zemljine ploče, vulkanologiju, podvodnu arheologiju, komparativnu mitologiju, arheobiologiju, arheoastronomiju i osobito povijest. Uronio sam duboko u prošlost, od razdoblja *Homo erectusa* i paleolitika do preddinastičkoga Egipta i drevne Mezopotamije, te

američkih kultura u meksičkoj dolini i Andama. Što sam više naučio, želio sam više znati. Potraga za Atlantidom bila je nezadovoljavajuća i nedostižna, ali me istodobno obogaćivala jer je odgovor na jedno pitanje redovito nametao nekoliko novih pitanja.

Nakon više godina istraživanja, moja se istraga nije suzila nego još više proširila. Osjećao sam još veći izazov i bio sam odlučniji nego ikada da odgonetnem zagonetku. Prije kraja desetljeća, podaci koje sam skupio bili su dovoljni da dokažu postojanje Platonova potonuloga grada. Međutim, ne mogu reći kada sam točno utvrdio da je Atlantida doista postojala. U to me nije uvjerio nijedan presudan dokaz. Cjelokupno objektivno stajalište o čitavoj civilizaciji počelo se oblikovati tek nakon što sam iznova proučio mnogo skupljenog i organiziranog materijala, utvrdivši zajedničke teme i obrasce, koji su se stalno ponavljali.

Poput dijelova mozaika Neptunove glave koje je otkrio stari Marokanac, Atlantida se postupno razotkrivala u jednoj, potpunoj slici, čija se vrijednost može prepoznati samo ako se promatra iz pravoga kuta. Ta perspektiva se oblikovala ispravnim povezivanjem različitih dijelova podataka. Nisam pokušavao ugurati činjenice u neke unaprijed stvorene predodžbe. Upravo suprotno, moji su zaključci nastali na temelju dostupnih podataka. Nisam pokušavao dokazati ili opovrgnuti postojanje Atlantide, nego ustanoviti razlog zbog kojeg se tako dugo zadržala u ljudskoj mašti. Konačna spoznaja da je to mjesto ipak postojalo, bila je zastrašujuća i uzbudljiva. Međutim, točno je da postoji veoma malo fizičkih dokaza o njezinom uništenju, koji su uglavnom dvosmisleni. No, da sam o tome slučaju mogao raspravljati na nekom sudu, znao bih da raspoložem dokazima dovoljnima da ishodim osuđujuću presudu. Nisam mogao ni zamisliti da će me znatiželja odvesti do tako golemog projekta. Isprva sam osjećao da nisam dostojan napisati knjigu o Atlantidi. Naime, nisam arheolog, a ta tema je suviše opsežna čak i za stručnjake na bilo kojem polju istraživanja. Jedina osoba koja bi mogla napisati knjigu o Atlantidi morala bi biti genijalan stručnjak za više od deset različitih znanosti.

Bio sam suočen s istom dilemom kao i astronomi Clube i Napier u njihovoj srodnoj studiji *The Cosmic Serpent* ("Kozmička zmija"): "Nijedan pojedinac nema dovoljno znanja da potpuno znanstveno analizira više od djelića dokaza, koji se odnosi na neku temu. S druge strane, sve veći porast specijalizacije znanja može rezultirati

sterilnošću i pogreškama: sterilnošću zato što se obuhvatna slika može previdjeti, a pogreškama zato što će stručnjak pokušati suviše naglasiti značenje jednog ili drugog podatka iz svog polja istraživanja. Stručnjak smije pridati značaj pojedinostima; no nitko ne prosuđuje teoriju evolucije samo zato što se ona može primijeniti na leteće vjeverice Istočne Azije." Nijedan plaćeni arheolog danas ne smije dotaknuti temu Atlantide, bez obzira želi li je objasniti ili odbaciti. Pružiti objašnjenje razloga njihove ekstremne odbojnosti prema svemu što se odnosi na Atlantidane, čitateljima koji nisu upoznati sa sadašnjim, prilično bijednim okolnostima suvremene američke arheologije, zahtijevalo bi stvaranje posebne knjige. Ustvari, takva knjiga već postoji - *The Hidden History of the Human Race* ("Skrivena povijest ljudske rase"). Dovoljno je reći da u svetim hodnicima akademije danas vlada snažna dogma, koja zahtijeva da nitko ozbiljno ne obraća pozornost na izvjesne zabranjene teme.

SVE OSIM ATLANTIDE

Postoje opravdani razlozi zbog kojih ozbiljni istraživači, bez obzira jesu li ili nisu profesionalci, izbjegavaju spomenuti riječ koja počinje slovom "A". Rečeno im je da su Atlantidu osnovali svemirci, da svojom čarobnom zrakom još uvijek potapaju brodove, da su njezini stanovnici-izvanzemaljci još uvijek živi i da stanuju ispod Sjevernog pola, te mnoge druge izmišljotine zbog kojih svaki razuman istraživač odbacuje ideju o potopljenom gradu gotovo kao halucinaciju. Atlantida se povezivala s drevnom Trojom, Bahamima, Hebridima, sjevernom Njemačkom, čak i drugim planetom. Privilegirani znanstvenici koji su istraživali tu priču, predložili su teoriju da se Atlantida nalazila na Kreti, dok najnovija tumačenja "difuzionista" pretpostavljaju da je riječ o Antarktiku. Ta nemogućnost lociranja prave Atlantide ne postoji od nedavno. Godine 1841., ogorčeni T. H. Martin napisao je u *Etudes sur le Timee de Platon*: "Mnogi znanstvenici koji su krenuli u tu potragu, noseći sa sobom više ili manje težak teret učenosti, no vođeni samo svojom maštom i hirom, putovali su nasumce. I gdje su stigli? Tvrde - u Afriku, Ameriku, Spitz-bergen, Švedsku, Sardiniju, Palestinu, Atenu, Perziju i Cejlon." Istraživanjem sam otkrio da su Atlantidani imali svoj utjecaj na svim navedenim područjima, pa i dalje od njih, stoga ne treba čuditi što su istražitelji otkrili zanimljive tragove izgubljene civilizacije na međusobno veoma udaljenim mjestima. Iako su neka od tih mjesta možda doista bila atlantidske kolonije ili utočišta njezinih

preživjelih stanovnika, sam grad se ne može identificirati ni s jednim od njih. Jedan od razboritijih atlantologa iz ovoga stoljeća, James Bramwell, jezgrovito je izjavio: "Atlantidu moramo razmatrati kao da se nalazila u Atlantskome oceanu, inače to uopće nije Atlantida."

S obzirom na nepromišljene tvrdnje iznesene o "izgubljenom kontinentu", ne začuđuje što većina stručnjaka s prijezirom odbacuje samu ideju Atlantide. Gomile špekulacija koje okružuju rasprave o Platonovoj priči predstavljaju prepreku koju moraju premostiti svi iskreni istraživači kako bi stigli do istine. Prema tome, netko drugi, osim arheologa ili okultista, bio bi spremniji razvrstati istinu zakopanu ispod desetljeća službenog neprijateljstva i fanatičnog ekstremizma.

Možda me upravo činjenica da sam studirao novinarstvo na Sveučilištu u Južnom Illinoisu, te poslije radio kao reporter-istraživač u Winnetka Paper, pripremila da razlučim činjenicu od fantazije, kako bih pronašao smisao koji leži u drevnoj tajni. Mislio sam da bih, pristupanjem Atlantidi kao arheološkoj detektivskoj priči, možda mogao otkriti istinu. Konačno, reporterov je zadatak da skupi što je više moguće dokaza i potom ih poreda u suvislu sliku, koja će biti predstavljena općoj javnosti. S druge strane, arheolozi ne odobravaju popularizaciju svog rada, koji se, u svojoj prirodi, subjektivno usredotočuje na pojedinačne dijelove cjeline. Oni su posve napustili temu Atlantide kako bi izbjegli napore da je objasne, bilo kao potpunu izmišljotinu ili kao pogrešno tumačenje drevnih događaja u Egejskome moru. Na taj način su polje istraživanja ostavili otvorenim za istraživače koji ne raspolažu akademskim kvalifikacijama.

ATLANTIDA ŽIVI!

Dakle, knjigu Uništenje Atlantide objavio sam 1987. u ulozi reportera. Prihod koji sam od nje dobio uložio sam u sljedećih osam godina mojih prekomorskih istraživanja. Dokazi koje sam skupio tijekom tih dugih, opsežnih putovanja nisu samo potvrdili većinu mojih prvotnih zaključaka, nego su ih proširili mnogo dalje od poglavlja prvog izdanja. Kada mi se ukazala mogućnost drugog izdanja knjige, odlučio sam izvoran tekst predstaviti kao temelj kojemu ću dodavati najnovije materijale. Rezultat toga je opsežno i prošireno izlaganje, pet puta veće od izvornika. Knjige o Atlantidi uglavnom sadrže tek rekapitulirane, do tada nebrojeno puta iskorištene podatke. Uništenje Atlantide je

jedinstvena knjiga jer pruža, nov dokaz koji u većem dijelu nikada prije nije bio dostupan širem čitateljstvu, pa čak ni starijim istraživačima potonule civilizacije. Taj dokaz je ovdje predstavljen u uvjerljivom kontekstu bliskoistočnog brončanog doba, nepomaknutog, što se uglavnom čini, od poznate nam povijesti, za šest tisuća i petsto godina. Ti dokazi objavljeni u prethodnim publikacijama predstavljeni su u novome svjetlu. Neki od njih su odbačeni jer su opovrgnuti suvremenim istraživanjima, a neki su se uklopili u novo gledište o Atlantidi.

Suhoparno ponavljanje dokumentiranih teorija neće uskrsnuti Kraljicu Legendi iz njezina vodenog groba. Neophodan je potpun pomak svijesti. Dogme prošlosti više ne počivaju na čvrstim temeljima o kojima su toliko dugo ovisile, jer sve više istraživača, od kojih neki posjeduju izvanredne znanstvene kvalifikacije, javno iznose svoje ozbiljne dvojbe o zastarjelim teorijama, koje se propovijedaju kao sveto pismo Akademije. Službeno stajalište o navodnim prvim ljudskim civilizacijama u Mezopotamiji i dolini Nila; isticanje nemogućnosti da su drevni pomorci mogli preploviti ocean od Europe, Bliskog istoka, Afrike ili Azije do obje Amerike; nepostojanje bilo kakvih veza između drevnih naroda Meksika i Perua - takva i slična uvriježena stajališta ubrzano potkopavaju teška pitanja, koja postavlja nov naraštaj istraživača. Svijest o Atlantidi sljedeća je na popisu pitanja, koja su suviše radikalna da bi ih se razmatralo. No, to je ujedno i najeksplozivnije od svih pitanja, jer odgovor na njega može katastrofalno uništiti službeni nauk. Možda su upravo zato toliko nepopustljivi branitelji teorije o Atlantidi kao mitu. Nakon mnogih desetljeća nijekanja suviše je toga što bi mogli izgubiti.

Glavni cilj ove knjige je da u čitateljevoj mašti pokuša oživjeti izgublenu civilizaciju. Nije dovoljno samo isticati činjenice - bez obzira koliko uvjerljivo. Da bi Atlantida živjela u umu, neophodan je uvjerljiv činjeničan temelj na kojemu će se predstaviti objašnjavajuća teorija uz vjerodostojnu rekonstrukciju. Same činjenice moraju se razviti tako da više nalikuju tragovima fascinantnog misterija, nego beživotnim sastojcima pukog nagađanja. Misterij, pak, ispituje teorija koja sve dokaze ujedinjuje u obuhvatno rješenje. Pomoću činjenicama potvrđenih elemenata te sjedinjujuće teorije, rekonstruirao sam svakodnevni život u Atlantidi - kako je izgledalo šetati ulicama Atlantide pokraj njezinih hramova i palača, svjedočiti posljednjem

danu kroz oči samih Atlantida. Nadao sam se da će takva rekonstrukcija događaja oživjeti temu koja je predugo bila mučena od strane profesionalnih istraživača, neiskusnih povjesničara i samozvanih medija.

Činjenična Atlantida dovoljno je fantastična. Ovo istraživanje, prema tome, ne ističe tvrdnje, ne prepušta se špekulacijama koje nisu potvrđene suvremenim razumijevanjem prošlosti. Ono izbjegava okultne i izvanzemaljske teorije koje diskreditiraju povijesnu Atlantidu u očima stručnjaka i javnosti. Ono se isključivo oslanja na bolje utvrđene podatke i suvislo izvedene zaključke suvremene znanosti, priznate povijesti i komparativnog mita. Ne može li se legenda o Atlantidi uvjerljivo premetnuti u dostupnu, racionalnu teoriju, koja se uglavnom temelji na dokumentiranim mjerilima, tada je ona doista samo legenda nedostojna naše znatiželje. No, ostavimo li po strani paranormalne špekulacije, budimo barem toliko pošteni da slijedimo činjenice bez obzira kamo nas one odvedu.

No, to ne znači da Atlantidi nedostaje mistična dimenzija. Naime, ona je duboko ukorijenjena u misticizmu. Kultura Atlantida bila je potpuno usmjerena k postizanju duhovne moći posredstvom mističkih umijeća. Naime, Atlantidani su upravo jednog od najmističnijeg lika - Atlanta - štovali kao utemeljitelja astrologije. Nezemaljski aspekt priče o Atlantidi ne može se izbjeći čak ni razboritim proučavanjem. Lišimo li ovo istraživanje tih aspekata, previdjeli bismo razlog postojanja Atlantide - i razlog njezina uništenja. No, misticizam u ovoj knjizi nije "kanaliziran" ni izazvan nekim čarobnim kristalom. Dopustio sam da se bilo kakva magija, koja je možda prisutna u toj priči, svojevolumeno razvije. Pravo čuđenje ne proizlazi iz paranormalnih neizvjesnosti, nego spoznajom povijesne činjenice da je Atlantida doista postojala.

Zašto bi činjenica o povijesnom postojanju Atlantide bila zanimljiva ili bitna? Osim što je ona prava kolijevka civilizacije, Atlantida nas upozorava da moramo posegnuti duboko u naše duše. Kada su Atlantidani bili na vrhuncu svog društvenog razvoja, tek tada je svijet stvorio sličnu međunarodnu civilizaciju. No, budući da su nadutošću i pohlepom zlouporabili temeljna načela uzvišenosti, njihovo je društvo nestalo u zaborav. Propast civilizacije (a stotine ih je nestalo prije naše) uvijek je bolan.

Amerikanci nemaju pravo pretpostavljati da će njihova civilizacija postojati vječno, osobito jer dopuštaju razmnožavanje sila koje prijete osnovnom opstanku njihova društva. Moramo razmisliti o vlastitom ponašanju, ne samo kao narod nego kao vrsta, da bismo shvatili koliko je usporedba s Atlantidom bitna za današnje pokretače i vođe svijeta, prije nego nas uzdrmaju posljedice našeg ludila.

Atlantida je vrhovni i klasičan primjer na kojemu moramo učiti. Zanemarujemo ga na svoj rizik.

U SJENI ATLANTIDE

Atlantida se može oživjeti skupljanjem i usporedbom dokaza. Budući da je uništenje grada imalo kataklizmičke razmjere, priču ćemo moći slijediti prije svega upravo posredstvom književnog, povijesnog i mitološkog dokaza onih naroda koji su bili u doticaju s Atlantidanima. Naprimjer, da je Rim iznenada nestao na vrhuncu svoje carske slave, ne ostavivši za sobom nikakve materijalne dokaze svog postojanja, o njemu bismo ipak mnogo toga znali na temelju sačuvanih svjedočanstava društava na koje je izravno utjecao. Sačuvana svjedočanstva ljudi koji su bili u dodiru s Atlantidanima na vrhuncu njezina carstva, također nam mogu mnogo otkriti. Sve dok Atlantida ne bude otkrivena, njezina fizička odsutnost ne obeskrjepljuje njezinu priču.

Sličan primjer je otkriće planeta Plutona - on je otkriven 1930. zahvaljujući izumu mnogo snažnijih teleskopa, koji su omogućili njegovo promatranje. No još od početka dvadesetog stoljeća ozbiljno se razmatrala mogućnost postojanja tog planeta, jer su astronomi već tada poznavali kretanja njegovih susjeda, Urana i Neptuna i otkrili gravitacijske poremećaje koji se nisu mogli pripisati drugim planetima. Drugim riječima, iako godinama nije bio uočen, vjerovalo se da Pluton postoji zbog njegova vidljivog utjecaja na Uran i Neptun. Fizički zakon uzroka i posljedice može se primijeniti i na zakone ljudske povijesti. Iako materijalan dokaz o postojanju Atlantide još uvijek nije otkriven, istinu o njoj možemo naučiti promatranjem njezina utjecaja na druga društva. Na taj način, usmjerit ćemo naše istraživanje u tome smjeru do konačnog mogućeg otkrivanja i identificiranja atlantidskih predmeta.

No, Atlantida je mnogo više od uobičajenih arheoloških problema. Ustvari, ona je više od onoga što možemo izraziti riječima, jer je riječ o kolektivnoj traumi naše vrste - kolijevka zemaljske civilizacije uništena u ogromnom strahu i krivnji, koji su spržili sjećanje čovječanstva do današnjeg doba. Vrhunac zastrašujućeg masovnog istrebljenja od tada odjekuje u umu svih naraštaja, u neprestanim noćnim morama naše kolektivne podsvijesti o kojoj univerzalno svjedoče mitovi svih ljudskih društava. Vrijeme je da se probudimo iz te more. Iscijelimo to nestalo sjećanje na naše korijene prisjećajući se velike slave koju smo postigli, ali nepromišljeno izgubili, prije nego postupak samouništenja ponovimo istim kobnim pogreškama.

PRVO POGLAVLJE

"U jednome danu i noći"

Rekonstrukcija

I kad' se dolje, dolje taj grad spusti, usred nezemaljskih jecaja, tad' će mu se Pakao, dižući se s tisuća prijestolja, duboko nakloniti. Iz, Edgar Allan Poe, "Grad u moru"

Osamljeno bijelo jedro ukrašeno slikom crne grabežljive sove, razmotalo se glasnim lomatanjem i udahnuo prvi dah zore na moru. Iza visokog, svijenog pramca broda, Elasippos - drevna luka na kontinentalnoj obali - nestajala je u ružičastome jutru. Oko žene pod pramcem, oslikano modroljubičastom bojom, zurilo je spokojno preko mirnog vodenog prostranstva, koje se talasalo nježno poput grudi titana. Bio je to teretni brod s jednim jarbolom i križnim jedrima, o čiju je palubu konopljom bio privezan među granjem poslagan teret s brončanim predmetima.

Bili su to kaleži za žrtve ljevanice, tronošci urešeni motivima zmija, veliki kotlovi u obliku kruna, kipići bogova i čudovišta. Trideset i dvoje ljudi, koji su tvorili posadu, blještali su brončanom bojom, poput tereta koji su nosili. Mnogo su puta prije toga prešli taj dug put Kronovim morem koji je iznosio 80 morskih liga. Znali su da će vrijeme i dalje biti vedro, jer je njihov kapetan na keju žrtvovao Posejdonu mladoga bika. Svećenici su odnijeli većinu mesa, a broskoj posadi je bilo dopušteno da ponese nekoliko zalogaja.

Ostatak je bačen u more kao dar bogu. Sunce se približavalo svom vrhuncu, a stražar na košu jarbola je povikao: "Brod na vidiku!" Svi koji u tome trenutku nisu obavljali svoje dužnosti pogledom su prelazili preko zapadnog obzora. Kapetan je uskoro ugledao malu armadu ratnih brodova kako krivudaju pod istim vjetrom, koji je nježno otpuhivao njegov teretnjak na njegovu kursu.

Ubrzo su mogli razabrati zastrašujuće slike na njihovim jedrima - nacerene lubanje, gramzljive gavrane, grimiznu ost samoga boga mora, zlatnu munju - strašne, kobne znakove neprijatelja Dalekog Zapada. Ratni brodovi su se približavali dugim, razmetljivim potezima. Kao i na teretnjaku, na pramcu su se iznad razine mora isticale naslikane oči, no, pod njim, iz širokih valova izbijali su ovnovi za rušenje bedema. Pramac i krma su se uzdizali na valovima, razotkrivajući stilizirane glave zmija i ptica grabljivica. Prije nego je kapetan uspio zapovjediti promjenu kursa kako bi izbjegao napad flote, ratni brodovi su se poslušno raštrkali prema sjeveru i jugu uz signale zastava i trublja, koje su uz zvuk skretanja brodova na moru, odzvanjale više glazbeno nego vojnički. Nekoliko trenutaka poslije, brzi ratni brodovi pišteći su odmicali vodom uz lijevu i desnu stranu teretnjaka, toliko blizu da je njegova posada mogla vidjeti njihovu golemu dužinu i obujam.

Vojnici su se naguravali na ogradi palube, pozdravno klicajući preko uskog pojasa vode, mašući svojim crvenim kacigama urešenim konjskim grivama. Oklopi su im svjetlucali pod podnevnim suncem dok je zasjenjeni teretnjak klizio između šest ratnih krstarica. Mala flota je ubrzo zaostala za brodom dok nije konačno nestala na istočnom horizontu. Iz ruke u ruku su se prenosile čuture s vodom, a časnicima i običnim pomorcima u jednakoj su se mjeri dijelile naranče, datulje i mogranji. Bučan gavran pušten je iz svoje male drvene krletke i svi su gledali kako se Apolonova ptica hitro uzdiže svojim blještavo crnim krilima, kružeći sve više iznad njihovih glava. Nakon trenutka kolebanja, jurnuo je ravno prema zapadu. "Za vesla!", povikao je kapetan, još uvijek promatrajući oslobođenog gavrana, koji je sada izgledao tek kao crna točka koja iščezava iza oblaka na nebu. Trenutak poslije, kada ga čak ni on svojim sokolovim okom nije mogao vidjeti, stražar na jarbolu poviče: "Atlas!"

DOLAZAK NA ATLANTIDU

Kapetan je zapovijedio promjenu smjera plovidbe, te kormilar uhvati dršku kormila na krmi. Beživotne oči broda zurile su ravno ispred u tamnu siluetu na obzoru. Nakon manje od jednoga sata, silueta je poprimila oblik štita položenog na zrcalnu površinu mora, s izbočinom na sredini koja se strmo uzdizala. Trenutak poslije slika se opet promijenila, ovaj put u kolosalan stup gotovo antropomornog oblika, nejasno otkrivajući obrise tijela diva, koji oslonjen na jedno koljeno pridržava nebeski svod nad otokom, dijelom prekrivenim oblakom. Veliki planinski vrh skrivao se iza oblaka, a širokim pogrbljenim ramenima oslanjao se o nebo. Atlas, "Onaj koji nosi" -bilo je to dobro ime. Veslačima je dopušteno da se privremeno odmire, dok je svjež povjetarac, poput nevidljive ruke same božice Alkione, otpuhivao brod prema luci. Teretnjak je klizio između nekoliko izbočina potopljenih stijena, od kojih su jednu na neobičan način oblikovali neumorni prsti vjetra i valova da nalikuje brodu bez jarbola sličnom njihovu - kameni kip iz gorgonskih legendi o Meduzi. Za pomorce je to značilo upozorenje da izbjegavaju te opasne vode.

Približavajući se glavnome gradu otoka s istoka, teretnjak je ušao pod golemu sjenu gorja Atlas, koje se uzdizalo visoko iznad mora obasjano niskim suncem, koje je rastjeralo golemi prekrivač od oblaka. Taj pogled na otok s mora oduvijek je oduševljavao promatrače. Istodobno je bio veličanstven i zastrašujuć. Čak su i pridošlice iz velikih civilizacija redovito ostajali zapanjeni političkom, arhitektonskom i geološkom snagom kojom je izbijalo to prilično sablasno mjesto. Osvajači iz Atlantide osobito su svojim podanicima izgledali kao ljudski produžeci njihove domovine, veći od života - kulturno napredni, ali istodobno sposobni za veliko nasilje.

Brod iz Elasipposa približavao se obali, i obilazeći je plovio prema jugu. Zaposlena posada povremeno bi skrenula pogled prema zemljoradnicima i njihovim obiteljima, koji su radili na poljima pšenice. Vidjeli su prostrane vile sa zidovima od bijeloga vapnenca i velike privatne kuće s krovovima prekrivenima crveno-narančastim crepovima. Neke od njih su bile smještene visoko na obroncima brda, okrenute prema istočnome dijelu oceana. Postupno su se otkrivale ceste uz obalu, kojima su putovali konji i zaprežna kola, te pokoja kočija bogatog veleposjednika ili dvorskog službenika.

Uskoro se s desna pojavila velika luka, a golemo, crveno sunce uzdizalo se poput ulaštenog titanova štita visoko iznad ruba svijeta, oslikavajući oblake debelim grimiznim prugama i ulijevajući tamnocrvenu boju u more kojim je plovio teretnjak. Kapetan je zapovijedio da se smota jedro i veslači vrata na svoja mjesta. Vesla se uzdignuše i spustiše uz odmjeren ritam bubnja hortatora dok je brod tromo skretao prema obali. Kapetan, koji je stajao na svome mjestu visoko na pramcu, divio se visokome zidu na drugoj strani luke. Kao i mnogo puta do tada, pogled na tu kolosalnu utvrdu opet ga je ispunjavao strahopoštovanjem. Promatraču na brodu koji se približava obali, samo je planina Atlas izgledala viša od toga zida. Iako je glavni grad bio jedinstven i samo zbog svojih golemih bedema, Atlantidani su u svim stvarima bili toliko opsjednuti grandioznošću, da ih nitko nije mogao oponašati.

Ti bedemi s kruništima i tornjićima, koji su se nježno uzdizali sa svog temelja, okruživali su čitav unutrašnji grad, pa se činilo da su mnogo viši od dvanaest metara. Taj dojam su još više pojačavali obruči od raznovrsnog obojenog kamenja, koji su se sužavali prema vrhu zida. Od temelja do otprilike polovice zida, uzdizala se crna vulkanska stijena. Sljedeći red, visok oko tri metra, bio je sastavljen od bijelog kamena plovučca ispod gornjeg, najužeg obruča od crvene tufe. Kada se promatrao iz blizine, bedem je izgledao kao da dotiče nebo. Širok, crni red potpuno se suprotstavljao svjetlucavim pločama od ulaštene bronce umetnutima u zidove. Masivne kule s kruništima i "puškarnicama" čuvale su posebne regimente strijelaca i kopljonoša, međusobno razdvojenih dosegom luka, koji su u slučaju napada branili čitav grad neprobojnom unakrsnom vatrom. Krovovi kula bili su dovoljno prostrani da se na njih smjeste katapulti, koji su mogli izbacivati kamenje teško četvrtinu tone, teške spužve namočene zapaljenim uljem ili velike košare pune otrovnih zmija na palubu neprijateljskog broda prije nego se mogao približiti kopnu. Da se ijedan od njih uspio usidriti na obali, njegova bi posada bila bombardirana.

Oči teretnjaka zurile su prema širokoj luci, njezinim divovskim dokovima krcatima kosim triremama iz sjevernog kraljevstva Mestora, već tada poznatoga po svojim krugovima od golemog kamenja, kojim se mjerilo kretanje Sunca; trgovačkim brodovima u obliku vrčeva iz zemalja Unutrašnjega Mora, koji su umalo potonuli među Heraklovim

stupovima na zapadu; raskošnim jahtama od svjetlucavog, bijelog cedra i namještajem od bronce, koje su pripadale izaslanicima iz novoosvojene Etrurije; teretnjacima koji su škripali u pristaništima, umorni od dugih, prekoceanskih putovanja do rudnika bakra na Vanjskom Kontinentu; prekrasnim, ali zastrašujućim ratnim brodovima Konfederacije, nalik opremljenim jedrenjacima koje su susreli na putu, koji su stajali u luci čekajući popravak; brodovima krcatima glazbenicima i njihovim neobičnim instrumentima iz savezničke Libije; trgovačkome brodu iz Azaesa s teškim teretom od skupocjenih, obojenih tkanina, rijetkih mirisa i velikog perja koje se svjetlucalo na suncu poput azurita.

GRAD ZEMALJSKIH UŽITAKA

Uzdignutih vesala, mali teretnjak iz Elasipposa vješto se usidrio na pristaništu. Spretne ruke uhvatile su bačenu užad, a krajevi spona škripavo su se provukli među složena drva. Pramac i krma bili su osigurani. Raspuštena posada otrčala je na obalu u nadi za dobrom zabavom, dok su njihov kapetan i prvi časnik ostali na brodu kako bi nadgledali iskrcavanje dragocjenih brončanih predmeta s dvorskim bilježnikom, koji je upravo stigao noseći u ruci poslovnu knjigu i posrebreno pero za pisanje. Neposredno iza luke nalazila se široka avenija, koja je dijelom okruživala i graničila s velikim zidinama, koje su neprekidno čuvale grad svojim visokim stražarskim kulama. Upravo se na toj širokoj aveniji nudila, kupovala i prodavala roba iz glavnoga grada otoka i većine ostatka svijeta - civiliziranog i nerazvijenog. To je bila tržnica samoga Atlanta, gospodarsko središte njegova carstva, koje je živjelo danju i noću; gdje je gotovo sve i svatko bio na prodaju; gdje su pritjecala bogatstva iz trideset šest kultura u uzbudljivom, istodobno napadnom i opojnom, neskladu međunarodnih glasova, prizora i mirisa.

Posada teretnjaka iz Elasipposa bacila se u taj trgovački vrtlog, a ubrzo su im se pridružili kapetan i prvi časnik. Lica i često različita tijela koja su napučivala taj vječni sajam bila su jednako raznolika stora, već tada poznatoga po svojim krugovima od golemog kamenja, kojim se mjerilo kretanje Sunca; trgovačkim brodovima u obliku vrčeva iz zemalja Unutrašnjega Mora, koji su umalo potonuli među Heraklovim stupovima na zapadu; raskošnim jahtama od svjetlucavog, bijelog cedra i namještajem od bronce, koje su pripadale izaslanicima

iz novoosvojene Etrurije; teretnjacima koji su škripali u pristaništima, umorni od dugih, prekooceanskih putovanja do rudnika bakra na Vanjskom Kontinentu; prekrasnim, ali zastrašujućim ratnim brodovima Konfederacije, nalik opremljenim jedrenjacima koje su susreli na putu, koji su stajali u luci čekajući popravak; brodovima krcatima glazbenicima i njihovim neobičnim instrumentima iz savezničke Libije; trgovačkome brodu iz Azaesa s teškim teretom od skupocjenih, obojenih tkanina, rijetkih mirisa i velikog perja koje se svjetlucalo na suncu poput azurita.

Uzdignutih vesala, mali teretnjak iz Elasipposa vješto se usidrio na pristaništu. Spretno ruke uhvatile su bačenu užad, a krajevi spona škripavo su se provukli među složena drva. Pramac i krma bili su osigurani. Raspuštena posada otrčala je na obalu u nadi za dobrom zabavom, dok su njihov kapetan i prvi časnik ostali na brodu kako bi nadgledali iskrcavanje dragocjenih brončanih predmeta s dvorskim bilježnikom, koji je upravo stigao noseći u ruci poslovnu knjigu i posrebreno pero za pisanje. Neposredno iza luke nalazila se široka avenija, koja je dijelom okruživala i graničila s velikim zidinama, koje su neprekidno čuvale grad svojim visokim stražarskim kulama. Upravo se na toj širokoj aveniji nudila, kupovala i prodavala roba iz glavnoga grada otoka i većine ostatka svijeta - civiliziranog i nerazvijenog. To je bila tržnica samoga Atlanta, gospodarsko središte njegova carstva, koje je živjelo danju i noću; gdje je gotovo sve i svatko bio na prodaju; gdje su pritjecala bogatstva iz trideset šest kultura u uzbudljivom, istodobno napadnom i opojnom, neskladu međunarodnih glasova, prizora i mirisa.

Posada teretnjaka iz Elasipposa bacila se u taj trgovački vrtlog, a ubrzo su im se pridružili kapetan i prvi časnik. Lica i često različita tijela koja su napućivala taj vječni sajam bila su jednako raznolika kao i mnoštvo blistave robe i bezbroj usluga koje su se nudile na tržnici. Bilo je ondje dobrodušnih divova s kovinasto-zlatnom kosom čvrsto svezanom iza njihovih širokih, snažnih glava. Imali su ledeno-plave oči i glasove duboke poput Atlantova, kada tuli iz dubina svoje planine. Bilo je i prestrašenih, tamnosmeđih čovječuljaka okićenih perjem toliko da bi netko mogao pomisliti da su doletjeli preko oceana iz svog šumovitog kraljevstva Maje. Bilo je i osornih muškaraca snažnih kostiju i vatrene kose, ali i čudi, iz sjevernog Eumona. Viši od njih bili su plavocrni muškarci iz Istočnog Kontinenta, čije se nerazumljivo

brbljanje miješalo s neprestanim klopotanjem velikih ogrlica od bjelokosti, koje su im vi sjele oko dugih vratova.

Osim njih bilo je još mnogo stranaca. Neki su bili dio Konfederacije, ali većina ih je došla u Atlantidu radi obilja robe kojom je trgovala sa svijetom. Domaći Atlantidani, koji su se rijetko viđali među zbijenom svjetinom, bili su mudri astrolozi s dugim bradama odjeveni u duge halje. Neopaženo su prolazili kroz razdragano mnoštvo. Dražesne kurtizane s ljubičasto obojenim očima, klizile su poput magličastih prikaza između redova glasnih uličnih trgovaca. Ratnici u atlantidskoj vojsci - pješaci, strijelci i mornari - bili su čest prizor, a njihove visoke, grimizne kacige urešene konjskim grivama poskakivale su iznad svjetine. Bilo je i trgovaca, uglavnom stranih, koji su prodavali gotovo sve - od zdepastih bačvi punih aromatičnih začina do čutura s vinom i bačvi s pivom, od voća i lepeza do zavjetnih kipića i mirisa. Kroz svjetinu su se probijali ratari i radnici, džepari i prostitutke, ulični glazbenici i prosjaci.

Iza vreve tržnice i divovskog zida koji ju je pritiskao uz luku, ležao je grad, blistav i monumentalan, poput vječno izloženih dragulja na caričinoj kruni. Sveti grad je imao neobičan izgled, po kojemu se razlikovao od svih gradova poznatoga svijeta. Bio je položen u koncentričnim krugovima, međusobno jednako udaljenim kopnenim i vodenim prstenima. Vodeni prsteni su bili spojeni sustavom kanala, koji su presijecali grad u svim pravcima, s vratima i otvorima prema tri prostrane luke na južnoj obali. Dva kopnena prstena okruživala su središnji otok. Svaki prsten bio je posve okružen visokim zidom, a unutrašnji prstenje bio obložen svjetlucavim orichalcumom. Ta skupocjena kovina trebala je zadiviti strane posjetitelje gotovo barbarskim luksuzom Atlantidana.

Orichalcum je bilo ime kojim su Atlantidani nazivali najplemenitiji bakar na Zemlji, koji su samo oni iskopavali, otpremali i prodavali. Zahvaljujući njihovim velikim pomorskim vještinama, davno su otkrili bogato nalazište ruda na zaleđenom sjeveru Suprotnog Kontinenta. Od tada su Atlantidani gospodarili svojim izvorom, koji im je donio veliko bogatstvo, ali istodobno omogućio nastanak brončanoga doba na Bliskome istoku. Razmetljivo su pokazivali kovine koje su ih obogatile, pa su tako ukrasili unutarnji zid orichalcumom, središnji kositrom, a vanjski broncom. Sva kraljevstva drevnoga svijeta morala su od

Atlantiđana kupovati bakar od kojega su stvarali broncu, a oni su ljubomorno čuvali svoje prekomorske izvore kao najveću državnu tajnu. Bronca je bila i najvažniji sastojak za izradu suvremenog oružja. Bez nje, osvajači novih zemalja ni branitelji nisu mogli računati na uspjeh.

U CITADELI

U kopnenom prstenu iza trobojnog zida, koji je okruživao grad, nalazilo se vojno sjedište Atlantidskog Carstva. Ondje su se nalazili prostrani uredi njezine mornarice, zgrade za vježbanje i barake za časnike svih činova, mornare i pješadiju. Admirali i generali su planirali strategiju; kapetani su učili svoje mlađe zapovjednike i mornare pomorskim vještinama; poručnici su uvježbavali strijelce, kopljonoše i bacače, te teže opremljene ratnike s mačem i štitom; vojnici na konjima i kočijama natjecali su se u taktičkoj pokretljivosti s organiziranim brigadama sastavljenima od slonova; goleme, zastrašujuće životinje u nazubljenim oklopima, čvrsto su svojim surlama držale krive sablje duge dva metra.

Prirodni vrući i hladni izvori pretvoreni su u raskošno urešene kupelji za ljude i životinje. Iz tog okruglog sjedišta, svijetom se širila carska snaga atlantidskih osvajača. No, u kopnenom prstenu su se nalazili i hramovi (uglavnom posvećeni bogovima rata) i prostrani vrtovi s obiljem plodova i mjesta za rasonodu. Najudaljeniji od njih bilo je najveće trkalište drevnoga svijeta. Ono je kružilo oko čitave sredine kopnenog prstena. Dopunske zgrade su bile smještene na obje strane trkališta. Iako je pristup toj vojničkoj zoni bio uglavnom zabranjen za javnost, ona je bila otvorena tijekom utrka i drugih sportskih događaja, koji su se organizirali povodom nekih važnih proslava - npr. slavlja u čast Posejdona, stvoritelja konja; ili nekog uglednog gosta; značajnih pobjeda. Taj vojnički kopneni prsten bio je povezan s drugim prstenom kamenim mostovima, od kojih je svaki bio dovoljno prostran da njime istodobno prolaze dvije ratne kočije.

Kule i kapije čuvale su obje strane mostova, koji su bili raskošno urešeni kipovima bogova i junaka. Ispod svakog prstena prolazili su golemi, nadsvođeni kanali, kojima su mogli ploviti čak i najveći brodovi prema svim dijelovima Atlantide. Na jugozapadnoj, vanjskoj obali kopnenog prstena nalazila su se dva divovska, podzemna doka, gdje se kriomice moglo popravljati i opremiti nekoliko velikih ratnih

brodova. Ti golemi inženjerski pothvati rezultat su vojnih, ali i civilnih potreba. Njihovi tvorci su strahovali od osvete svih osvojenih neprijateljskih zemalja.

U unutrašnjem, manjem kopnenom prstenu nalazili su se veličanstveni hramovi, privatne kuće i zgrade carskih velikih svećenika, znanstvenika, umjetnika, inženjera i elitnih ratnika. Njihove su zgrade bile najljepše u čitavom carstvu, a premašivala ih je samo palača carske obitelji. Neke su bile izgrađene od jednobojnog kamena; druge su bile profinjeno obojene različitim bojama, budući da je čitav otok obilovao prirodnim građevinskim materijalima. Duhovna i intelektualna elita je živjela u monumentalnim, raskošnim i ugodnim zgradama s toplom i hladnom tekućom vodom, suncem obasjanim dvorištima i cvijećem urešenim balkonima. Na svim zgradama su se nalazili veliki i mali kipovi; murali s mitskim prizorima i podovi prekriveni višebojnim mozaicima. Za razliku od vreve vojnog kopnenog prstena, ovo unutrašnje utočište iza blještavog zida od orichalcuma odzvanjalo je zvukovima zanatlija, zbornim pjevanjem i najraznovrsnijom glazbom, koju su izvodili „flautisti i harfisti. U svetim gajevima i mračnim, svetim hramovima unutrašnjeg prstena, bio je dom brojnih religija, kultova svjetla i mraka i polje tihe borbe između svećenika i čarobnjaka.

POSEJDONOV HRAM

Kraći mostovi i kanali, poput onih koji su se protezali vanjskim prstenom, povezivali su unutrašnji i središnji dio otoka, gdje se nalazio dom cara i njegove obitelji, carske garde, svite služinčadi i nevjerojatna arhitektonska i duhovna značajka Atlantide - Posejdonov hram. Široki i visoki poput titana, vanjski zidovi goleme zgrade od bijeloga kamena, bili su potpuno prekriveni listovima srebra, koje se suprotstavljalo pozlaćenim kipovima boga i njegovih božanskih pratitelja, koji su se uzdizali na hramskome zabatu.

Tijekom dana svjetlost je prodirala u prostranu unutrašnjost kroz nekoliko uskih prozora, koji su više nalikovali prorezima, pokraj stropa. On je, pak, bio prekrasno izrađen od izrezbarene bjelokosti i prošaran geometrijskim ukrasima od zlata, srebra i orichalcuma. U sumornoj tišini u kojoj se osjećala neka nevidljiva prisutnost, uzdizao se divovski kip Posejdona od alabastera, koji je bio toliko visok da mu je velika glava gotovo probijala krov zgrade. Bio je prikazan kako stoji

u čudovišnoj kočiji, nalik na školjku, od blještavog sedefa ukrašenog listovima orichalcuma i zlata. Kočiju su vukli krilati konji od bijeloga kamena; oni su predstavljali zapjenjene valove, koji se kotrljaju pod jurećim bogom.

Posejdona je okruživalo sto manjih kipova od sivoga kamena, koji su prikazivali zlatne dječake koji jašu dupine. To su bile Nereide, akoliti škole misterija, koja je osobito štovala boga mora. Čitav spomenik je počivao na uzdignutoj okrugloj platformi, okruženoj bazenom čiste vode, koji je bio poput otoka, najmanjeg, najsvetijeg i najvažnijeg na Atlantidi. Prije Posejdona, ispred okruglog bazena stajao je veliki oltar ukrašen izrezbarenim reljefom, koji je prikazivao božanstvo i njegova djela. Povlašteni vidovnjaci su ondje dolazili proricati budućnost.

Hram je bio pravo sveto skladište. Monumentalni prikazi prvih kraljica i kraljeva okruživali su čitavu unutrašnjost, no nisu pretrpavali zgradu, koja je ionako bila suviše velika.

Prvi od njih bio je kip Atlant, po kojemu su velika sveta planina i sam otok dobili ime. I grad je nazvan po njemu - Atlantida, "Atlantova kći". Osim njega, bilo je mnogo drugih kipova, koje su posvećivali bogataši iz Atlantide, ali i stranci koji su stigli iz udaljenih krajeva Carstva. Hram je blještao od mnoštva oblikovanog orichalcuma koji je prekrivao zidove, uspinjao se stupovima i čak prekrivao čitav pod. Tijekom noćnih ceremonija, svjetlucao je pod plamenom zapaljenih tronožaca poput snova Drugoga svijeta.

Neposredno iza hrama nalazio se sveti gaj s velikim, zelenim pašnjakom. Ondje su slobodno pasli sveti bikovi, koje su uzgajali svećenički pomoćnici do trenutka kada su se odabirali za žrtvovanje najvažnijih otočkih obreda. Posejdonov hram nije se nalazio u samome središtu otoka, iako je bio veoma blizu njega. To mjesto je bilo rezervirano za mnogo manje svetište, koje je imalo osobito veliko značenje za stanovnike otoka. Upravo je ondje Posejdon spavao sa smrtnicom Kleitom i tako začeo carsku lozu. Sveto zdanje je bilo zatvoreno zlatnim zidom, a u njega su smjeli ući samo veliki svećenici, koji su nekoliko puta godišnje prinosili darove deset savezničkih kraljevstava na žrtvenom oltarnom kamenu, koji je nalikovalo velikome jajetu. To je bio izvorni Omphalos, "Pupak svijeta", središte najstarije religije misterija na otoku, a možda i na Zemlji, čiji su korijeni sezali daleko u pretpovijest, kada su ljudi živjeli u špiljama.

Taj oltarni kamen je izvorno bio rastopljeni kamen izbačen iz Atlasova kratera. Nakon što se ohladio, donesen je na to mjesto, gdje se počeo štovati zbog osobite moći i velikog značaja.

CARSKA PALAČA

U blizini akropole nalazila se carska palača. Iako je bila doista veličanstvena, nije se isticala napadnom raskoši, nego je odisala profinjenom monumentalnom jednostavnošću. Palača nije bila samo carev dom, nego i izvršno središte njegove carske vlasti i dvorana za primanje uglednih gostiju iz drugih dijelova carstva i izvan njega. Bila je okružena velikim dvorištem, koje se rasprostiralo do vanjske kapije s podrezanom živicom. U njemu se nalazio 2 hektara širok voćnjak s kruškama, jabukama, narančama, limunima, mogranjima i stablima smokava.

Na drugom kraju zelenog dvorišta nalazio se vinograd s drvenim raspinjalima na kojima se istodobno moglo sušiti nekoliko stotina grozdova, potom bačvama za gaženje grožđa i svim drugim predmetima, koji su bili neophodni i najvještijim vinarima. U blizini su se rasprostirali dugački redovi povrtnjaka, koji su se navodnjavali iz dva prirodna izvora. Careva žena i kćeri obrađivale su svoje vrtove. Na izvanredno plodnome, vulkanskom otočkom tlu raslo je različito cvijeće. Nekoliko malih slapova žuborilo je pokraj ukrasnog grmlja i pokojih kipova bogova i božica prirode, koji su nenametljivo pridavali dašak svetosti pravokutnom dvorištu. Ptice prekrasnog narančastog i žutog perja s nevjerojatno dugim repovima, pjevale su neobične pjesme dok su letjele među vrhovima stabala, a pčele su krivudale preko cvjetnih pokrivača. To dvorište puno života i boja stvaralo je spokojan ambijent kraljevske rezidencije.

Vrhovi visokih, broncom prekrivenih zidova palače, bili su ukrašeni nizom plavih crepova, koji su bili poslagani ispod blago nakošenog crvenog krova. Glavni je ulaz bio visok, urešen, srebrni kip koji je rastvarao dvoja golema vrata obložena pločama od graviranog zlata. Sa svake strane praga nalazio se jedan kip psa u stvarnoj veličini - zlatni i srebrni. Oni nisu simbolizirali samo čuvare, nego su predstavljali solarno, muško i lunarno, žensko načelo drevnog psećeg kulta, koji se povezivao s prvim otočkim kraljevima. Ta velika vrata vodila su u prostranu dvoranu. U njezinu središtu je stajao dug stol od crnog, vrhunski izrezbarenog tvrdog drveta s nekoliko desetaka stolaca od

istog materijala, s visokim naslonom, presvučenih prekrasnim prekrivačima, koje su istkale žene iz kraljevskog doma.

Uz zid dvorane za prijeme stajali su zlatni kipovi nagih mladića junaka u stvarnoj veličini, koji su nosili baklje. Tu su se odigravale svetkovine, gozbe, konzularni sastanci i druge svjetovne konferencije. Iza te dvorane nalazila se soba s prijestoljem, gdje je car, u skladu s vrhovnom moći svoje najviše službe, vladao carstvom s čijom se veličinom i utjecajem ne može mjeriti nijedno carstvo prije ni nakon njega. Atlantida je bila kraljica oceana. Bila je toliko moćna da je mogla nazvati carstvo svojim imenom. Sjedila je u središtu carske mreže, koja se rasprostirala od Male Azije na istoku, gdje se njezina vojska borila u Trojanskome ratu, preko mora na dalekom zapadu do obala Suprotnoga Kontinenta.

OTOK BLAŽENIH

Iza veličanstvenog grada okruženog trostrukim zidovima, rasprostirala se plodna i vječno zelena nizina, koju su obrađivale zajednice marljivih, uspješnih zemljoradnika uz pomoć sustava navodnjavanja. Čitav otok je bio prošaran strmim planinama, koje su sa svih strana dodirivale Atlas, neprobojno štiteći glavni grad od snažnih vjetrova, koji su često udarali u njihove obronke. Bilo je tu ugodnih livada i mnoštvo slatkovodnih jezera, pokraj većih, su ležala mala sela. To je bila lijepa slika pejzaža sa šumovitim dolinama i visokim planinama, s čijih su se vrhova spuštali potoci čiste vode za gradove i privatne posjede.

Zemlja u Atlantidi obilovala je životinjama. Neke od njih, poput velikih krda konja koji su se uzgajali za ratovanje, oranje, vuču bogataških kočija i utrke, uvozili su se iz unutrašnjosti Europe. Druge su oduvijek živjele na otoku. Zanimljivo je da je među njima bilo i slonova, potomaka istrijebljenih mastodonata koji su prije nebrojeno tisućljeća prešli davno potopljene kopnene mostove od Sjeverne Afrike. Otok je bio raj za najrazličitije mnoštvo ptica, koje su se ondje skupljale sa svih strana oceana. U pčelinjacima se proizvodio med, a čitav otok obilovao je raznim voćem, orasima, kukuruzom, pšenicom, ječmom, groždem, mesom i mlijekom. Budući da ga je grijalo gotovo tropsko sunce, ali i osvježavao blag, oceanski povjetarac, ne začuđuje da su se čak i kasniji naraštaji stranaca prisjećali tog mjesta kao Otoka blaženih.

Velike, guste šume opskrbljivale su uspješnu otočku trgovinu drvom, koja je bila značajni dio carske agresivne pomorske politike. Fino, otporno drvo uvijek je bilo neophodno za održavanje carskih brodova. No, postojalo je jedno stablo koje se nijedan drvosječa nije usudio dotaknuti svojom sjekirom. Bilo je to Drvo života, drvo koje je postojalo još u doba kada su na otok prvi put stigli lovci, koji su slijedili životinjska krda preko davno porušenih kopnenih mostova Istočnoga Kontinenta. Pod njegovim velikim, kvrgavim granama, svećenici i sljedbenici pradavne religije okupljali su se kako bi izvodili proljetne obrede sa zlatnim srpom i slomljenom grančicom imele, kako bi iz njega iscijedili svetu Zmajevu krv, koja je imala iscjeliteljska svojstva. Na njegovim nižim granama visjeli su zveckajući kipići, koji su vjerojatno bili izrezbareni iz orichalcuma i prikazivali su zmiju sa sedam grba koja iz svoje čeljusti riga ovalno Kozmičko Jaje. Drevni atlantidski kult misterija imao je svoje sljedbenike, dugo nakon nastanka konkurentskih religija, sve do posljednjih dana carskog doba Atlantide.

Prirodni vrući, mlaki i hladni izvori pretvoreni su u brojne kupelji. U palači su se nalazile kupelji za kraljevsku obitelj, koje su izrađene od glatkog mramora, blistave bjelokosti i svijetle bronce. Privatne kupelji aristokracije bile su gotovo jednako raskošne, dok su javne bile dostojne kraljevih osobnih odaja u bilo kojoj drugoj zemlji. Postojale su čak i velike kupelji za konje ukrašene motivima Leukipe, drevne kraljice Atlantide. U golemim kupeljima, koje su više nalikovale jezerima, bućkali su se radni slonovi i sveti bikovi. Izvanredan rezultat tih sveopćih pranja i umivanja bila je visoka razina higijene, što je utjecalo i na opće zdravlje stanovništva.

A iznad tog blaženog otoka uzdizao se stup svijeta, planina Atlas, čiji je prijeteći vrh često prekrivao veliki oblak. S vremena na vrijeme, duboko iz njegove utrobe čula se potmula tutnjava. Katkad bi se njegovo tmurno lice zažarilo, bacajući sablasno, ružičasto svjetlo na cijeli grad i većinu otoka. A nekada bi se kule njegova grada opasno zanjihale, a tlo je drhtalo pod stopalima zabrinutih Atlantiđana. To su bili samo znakovi kojima bi podsjećao svoj narod da je još uvijek živ.

No, mudrim svećenicima koji su se okupljali ispod umornih grana Drveta života, Zmajskog drveta, značili su mnogo više. To su bile ostenta - kobni znakovi upozorenja. Vješti promatrači neba saznali su

da im prijete opasnost i odlučili su to povjeriti caru. Njihove slutnje su potvrdili brojni drugi znakovi o kojima se izvještavalo iz svih krajeva carstva. Je li car primijetio neobičnu tišinu u svom svetom gaju? Naime, ptice su otišle. Tjednima prije toga počele su letjeti u svim smjerovima i nikada se više nisu vratile. Bez njihovih pjesama, čitav otok je obavijao zloslutan muk. I druge su se životinje neobično ponašale. Neki slonovi su postali neposlušni i pobjegli su od svojih čuvara. Konji su se propinjali na stražnje noge, odbijajući se vratiti na trkalište; koze više nisu davale mlijeko. I ljudi su izgledali sumorno, obuzeti nekakvom mješavinom straha i pomirenja s nepoznatom, strašnom sudbinom, koja će ih uskoro zadesiti.

Car je saslušao svoje svećenike, ali im je rekao da su i prije griješili u takvim stvarima, te da će uznemirujući njegove odane podanike, osobito u to nesigurno doba prije mogućeg rata, izazvati kaos. Osim toga, što su naumili učiniti? Napustiti Atlantidu, najmoćnije kraljevstvo koje je ikada postojalo na svijetu, radi nekoliko neprirodnih pojava? Ako je prijetnja o kojoj su govorili doista tako velika, sve mjere opreza bi bile beskorisne, stoga, laku vam noć! No, nakon što su razočarani svećenici izašli iz dvorane za primanje, car je rastreseno vrtio prstima kristalni privjesak, koji je visio o uskom, zlatnom lancu na njegovu vratu. Prisjetio se ekspedicije u zemlju Delte na istoku, gdje su otišli njegovi preci, koji su spasili svijet od katastrofe instalirajući posebnu napravu uz pomoć tamošnjih radnika. No, to je bilo prije mnogo stoljeća. Naprava je nestala u ruševinama, a atlantidski znanstvenici, koji su više bili zainteresirani za bogatstva koja su stjecali svojim materijalizmom i militarizmom, nisu je mogli popraviti, čak i da im je to bilo dopušteno. Tragična je činjenica bila da su Egipćani, s kojima su nekada zajedno stvorili veliki instrument, danas bili neprijatelji Atlantida.

Car je zamišljeno sjedio na svom prijestolju, prekrivajući ga zlatom izvezenim, grimiznim kraljevskim ogrtačem. Pitao se jesu li smrtnost ljudi i fizički svemir doista uzročno povezani. Bogovi su bili posrednici između ljudi i kaosa. Razgnjevi li ih ne pridržavajući se njihovih zakona, hoće li dopustiti prirodi da nasrne na njegovu civilizaciju? Zemlja se nekoć štovala kao živa majka svega što postoji. Danas se duboko u njezinu tijelu u Atlantidi obavljaju rudarska iskopavanja velikih razmjera, koji rezultiraju tako velikim količinama orichalcuma, za čije su otpremanje potrebne čitave flote teretnjaka. Pohlepne ruke

nekoliko desetina kraljevstava posežu za visoko kvalitetnim bakrom, od kojega će iskovati strašna oružja za ratovanje. Činilo se da su on i njegovi preci vodili svijet u bogohulan krug, no zabrinut vladar nije znao kako da iz njega izađu.

I on je duboko razmišljao o svojem narodu, koji je postao suviše obuzet materijalnim dobrima, ravnodušan prema silama koje su ih stvorile. Više nisu odavali ni počast Besmrtnicima, za razliku od prošlih vremena kada su oci i djedovi otočana, bježeći pred trojanskim požarom, dozivali nebo u pomoć. Od tada, kao da im nije bila dovoljna vlast nad čitavim oceanom i dijelovima svijeta za koje drugi ljudi nisu ni znali da postoje, Atlantidani su bili opsjednuti mišlju o osveti dalekome Egiptu zbog poraza, koji im je u prošlosti nanio lukav stari faraon Merenptah.

STRAŠNI ZNAKOVI

Rano ujutro sljedećega dana, kapetan teretnjaka iz Elasipposa i njegovi časnici bili su carevi gosti u palači. Pridružilo im se nekoliko dvorskih službenika i vojnika iz carske garde. Njihova audijencija nije bila osobit događaj, jer je atlantidska kraljevska obitelj zadržala dugu tradiciju prema kojoj je povremeno bila dostupna običnome puku. Osim toga, najznačajnija osoba u carstvu bila je znatizeljna. Na dugačkom stolu u velikoj dvorani bili su izloženi brončani predmeti, a car, u pretjerano srdačnom raspoloženju, izjavio je da su obrtnici iz Elasipposa najvještiji na svijetu.

U tome trenutku, njegov omiljeni lovački pas, koji je tijekom predstavljanja neopaženo drijemao u kutu dvorane, iznenada je počeo panično zavijati i potom pobjegao kroz otvorena vrata. Car se nespretno pokušao našaliti, rekavši kako je njegov pas umjetnički kritičar, na što su se kapetan i dvorjani poslušno nasmijali. No, vani, diljem otoka Atlantide, mnogo zabrinutiji svećenici uočili su druge životinjske znakove. Zgranuto su pročitali proročke jetre koza žrtvovanih na velikome Posejdonovom oltaru. Stručnjaci za auspicij također su bili preneraženi - na otoku nije ostala nijedna slobodna ptica. Sve su odletjele. A one koje su služile kao kućni ljubimci, histerično su se ponašale. Pojavili su se znakovi koji su zbunili i ispunili očajem čak i obične ljude, koji su uglavnom razmišljali samo o osobnoj koristi.

Kanali su bili preplavljeni tisućama mrtvih riba, a tuljenje prestrašenih slonova već je počelo živcirati Atlantiđane. Danima je stanovništvo bilo obuzeto nekom neobjašnjivom sjetom, dok je na otoku vladalo neobično mirno vrijeme. Najuznemireniji od svih bio je svećenik posebno zadužen za promatranje ponašanja gorja Atlas iz svetišta izvan grada. Dok je stajao u svojoj promatračnici, plašile su ga neke navodno natprirodne pojave na vrhu planine, ponegdje prekrivene gustim oblakom i obasjane neprekidnim neobičnim azurnim munjama bez gromova.

Ne, ostente nisu bile dobre. Glavni astrolog ih je predvidio mjesecima prije. Taj veliki svećenik je otplovio nekoliko tjedana nakon što su njegova pretkazanja primljena sa službenom ravnodušnošću. Sada su se ostvarivala u brončanim predmetima iz Elasipposa, koja su još uvijek bila izložena pred carem. Kaleži i kipići su klopotali i zveckali, dok se veliki svijećnjak od gotovo prozirnih morskih školjki njihao poput klatna na pozlaćenom lancu, gaseci neke svoje zapaljene plamenove šireći i sužavajući sjene, koje su stvarali ljudi okupljeni pod njime. "Potres", objasnio je nezabrinuto car. No, njegovi su gosti bez daha zašutjeli. "Često ih imamo. To samo ljubomorni bogovi iziskuju našu pozornost." Taj put se njegovi okupljeni podanici nisu mogli nasmijati. Pod se zamjetljivo počeo njihati gore dolje pod njihovim stopalima, pa je čak i car gubio svoju kraljevsku prisebnost. Jedan, a potom i drugi brončani predmet pao je zveckajući i kotrljajući se na pod. Nitko ga nije ni pokušao zaustaviti.

POČINJE

"Vaše Veličanstvo!", svećenik zadužen za promatranje planine Atlas nenajavljeno se pojavio pred carem. "Planina se izobličila zbog sablasne izbočine na njezinoj jugoistočnoj padini! Iz nje prijeti strašna opasnost, Gospodaru! Moramo smjesta napustiti ovo mjesto!"

"Ustani", zapovjedio je car promuklim glasom. Nervozno je vrtio prstima kristalni talisman koji mu je visio oko vrata, no svaka sljedeća riječ mu je zapela u grlu. Negdje iz palače čuli su se krici muškaraca i žena, nakon čega se iznenada začuo snažan tresak zida koji je pao. Oko cara su se okupile uznemirena žena i kći.

"Ovuda", konačno je zapovjedio, pa ga je skupina slijedila izvan dvorane kroz sveti gaj, pokraj njegovih iznenada presušenih fontana.

Tlo pod njima se pomicalo, otežavajući im hodanje, no nitko nije posrnuo. Čuli su zvuk groma. No, za razliku od zvuka oluje, ovaj nije prestao, nego se zadržao u zastrašujućem, jednoličnom tonu. Car je poveo malu skupinu do srednje velikih brodova, njegovih luksuznih plovila, usidrenih u malome kanalu koji vodi do Posejdonova hrama, čiji se iskrivljeni odraz krova vidio u vodi, namreškanoj od podzemnih gibanja. "Kapetane, preuzmite zapovjedništvo", zapovjedio je car, dok su se ostali izbezumljeno nagurali u duge, uske brodove, a on je odlučivao koji će od muškaraca upravljati kojim brodom. "Ja ću preuzeti kormilo", dobrovoljno se javio. Njegova uska jahta s bijelim trupom i pozlaćenim detaljima nije bila prostrana. "Bacite sve ovo preko palube!", povikao je i potom se pridružio ostalima, koji su ubrzano cijepali skupocjen ljubičasti baldahin na sredini broda. Bez riječi, no posve svjestan njezina značaja, prevrnuo je stolac nalik na prijestolje u vodu o koju su se već razbijali valovi.

Kapetan iz Elasipposa pozvao je svoje ljude na vesla i izdao zapovijed svom mrkom caru oslonjenome o kormilo na krmi. Dobrovoljne veslače očaj je tjerao da izdrže fizičke napore veće od onih koje trpe galijoti, pa je carska jahta dosegla brzinu kao nikada prije. Na susjednome je brodu plovila careva obitelj. Brodovi su jurili poput strijela daleko od središta otoka s palačom i hramom, potom uz unutrašnji kopneni prsten, čije su se raskošne kuće i veličanstveni hramovi rušili pred njihovim očima.

Jutarnje svjetlo postupno se mijenjalo dok se čudovišan oblak od ugljeno crnog pepela ubrzano širio nebom. Carica je povukla ljubičast, školjkama ukrašen šal preko ramena kako bi se zaštitila od hladnog vjetra, koji je iznenada zapuhao. Tamna sjena popraćena zvukovima snažnijima od grmljavine, prekrivala je njihovu domovinu. Uočila je da se oko njih nalazi mnogo drugih brodova, a mogla je prepoznati i neke od njihovih vlasnika pokraj jedara.

Iznenada se čuo strašan udar groma, kao da je munja pogodila jarbol. Potom neizvjesna tišina, a nekoliko minuta poslije nastupila je velika vatrena oluja uz zaglušujuću grmljavinu. Oko njih je bučno pljuštalo tisuće užarenog kamenja, od kojih su neki bili veliki poput stijena. "Krenite prema kanalu!", povikao je car veslačima, a potom je istu zapovijed ponovio kapetanu broda koji ih je slijedio. Nadsvođeni kanal, koji je presijecao središnji kopneni prsten, bio je udaljen tek nekoliko

zamaha veslima, a oba broda su kliznula u podzemni mol prije nego su ih pogodile vulkanske bombe. No, to dugo putovanje kroz tamu bilo je zastrašujuće. Bojne uljanice, koje su inače neprestano gorjele, ugasile su se i oba su kapetana morala upravljati brodovima uz pomoć slabog svjetla lanterni na pramcu i krmi svojih brodova. Uznemirivali su ih i čudovišni, nerazumljivi zvukovi koji su odzvanjali tunelom. No, pri plovidbi ih barem nisu ometali drugi brodovi.

OSVETA BOGOVA

Kada su konačno stigli do kraja kanala, kapetan iz Elasipposa je zaustavio brod. Ispružio se da pogleda što se događa vani. Izgledalo je kao da je nebesko bombardiranje prestalo. Stišale su se i druge seizmičke aktivnosti. "Krenimo!", glas mu je snažno odzvanjao niz tunel, a veslači su uhvatili svoja vesla. Prizor koji ih je dočekaao posve ih je prestravio i gotovo pokolebao. More je bilo zatrpano desecima slomljenih, zapaljenih čamaca i brodova. Svi su bili uništeni. Neki od njih, koji su i dalje plutali, nekontrolirano su gorjeli, dok su im jedra nestajala u plamenu poput suhog lišća u vrtlarevoj vatri.

Posvuda je bilo pougljenjenih krhotina i zastrašujuće unakaženih tijela, a čuli su se očajni povici ranjenika. Dozivali su pomoć dok su pokraj njih prolazili već prenapučeni brodovi, ne pružajući im nikakav navještaj spasa. Carica i njezine kćeri su plakale, no muškarci smrknutih lica i dalje su veslali u tišini. U trenutku kada se njezin suprug, lica prekrivenog pepelom, okrenuo da je pogleda, neko brzo gibanje na obali vanjskog kopnenog prstena iza broda odvratilo mu je pozornost. Nekoć vrhunski uvježbani konji, koje su čuvari napustili, besciljno i panično su trčali kopnom. Njihovo urlanje bilo je jednako zastrašujuće kao i krici ljudi koji su se utapali.

U tome trenutku je nastupila nova dimenzija užasa. Gusti oblak brzo se širio iz smjera Atlasa, kao da će potpuno prekriti plavo nebo ugljeno crnim pokrivačem od pepela. Tama je nadvladala jutro. Kapetan iz Elasipposa vješto je manevrirao svojim brodom oko kočije, koja je plutala na visokim valovima. Obje su jahte krenule prema tajnome kanalu. Svi ostali brodovi bespomoćno su zapeli u krcatome moru. Car i njegova improvizirana posada izašli su iz posljednjeg vodenog prstena kroz kraljevski kanal, koji je iskopan mnogo godina prije toga kao sklonište u slučaju slične opasnosti. Površina mora iznenada se opet zapjenila uslijed seizmičkog podrhtavanja.

Muškarci su na trenutak odložili svoja vesla, odmorivši se da uhvate zrak. No, čak ni njihovo mahnito veslanje nije moglo zaglušiti neprestanu grmljavinu, koja kao da je odjekivala s neba i zemlje. Radim je još više otežavao pepeo, koji se spuštao poput teške, sive pare. Kašljali su i pljuvali, trljajući oči podlakticama, no ni na trenutak ne puštajući svoja vesla. Kako su odmicali prema vanjskome zidu, car je uočio neobičnu bijelu traku, kako slijedi njegovu jahtu. Na trenutak zbunjen, shvatio je da u vodi ključa boja s njezinih dasaka. Odlučio je ne odati tu spoznaju drugima, nadajući se da posada na brodu koji ih je slijedio to neće uočiti i razmišljajući koliko će još dugo raspadajuća smola moći spajati trup. Zrak je postajao hladniji dok su neprestani grmljavinski oblaci, koji su sukljali iz planine Atlas, prekrivali svijet zastorom duboke tame.

Iako su car i njegova pratnja doživjeli nezamisliv strah od kada su prvi put isplovili iz središnjeg otoka, konačno su stigli u glavnu luku na južnoj obali. Pristaništa i molovi bili su zakrčeni gomilama prestrašenih ljudi, koji su vikali. Neki od njih su se međusobno histerično tukli. Veslači su namrgođeno prionuli na svoja vesla i isprva nitko na obali nije primijetilo male, lijepe brodove koji plove prema uzburkanom, otvorenom moru. No, u tome trenutku se iz zbijene svjetine začuje povik prepoznavanja, kojemu se pridružio još jedan i potom mnoštvo glasova. Svjetina je očajnički pokušavala nadglasati vulkansku tutnjavu Atlasa preko daleke udaljenosti, dok su kraljevske jahte svakim sljedećim zamahom vesala odmicale sve dalje. Krici su prerasli u jednolično pjevanje, spontanu tužaljku iz tisuća grla, koja su dozivala svog odlazećeg cara. Vidjeli su ga kako stoji na krmu, sitnu figuru s uzdignutom desnom rukom visoko iznad glave, što je više sličilo znaku blagoslova, nego pozdravu, i očiju gotovo zasljepljenih od pepela i suza. U njihovu jednoglasju nije se osjetila osuda, nego samo tragičan spoj tuge, rezignacije i štovanja.

Iznenada, iz smjera eruptirajućeg Atlasa, zastrašujući oblak veličine crne planine spustio se nisko nad grad, potpuno ga obavijajući, grleći svojim teškim valovima čak i luku na kojoj su stajale gomile ljudi, koji su istoga časa utihnuli. Nekoliko trenutka poslije, snažan vjetar, praćen udarima gromova, raspršio je čudovišan oblak i otpuhnuo brodove natprirodnom brzinom daleko od Atlantide. Brodovi su gotovo letjeli iznad uznemirenih valova, no, iako izrađena od platna, jedra su izdržala. Vjetar se stišao gotovo jednako brzo kao što se pojavio, a

kapetan iz Elasipposa opet je osjetio da preuzima kontrolu nad jahtom.

Uočio je da preko nesigurnog oceana juri mnogo brodova svih veličina i izgleda. Neki su već odmaknuli daleko iza obzora. Njihovi kapetani, koji su danima ili čak mjesecima prije toga, shvatili i poslušali kobne znakove, napustili su ukleti grad. Kolektivno jecanje čulo se preko širokog vodenog prostranstva, a car je iza sebe vidio kako se jedna od stražarskih kula s više katova istrgnula iz svojeg visokog zida i srušila među svjetinu, koja se sklonila uz njezino podnožje. Muškarci su očajnički obuhvatili dlanovima lice i otvoreno plakali.

SVIJET U PLAMENU

"Pogledajte boga!", neko je iznenada povikao. Vrh gorja Atlas pretvorio se u divovski stup svjetlosti, koji je pržio nebo. Na tisuće gorućeg kamenja pljuštalo je poput raštrkanih zvijezda na bespomoćan grad. Bujica užarene lave slijevala se niz obronke planine, ubrzano gutajući veličanstvene hramove i privatne kuće. Tek su u tome trenutku ljudi na kraljevskoj jahti čuli strašne udare gromova, koji su odjekivali daleko na pučini, tresući njezine daske i sijući strah u njihovim grudima. Njihova prekrasna domovina, kolijevka civilizacije, umirala je pred njihovim uplakanim očima.

Lavine rastopljenog kamenja spalile su polja i pretvorile rijeke u paru. Golema, gnjevna usta Atlasa i dalje su rigala slapove tekuće vatre niz svoje padine u svim smjerovima, paleći šume brzinom kojom ni najbrža životinja nije mogla trčati. Velike vile, čak i čitava sela, koja su se nalazila pokraj tih zasljepljujućih rijeka, eksplodirali su u plamenu.

Svetu planinu su zahvatili grčevi. Čitava, stoljećima građena velika Atlantida bila je raskomadana. Grad je obuzelo ludilo. Tisuće Atlantida nestalo je pod ruševinama zgrada u koje su se sklonili, dok su trčeći ulicama pred nemilosrdnim bombardiranjem plamtećeg kamenja pokušavali uhvatiti dah iz užarenog zraka. Slonovi, konji i ljudi bacali su se u uzavrelu vodu u kojoj su živi spaljeni.

Na središnjem otoku, srebrno pročelje opustjelog Posejdonova hrama bilo je obasjano sablasnim sjajem. Unutra je crvena magla ispunjavala tamu. Iznenada se pod snažnim udarima rascijepio na četiri dijela, a divovski kip se prevrnuo razbijajući hramski zid, koji se počeo urušavati oko palog boga mora. Nedaleko, u posvećenom zdanju gdje

su Posejdon i Kleita začeli lozu atlantidskih kraljeva, ostalo je stajati prazno svetište Omphalos. Unaprijed upozoreni na veliku opasnost, njegovi svećenici-čuvari uzeli su blagoslovljen kamen, Kozmičko jaje, kako bi Pupak svijeta premjestili na drugo mjesto u nekoj dalekoj zemlji.

AGONIJA

Kako se približavala večer, car, čije se carstvo iznenada smanjilo na dva broda puna iscrpljenih izbjeglica, još uvijek je upravljao kormilom. Pogled mu je bio uperen prema otoku na zapadu, koji je nestajao u sablasnome plamenu, obasjavajući kilometrima daleko more crno poput nafte. Nestvaran prizor povremeno su prekidali udari vulkanske grmljavine, koja je prigušeno odjekivala daleko preko oceana. "To me bog zove da se vratim", razmišljao je, "proklinjući me." Okrenuo se prema brodu neposredno iza sebe. U njemu je sjedila njegova žena, zanijemjela od straha, a umjesto carske haljine, ramena joj je prekrivao istrgnut komad jedra. No, činilo mu se da se i dalje dosađuje kao carica. Promatrajući njezinu urođenu dostojanstvenost, u njemu su se miješali osjećaj ponosa i samilosti. U krilu su joj zgrčeno spavale male djevojčice namrgođenih lica.

Barem je more bilo, iako neuobičajeno, mirno, a putovanje do Elasipposa rutinsko. "Elasippos!". Bilo je suviše razmišljati o ironičnom povratku kapetana u njegov dom na Istočnome Kontinentu. Prije samo dva dana, putovao je do Atlantide noseći uobičajen teret od brončanih predmeta u običnome teretnjaku. Sada se vraćao zapovijedajući carskom jahtom u društvu samoga cara, koji je upravljao kormilom! Osjećao se sretnim. Ne, nego blagoslovljenim što je preživio najgori holokaust kojem su ljudi ikada svjedočili. Žalio je zbog posade koju je ostavio za sobom, zbog svog broda koji je izgubio. No, što su oni u usporedbi s gradom, otokom smrti, uništenjem civilizacije? Na otoku je i prije bilo potresa, koji su teško oštetili grad. Povremeno bi i planina Atlas eruptirala, paleći kuće, čak i sela. No, ovol

Nitko nije očekivao da će se dogoditi nešto tako veliko. Iscrpljen od borbe za opstanak, razmišljao je o svojoj kući, koja je bila blizu.

Kakvu će priču ispričati! Njegova obitelj i prijatelji mu neće povjerovati. Za nekoliko sati, izlazeće sunce će zlatom obasjati lice

mora, koje će slijediti. Za sada se mogao samo upravljati dalekim, treperavim svjetlom goruće Atlantide, koju su ostavili iza sebe. Oblaci pepela posve su prekrili noćno nebo, a čak i na ovoj udaljenosti, svi na palubi su i dalje osjećali trpak okus sumpora na jezicima.

Većina putnika, osim kapetana i njegova tjeskobnog cara, drijemala je u trenutku kada se mrak iznenada pretvorio u nešto svjetlije od dana. Kao da se na zapadu pojavilo novo, mnogo jače sunce. Iznenada kao što se i pojavilo, blještavo svjetlo je nestalo, zaogrnuvši sve tamom. Dok su im se oči iznova privikavale na mrak, čuli su potmuo, jednoličan zvuk grmljavine. Buka se postupno pojačavala dok konačno nije ispunila svijet. Udarni val brzo se pomaljao iz mraka udarivši dvije male jahte tako snažno, da su daske na palubi zadrhtale toliko da je car pomislio da će se razletjeti. Taj udar je probudio njegove kćeri, koje su počele plakati. Kako se ocean smirivao, čuo se samo njihov plač, a val se kotrljao prema istoku. Carica je utješila svoje kćeri, koje su ubrzo opet zaspale.

Srećom, nisu čule sve glasniji zvuk drukčiji od grmljavine, poput milijun dlanova koji oduševljeno plješću na završetku neke predstave. Preživjeli su ostali skamenjeni od buke, koju kao da je proizvodio neki nezamislivo velik vodopad, koji je skupljao snagu i ubrzano im se približavao sa zapada. Tiho, bez riječi, zurili su u noć. Posljednji glas koji je car čuo pripadao je kapetanu iz Elasipposa: "Milost, Posejdone!". Potom, no samo na trenutak, ugledao je sto pedeset metara visok vodeni val.

Zora je obasjala ocean zatrpan tisućama kvadratnih kilometara ljudskih i životinjskih leševa, koji su se njihali na valovitom polju kamena plovučca i neprepoznatljivog brodskog tereta - ostacima nestale civilizacije. No, među njima nijedna preživjela duša.

DRUGO POGLAVLJE

Gdje je Atlantida?

Civilizacija postoji geološkim pristankom, podložnim iznenadnoj promjeni. Will Durant

Platon nas izvještava da je Atlantida bila glavni grad velikog otoka "izvan Heraklovih stupova", koje danas nazivamo Gibraltarskim prolazom. Potonula je "u jednome danu i noći" uslijed seizmičkih

gibanja. Istraživači se više od dvije tisuće godina pitaju je li se na opisanome mjestu doista mogao dogoditi takav događaj. Mnogi tvrde da nije, pa su počeli istraživati druge dijelove svijeta. No, slijedimo li Platonovu priču, prostor o kojemu on govori pruža neke intrigantne mogućnosti.

Srednjeatlantski greben je nazupčana brazda, raspuklina na dnu Atlantskoga oceana, koja se proteže od Arktičkoga kruga do područja koje se nalazi na istoj zemljopisnoj širini kao i vrh Južne Amerike. Taj procjep na dnu mora nastao je pomicanjem istočne i zapadne kontinentalne ploče. Tim pomicanjem i nabiranjem, iz rastopljene unutrašnjosti Zemlje izbija magma, uslijed čega se stvaraju podmorske planine. Nekada su te planine toliko velike da im vrhovi probijaju površinu mora, te tako nastaju otoci. Budući da je Srednjeatlantski greben podložen oprečnim silama, nasilni geološki poremećaji, kao što su vulkanske erupcije i tsunamiji (destruktivni valovi nastali podmorskim potresima), uobičajeni su, u kontekstu geološkog vremena.

Takvom aktivnošću, golemim podmorskim nabiranjem rastuće, gomilajuće magme, nastao je Island. Iz dubina Sjevernog Atlantika, pokraj jugozapadne obale Islanda, u studenom 1963. izronio je otok Surtsey obavijen velikim oblakom pare i munja. Iako je otok širok samo oko 3,5 km², uzdiže se oko 170 m iznad površine mora. Dvjesto godina prije toga, britanski pomorci su otkrili nepoznat otok u Atlantskome oceanu, koji su nazvali po svom brodu, Sabrina. Vrativši se nekoliko mjeseci poslije s potencijalnim doseljenicima, otok je nestao pod valovima.

Godine 1447., kapetan Alonso Leone otkrio je otok sjeverozapadno od San Miguela u Azorima. Nazvao ga je Asmaida i taj veliki otok naselili su Portugalci, koji su ondje stvorili svoje farme, gradove i luke. Međutim, neposredno prije 1555., bili su prisiljeni napustiti otok jer je počeo ubrzano tonuti u more nakon erupcije njegovog, do tada uspavanog vulkana. Stanovnici su uspjeli pobjeći, ostavivši za sobom sve što su posjedovali. Mali dio otoka ostao je iznad površine i danas je poznat pod imenom Barentska stijena. Otprilike 260 godina nakon prve erupcije, Barenetha je nestala, a danas je to mjesto poznato kao morsko brdo Milne.

Otok Nyey otkriven je između Grenlanda i Islanda 1783.; nestao je 1830. Otok "stup" Geir fuglasker (Great Auk Skerry), srušio se u more nakon manje od jednog dana seizmičkih podrhtavanja. Sredinom 60tih godina 20. st., na površinu Sjevernog Atlantika izronila su dva otoka, koja su potom opet potonula. Prije nego su nestali, Syrtlingur se uzdizao 63 m iznad mora, a Jolnir je bio širok 15 km². Ti i slični primjeri upućuju na iznimno aktivno i nesigurno morsko dno, a drevni i suvremeni povijesni zapisi svjedoče o nastanku i nestanku katkad velikih kopnenih područja u iznimno kratkom vremenskom razdoblju.

Jasno je da se postojanje i iznenadan nestanak Atlantide može usporediti s geološki veoma nestabilnim Srednjeatlantskim grebenom. Krajem 60-tih godina 20. st., sonde istraživačkih brodova, među kojima je bio i Glomar Challenger, zabilježile su postojanje potopljene kopnene mase, otprilike veličine današnjeg Portugala i pravokutnog oblika, koja se rasprostirala zonom rasjeda uz Srednjeatlantski greben. Madeira i Kanarski otoci možda su njezini jedini površinski ostaci. Gotovo je sigurno da ispod površine srednjeg Atlantika postoji velik otok, prilično neodređenog oblika. Godine 1971., u relativno plitkim vodama Vemske zone pukotine, plovni bageri Sveučilišta u Miamiu otkrili su vapnenački kamen natopljen granitom; granitne geološke formacije otkrivene pod morem nazivaju se "kontinentalnim stijenama", jer predstavljaju dijelove kopnenih masa, kojima su nekada pripadale.

DIJELOVI IZGUBLJENOG KONTINENTA

Geolozi iz tvrtke Esso Petroleum i sa Ženevskog Sveučilišta, sljedeće su četiri godine proučavali uzorke vapnenca i granita. Ustanovili su da sadrže fosilne ostatke, koji su se oblikovali kada se vapnenac nalazio manje od trideset metara ispod površine oceana. Na pločama su otkriveni i tragovi plimnog djelovanja, što upućuje na to da se veliki otok kojemu su pripadale, nekada nalazio iznad razine mora. Omjeri kisika i ugljičnog izotopa potvrdili su da se vapnenac na zraku rekristalizirao od oblika kalcita s visokim do onoga s niskim udjelom magnezija. Reporter časopisa New Scientist je izvijestio da je vapnenac uzet s vrha "ostatka kontinentalnog bloka, koji je ostao nakon što se Atlantik pretvorio u ocean."

Prisutnost fosila iz mezozoika u otkrivenom vapnencu, ukazuje na to da je otok nastao prije otprilike 230 i 65 milijuna godina, u dugome

razdoblju međusobnog razdvajanja euroafričkog i američkog kontinenta. U tom postupku, ostavili su za sobom kontinentalan dio ili blok otprilike na pola puta između Antila na zapadu i Gvineje na istočnoj obali Afrike. Taj kopneni ostatak pod morem možda je dio veće potopljene kopnene mase ili rascijepanog niza kopnenih masa, koje leže uz istočne rubove Srednjeatlantskog grebena sve do točke na sjeveru paralelne s Britanskim otočjem. Nije poznato kada je potonuo kontinentalan otok na Vemi. No, okomite brazde na njemu nastale su u doba kada se otok uzdizao iznad površine mora. Nije sigurno koliko je dugo otok bio suh. Geolozi ne znaju ni kada je potonuo na svoj današnji položaj. No, činjenica da su još uvijek vidljive okomite brazde, upućuje na to, da to nije bilo tako davno; oceanografi pretpostavljaju da se to dogodilo u posljednjih 7000 godina.

U svakom slučaju, Kanari i Madeira također su sastavljeni od kontinentalnih stijena. Veoma davno, kopnena masa zajednička svim otocima, otrgnula se od euroafričkog kontinenta uslijed utjecaja suprotstavljenih sila, koje su prouzročile pomicanje ploča. Tako se kontinenti, koji leže na litosferskim pločama, pomiču licem Zemlje pod utjecajem podzemnih sila iz užarenog središta Zemlje. Tijekom vremena, mezozoički dio kontinenta postupno se preplavljivao prodirućim morem dok, možda već 17 000. god. pr. Kr., otok nije potpuno nestao pod površinom. Danas se još samo vrhovi njegovih najviših planina uzdižu iz valova, kao što su Azori, Madeira, Kanari i ostala otočja. Kada se taj otok veličine Portugala otrgnuo od Euro-Afrike, tanki kopneni mostovi još uvijek su povezivali dvije odvojene kopnene mase. Nedvojbeno je da su ti mostovi postojali.

Tim međunarodno sponzoriranog projekta "Deep Sea Drilling" ("podmorsko bušenje"), otkrio je 13. srpnja 1976. planinski lanac koji povezuje najjužniji vrh Grenlanda s europskim kontinentom preko Irske i Engleske. Obje zemlje su sačuvani ostaci tog kopnenog mosta, čiji drugi dio leži na dubini od 1200 m ispod mora. Kanari su bili dio drugog kopnenog mosta, što su pokazala podmorska istraživanja, koja su otkrila da se sedam udaljenih otoka prvotno dodirivalo. Kopneni most koji povezuje kanarski otok Fuerteventura s Lanzaroteom, otokom najbližim Maroku, otkriven je na prilično maloj dubini nakon Drugog svjetskog rata. Wilhelm Shreiber je napisao: "Planinski lanac Atlas [u Maroku] pruža se prema Atlantskome oceanu, gdje se prilično naglo otkida. Prema tome, legenda o sudbini otoka Atlantide mogla bi

se temeljiti na prirodnoj katastrofi u kojoj je progutan završetak planinskog lanca."

Sjeverna Afrika i otoci u Atlantskome oceanu vjerojatno su bili tako fizički povezani do prije barem 17000 godina, što dokazuju muški i ženski ostaci kromanjonaca otkriveni na Tenerifima, najvećem kanarskom otoku. Ti prvi ljudi nisu bili pomorci, nego lovci, koji su nedvojbeno prešli preko kopnenog mosta iz Afrike, slijedeći migrirajuća životinjska krda. Prije samo pet ili šest tisuća godina, Britanija je još uvijek bila povezana s Europom kopnenim mostom između Dovera i Calaisa. Otok u Atlantiku možda je sve do nedavno bio povezan sa sjevernom Afrikom. No, otok veličine Portugala sigurno je bio poplavljen prije nastanka nekakve civilizacije.

Istraživanja na polju orogeneze (znanosti o postanku gorja), tektonskih pomicanja ploče i kontinenata, pokazuju da se geološka promjena na kontinentalnoj razini ne odvija ubrzano (barem ne prema ljudskim mjerilima). Podizanje i spuštanje mora i kopnenih masa mjeri se u više stotina tisuća ili milijuna godina, a ne "u jednome danu i noći". Nekada je ta postupna promjena vidljiva u slučajevima relativno manjih područja, kao što su Azori, čiji otok Flores danas znatno tone, dok Corvo istodobno raste. Na te pojave utječu iste polagane, no vidljive geološke sile, koje su nekad progutale mnogo veći atlantski otok.

DOKAZ S DNA MORA

Suvremene mape morskoga dna otkrivaju da današnji otoci u Atlantskome oceanu pokraj afričke obale leže na podzemnom platou, na rubu potonule kopnene mase, koja je povezana s južnom obalom Iberije. Taj kopneni most, koji se danas zove Azorsko-gibraltarski greben, protezao se od europskog kontinenta do velikog otoka u Atlantiku, koji se tada još uvijek nalazio iznad morske razine. Oceanografi su prepoznali lanac potopljenih planina, koje se rasprostiru od tog grebena, povezujući Srednjeatlantski ocean s obalom Iberije.

Podmorskim bušenjem jezgre u Azorskom otočju, otkriveni su ostaci slatkovodne alge na dubini od čak 3600 m, koji dokazuju da su se otoci nekad nalazili više od 3 km iznad svoje današnje razine. Inače neobjašnjiva prisutnost slatkovodnih algi na tako velikoj dubini,

potvrđuje otkrića dr. Mauricea Ewinga, profesora geologije pri Sveučilištu u Columbiji 1949.

Ploveći Srednjeatlantskim grebenom u blizini Azora na istraživačkome brodu prikladno nazvanom Atlantida, ekspedicija National Geographic Societya pod vodstvom dr. Ewinga prikupila je uzorke jezgre s dna oceana, s više od 3 km ispod površine mora i daleko od svih današnjih plaža. On je zaključio da ti uzorci dolaze s bivše plaže, koja se nalazila na razini mora. Pri tome je isključio mogućnost da se pijesak s obale prenosio plutajućim ledenim santama početkom glacijalnih razdoblja, zato što fina zrnca koja je otkrio nisu sadržavala veće dijelove stranog materijala. Osim toga, najbliže kopno je bilo udaljeno više od 2000 km. Zato je dr. Ewing zaključio da se pijesak s plaže nije mogao oblikovati pod vodom, nego uz kopnenu obalu koja je nebrojeno mnogo stoljeća bila podložna valnim gibanjima na morskoj razini.

Iako se tijekom vremena taj materijalan dokaz potvrdio, drugi "dokazi" otkriveni na dnu Atlantskog oceana mogu nas odvesti u krivome pravcu. Posljednjih sto godina, gotovo svi pisci koji su pokušavali utvrditi uvjerljivu geologiju Atlantide, ponavljali su priču o potrganom sidrenom užetu otkrivenom na morskom dnu pokraj Azora. Osim njega, otkriveni su komadići oceanskog dna, među kojima i bazaltne krhotine, koje su se mogle oblikovati samo u suhim vremenskim uvjetima. Tako su barem smatrali znanstvenici 1898., koji su te tahilitske krhotine prihvatili kao potvrdu postojanja potonulog kontinenta. Od tada su geolozi naučili da se bazaltno staklo može oblikovati na zraku i pod vodom, što znači da uzorci možda nisu nastali u doba kada se dio Atlantide nalazio iznad razine mora. Taj dokaz više nije uvjerljiv, a činjenica da ga ljudi i dalje upotrebljavaju za potvrdu tvrdnji o postojanju Atlantide, pokazuje kako moramo oprezno razlučivati sve dostupne materijale.

Tako atlantolozi posjeduju veliko i sverastuće tijelo provjerljivih dokaza, kojima se mogu poslužiti u obrani svoje teze o postojanju kopnene mase u srednjem Atlantiku. Godine 1963., dr. Maria Klinova je ploveći na brodu Sovjetske Akademije znanosti Mihail Lomonosov 96 km sjeverno od Azora, izvadila neobično kamenje s više od 1800 m dubine. Osobito ju je zainteresirala činjenica da su uzorci mogli nastati uslijed atmosferskih pritisaka kakvi postoje samo na suhom kopnu. Rusko otkriće pokazuje da su se tahiliti otkriveni šezdeset i pet

godina prije, ipak oblikovali iznad razine mora. Istraživanjima dr. Klinove prethodila su istraživanja stockholmskog Muzeja Riks 1957. Dr. Rene Malaise je izvijestila da su članovi švedske Ekspedicije za istraživanje dubokih mora otkrili fosilizirane slatkovodne dijatomeje otprilike tri kilometra ispod srednjeg Atlantika. Dijatomeje, male alge, bile su stare sedamnaest tisuća godina, što je sukladno jednome od mogućih datuma konačnog potonuća otoka veličine Portugala u Atlantskom oceanu."

No, to nisu bili jedini otkriveni uzorci. Malaisein kolega, ugledni paleobotaničar R. W. Kolbe, katalogizirao je više od šezdeset isključivo slatkovodnih uzoraka dijatomeja uzetih s dubine od 2400 m, 920 km od zapadne obale Afrike, u podmorskom području poznatome pod imenom Greben Sierra Leone. Osim toga, svi uzorci su otkriveni ispod sloja morskog taloga, vjerojatno vulkanskih ostataka, koji su se ondje taložili posljednjih deset tisuća godina. Te vrste su pripadale najraznolikijim skupinama, od kojih su neke uspijevale u prebivalištima bogatima hranjivim tvarima, a neke u siromašnjima.

Velika raznolikost organizama upućuje na to da su dugo vremena rasli u velikome broju u prostranoj, suhoj okolini. Obilje tih organizama na izvjestan način dokazuje da su nekad na otoku u središtu Atlantskog oceana postojala slatkovodna jezera. No, to nije uvjerilo kritičare, koji su tvrdili da su dijatomeje stigle u more iz Afrike, nošene snažnim strujama. Kolbe je odgovorio: "Prihvatimo li slabu mogućnost o muljevitim strujama s afričke obale, koje svoj teret od slatkovodnih dijatomeja izbacuju na udaljenosti od 930 km od obale, tada bismo trebali objasniti kako je ta struja mogla uopće nositi taj teret na takvu udaljenost i istodobno se uspeti više od 1000 m da bi ga izbacila na vrh podmorskog brda."

SLUŽBENI OTPOR ATLANTIDI

Švedski znanstvenici otkrili su i silikonizirane ostatke kopnenih biljaka 2,5 km ispod površine oceana. Njihov brod Albatros dvije godine je plovio oko svijeta, istražujući dubine svih oceana. No, tek su u srednjem Atlantiku pronašli organski dokaz potopljene kopnene mase, slične onoj otkrivenoj u Grebenu Sierra Leone. Mogli bismo pomisliti da je tako veličanstveno postignuće švedske ekspedicije potaknulo zanimanje javnosti za uzbudljivim otkrićima njezinih istraživača i nadahnulo čitavu znanstvenu zajednicu da ponovno

istražuje atlantsku kolijevku civilizacije. No, znanstvenici establišmenta ravnodušno su slegnuli ramenima i potom odlučili zastrašiti atlantologe nepromišljenim teorijama o krećanskoj Atlantidi, o kojoj ću poslije raspravljati.

Tragično je da do danas nitko nije ozbiljno razmotrio obilje uvjerljivih dokaza, koje su skupili dr. Malaise i njezini kolege. Oni tiho leže u Muzeju Riks - ta riznica dragocjenih podataka, oceanografska mapa blaga koja bi buduće lovce na Atlantidu mogla odvesti do najvećeg arheološkog otkrića svih vremena. No, za većinu plaćenih stručnjaka, svaki navještaj o riječi koja počinje slovom "A", politički je nepodoban.

Osobito je vrijedno pohvale kada jedan od njihovih članova, kojemu je dosta bijednog stanja koje vlada u suvremenoj znanstvenoj misli, odlučuje prekinuti šutnju i glasno reći što je očito. Jedan od takvih junaka bio je dr. Kenneth Landes, ravnatelj Odsjeka za geologiju pri Sveučilištu u Michiganu. U svom godišnjem "Sigma XI" pismu upućenom Politehničkom Institutu Virginije 1958., u doba najvećih napada njegovih kolega na dr. Malaise, Landes je odlučno upitao: "Možemo li mi, kao tragači za istinom, još uvijek zatvarati oči pred očitom činjenicom da su velika područja morskog dna okomito tonula na udaljenostima mjerenima u kilometrima? Zašto ne prihvatimo tu činjenicu i svu energiju, koju sada rasipamo na uzaludne pokušaje objašnjavanja istine, uložimo u otkrivanje mehanizma koji uzrokuje ta drastična spuštanja oceanskog dna?"

Svatko tko zna kakva dogmatska klima vlada u suvremenim znanstvenim ustanovama, razumjet će koliko su hrabre bile primjedbe dr. Landesa. Isticanje stajališta koja podupiru mogućnost stvarnog postojanja Atlantide, mogućnost prekomorskih putovanja u obje Amerike prije Kolumba ili nekih drugih teorija oprečnih općeprihvaćenim hipotezama, uništilo bi profesionalne karijere takvih neovisnih mislioca, te im onemogućilo pristup znanstvenim publikacijama u kojima bi mogli predstaviti otkrića o kojima bi njihovi kolege istraživači mogli međusobno raspravljati. Jedan od takvih primjera predstavljaju profesionalni istraživači tvrtke "Oasis Oil", koji su 1972. predstavili uvjerljiv dokaz da se u doba pliocena (prije oko 5 milijuna godina), Sredozemno more nalazilo više stotina metara ispod svoje današnje razine. Očito je bilo mnogo lakše stići do tako velikog otkrića nego ga objaviti. U časopisu Scientific American je napisano:

"Svoj rukopis nisu mogli objaviti u znanstvenom časopisu, jer nitko ne bi prihvatio tako skandalozno tumačenje." Danas se akademici još uvijek opiru nepopularnim idejama poput znanstvenih autoriteta od kojih je Leonardo da Vinci bio prisiljen skrivati svoja istraživanja.

REALNO UNIŠTENJE

Usprkos nevoljkosti većine znanstvenika da razmotre dokaze, čini se da najuvjerljiviji geološki podaci kojima raspolažemo ukazuju na postojanje srednjeatlantskog kontinentalnog otoka, koji se nekoliko milijuna godina nalazio iznad razine mora sve dok nisu nastupili geološki poremećaji, koji su prouzročili njegovu dugotrajno, postupno opadanje. U svom članku "Nova otkrića u Srednjeatlantskom grebenu" u časopisu National Geographic (svibanj 1949.), dr. Ewing je napisao da se greben sastoji od: "više slojeva vulkanskog pepela."

Prvotni otok u Atlantskome oceanu, koji je povezivao Azore s Madeirom i Kanarima, spajala je s Euro-Afrikom staza dugih kopnenih mostova i nalazio se iznad osobito nestabilnog seizmičkog područja, što je vjerojatno bilo i uzrokom njegova potonuća. Veći dio njegove površine vjerojatno je dugo tonuo. No, postupno taloženje te velike kopnene mase nad dubokim, vječnim vatrama Srednjeatlantskog grebena, vjerojatno je izazvalo mnogo eksplozivnije konačno potonuće otoka.

Jednom koncentrirane, sile koje su milijunima godina potapale kontinentalnu kopnenu masu mogle su za samo nekoliko sati potopiti jedan vulkanski otok. Kataklizmički učinak takvih nezamislivih pritisaka, koji su utjecali na tako sićušnu točku, mogao bi se usporediti s velikom nuklearnom eksplozijom. Što su se duže rastopljene sile Srednjeatlantskog grebena skupljale u unutrašnjosti i ispod gorja Atlas, to su bili snažniji pritisci koji su konačno i sami eruptirali. To je rezultiralo najrazornijim mogućim vulkanom, koji se naziva kompozit. On se oblikuje kada se iz središnjeg otvora nasilno izbacuju lava i krhotine kamenja. Najbolji poznati primjer kompozita je vulkan Anak na otoku Krakataua u Sundskom prolazu između Jave i Sumatre. Anak je eksplodirao 1883. snagom većom od dvjesto atomskih bombi od dvadeset megatona.

Njegov 420 m visok vrh doslovno je ispario, a na dnu Tihog oceana nastala je rupa duboka 570 m na jednome kraju, dok je eksplozija

izbacivala dva metra dugo kamenje 40 km daleko u atmosferu. Četrdeset pet metara visok val koji je izazvala erupcija kotrljao se više stotina kilometara oceanom od središta eksplozije, potopivši trideset šest tisuća ljudi. Dr. Ewing je izvijestio da je otkrio znakove slične katastrofe u pretpostavljenoj blizini Platonove Atlantide: "Ploveći južno, usporedo s Grebenom, prešli smo ponor Hirondele na azorskoj platformi, bazi otoka, gdje je naš dubinomjer pokazao veliku rupu, koja se spušta do 1 809 hvata [3240 m], koja je izgledala kao da se nekad davno u prošlosti ondje urušio vulkan."

Samo dobro opremljena ekspedicija može utvrditi je li taj urušeni vulkanski otok doista mjesto izgubljene Atlantide. Urušena planina u ponoru Hirondele je drugo moguće mjesto izgubljenog otoka. Oba ispunjavaju osnovne preduvjete za to - točnije, oba su se nalazila iznad morske razine u pretpostavljenoj blizini Platonova izgubljenog grada prije nego su potonula uslijed prirodne katastrofe.

ŽIVO SVJEDOČANSTVO

Postoje i drugi primjeri neobičnih prirodnih pojava, koje upućuju na to da je u dalekoj prošlosti postojao veliki otok u Atlantskome oceanu. Svake tri ili četiri godine, stotine tisuća europskih leminga* odlaze s norveške obale plivajući prema Atlantskome oceanu, gdje prije svog utapanja panično mlataraju u potrazi za kopnom. Ti mali glodavci kreću na to putovanje pojedinačno, a ne u skupinama, pridružujući se ostalima tek kada ih se skupi dovoljno da tvore veliku masu. Isključena je mogućnost da je ta pojava uzrokovana prenapučenošću i nedostatkom izvora hrane; stručnjaci za životinje ne razumiju zašto se događaju takve samoubilačke migracije.

No, upravo način na koji se odvija taj postupak ukazuje na nešto osobito u njihovoj seobi. Lemnizi su prirodno neskloni vodi, pa je uglavnom izbjegavaju. U rijekama ili jezerima će plivati samo ako im je život ozbiljno ugrožen, pri čemu će se kretati samo uz obalu. Njihove masovne selidbe u ocean potpuno se suprotstavljaju svemu što znamo o tim stvorenjima.

*Lemmus lemmus, arktički glodavac sličan poljskom mišu

Životinjski bihevoristi ističu da leminzi, ako je moguće, uvijek traže kopnene prijelaze i slijede putove, koje su stvorili ljudi ili druge životinje. Je li njihov samoubilački nagon bihevioralan obrazac nastao prije mnogo tisuća godina, kada je neki davno nestali kopneni most povezivao norvešku obalu s otokom u Atlantskome oceanu. Tri druge vrste leminga (*Dicrostonyx*, *Myopus* i *Synaptomys*), čija prebivališta nisu geografski povezana s takvim otokom, ne sudjeluju u takvim masovnim, samoubilačkim selidbama.

No, to nisu jedine životinje koje nagon za samouništenjem privlači u srednji Atlantik. Neke vrste norveških ptica, osobito orlovi i sokolovi, lete visoko iznad mora, kružeći iznad pustih vodenih prostranstava i potom iscrpljeno padaju na površinu. Slično se ponašaju i leptiri *Catopsila* iz Gvajane, koji lete iznad potopljenog atlantskog otoka, iako mužjaci prije konačnog pada ne kruže besciljno. Umjesto toga, oni uranjaju ravno u valove. Potonula kopnena masa, koju su 1971., u blizini zone raspukline u Vemi otkrili geolozi Sveučilišta u Miamiu, nalazi se u području iznad koje lete leptiri *Catopsila*, čiji su mnogi naraštaji nedvojbeno posjetili to kopno prije njegova nestanka. Njihova stalna, instinktivna povezanost s nekadašnjim otokom upućuje na to da se on u mlađoj geološkoj prošlosti, možda prije samo nekoliko tisuća godina, vjerojatno nalazio iznad morske razine.

Snažan nagon za seobom tjera nekoliko desetaka tisuća sargaških jegulja u smrt u području Atlantskog oceana, koje se nalazi bliže pretpostavljenoj sjeverozapadnoj obali danas potopljene kopnene mase ispod Azora. Zanimljivo je da se selidbe norveških leminga i ptica, te *catopsila* iz Gvajane i sargaških jegulja, događaju u gotovo istom području središnjeg Atlantika. Životinjski bihevoristi izrazom *nostophilia* opisuju nagon izvjesnih ptica, insekata i drugih životinja, koji ih tjera na seobu na veoma daleke udaljenosti. Postoji li u evolucijskom pamćenju i instinktima njihovih potomaka neko bihevioralno sjećanje na velik, izgubljeni otok, u kojemu je sigurno i zaštićeno živjelo nebrojeno mnogo naraštaja ptica i drugih životinja?

Geološki i biološki dokaz potvrđuje priču o katastrofi u Atlantskome oceanu. Iako je utvrđeno da ispod oceana u području o kojemu se govori u legendi, doista postoji kopnena masa velika poput navodnoga kraljevstva, još uvijek se ne može potvrditi dokaz o njezinu potonuću, barem ne u razdoblju srednjeg i gornjeg neolitika (drugim riječima, u

doba kada je na otoku moglo postojati napredno društvo). Međutim, povijest i vidljive aktivnosti Srednjeatlantskog grebena posve odgovaraju području oceana o kojemu je pisao Platon, smjestivši na njemu Atlantidu. Osim toga, tu su i neobjašnjive samoubilačke migracije različitih životinjskih vrsta, koje su međusobno geografski veoma udaljene, a koje se skupljaju na otvorenome moru u istom području nekadašnje, velike kopnene mase, koja se nalazi na navodnom mjestu Platonova otoka.

Ti podaci ne mogu potvrditi postojanje Atlantide. No, kada posve različite znanosti, kao što su geologija i biologija, stignu do istih zaključaka, njihova uvjerljivost dobiva novu razinu. A potvrde li se biološki i geološki dokaz, kako ću pokazati, poviješću, arheologijom, komparativnom mitologijom i drugim znanostima, tada vjerojatnost može prerasti u sigurnost.

ATLAS SE USPINJE

Uvučene između euroafričkog kontinenta koji se pomicao prema istoku i američkog koji se pomicao prema zapadu, duboke Zemljine sile možda su se doista otvorile i progutale otok koji je stršio iznad grebena, koji je tako nestao. Konačno, prvu atlantsku kopnenu masu doista je tvorilo nešto veoma nalik kontinentu. Kanarski bazen i Iberska dubinska dolina u Zapadnoeuropskom bazenu, bili su kopno (iako se vjerojatno nisu dodirivali) dugo oko 4600 km i široko oko 2400 km. Kenneth Caroli, ugledan atlantolog i novinar časopisa *Ancient American*, napisao je sljedeće: "To je možda veličina današnjih ostataka otoka, no gotovo je nevjerojatno da je ikada postojala jedna velika kopnena masa. Ona je vjerojatno nalikovala rezancima koji se prostiru površinom oceana ili, pak, dugačkim, rastrganim dijelovima tkanine."

No, to je bilo davno prije razvitka čovjeka. Usprkos tome, njezino dugotrajno tonuće vjerojatno je počelo još njezinim rođenjem, jer su iste sile koje pomiču kontinente i koje su stvorile to područje u središnjem Atlantiku, istodobno potkopale njezine temelje u neobuzdanom dnu oceana. Kopnena masa u Atlantiku nedvojbeno je pretrpjela mnoge kataklizmičke poremećaje, uslijed kojih su tonule sve veće površine kopna, sve dok se čitav kontinent nije suzio do te mjere da izgleda kao područje manje od današnjeg Portugala - možda upravo

ono koje su otkrili geolozi i istraživači Sveučilišta u Miamiju na brodovima Glomar Challenger i Atlantis.

Teorija o pomicanju ploča počela se prihvaćati krajem 60-ih godina prošlog stoljeća. Ta teorija bi mogla objasniti postojanje dijela kontinenta u Atlantiku, ali i njegovo spuštanje i konačno uništenje uslijed vulkanske erupcije - dok su se euroafrički i američki kontinent međusobno razdvajali, a morsko dno se širilo, s kontinenta su se rasprostirali dugi, kopneni mostovi do Maroka, Portugala i drugih dijelova Europe. Nastavljajući se odvajati od zajedničkog središta, u sve širem morskom dnu su nastajale velike pukotine, koje su tako stvarale duge, seizmički nestabilne zone, koje su neprestano nadraživale sile koje su odvajale kontinente.

Atlantski kontinent je stajao iznad tog hrbata, koji je gurao vulkanske rupe u zemlju iznad sebe otpuštajući uzavrelu magmu. Hrbat nije mogao vječno podupirati tako veliku kopnenu masu, koja je stoga, tijekom vremena sve više propadala u more i konačno se pretvorila u otok manji od Portugala. I on je počeo propadati, ostavljajući iznad površine mora samo vrhove svojih najviših planina. To su otoci Atlas, Kanari i Madeira - i svi su vulkanski aktivni i seizmički nestabilni. Mnogo poslije, u povijesno doba, nakupljeni pritisci bili su suviše snažni za relativno sitan otvor Atlasa, te je otok konačno uništen u katastrofi sličnoj onoj koja je zadesila Krakatau žestinom nuklearne eksplozije.

Atlantidu je zadesila jedna od najspektakularnijih kataklizmi, a ne geološka anomalija. No, postojale su i druge. Novine Associated Press izvijestile su 24. studenog 1934. o potonuću otoka pokraj Trinidada u britanskoj Zapadnoj Indiji, koji je nestao u samo jednome danu i noći, što podsjeća na Platonovu priču o Atlantidi. Taj i slični primjeri potvrđuju da je središnji Atlantik najvjerojatnije mjesto na kojemu se mogla dogoditi prirodna katastrofa slična onoj koju je opisao grčki filozof.

JE LI ATLANTIDA BILA MALI GRČKI OTOK?

Iako većina istraživača povezuje Atlantidu s Atlantskim oceanom, na što upućuje i obilje dokaza, neki ekstremni teoretičari povremeno su, gotovo uvijek iz skrivenih razloga, smještali taj otok u druga područja, od kojih su neka prilično neobična. Najnovije od tih ekscentričnih

tumačenja dijelom su prihvatili profesionalni arheolozi i povjesničari, vjerojatno zato što ono ne bi uzdrimalo njihove predrasude o preookeanskim plovidbama u pretklasično doba. Tu teoriju je iznio K. T. Frost, koji je prije Prvog svjetskog rata pisao za časopis *Journal of Hellenic Studies*. On je premjestio Atlantidu iz Atlantskog oceana na otok Kretu u Sredozemnom moru. Njegovu hipotezu su od tada proširili (što možda ne iznenađuje) mnogi grčki znanstvenici (uključujući Galanopoulasa, Marinatosa i dr.), koji su u nju uključili otok Santorini u Egejskom moru, koji se u drevno doba zvao Tera.

Njihova podrška toj teoriji o grčkoj Atlantidi bio je posljednji nesretan, šovinistički pokušaj dijela atlantologa da povežu svoje nacionalno podrijetlo s izgubljenom civilizacijom. Njemački pastor Jurgen Spanuth je tvrdio da je Atlantida Heligoland, otok u Sjevernome moru uz obalu Njemačke. Henrietta Mertz, čije se ime još uvijek s štovanjem spominje u krugovima difuzionista, bila je uvjerena da su zemljani nasipi iz doba prije Kolumba u njezinoj domovini SAD-u, ustvari, ruševine Atlantide. Barem jedan švedski istraživač je rekao da se Atlantida nalazila u Švedskoj, a jedan drugi, Britanac, napisao je da je bila u Engleskoj, dok je poznati kanadski atlantolog nedavno napisao da ona leži u moru pokraj Labradora.

Takvi nadriznanstveni motivi koji navode istraživače da prikladno smještaju Platonov otok u svojoj domovini, nisu mnogo pridonijeli istrazi. No, još su više štetni motivi koji navode profesionalne znanstvenike svih nacionalnosti (a danas osobito Amerikanaca) da izjednačavaju Kretu ili njezine susjedne otoke i Atlantidu. Prema tome, bitno je shvatiti zašto žele objasniti Atlantidu takozvanom minojskom hipotezom.

Otok Tera bio je dio minojskog trgovačkog carstva, a iskopavanja na Santoriniju su otkrila stariju, naprednu civilizaciju koja je nekad cvjetala na tom području. Mali otok je, ustvari, bio vulkanska planina, koja je eruptirala gotovo na isti način kao i Anak na Krakatau. Otok je doslovno progutalo more. Šezdeset metara visok vodeni zid preplavio je Kretu i opustošio njegove obalne luke, dok su potresi koji su nakon toga uslijedili teško oštetili glavni grad u unutrašnjosti, Knosos. Minojce je ta prirodna katastrofa posve iznenadila, tako da nisu bili u stanju organizirati učinkovit otpor protiv Mikenaca, te je njihova civilizacija nestala, dijelom i zbog grčkih osvajača. Na temelju tih

dogadaja koji su se zbili više od tisuću godina prije njegova vremena, Platon je oblikovao Atlantidu po uzoru na Kretu ili Teru, ili obje zemlje, kao model svoje idealne države.

Tera je bila samo mali dio velike Platonove Atlantide i nije se nalazila u Atlantskome oceanu, nego u Egejskome moru, i uništena je 7800 godina nakon katastrofe opisane u Dijalozima. Te očite nedosljednosti spretno odbacuju neki znanstvenici, koji pretpostavljaju da je sam pisac preuveličao svoj izvještaj radi zanimljivije priče, ili pak, prevoditelji koji su pogrešno protumačili izvornu verziju priče o Atlantidi, koja je bila napisana na egipatskom.

Postoje sličnosti između atlantidske kulture opisane u Platonovoj priči i onoga što arheolozi znaju o minojskoj civilizaciji u istočnom Sredozemlju. Naprimjer, bikovi su bili dio obrednih ceremonija na drevnoj Kreti, kao i na Platonovoj Atlantidi. Atlantidani i Minojci gradili su velike palače i snažne gradove, imali su talasokracije (vladavinu koja se temelji na geografskoj i političkoj prevlasti mora nad kopnom), prakticirali su kult stupa, trgovali dragocjenim metalima i upotrebljavali slonove. Eumelos, kojeg Platon u svojoj Kritiji navodi kao prvog atlantidskog kralja nakon Atlanta, spominje se i na minojskome otoku Melosu. Ustvari, Eumelos se spominje na drevnom grčkom natpisu u Teri. U vodama zaljeva Santorini čak se i danas može vidjeti koncentričan oblik atlantidskog glavnog grada, kojeg je opisao Platon.

Teoretičari tzv. minojske teorije tvrde da se samo u Egejskome moru nalaze relativno male površine kopna, koje je iznenada nestalo pod površinom mora. Jedan takav primjer je grad Helice u Korintskome zaljevu. Ti teoretičari isključuju Atlantski ocean i Azore zato što navodno u posljednjih 7200 godina u tome području nije potonuo nijedan otok. Brojne legende o potopu, osobito babilonski ep o Gilgamešu, navode se kao književni dokaz o uništenju Tere.

Točno je da je i Tera, poput Atlantide, bila vulkanski otok i da su njezini stanovnici živjeli u naprednoj talasokraciji, koja je nestala nakon što je najveća planina na otoku eksplodirala i potonula u more. No, osim te opće usporedbe, minojska hipoteza se raspada. Tera je bila manja minojska kolonija, mala predstraža, a ne njezin glavni grad, kao što se Atlantida opisuje u Dijalozima. Minojsku kulturu na Kreti doista su izgurali Mikenci iz unutrašnjosti Grčke, no čini se da je taj

postupak bio uglavnom, a možda i potpuno nenasilan, a sigurno se nije događao u razmjerima Platonova Atlantidsko-atenskog rata, koji je bjesnio Sredozemljem.

Minojci nikada nisu pokušali okupirati Italiju ili Libiju, niti su ikada zaprijetili osvajanjem Egipta, što su navodno učinili Atlantidani. Na temelju svih podataka kojima o njima raspolažu znanstvenici, Minojci su bili iznimno neratnički narod, koji je bio više zainteresiran za trgovačka, a ne vojna osvajanja, dok su Atlantidani opisani kao agresivni i ratoborni. Jedan od najistaknutijih pisaca o toj temi nedavno je napisao: "Teorija o tome da je Tera bila Atlantida uglavnom počiva samo na njezinom kataklizmičkom uništenju, dok se Platonova priča mnogo više bavi ratom između dva neprijateljska naroda, nego s katastrofom koja ih je poslije oba zadesila."

Slučaj pogrešnog identiteta

Minojci su raspolagali velikom mornaricom, kojom su se borili protiv gusara i osiguravali putove međunarodne trgovine, no njihovi gradovi na Kreti nisu bili okruženi visokim zidovima ni utverdama -usporedite neutvrđen Knosos ili Faistos s Atlantidom okruženom naoružanim kulama i bedemima. Osim toga, ti vodeći minojski gradovi arhitektonski su bili poredani u obliku četvrtaste mreže, za razliku od Atlantide koja je imala oblik koncentričnih krugova.

Neki teoretičari tvrde da su vidjeli takav koncentričan, okrugao tlocrt pod vodom u zaljevu, koji je nastao nakon što se vulkanska planina na Teri srušila u more. No, ugledna geologinja i stručnjak za vulkanologiju, Dorothy B. Vitaliano, koja radi u Američkom institutu za geološka istraživanja, izvijestila je da podzemna topografija u Santoriniju: "nije postojala prije erupcije vulkana u brončano doba, nego je nastala uslijed kasnijih aktivnosti koje su prouzročile stvaranje otočja Kameni u središtu zaljeva, kojemu je čak još 1926. dodana velika površina kopna. Svi tragovi topografije, koja je postojala prije urušavanja, bili bi odavno zakopani pod hrpom lave, čiji najviši dijelovi oblikuju te otoke." Dakle, pogrešno se smatralo da mlađe geološke značajke predstavljaju drevni grad. Građevine poredane u obliku koncentričnih krugova prevladavaju u Atlantskome oceanu, a ne u Sredozemlju, na što ukazuju i okrugli hramovi na Kanarskom otočju, te britanski Stonehenge.

Caroli ističe da je: "atlantidski glavni grad ležao na prostranoj ravnici okruženoj visokim planinama na velikome otoku. Tera ne odgovara tom opisu. Krećani i Terani nisu oblagali podove, zidove i stupove metalom, kao što su činili Atlantidani u Platonovom opisu.

On opisuje Posejdonov hram kao zgradu sa zidovima prekrivenima metalom, ukrasnim tornjićima i barem dva stupa, koja su bila obložena kovinom. Takva građevina, kao i opis zavjetnih darova, odgovara feničkome hramu iz brončanog doba. Golem Posejdonov kip više podsjeća na egipatske ili klasične grčke skulpture. Kipovi kraljeva i kraljica također više nalikuju egipatskima ili čak etruščanskima. Oni uopće ne nalikuju kipovima kakve su gradili Minojci, koji nisu oblagali svoje javne građevine kovinom, urezivali natpise na stupove ni gradili kolosalne kipove u krug."

Veliki Posejdonov hram, koji Platon opisuje kao središnju značajku atlantidske civilizacije, nema nikakva krećanska obilježja, budući da su Minojci svoje vjerske službe obavljali u svetim špiljama i svetištima na vrhu brda, a ne u javnim hramovima. Oni su štovali čitav niz božanstava od kojih su najveći bili Majka Zemlja, božica lova i bog zvijeri. Ništa ne ukazuje na to da su štovali Posejdona ili Atlanta.

Atlantida je imala međusobno povezane kanale i nalazila se pokraj mora; Faistos i Knosos su se nalazili u unutrašnjosti i nisu imali kanale. Kanali i irigacijski sustav, koje Platon povezuje s Atlantidom, bili su iznimno veliki i složeni, gotovo nalik onima kakve su gradili Egipćani, Sumerani, Kinezi, Maye i narod Chimu, koji je postojao prije Inka. Kartaga, Tir, pa čak i astečki glavni grad, Tenochtitlán, imali su divovske vodovode slične onima koji se pripisuju Atlantidi. Ništa slično nije postojalo u Knososu i drugim minojkim gradovima. Osim toga, Knosos i Faistos nisu imali luke jer su se laki minojski brodovi mogli transportirati na obalu, za razliku od prekooceanskih atlantidskih brodova, koji su morali biti vezani u lukama s dubokom vodom, kao što se spominje u Kritiji. U svakom slučaju, luku kakvu opisuje Platon ne bi bilo moguće izgraditi na istočnom Sredozemlju jer bi glavni kanal bio zatrpan bez valova plime i oseke, kakvi postoje "izvan Heraklovih stupova". Samo ta činjenica je dovoljna da dokaže da je Platon opisivao mjesto u Atlantskome oceanu, a ne u Egejskom moru.

Minojski otok Melos, koji neki znanstvenici povezuju s kraljem Eumelosom iz Platonovih Dijaloga, toliko je mali da je nemoguće da je

bio glavni grad velikoga kraljevstva. U Kritiji se tvrdi da je Eumelos vladao područjem u blizini Heraklovih stupova, koje se zove Gades - današnji Cadiz na atlantskoj obali Španjolske. Taj podatak koji navodi Platon je točan. Eumelosa bismo samo uz veliku maštu mogli premjestiti u Egejsko more, a ne na temelju činjenica. Iako je to jedino ime koje se spominje u Dijalozima, a koje se ne pojavljuje nigdje u istočnom Sredozemlju, nijedan drugi atlantidski kralj ne može se povezati s tim krajem svijeta.

Atlantidska imena pronalazimo diljem atlantske Europe, Sjeverne Afrike, Kanara, čak i Meksika i Kolumbije. Možemo povući neke paralele između Eremona, drevnog irskog kralja koji je preživio potop i atlantidskog kralja koji se spominje u Kritiji. Atlantidske stanovnike obalnog Maroka, opisali su Diodor Sicilski i Herodot. Teugeste, pokrajina na kanarskom otoku Lanzarote, koja je postojala prije osvajanja, podsjeća na Taegaetu, Atlantidu ili Atlantovu kći iz grčkoga mita. Aztlan je bio otok astečkih predaka na istoku. Ime atlantidskog kralja Muzeja, kojeg spominje Platon, podsjeća na indijansko pleme Muvscas iz Kolumbije, u čijoj mitologiji također pronalazimo legendu o potopu.

Teoretičari minojske teze tvrde da Platon, pišući da Atlantida leži iza Heraklovih stupova, nije pri tome mislio da se otok nalazi u Atlantskome oceanu, nego izvan Melejskog prolaza pokraj grčkog Peloponeza. Oni tvrde da su se pravi Heraklovi stupovi nalazili upravo u tom području, a ne u Gibraltarskom prolazu. Iako nisu uspjeli dokazati da su se Heraklovi stupovi ustvari nalazili u Melejskom prolazu, tvrde da su Atlantidani navodno osvojili Italiju i Libiju, te zaprijetili Egiptu i Grčkoj - sva mjesta koja Platon smješta "u" Heraklove stupove, što je geografski nemoguće ako je pri tome mislio na Melejski prolaz. No, on opisuje Atlantidu kao "Aflantvkos nesos" - "atlantski otok". Osim toga, Homer u Odiseji (I, 53) opisuje Atlanta kao: "čuvara Heraklovih stupova", čime se prvi kralj Atlantide nedvojbeno smješta izvan Egejskog mora, za koje Homer govori da se nalazi istočno od Atlasa. Caroli objašnjava: "Između Egipta i Krete ili Tere ne postoji nikakav prolaz, a osobito ne neki koji se nazivao 'Heraklovi stupovi'."

Reductio ad absurdum - dovođenje do apsurdna

Otok Atlantida navodno je bio bogat dragocjenim kovinama; na Kreti i Teri ih je bilo malo. Atlantidani su raspolagali teškim kočijama, kojima je upravljalo troje ljudi. Minojci su, pak, imali lakše kočije za jednog ili dvoje ljudi.

Čini se da velike pogreške postoje i u grčkom prijevodu izvornih egipatskih tekstova, uzmemo li u obzir egipatske oznake za brojeve 100 i 1000. Ugledan britanski istraživač Andrew Collins je istaknuo: "Egiptolozi koji su proučavali taj problem zaključili su da se takva pogreška nije mogla dogoditi. Hijeroglifi kojima su se označavali brojevi 100 i 1000 izgledaju posve različito. Atenski zakonodavac Solon, koji je čuo priču o Atlantidi od hramskih svećenika u delti Nila oko 550. pr. Kr. ili, pak, bilo tko drugi, nije mogao učiniti takvu pogrešku." Zatim, očita je činjenica da Kreta nije potonula u more, kao što se navodno dogodilo s Atlantidom. Vulkanska planina na Teri doista se srušila, no otok i danas postoji. U Kritiji se opisuje da su grad i otok bili potpuno uništeni. Zagovornici teorije o egejskoj Atlantidi mogli bi tvrditi da je taj otok bilo koji od desetak drugih nalazišta pod morem. Potonulo Apolonovo svetište u Halieisu u južnoj Grčkoj ili potonuli otok Paros sa Svjetionikom, jedan od sedam čuda drevnoga svijeta, koji se nalazio pokraj aleksandrijske obale, mogli bi biti jednako uvjerljivi kandidati kao i Tera.

Činjenica da su Atlantidani i Minojci prakticirali obrede s bikovima ništa ne dokazuje, jer se ta životinja štovala i u unutrašnjosti Grčke, u Egiptu, Asiriji, Hetitskome carstvu, Iberiji, diljem zapadne Europe još u neolitu i paleolitu. U toj usporedbi izvjesnu ulogu igra i još jedna životinja. U Kritiji se izvještava da su na Atlantovu otoku postojali slonovi. "Patuljasti slonovi" doista su naseljavali Kretu, no izumrli su oko 7000. pr. Kr., tisuću godina prije pojave prvih ljudi i četiri tisućljeća prije početka minojske civilizacije. Na Teri nikada nisu postojali slonovi. Obrtnici na oba otoka radili su predmete od bjelokosti, koja se uvozila iz Afrike.

Platonov kratak, ali značajan izvještaj o slonovima na Atlantidi istodobno pruža vjerodostojnost njegovoj priči i potvrđuje da se njegovo potonulo kraljevstvo nalazilo u blizini Atlantskog oceana. Godine 1967. u časopisu Science pojavio se članak o otkriću zubi mastodonta i mamuta u atlantskom kontinentalnom pragu, tristo do

petsto kilometara od obale Portugala. Brojni uzorci izvađeni su s dubine od oko 100 m iz najmanje četrdeset različitih podmorskih nalazišta uz Azorsko-gibraltarski greben. Zubi su otkriveni u potopljenim obalnim linijama, talozima treseta, pješćanim nanosima nastalima udaranjem površinskih valova o obalu, te u uleknućima u kojima su se prvotno nalazile slatkovodne lagune. Te značajke dokazuju da je to područje nekoć bilo suho kopno.

Autor članka u časopisu Science je zaključio: "Očito je da su slonovi i drugi veliki sisavci naseljavali to područje u glacijalnom stadiju niskih razina mora u posljednjih 25000 godina." Osim toga, poznato je da su slonovi naseljavali sjeverozapadnu obalu današnjeg Maroka, koja je okrenuta prema mjestu na kojemu se nalazila Atlantida i nalazi se na spoju nestalog kopnenog mosta, koji je vodio u ocean još u dvanaestom stoljeću pr. Kr. Platon i Homer su napisali da su Atlantidani mnogo upotrebljavali bjelokost od koje su izrađivali raskošno ukrašene stropove. Izvor tog dragocjenog materijala možda su doista bili slonovi, koji su oduvijek postojali na Atlantovu otoku. Ta dva naizgled nepovezana podatka iznesena u Dijalozima - postojanje slonova na Atlantidi i činjenica da su Atlantidani obilno upotrebljavali bjelokost - dokazuju da su postojala krda tih životinja, što, kako se čini, potvrđuju i otkrića u dubinama mora. Osim ako to nije pročitao u izvornom dokumentu u kojemu je opisana Atlantida, Platon ne bi nikada znao da su slonovi nekad naseljavali područje svijeta, koje danas prekriva ocean.

Ocean potonulih otoka

Postoje mnogi primjeri koji mogu opovrgnuti minojske teoretičare, koji tvrde da u Atlantskome oceanu nije potonula nikakva velika kopnena masa. Otočje Fernando Noronha bilo je sporna točka između Velike Britanije i Portugala, sve dok nije potonulo 1931. nakon tjedan dana seizmičkih podrhtavanja. Atlantida nije bila jedini grad i otok koji je potonuo u Atlantiku. Na Janoniusovu zemljovidu Janonius iz 1649. obilježen je Usedom, nekad slavna tržnica koju su progutali morski valovi. Isti otok je pet stoljeća prije toga spomenuo arapski kartograf Edrisi. Naime, grad o kojemu je riječ je Vineta, koji se nalazio na sjeverozapadnom kutu otoka Usedom, koji je ležao u Sjevernome moru pokraj otoka Rugen. Njegovih pet tisuća stanovnika bavilo se unosnom trgovinom s Njemcima, Slavenima, Arapima i pokrštenim

Vikinзима iz Danske. Vikinzi su opljačkali to mjesto 1098., nakon čega je Vineta napuštena i postupno, nakon dvjesto godina, skliznula u more. Do 1304. je potpuno nestala, iako se u njezinoj blizini još uvijek otkrivaju kovanice i brojni drugi manji predmeti.

Vineta je potopljena civilizacija, koju je Spanuth pogrešno poistovjetio s Atlantidom, koja je potonula nekoliko tisuća godina prije Usedom. Sjevernofrizijski otok Rungholt, koji se nalazio pokraj otoka Suedfalla, iako nije bio velik poput Usedom, također je bio naseljen prije nego je potonuo otprilike u isto doba. Djelomično je ponovno izronio na površinu oko 1310. po Kr. Nevjerojatno je da je ugledan arheolog s kraja 19. st, Andreas Busch, proučavao još uvijek vidljive brazde od oranja, koje su za sobom ostavili ratari iz Rungholta. Trgovci iz Rungholta su na vrhuncu svoje snage održavali uspješnu trgovinu s Hamburgom i Flandrijom, o čemu svjedoče trgovački zapisi sačuvani u Ghentu.

Naravno, nijedan od tih otoka nije bio Atlantida, no oni pokazuju da se njezina sudbina nedvojbeno dogodila u geološkom području Atlantskog oceana. Velike i male otoke progutalo je more za samo nekoliko dana ili sati. Uništenje jamajkanskoga grada Port Royala bilo je slično kao i uništenje Platonova velegrada. Poput njegova drevnog grada, Port Royal je bio središte moći i grijeha, luka čiji su kapetani bili veoma dobro upoznati s gusarstvom.

Do kraja 17. st., kapetani i stanovnici Port Royala obogatili su se trgovinom i gusarenjem, dok je njihov grad razmetljivo blještao luksuzom i obiljem. To mjesto je bilo nadaleko poznato od Britanije do Indije po svom bogatstvu, utjecaju i dekadenciji. Na vrhuncu njegove moći, otok je pogodio niz iznimno snažnih potresa. U 1 h i 43 min, 7. lipnja 1692., čitav grad i njegova velika luka urušili su se u more. Više od osam hektara otoka nestalo je pod valovima, a dvije njegove planine su se pomaknule gotovo pola kilometra.

Katastrofa je trajala samo tri minute tijekom kojih je poginulo dvije tisuće ljudi. Sljedeća tri stoljeća uglavnom se vjerovalo da je ta luka postojala samo u legendama, a većina povjesničara je sumnjala da je ikada postojala. Tek 60-ih godina prošlog stoljeća, Port Royal je otkriven suvremenom podvodnom istraživačkom opremom na dnu Karipskog mora. Nevjerojatno je da je većina zgrada još uvijek stoji, a neprestano se otkriva stotine predmeta, među kojima je i sat koji se

zaustavio točno u trenutku kada je otok pogodio potres, potvrđujući tako vrijeme katastrofe. Povjesničari su za manje od tristo godina odlučili otrgnuti Port Royal iz legende i priznati mu stvarnost, dok sumnjičavcima koji pokušavaju opovrgnuti Atlantidu za to treba mnogo više vremena. No, mnogo naprednija tehnologija od one kojom je otkriven Port Royal, jednoga će dana razotkriti i Platonov izgubljeni otok.

Labirint pogrešnih informacija

Legenda o potopu poput one iz epa o Gilgamešu, Staroga zavjeta i starih mitova, nije mogla nastati na temelju uništenja Tere, jer mitovi o potopu karakteristični za bliskoistočnu civilizaciju sežu do vremena sumerske civilizacije, koja je postojala više od tisuću godina prije pada minojske Krete. Osim toga, grčka predaja o Tereju, mitskom osnivaču Tere, nema nikakvih zajedničkih elemenata s Platonovom pričom, kao ni navještaje o nečemu što bi se moglo povezati s Atlantidom.

Minojska hipoteza je 70-ih godina prošlog stoljeća bila toliko popularna među arheolozima da je slavni oceanograf Jacques Cousteau utrošio mnogo vremena i energije, te gotovo 2 milijuna američkih dolara, koje mu je ustupila monegaška vlada za istraživanje mora oko Santorinija. Na taj način, privučen pomodnom teorijom čiji je cilj bio opovrgavanje, a ne objašnjavanje Platonove priče, Cousteau svojim istraživanjima nije otkrio ništa nalik Atlantidi. No, čak i prije njegovih ekspedicija, zagovornici minojske hipoteze nailazili su na neodobravanje među svojim kolegama.

Stručnjak za drevnu egejsku kulturu, R. W. Hutchinson je ustvrdio: "Jasno je da Platon nije poistovjetio Atlantidu s Kretom, a ako se i poslužio pučkom predajom o minojskoj Kreti, nije bio svjestan njihove međusobne povezanosti." Prevoditelj Dijaloga, objavljenih u izdanju "Penguin Books", Desmond Lee, smatra da je Platonova priča o Atlantidi najstariji poznati primjer znanstvene fantastike, no odbacuje minojsku hipotezu: "Doista ne vjerujem da je atlantski mulj živi pijesak Svrtesa (u Egejskom moru), kao što nisu uvjerljive ni druge Frostove pojedinosti. Možda doista postoji minojski pehar oslikan prikazom bika uhvaćenog u mrežu [Vaphejski pehar, minojski predmet otkriven u mikenskom području u unutrašnjosti Grčke]; no, ne vidim nikakvu stvarnu vezu između Platonova prilično složenog obreda i onoga što znamo o biku iz Minosa ... svaka potraga za detaljnim

podudarnostima između Atlantide i minojske Krete posve je osuđena na neuspjeh."

Iako se minojska hipoteza, možda ne samo na prvi pogled, čini održivom, detaljnijim razmatranjem se ona raspada. Egejska Atlantida ne odgovara Platonovu izvještaju i ona protuslovi dokazu geologije, povijesti i komparativne mitologije. Kao posljednji, očajnički pokušaj da opravda kretska tumačenje, njezini zagovornici tvrde da je Platon upotrijebio opće opise događaja u Teri kao nejasan, povijesni okvir u kojemu će predstaviti svoju ideju o savršenoj kulturi u obliku izmišljene Atlantide.

No, i tu griješe jer, kako ističe Lee, u Dijalogima se Atlantida opisuje kao neprijatelj Platonove idealne države. Toliko je puta istaknuto da je Platon izmislio Atlantidu kao model svog idealnog društva, da je to pogrešno shvaćanje ponovio čak i izdavač na koricama prijevoda samoga Leeja! U svakome slučaju, idealan grad Megaera, koji opisuje Platon, bio je četvrtast, a ne okrugao.

No, dovoljan je samo jedan dokaz koji će jednim udarcem oboriti minojsku hipotezu. Ugaoni kamen o koji se oslanjaju njezini branitelji je datum erupcije vulkana na Teri jer, kako tvrde, upravo je ta katastrofa prouzročila propast minojske civilizacije 1485. pr. Kr. Osim tsunamija koji su opustošili obalu drevne Krete i potresa koji su uništili njezine gradove, grčka vojska je iskoristila prirodnu katastrofu da nametne rat smetenim Minojcima, uvukavši ih u mračno doba iz kojega se više nikada nisu izvukli.

Geolozi su na temelju tragova otkrivenih u uzorcima ledene jezgre ustanovili datum ključne erupcije. Caroli objašnjava sljedeće:

"... uzorci leda otkrivaju 'porast kiselosti' u doba velikih erupcija, zato što pepeo pada na ledene pokrivače i tako utječe na njihov kemijski sastav. Šupljim cijevima koje su se upotrebljavale kao bušilice, izvađene su duge jezgre (duge nekoliko desetina metara) iz Grenlanda i Antarktika. Njihovim proučavanjem utvrđeno je kakva je klima vladala u prošlosti na Zemlji. Analizom kemijskog sastava tih jezgri mogu se pronaći 'vrhunci kiselosti', od kojih je većina vidljiva golim okom kao tamne pruge na ledu stvorene pepelom, koji je davno pao. Neke od tih jezgri imaju godišnje slojeve, poput godina na stablima ili sedimentnih glacijalnih naslaga na dnu jezera. Njihova starost seže više tisuća

godina u prošlost. Najstarija od tih 'dugih jezgri' bušenjem je izvučena 1963. u Camp Centuryju na sjeveru središnjeg Grenlanda. To je godinama bila jedina dovoljno stara jezgra, koja se detaljno proučavala radi eventualnog datiranja erupcije Tere."

Ustanovljeno je da se to dogodilo 1390. pr. Kr., 50 godina više ili manje, što je suviše kasno i u izvjesnoj mjeri "nepotpuno" za minojske teoretičare, koji su podatke iz ledene jezgre preradili još i metodom datiranja radioaktivnim ugljikom. Šesnaest godina nakon bušenja u Camp Centuryju, primijenjene su mnogo preciznije metode u Dye 3 u južnom Grenlandu. Caroli je o tome izvijestio:

"Veoma visoka kiselost postojala je otprilike sedam godina prije ili poslije 1645. pr. Kr., uz vanjsku varijablu od 20 godina prije ili poslije 1645. Prema tome, nepotpunost onoga dijela jezgre iz Camp Centuryja smatrala se djelomičnom potvrdom da je erupcija nastupila u sedamnaestome stoljeću pr. Kr.

No, tada su na scenu nastupili dendrokronolozi. Proučavanjem godova stabala na američkom Jugozapadu otkriveni su neprirodno uski godovi iz 1626.-29. pr. Kr. Godovi na irskim, engleskim i njemačkim stablima pokazali su slične obrasce. Godovi na deblu izvučenome iz kineske močvare, te na stablima u Grčkoj i Turskoj također potvrđuju da se erupcija dogodila početkom 1600. pr. Kr.

Godovi na stablima iz Amerike, Azije i Europe potvrđuju da je riječ o 1620. pr. Kr. Većina podataka iz Tere dobivenih metodom mjerenja radioaktivnim ugljikom također potvrđuju taj datum (koji je ispravljen). Podaci iz ledene jezgre još su uvjerljiviji. Dalje, Kevin Pang je otkrio kineske natpise o nečemu što bi mogao biti fenomen "pokrivača od prašine", povezanog s velikom erupcijom koja se dogodila otprilike u doba nastanka dinastije Shang. Pang je na temelju astronomskih izračunavanja smjestio dinastiju Shang u razdoblje od 1625. do 1575. pr. Kr. Datum erupcije Tere podudara se s Pangovim istraživanjem; a njegova izračunavanja su potkrijepljena predloženim datumima erupcije Tere."

Propast teorije

Danas je jasno da je Tera eruptirala između 1623. i 1628. pr. Kr., gotovo sto pedeset godina prije prvotne pretpostavke minojskih teoretičara. Značaj tog protuslovlja potkopava čitavu njihovu hipotezu,

jer minojska civilizacija nije nestala uslijed prirodne katastrofe. Caroli ističe:

"Po svemu sudeći, Minojci nisu samo preživjeli erupciju, nego su nakon nje doživjeli svoj vrhunac. Nakon erupcije nije uslijedilo mračno doba ni gubitak pismenosti, kao što to opisuje Platon u svom djelu. On iznova ističe da je nakon atlantidske kataklizme na Egejskom području nestalo pismo. To se nije dogodilo nakon erupcije Tere. Štoviše, pismenost se proširila u mikenskom razdoblju, budući da je u Kreti linearno B pismo bilo rasprostranjenije od starijeg linearnog A pisma. Neki znanstvenici tvrde da je linearno B pismo u izvjesnoj mjeri naprednije i istančanije sredstvo komunikacije od bilo kojeg prethodnog egejskog pisma. Kreta je ostala nastanjena i uspješna više od 400 godina nakon događaja na Teri."

Kasnija minojska lb lončarija, sa svojim karakterističnim morskim motivima, predstavlja vrhunac umjetnosti krećanske kulture, koji je nastupio godinama nakon katastrofe na Teri. Robert Drews, znanstvenik s Princetona i stručnjak za brončano doba, tvrdi da gospodarstvo i kultura na Kreti nisu drastično propadali nakon 1400. pr. Kr. Čak i A. Kanta, istraživač koji prihvaća ortodoksno datiranje, koje smješta erupciju Tere oko 1485. pr. Kr., priznaje da je minojska civilizacija u to doba još uvijek bila "bogata i uspješna". U najpodrobnijoj analizi krećanske lb lončarije ikada poduzetoj, Philip Betancourt je ustanovio da je 13. st. pr. Kr. bilo "zlatno doba minojske keramičke industrije."

Zagovornici egejske Atlantide traže potvrdu u egipatskoj povijesti, no i u njoj nailaze na opreke svojoj tvrdnji da je minojska civilizacija uništena erupcijom Tere. Faraon Amenhotep III. poslao je svoje ambasadore u gradove na Kreti, koji su sto godina nakon navodnog uništenja još uvijek bili naseljeni. Egipatski izvještaj je potvrđen krajem 70-ih godina prošlog stoljeća, kada je istraživanjem u okolini Knososa otkriven dokaz o konačnoj okupaciji od strane Minojaca 1380. pr. Kr., čak sto godina nakon izvornog, netočnog datuma erupcije Tere.

Caroli zaključuje: "Prema tome, minojska hipoteza ostaje bez rata, bez pomorske civilizacije uništene u katastrofi, s pogrešnom vrstom katastrofe, pogrešnim datumom i bez mračnoga doba koje je nakon toga navodno uslijedilo. Što nam time ostaje? Vjerujem, ne mnogo."

Minojsku su hipotezu prije svega zagovarali konvencionalni znanstvenici, koji ne priznaju ni najmanju mogućnost da su drevni ljudi mogli ploviti u prekooceanske zemlje, odbacujući sve rasprave o Atlantidi kao najgore krivovjerje. Suviše dugo progonjeni Platonovim sablasnim izgubljenim otokom, prestali su se boriti protiv Atlantide, pa su je prigrlili izokrenuvši njezinu priču kako bi potvrdili svoje ukorijenjene predrasude. Izbacili su većinu pojedinosti izloženih u Dijalozima, premjestili Atlantidu iz Atlantskoga oceana u Egejsko more, smanjili njezin glavni grad na veličinu malog otoka, njezino prekoatlantsko carstvo sveli na kut istočnog Sredozemlja, prilagodili priču kako bi odgovarala njihovoj neuvjerljivoj kronologiji, preobrazili Atlantidu od Platonove neprijateljske u njegovu idealnu državu, te Atlantidane pretvorili u Krećane.

Krivi su jer su učinili upravo ono zbog čega su oduvijek osuđivali atlantologe - silom su ugnurali činjenice u unaprijed stvorenu teoriju. Platon je "Atlantidom" prurušio Kretu/Teru, i to je sve što trebate znati. Slučaj završen. Prikladno je zapakiravši za javnost, Atlantida kao Minos možda može uvjeriti nesnošljive profesionalce, koji su se odavno željeli riješiti problema Atlantide tako da ne ugroze kredibilitet znanstvene dogme. No, time su, u najmanju ruku, dobili ponižavajući, krivotvoren portret koji tek neznatno nalikuje izvorniku iz Dijaloga. Bijedan materijal koji podržava takvu slabu teoriju, zasjenjuje obilje dokaza koji potvrđuju postojanje Atlantide u oceanu, po kojemu je i dobila ime - Atlantskome.

ATLANTIDA U BAHAMIMA?

Minojskim teoretičarima se suprotstavljaju, geografski i teoretski, neki vodeći atlantolozi koji vjeruju da se izgubljeni otok nalazi u Bahamima. To mjesto, mnogo dalje na zapadu, počelo se ozbiljnije razmatrati tek krajem šezdesetih, kada je 1967. u blizini sjeverne točke Biminija, malog otoka 80-tak km istočno od Miamijsa, otkrivena podzemna formacija. Veliko kamenje pravih kutova, koje se rasprostiralo oko 570 m daleko u dvije ravne, razdvajajuće linije preko oceanskog dna, otkriveno je samo 5,5 m ispod površine mora. Prvi istraživači su pretpostavili da je riječ o popločenoj cesti. Profesionalni kritičari odmah su ustvrdili da se radi samo o šljunku. Rekli su da su vapnenac oblikovali valovi prije sedamnaest tisuća godina, te da se ne razlikuje od drugih prirodnih formacija koje postoje na svijetu. Da je

Cesta u Biminiju otkrivena na kopnu u Peruu, Boliviji ili Meksiku, sveučilištarci bi odmah spremno ustvrdili da ju je izgradio čovjek. No, budući da se ne slažu s idejom da takve građevine iskaču iz granica konvencionalne arheologije, osobito ako se one nalaze pod vodom, to su mjesto proglasili "prirodno nastalim".

Međutim, geolozi ističu da krajem pleistocena valovi nisu mogli stići do mjesta, koje se danas naziva Cesta u Biminiju, zato što je ona stajala suviše visoko iznad razine mora. Tu građevinu je prekrpio ocean tek oko 2800. god. pr. Kr., a otprilike tisuću tristo godina poslije opet je izronila, ostavši iznad morske razine do oko 960. god. pr. Kr.

Iako je pretpostavka skeptičnih stručnjaka opovrgnuta bušenjima jezgre, koja su na tome mjestu poduzeta sredinom 80-tih godina prošlog stoljeća, oni još uvijek odbacuju sve što postdatira njihovu izjavu i tako i dalje tvrde da je ta formacija nastala djelovanjem prirode, a ne čovjeka. U uzorcima jezgre koji su poslije uzeti s tog mjesta, otkriveni su komadići mikrita, koji ne postoji u šljunku. Godine 1995., ronionci su ondje otkrili granit, koji inače ne postoji nigdje na Bahamima; pretpostavlja se da on potječe iz stotinama kilometara udaljene države Georgije. Osim toga, kamenje otkriveno na Bimini cesti katkad se razlikuje geološkim sastavom - npr. u jednome je pronađen aragonit, a u njemu najbližem drugom kamenu, otkriven je kalcit, što protuslovi kemijskoj uniformnosti prirodnog šljunka.

Čak će i amaterski ronionci uočiti da se kamenje, koje tvori cestu Bimini potpuno razlikuje od šljunka koje se nalazi u plitkim vodama uz zapadnu obalu Biminija. Kamenje na Cesti su iznimno veliki, pravokutni, međusobno spojeni blokovi, koji su ponegdje položeni jedan iznad drugoga. Cesta se završava posve neprirodno u obliku slova J. Oko tri kilometra dalje, šljunak ima oblik pomalo četvrtastih pločica, koje nisu međusobno uredno spojene niti položene jedna iznad druge, nego im se rubovi često preklapaju poput loše poredanih zubi, dok se svijaju usporedo s obalom.

Sama, vidljiva činjenica da Cesta prolazi dijagonalno uz bivšu, drevnu obalnu liniju Biminija, dokazuje da ju je nedvojbeno izgradio čovjek, budući da se takva formacija na tom mjestu nikako ne bi mogla prirodno oblikovati. Prirodno nastali šljunak na otoku sastoji se od jednog sloja, za razliku od tri ili četiri sloja kamenja na Cesti. Šljunak je debeo samo nekoliko centimetara, dok su blokovi na Cesti debeli

nekoliko desetaka centimetara. Usporedbom šljunka na zapadnoj strani Biminija i kamenja na sjevernoj točki, koje tvori Cestu, nedvojbeno se zaključuje da oni nisu nastali uslijed djelovanja istih sila. Cesta se sastoji i od nekoliko ugaonih kamenova s urezima, koji se mogu umetnuti u klinove, kakvi se viđaju na pretpovijesnim građevinama u Andama u Cuzcu, Sacsahuamanu i Machu Picchuu. Nevjerojatna je sličnost između Ceste i tih građevina. Još nevjerojatnija je činjenica da cesta Bimini nalikuje masivnim zidovima Lixusa u Maroku.

Većina današnjih stanovnika Biminija izravni su potomci zapadnoafričkih Crnaca, koje su prije tristo godina na taj otok doveli španjolski trgovci robljem. Stariji stanovnici tvrde da je današnja Cesta samo dio onoga što je postojalo još 20-ih godina prošlog stoljeća. Još kao djeca mogli su vidjeti kako se tijekom oseke valovi prelamaju o njezino najviše kamenje. Njihova se sjećanja poklapaju s navigacijskim kartama s početka 20. st, koje upozoravaju na nepoznatu, podvodnu opasnost sjeverno od Biminija.

Godine 1997., pratio sam predsjednika Organizacije Atlantide, Williama Donata na istraživanje podvodnih prudina Moselle, koje se nalaze 6 m ispod površine, oko pet kilometara sjeveroistočno od Biminija. Ondje smo otkrili nekoliko desetaka pravokutnih kamenih stupova, u prosjeku dugih oko 2,5 i širokih 1 m, od kojih je svaki težio oko 4 t. Nalikovali su ruševinama goleme zgrade, koja se srušila u more uslijed neke velike geološke sile. Na južnom rubu tog nalazišta bila je potopljena ribarica duga oko 45 m. Nekoliko velikih stupova ležalo je na vrhu olupine, zdroбивši njezin parni kotao i razbivši desnu stranu broda. Taj brod je očito sudjelovao u izvlačenju masivnog kamenja iz podvodnih prudina Moselle, pri čemu je jedan od njih probio njegov trup i potopio ga. Vjerojatno je sudjelovao u operacijama spašavanja, koje su se izvodile oko 1930. Prije potonuća, spasioci s Floride navodno su premjestili sve osim donjega toka Ceste, prevezavši goleme blokove u građevinske ustanove u luci Miami. Naravno, s gospodarskog gledišta, bilo je ekonomično putovati samo osamdesetak kilometara do Biminija po blokove, budući da u Floridi nedostaje dobrog građevinskog kamena.

Indijanci Lucavan iz plemena Arawak, naseljavali su Bimini prije dolaska Španjolaca u šesnaestome stoljeću, koji su među urođenike

doveli crne robove. Lucavani su svoj otok zvali "Mjesto Zidova". Na kopnu nisu otkrivene nikakve građevine u obliku zidova, pa se to drevno ime vjerojatno odnosi na golemo kamenje koje leži pod morem nedaleko obale. Osim toga, tvrdili su da su Bahami nekad bili dio mnogo veće kopnene mase, koje su prekrile "ruke mora".

Građevina u Biminiju ustvari nije cesta, nego više nalikuje ostacima zidane obale, lukobrana ili nekog drugog dijela nekakve luke, koja je izvorno bila ovalnog oblika. Takvo tumačenje u izvjesnoj mjeri potvrđuje i njezin položaj na sjevernome kraju otoka, zato što bi brodovi koji su možda isplivali s tog mjesta plovili sjeverno-američkom strujom, koja bi ih vodila uz Istočno primorje sve do zaljeva Maine na sjeveru, prije no što bi oštro zaokrenuli prema istoku, ravno do Azora i Europe. Osim toga, Lucavani su Bimini nazivali i "Mjestom Vijenca" ili Krune, što bi se moglo odnositi na okrugao oblik građevine. Jezikom Lucayana, otok se zvao Guanahani. Iako više nije poznato točno izvorno značenje tog imena, ono se na jeziku Guancha, urođeničkih stanovnika Kanarskog otočja, koje se nalazi gotovo točno preko puta u Atlantskome oceanu, može prevesti kao "Otok Ljudi".

Nije poznato filološko podrijetlo imena "Bimini". To bi mogla biti izvedenica španjolske riječi za "polovicu", što, međutim, nema mnogo smisla. Zanimljivo je da riječ "bimini" odgovara egipatskoj riječi baminini, koja znači: "počast [ini] duši [ba] Mina [Min]". Min je bio drevnoegipatski bog putnika, koji su mu se molili za vodstvo i zaštitu na dugim putovanjima. Osim toga, Min je bio i zaštitnik putova. Jesu li egipatski pomorci znali za taj otok, na kojemu su se prvi put usidrili nakon dugih preookeanskih putovanja? Egipatska dinastička civilizacija počela je 3100. pr. Kr. Cesta je u to doba stajala iznad razine mora, a potonula je samo tristo godina poslije.

Egipatsko podrijetlo te riječi potvrđuje sličan lukobran u luci u Aleksandriji na delti Nila, koji je vjerojatno izgrađen u razdoblju Novoga Kraljevstva (1550.-1070. pr. Kr.), a sigurno je obnovljen u doba Ptolemejevića (323.-30. pr. Kr.). Egipatski lukobran dugačak je otprilike kao i građevina u Biminiju i ima sličan oblik slova "J". Znači li ta nevjerojatna sličnost da su Egipćani izgradili cestu Bimini ili su i Egipćani i Bahamci prihvatili graditeljsku tehnologiju, koju su sa sobom doveli Atlantidani na obje strane svijeta?

Hipoteza o Biminiju

Iako je utvrđeno drevno podrijetlo građevine u Biminiju i činjenica da su je izgradili ljudi, atlantolozi su otišli korak dalje, te su pretpostavili da Cesta obilježava mjesto na kojemu se nalazila Platonova potonula civilizacija, prije svega iz sljedećih razloga:

1. Nalazi se pod vodom u Atlantskom oceanu.
2. Odlikuje se iznimno velikim proporcijama, što se može povezati s atlantidskim načinom izgradnje.
3. Nalazila se iznad površine mora u doba koje navodi Platon, protumačimo li njegov izvještaj doslovno.
4. Od tamo se može jednostavno doći do dva druga otoka, te "Suprotnog Kontinenta" (tj. Amerike).
5. U Biminiju, kao što je bilo i u Atlantidi, postoje mineralna rudna vrela.
6. U desetom tisućljeću pr. Kr., na vrhuncu moći Platonove Atlantide, more oko obale Bahama bilo je niže nego danas, pa je bilo i dovoljno velikog kopnenog područja da na njemu može postojati kraljevstvo s glavnim gradom.

Iako su navedene točke neosporne, na temelju njih se ne može tvrditi da je Bimini izgubljena Atlantida, barem što se tiče njezine posljednje faze krajem brončanoga doba. Kao što je slučaj s minojskom hipotezom, bahamsko objašnjenje se na prvi pogled čini uvjerljivim, no detaljnijim razmatranjem se ono raspada. Istraživači nalazišta u Biminiju uključili su u svoj rad ugledne istraživače kao što je Manson Valentine, koji je prvi 1968. ustvrdio da je Cesta Bimini umjetno izgrađena i jedan je od najvećih američkih znanstvenika 20. stoljeća; potom Dimitrija Rebikoffa, podmorskog istraživača svjetskog ugleda; dr. Davida Zinka, koji je vjerojatno više od ikoga istraživao to mjesto; Charlesa Berlitz, međunarodno poznatog lingvisti; i Williama Donata, predsjednika i osnivača "Organizacije Atlantida" u Kaliforniji, koji je danas vodeći stručnjak za istraživanje zagonetke Biminija, i još uvijek organizira profesionalne ekspedicije istraživanja te podmorske građevine. Riječ je o velikim istraživačima, koji su potrošili nebrojeno mnogo tisuća sati i svog novca na istraživanje tog mjesta. No, činjenice, bez podcjenjivanja njihovih značajnih postignuća, ipak

isključuju Bahame kao moguće mjesto na kojemu se nalazila Atlantida.

Čak i da Bahamski otoci iznova preuzmu oblik kakav su imali u desetom tisućljeću pr. Kr., na njima ne bismo vidjeli visoke planine ni plodne ravnice, kakve Platon opisuje u svojoj Atlantidi. Ne bismo vidjeli ni crveno, bijelo i crno vulkansko kamenje, za koje je Platon rekao da se upotrebljavalo kao građevinski materijal; kao ni žile dragocjenih ruda iz njezina vapnenačkog temelja. Ondje ne bi bilo ni jezera i livada, kakve su postojale na otoku Atlantidi. Bahami su oduvijek bili suviše suhi i neplodni da bi na njima mogle rasti velike šume ili uspijevala poljoprivreda. Caroli tvrdi: "Položaj i topografija Biminija i obale Bahamskog otočja nimalo se ne uklapaju u Platonov opis, osim činjenice da ona [Cesta] leži u Atlantskome oceanu i da se danas nalazi pod vodom."

Roneći u podmorskoj špilji pokraj bahamskog otoka Androsa, Jacques Cousteau je otkrio stalaktite i stalagmite. Oni su se mogli oblikovati samo kada se špilja nalazila iznad morske razine. No, dubina od oko 48 m na kojoj je otkrio špilju, ukazuje na to da su stalaktiti i stalagmiti stvoreni stotinama tisuća godina prije današnjeg doba, s obzirom na ono što znamo o naizmjeničnom rastu i padu razine mora. Samo neki vjeruju da je prije toliko mnogo godina mogla cvjetati civilizacija poput one opisane u Dijalozima. Posve je apsurdna i ideja da su na Biminiju postojali slonovi ili konji. Unatoč dugogodišnjim istraživanjima iz zraka, podvodnim ronjenjem i sonarnim istraživanjima, nije otkriven Posejdonov hram, palače, kule niti bilo koja druga velika građevina povezana s Atlantidom, iako je more uz obalu Bahama toliko plitko da se oboreni zrakoplov može lako vidjeti golim okom. More daleko od obale nedvojbeno je veoma duboko, no sonarna očitavanja ni tamo nisu ništa otkrila. U području Bahama ne postoje ni tragovi koncentričnog tlocrta Atlantide ili njezinih velikih kanala, osim ako su se te značajke subjektivno protumačile na temelju samih otoka, koju su konfiguraciju previdjeli čak i najodlučniji atlantolozi.

Bimini kao Atlantida isključuju svaku mogućnost atlantidsko--atenskog rata ili vojnih operacija protiv Egipta. A što je možda najznačajnije, ne postoji ni dokaz o prirodnoj katastrofi koja je uništila sve "u jednome danu i noći". Prekrivanje i otkrivanje Ceste u Biminiju

predstavlja postupne promjene razine mora, a ne jedan kataklizmički događaj. A, poput Tere i Krete, Bimini je još uvijek kopno, koje nije nestalo u moru. Konačno, je li Platon, rekavši da se Atlantida nalazila "izvan Heraklovih stupova", pod time mislio da ona leži tisućama kilometara daleko od Gibraltarskog prolaza?

Golema kamena građevina pokraj sjeverne točke Biminija, sigurno je djelo velike pomorske civilizacije. Možda su je doista izgradili Atlantidani, koji su iskoristili prednost izvora slatke vode na otoku i prikladan položaj sjevernoameričke struje da izgrade luku za svoje brodove, koji se vraćaju s dragocjenim teretom visokokvalitetnog bakra iz Amerike - Platonova "Suprotnog Kontinenta" - u domovinu, strateški smještenu na ulazu u Sredozemlje.

Članovi ekspedicija "Poseidia" dr. Davida Zinka, koje su istraživale 70-tih godina građevinu na Biminiju, bili su uvjereni da su u njezinom tlocrtu otkrili obrazac svetih brojeva (pet i šest), za koje je Platon tvrdio da su Atlantidani uklopili u svoju arhitekturu. Ako je to točno, tada postoji još veća veza između Ceste i Atlantide. Caroli, koji je osobno istraživao to mjesto, zaključio je: "Iako je malo vjerojatno da je riječ o Atlantidi, to se ipak može odnositi na djelatnosti naroda koje Platon naziva 'Atlantidanima'." Otkriće i neprestana istraživanja Ceste predstavljaju jednu od najvećih znanstvenih pustolovina dvadeset prvog stoljeća. A, ako Bimini nije Atlantida, ono bi ipak moglo biti prvi otkriveni primjer atlantidske civilizacije, i kao takav prepoznat, nakon uništenja otoka.

ATLANTIDA NA KUBI?

Ruskinja Paulina Zelitsky, predsjednica komercijalne oceanografske tvrtke "Napredne digitalne komunikacije", plovila je 14. svibnja 2001. svojim istraživačkim brodom Ulises uz sjeverozapadnu obalu Kube. Naime, Castrova vlada ju je unajmila da pronađe dragocjena rudna nalazišta u kubanskom moru. Njezina tvrtka je bila dobro opremljena za taj zadatak satelitskim sustavima za pozicioniranje morskoga dna, najpreciznijim sonarima s dvostrukom frekvencijom i vozilima na daljinsko upravljanje (tzv. ROV), koji su mogli prenositi televizijsku sliku s velikih dubina Karipskog mora.

Promatrajući jedan od monitora koji je skenirao dno oceana, Zelitsky je iznenađeno uočila sonarnu sliku nekakve kamene građevine, koja

se nalazila na dubini od 660 m. Zato je zapovjedila da se Ulises približi tom mjestu, nakon čega je počelo detaljno proučavanje neobičnog nalazišta svim visoko-tehnološkim instrumentima. Svoje rezultate su podijelili s direktorima kubanskog Nacionalnog znanstvenog instituta. Dodatnim istraživanjem mjesta koje se nalazilo na velikoj dubini, navodno je otkrivena megalitska građevina nalik britanskom Stonehengeu. No, kubanska građevina je u izvjesnoj mjeri bila dijelom obložena metalnim pločama i natpisima nalik na proto-grčko ili etrursko pismo.

Iznenaduje činjenica da je samo dvije godine prije toga, britanski pisac Andrew Collins poistovjetio Kubu s izgubljenim otokom Atlantidom. Danas se to mjesto još uvijek istražuje kako bi se potvrdilo arheološko podrijetlo kubanskog podmorskog nalazišta. Ako to doista bude učinjeno, trebat ćemo odgovoriti na neka teška pitanja. Naprimjer, kako je umjetno izgrađena građevina mogla, naizgled netaknuto, stići gotovo kilometar ispod površine oceana? Razina mora nije se mnogo promijenila još od doba dinosaura, prije više od 65 milijuna godina, da bi nešto moglo potonuti tako duboko. Osim toga, ne možemo zamisliti uslijed kakvog seizmičkog poremećaja bi građevina mogla nježno pasti bez oštećenja da dubinu od 660 m. Prije nego ti problemi budu ispravno riješeni, atlantolozi moraju biti razboritiji.

No, ako se na Kubi nalazi drevna građevina, tada ona doista može biti atlantidska. Zelitskyjini opisi zidova prekrivenih nekom kovinom identični su onima iz Platonove Kritije. No, usprkos tome, na tome mjestu se nije mogla nalaziti njegova Atlantida, jer su Karibi suviše daleko da bi Atlantidani mogli osvajati Europu i Egipat. Zelitskyjino otkriće slično je Cesti u Biminiju- ostaci atlantidske luke u Americi. Obje građevine možda su potonule uslijed iste prirodne katastrofe, koja je oko 1200. god. pr. Kr. pogodila većinu drevnoga svijeta, uključujući Atlantidu.

Raspolažemo sa suviše malo podataka o kubanskome otkriću da bismo mogli donijeti konačne zaključke. No, ono ipak opravdava daljnja istraživanja i ukazuje na to da bismo mogli otkriti nešto iznimno značajno. U svakom slučaju, ideja o Kubi kao o Atlantidi posve je neutemeljena, osim mogućnosti da je ona bila kolonijalna stanica. ("Je li Atlantida otkrivena u Karipskome moru?", Linda

Moulton-Howe u "redovnoj kolumni" u emisiji "Od obale do obale s Artom Bellom" 19. studenog 2001., www.artbell.com).

MOGUĆE LOKACIJE ZA ATLANTIDU

Ako se potonuli grad ne nalazi na Bahamima ili u Egejskome moru, gdje ga moramo tražiti? Platon nam govori da se Atlantida nalazi "iza Heraklovih stupova", što je prilično općenit opis, no čini se da pri tome misli na mjesto neposredno iza Gibraltarskih vrata. Rimski geograf i povjesničar iz 1. st., Strabon, citirao je svog grčkog prethodnika Eratostena, koji je smjestio Atlantidu zapadno od Tartessosa, današnje Huelva u južnoj Španjolskoj.

Taj položaj najbolje se poklapa s Platonovim opisom i, osim toga, nalazi se pokraj središnje točke jednog od geološki najdinamičnijih područja u Atlantskome oceanu. Ako se Atlantida doista nalazila u takozvanom bliskom oceanu, neposredno iza Gibraltara, tada je ležala na stražnjem dijelu nesigurnog seizmičkog područja, koje se naziva Oceanografskom zonom pukotine. Dijelom zbog granice nestabilnog tektonskog rasjeda između euroazijskih i afričkih ploča koje su se, mrveći se, pomicale, sve geološke sile koje su putovale od Srednjeatlantskog grebena, skupile su se eksponencijalno nakupljajući energiju sve dok nisu dosegnule vrhunac na rubu tog rasjeda. Ako je Atlantida doista bila uništena, tada se to dogodilo na tome mjestu. Osim toga, to područje je poznato po svojim prudinama, pa se na nekim mjestima morsko dno nalazi na dubini manjoj od 60 m.

Katastrofa na Atlantidi možda je bila toliko velika da je onemogućila prolaz iz Sredozemlja u Atlantski ocean. Platon izvještava da se nakon potonuća otoka tim područjem nije moglo prolaziti zbog podvodnih prudina i obilja vulkanskog otpada. Jesu li podvodne prudine na rubu oceanografske zone pukotine ostaci te velike vulkanske erupcije?

Otprilike pedeset godina prije Timeja i Kritije, geograf Scylax iz Karijande opisao je u svom djelu *Periplus ocean*: "iza Heraklovih stupova, gdje se nekim dijelovima mora više ne može ploviti zbog mnoštva mulja i morskih trava." Platonov najpoznatiji učenik Aristotel, spomenuo je iste okolnosti u svom djelu *Meteorologica*, kao i njegov drugi suvremenik, fenički admiral Himilko, tijekom svog putovanja oko Iberije do Britanije.

Rimski pisac i upravitelj Plinije Mlađi, izvijestio je o brojnim pješčanim nanosima neposredno izvan Heraklovih stupova još u doba Carstva oko 100. po Kr. Rimski biolog Klaudije Elijan, koji je živio sto godina poslije, izvijestio je da je brodovima bilo zakonom zabranjeno zadržavati se u području Heraklovih stupova duže od dopuštenog vremena zbog opasnih podvodnih zapreka. Njegov suvremenik, Filon Judejski napisao je sljedeće o Atlantidi: "postala je more, kojim se nikako nije moglo ploviti jer je bilo prepuno ponora i vrtloga." Plutarh je opisao da se morem iza Heraklovih stupova: "otežano prolazi zbog mulja i snažnih struja, koje dolaze iz velike zemlje [potonule Atlantide], te oblikuju pličine, a more je zakrčeno zemljom, zbog čega izgleda kao da je čvrsto."

Ta svjedočanstva mnogih klasičnih učitelja uvjerljivo potvrđuju da se u području oceana, koje se opisuje kao mjesto na kojemu se nalazi Atlantida, dogodila velika geološka katastrofa. U dvanaestom stoljeću, slavni arapski geograf Edrizi izvijestio je o maurskim pomorcima iz Lisabona, koji su ploveći na brodu "Magrurinu" bili prisiljeni promijeniti kurs prema Kanarskome otočju nakon što su naišli na neprohodno, plitko područje oceana iza Gibraltarskog prolaza.

Oceansku plovidbu onemogućile su i neke erupcije u novije doba. Godine 1783., 48 km od Islanda eksplodirao je podmorski vulkan, koji je izbacio velike količine kamenja plovučca, koje se raspršilo u radijusu od 240 km, tako da brodovi nisu uopće mogli ploviti tim područjem. Godine 1815., eruptirao je otok Sumbawa, koji je iz sebe izbacio toliko mnogo vulkanskog otpada da su zakrčenim vodama mogli ploviti samo najveći brodovi.

Svante Arrhenius, dobitnik Nobelove nagrade opisao je učinak posljednje erupcije vulkana Anak na Krakatau: "veliko kamenje s mnoštvom mjehurića i plovučaka, pluta po moru, dok ga valovi polako pretvaraju u pijesak. Plutajućeg kamenja ima toliko mnogo da često predstavlja opasnost brodovima među koje se upliće." Težak pepeo koji se nataložio u području Krakataua, pretvorio se u debelo more mulja, koje je plutajuće kamenje svezao u nekakvu ljepljivu smjesu, kojom je opasno ploviti u Javanskom prolazu i koja se ondje zadržala godinama.

Krajem 20. st., urušio se 36 m visok otok Jolnir u središnjem Atlantiku, ostavivši za sobom duge prudine na dubini od 18 do 40-tak metara.

Slična situacija, no mnogo većih razmjera, dogodila se u Atlantskome oceanu iza Gibraltarskih vrata nakon što je Atlantov otok pogodila prirodna katastrofa. Erupcija planine Atlas bila je toliko snažna da je preobrazila more oko njega oko tri tisućljeća nakon toga. To područje, koje se najviše može smatrati mogućim mjestom na kojemu se nalazila drevna Atlantida, zbog svojih podvodnih prudina za Portugalce čak i danas predstavlja najbolje ribolovno područje.

ATLANTIDA NIJE "IZGUBLJENI KONTINENT"

Nijedan drevni pisac, uključujući Platona, ne opisuje da se potonula civilizacija nalazila na kontinentu. Tako je klasični atlantolozi, kao što su Ignatius Donnelly i Lewis Spence, opisuju samo kao veliki otok. Ne možemo točno reći kada se Atlantida počela označavati kao "izgubljeni kontinent". Možda su Helena Blavatska i njezini teozofi prvi istaknuli ideju o Atlantidi kao kontinentu u devetnaestome stoljeću. U svakom slučaju, popularnost te ideje je bitna jer ona umanjuje značaj tumačenja ozbiljnih istraživača. Primjenjujući sve naprednije podvodne instrumente, oceanografi su 50-tih godina prošlog stoljeća počeli odbacivati mogućnost o postojanju kontinenta u Atlantskome oceanu.

Kako je Caroli istaknuo: "Atlantska kora je suviše tanka da bi na njoj mogla ležati čak i najmanja kontinentalna platforma." A Francis Hitching iz Kraljevskog arheološkog instituta u Londonu, tumači otkrića suvremene geologije samo jednom rečenicom: "Strmi obronci Srednjeatlantskog grebena, kao u slučaju Stjenjaka ili Alpi, isključuju mogućnost da je ondje postojao izgubljeni kontinent." Platonov opis Atlantide obično se prevodi kao: "veća od Libije i Azije zajedno." No, on pri tome upotrebljava riječ mezon, što znači "silno", a ne "veće". Je li pri tome mislio da je Atlantida moćnija od svih kraljevstava Libije i Azije ili da je geografski velika kao današnja Turska i obalna Sjeverna Afrika od granice Egipta do Tunisa?

Čak i da je Atlantida bila tako velika kopnena masa, bila bi ipak mnogo manja od kontinenta. Točno je da je u prošlosti, u središnjem Atlantiku postojao otok veličine Portugala, no on je nestao davno prije

nego su Platon i svi civilizirani ljudi znali za to mjesto. Opis Atlantide u Dijalogima, kao "veće" od Libije i Azije, neobičan je za jednog Grka. Caroli vjeruje da to predstavlja unutarnji dokaz, koji potvrđuje da je taj izvještaj ipak egipatskog podrijetla, kao što navodi i sam Platon.

Egipćani su bili okruženi svojim tradicionalnim neprijateljima na istoku i zapadu. Narode koji su živjeli u Libiji nazivali su Libbu ili Temehu. Hetiti, Trojanci, Asirci, Izraelci, Hiksi i dr. koji su naseljavali Bliski istok od Sinaja preko Anatolije, nazvani su jednostavno zajedničkim imenom "Azijci". Egipćani su svoje strane neprijatelje nazivali rasom i stanovništvom, a ne narodima koji imaju svoje jasno određene granice. Raspravljajući o svojim neprijateljima, Egipćanin je pri tome prirodno podrazumijevao Libiju i Aziju. No, ne i Grk. Ova libijsko-azijska analogija koja se pojavljuje u Dijalogima najvjerojatnije je doslovan prijevod izvornog egipatskog teksta. U tom slučaju, priča o Atlantidi, koju je prenio Platon, dobiva još veći značaj.

Na temelju toga može se pretpostaviti da u izvornoj egipatskoj verziji nije pisalo da je Atlantida geografski veća od neodređenih područja, na kojima su živjeli Libijci i "Azijci", nego da je mnogo moćnija od svih tih kraljevstava. Čak i da pretpostavimo da je Platon ta područja geografski uspoređivao, Libija je u njegovo doba bila samo usko područje koje se rasprostiralo sjevernoafričkom obalom Sredozemlja između alžirske i egipatske granice. "Azija" se sastojala otprilike od zapadnog dijela Turske. Ta područja zajedno mogla su biti velika otprilike kao Španjolska, no nikako nisu imala dimenzije kontinenta.

PRIČA O DREVNOJ ŠPIJUNAŽI

Caroli navodi još jedan unutarnji dokaz, koji upućuje na to da je priča, koju je Solonu ispričavao egipatski svećenik, mnogo više od povijesti. U Kritiji se opisuje sve čime su raspolagali Atlantidani, tipovi i broj njihovih ratnih brodova, pješadije i bojnih kola, ljudske snage, koliko novca se ulagalo u troškove mornarice i vojske; popisi različitih vrsta i količine oružja; opći uvid u obranu gradova; opisuje sustav saveza s drugim kraljevstvima, operacije Atlantidana u zapadnoj Italiji i Libiji, i tako dalje. Činjenica da se izvještaj usredotočuje na vojne pojedinosti navodi na pretpostavku da se ono temelji na izvješću egipatskog špijuna, koji je osobno posjetio Atlantidu u tajnoj obavještajnoj misiji. Naime, Atlantidsko Carstvo je doista zaratilo s

Egiptom, prije čega je između dviju država vjerojatno vladalo razdoblje napetosti.

Doista, u slavnom mirovnom sporazumu sklopljenom 1283. god. pr. Kr. između faraona Ramzesa II. i hetitskog cara Muvatalija, nakon bitke kod Kadeša u Siriji, posebno se navode "Narodi Mora", koji su predstavljali zajedničku prijetnju protiv kojih su obojica prisegnula da će štititi svoj narod. Maria Settegast, jedna od najplodnijih spisateljica na tom području, potvrđuje da je težište Platonove priče upravo rat između Atlantide i Atene. Carolijeva pretpostavka da se Timej i Kritija temelje na izvješću špijuna, iako se to ne može dokazati, nije nevjerojatna. No, čvršće dokaze za to moramo potražiti na dnu oceana.

Dok su se u prošlosti atlantolozi morali oslanjati na jednostavna promatranja i nesigurne teorije, danas se tajne mora razotkrivaju podvodnom tehnologijom na temelju baze podataka koja se sve brže skuplja. I dok ta nova tehnologija nedvojbeno potvrđuje da u Atlantiku prije nastanka drevnih civilizacija nije postojao nikakav kontinent, istodobno čini uvjerljivom ideju o dovoljno velikome otoku na kojemu je mogla postojati ljudska zajednica i o njegovom geološkom uništenju. Pri tome moramo imati na umu da taj teoretski otok mora biti u skladu s geološkim parametrima svih drugih otoka u središnjem oceanu, zato što je bio podvrgnut istim silama koje su ih oblikovale i, u nekim slučajevima, uništile. Dobar primjer, tako, svojim dimenzijama predstavlja otok Gran Canaria, pokraj sjevernoafričke obale. Taj otok se u najvažnijim značajkama slaže s Platonovim opisom Atlantide. Gotovo je okruglog oblika i u njegovu središtu se nalazi vulkan (1920 m visok uspavani vulkan Los Pechos), koji je okružen drugim visokim planinama, koje se spuštaju u široku ravnicu prema Las Palmasu, glavnome gradu i morskoj luci.

Klima na Gran Canariju je čitave godine umjerena, tlo mu je plodno, bogato je voćem i gustim šumama, te slatkovodnim izvorima. Kada su u petnaestome stoljeću ondje stigli Španjolci, naišli su na urođeničke stanovnike Guanche, koji su sačuvali svoju usmenu predaju o Atlantidi, petroglife s prikazima Atlanta, te su gradili obredne građevine od koncentričnih kamenih krugova u atlantidskom stilu. Taj otok povremeno potresaju veliki seizmički poremećaji. Da Los Pechos eruptira snagom Krakataua, Gran Canaria bi bio posve opustošen.

MEHANIZAM UNIŠTENJA

Do sada sam pokušao utvrditi da se Atlantida nalazila na velikome otoku u Atlantskome oceanu, oko 400 km zapadno o Gibraltara u nestabilnoj zoni rasjeda. Taj zaključak je krajnje tradicionalan jer potkrjepljuje Platonovu priču suvremenim dokazom. Ono se razlikuje od zaključaka nekih mojih kolega atlantologa, koji tvrde da je Atlantida bila kontinent ili barem velik otok u Bahamima ili, pak, mnogo manji otok u Egejskome moru. Čini se da istina leži negdje između, najvjerojatnije u Srednjeatlantskom grebenu. Sve dok ostaci potonulog otoka ne budu doista otkriveni i istraženi, istraživači mogu samo nagađati o točnom načinu na koji je bila uništena.

No, zahvaljujući podmorskoj geologiji, možemo isključiti neke načine uništenja. Ako je otok Atlantida bio veličinom i oblikom tla nalik Gran Canariji, snažna erupcija nalik onoj koja se dogodila na Teri, mogla je uništiti više od pola otoka, no druga bi polovica, iako teško oštećena, ostala. Santorini je preživio erupciju, iako ne bez posljedica, no nije potpuno potonuo u moru, kao što je bio slučaj s Platonovom Atlantidom. Drugi otoci u Atlantiku, kao što je Sabrina, potpuno su nestali pod valovima.

Po čemu se te dvije katastrofe razlikuju? Eruptira li vulkan okomito, bez obzira koliko snažno, snaga eksplozije putovat će ravno prema gore i dolje i na taj način će zona uništenja biti ograničena. Međutim, eruptira li vodoravno, područje zahvaćeno eksplozijom bit će mnogo veće. Takav primjer je erupcija brda Saint Helen u Washingtonu 1980. Njegov okomit otvor bio je suviše uzak da zadrži erupciju, tako da je eksplodirala jedna cijela strana planine. Područje uništenja bilo je golemo. No, brdo Saint Helen je vulkan srednje jačine. Eksplozija Tere ili Krakataua imala bi učinak nekoliko puta veće kataklizme.

Lateralne erupcije odvijaju se na sljedeći način. U prostoru s magmom (divovskoj rupi u bazi vulkana) skuplja se pritisak težeći izaći na površinu. Nekada je kupola od lave iznad te rupe suviše teška ili je otvor suviše mali da se pritisak otpusti okomito. Zato taj pritisak u unutrašnjosti proizvodi snažne seizmičke udare, koji uzrokuju odrone zemlje. Obronak planine se stanjuje, sve manje materijala zadržavaju unutarne sile, koje zato lateralno izbijaju iz vulkana. Vulkanolozi tu pojavu nazivaju Pelejskom erupcijom, prema brdu Peleeu koje je lateralno eksplodiralo u svibnju 1902., uslijed čega je poginulo trideset

tisuća stanovnika otoka Martinique. Na sličan način je eksplodirala i planina sv. Helena.

Dakle, pretpostavimo da je planina Saint Helen, umjesto da je okružena šumama na kopnu, bila otok, čije su tri četvrtine mase potopljene pod morem. Uslijed pobočne eksplozije u kojoj se odjednom otvorila čitava strana planine, u otvor s magmom bi se ulila nezamislivo velika količina mora. Milijuni tona vode koja utječe u užarenu jamu, postupno bi se pretvorili u paru. Težina mora koje se ulijeva i koja se ubrzano povećava, spojena s tlakom koji se skuplja u jami s magmom, rezultirala bi urušavanjem kupole s lavom (koja bi uslijed svoje težine sama implodirala) i razornim urušavanjem čitave planine ili barem onih njezinih dijelova, koji se nalaze iznad erupcije. Dakle, da je sv. Helena bio otok, a ne kopno, potonula bi (ili, točnije, bila bi usisana ili uvučena) ispod površine oceana. Upravo se to dogodilo s vulkanom Anak, koji je eruptirao u 5:30 h 27. kolovoza 1883.

Emily i Per Ola D'Aulaire, koji su plovili do Sundskog prolaza, gdje se dogodila ta eksplozija, tvrde da se zemlja otvorila duboko ispod baze vulkana, pri čemu je u nju ušlo nekoliko milijuna tona morske vode. Voda se u istome trenutku pretvorila u super-užarenu paru, koja je prasnula kroz otok. Nakon eksplozije, veći dio otoka je potonuo u more. Više od tri petine kopna potonulo je u Indijskom oceanu. Krakatau bi potpuno nestao da erupcija Anaka nije bila samo djelomično lateralna eksplozija.

ATLANTIDA KAO GEOLOŠKA STVARNOST

S obzirom na geološke značajke središnjeg Atlantika, razumno je pretpostaviti da je otok Atlantida uništen erupcijom vulkana. No, u svojim Dijalozima, Platon nigdje ne spominje riječ "vulkan". On piše da su Atlantidu i njezin grad "uništiti potresi". Iako je malo vjerojatno, moguće je da su za uništenje bile odgovorne seizmičke sile. Port Royal je potonuo uslijed potresa, a otoci poput Sabine, Nyeya, Geir fuglaskera, Syrtlingura i Jolnira, nisu potonuli uslijed vulkanskih erupcija. No, velike količine kamena plovučaka, koji su plutali iza Heraklovih stupova, kako je opisano u Kritiji, nisu mogli nastati potresom.

Bez obzira na sve, Platonova priča o Atlantidi je nedovršena. Ona se prekida neposredno prije opisa prirode njezina uništenja. Čini se da je to privremeno ostavio po strani kako bi dovršio Zakone u kojima također raspravlja o potopu na Atlantidi. Izgleda da je Platon zamislio Timeja, Kritiju i Zakone kao trilogiju, filozofsku povijest svijeta, koja navodi primjere stvarnih događaja, među kojima je i izvještaj o Atlantidi, na temelju kojih se trebaju izvući moralne pouke. No, Platon je umro prije nego je uspio dovršiti taj projekt. Kompjutorska analiza njegovih djela potvrđuje da su tri Dijaloga napisana potkraj njegova života.

Usprkos njegovoj nedovršenoj priči, veliki atenski filozof ostavio nam je tragove o tome što se doista dogodilo. Ovdje predstavljena svjedočanstva suvremene oceanografije i geologije predstavljaju najznačajnije znanstvene materijale, koji uvjerljivo potvrđuju pretpostavku o atlantidskoj katastrofi.

Dokazi nas navode na zaključak da je Atlantida (barem u svojoj posljednjoj etapi) bila otok, koji je svojom veličinom, geološkim sastavom i topografijom najviše nalikovala Gran Canariju i da je bila smještena oko 400 km zapadno o Gibraltarskog prolaza. Nakon Pelejske erupcije njezinog najvišeg vulkana, srušila se u more. Njezini ostaci danas leže u oceanu, na dubini od oko 300 m, među podmorskim brdima između Srednjeatlantskog grebena i zapadne obale Portugala i Maroka. Toliko nam govori znanost. No, kada se točno dogodila katastrofa i što ju je prouzročilo?

TREĆE POGLAVLJE

Kraljica legendi

I ja sam, poput vas, uvjeren da je neoprezno odbacivati grčke legende, koje potječu iz Egipta, o potonulom otoku koji su zvali Atlantida. Dr. Thor Heyerdahl, u pismu autoru, 3. svibnja 1984.

Ako je Atlantida doista uništena u velikoj katastrofi, koja je utjecala na čitavo čovječanstvo, gdje se nalaze drevni zapisi o toj kataklizmi? Postoji li u drevnim izvorima dokaz da je takvo mjesto uopće postojalo? Prije nego uopće počnemo raspravljati o Atlantidi, moramo raspolagati nekom povijesnom potvrdom njezina postojanja.

Najstariji i, više manje potpun, izvještaj o Atlantidi i njezinu uništenju, dao je Platon oko 350. god. pr. Kr., mnogo stoljeća nakon uništenja glavnog grada carstva. On je napisao da je Atlantida bila središte velikog carstva, koje je vladalo većinom svijeta iz otoka u Atlantskome oceanu iza Heraklovih stupova, koja se danas zove Gibraltarski prolaz. Njezin narod je dosegnuo vrhunce civilizacijske moći i raspolagao je rudnim bogatstvima, koje je stekao prije svega pomorskim i rudarskim vještinama.

U većem dijelu svoje povijesti, Atlantidani su bili kreposan narod, no s materijalnim obiljem nastupila je dekadencija, pa su uskoro krenuli u vojna osvajanja. Isprva su uspješno osvajali zemlje u Sredozemlju sve do Italije i Libije, no poslije su bili suočeni s ozbiljnom prijetnjom Egipta i egejskih naroda, sve dok ih konačno nisu porazili Grci, koji su ih istisnuli natrag u njihovo središte u oceanu. Dok su se napadači povlačili, čitav otok je iznenada zadesila prirodna katastrofa, uslijed koje je potonuo pod morem nakon "jednog dana i noći".

Iako Platon u svojim Dijalogima nekoliko puta ponavlja da je njegova priča istinita, suvremeni kritičari tvrde da je ona mit, a ne povijest. No, što je mit? Je li to samo priča, beznačajna pučka predaja, kojoj je svrha propovijedanje nekog primitivnog morala pod krinkom zabavne bajke? Većina profesionalnih povjesničara upravo tako tumači mit. Usmene narodne predaje sačuvane nebrojeno mnogo naraštaja, nemaju gotovo nikakav značaj među plaćenim stručnjacima, koji se bave samo čvrstim dokazima dobivenima iskopavanjima. Tvrde da je mit suviše nejasan i suviše podložan tumačenjima. Za njih je on mašta ili, u najboljem slučaju, jeka nekog prošlog događaja, tijekom vremena iskrivljena do neprepoznatljivosti brojnim pripovijedanjima. Takvo materijalističko gledište prevladava u znanstvenoj misli većinom 20. st. i predstavlja tragičnu bahatost. Ono obezvrjeđuje bogato naslijeđe čitavih naroda odbacujući ga kao beznačajno, što rezultira kratkovidnim objašnjenjem povijesti i previđanjem potencijalno bitnih dokaza.

Srećom, novi naraštaji povjesničara, odgojenih na životnome radu Josepha Campbella, sve više odbacuju kao zastarjelu dugo ukorijenjenu dogmu materijalističkih znanstvenika. Upravo je taj čovjek, više od ikoga, promicao mit kao nešto mnogo više od bajke ili pučke predaje. U svojim pronicavim knjigama i predavanjima pokazao

je kako svaki mit, koji se stoljećima iznova ponavlja, nedvojbeno govori o nečemu veoma značajnome. Po uzoru na velikog švicarskog psihologa Carla Gustava Junga, Campbell je pokazao da postoje dva osnovna tipa mita: podsvjestan i povijesni. I on i Jung su pokazali kako činjenica da su različiti narodi, zemljopisno i kulturno odvojeni, sačuvali iste, zajedničke teme, potvrđuje kako se "kolektivna podsvijest" svih ljudi izražava putem mita. Drugim riječima, univerzalnost mita je poetska manifestacija snova, koji su zajednički svim ljudima.

KRALJICA LEGENDI

IZGARANJE SJEĆANJA ČOVJEČANSTVA

Povijesni mit nije nikada beživotan izvještaj prikladan za birokratske arhive, nego iznimno bitan događaj ispričovijedan u obliku drame, kao sredstvu njegova očuvanja. Nije li najbolji način da društvo, koje ne poznaje pismo, sačuva one dijelove svoje povijesti, koji su iznimno značajni, putem mita? Pismo nije jamstvo trajnosti - pismeni dokumenti mogu biti uništeni. Zapisi se gube, knjižnice izgaraju u plamenu, pa čak i slova urezana u kamenu erodiraju.

Kir Veliki spalio je tisuće svitaka o medicini i drugim znanostima, kada su 525. god. pr. Kr. njegove perzijske horde opljačkale hramove u Tebi i Memfisu. Poslije su Perzijanci pod vodstvom Darija I. opustošili atenski Pisistratus. Pri tome su uništena sva književna djela drevne Grčke, osim Homerovih pjesama. Grci su se osvetili zbog tog čina kada je Aleksandar Veliki opljačkao Perzopolis, pri čemu je uništeno dvanaest tisuća svezaka Magija, napisanih zlatom na goveđoj koži. Otprilike pola milijuna svitaka, čitavo zapisano znanje Fenikije, izgubljeno je kada je padom Kartage 146. god. pr. Kr. izgorio Atenaeum. Tijekom kampanje u Galiji, Julije Cezar je zapovjedio da se druidsko učilište, u kojemu je bilo pohranjeno tisuće pisanih zapisa o medicini, filozofiji, kemiji i astronomiji, srauni sa zemljom.

Prema Augustusu Le Plongeonu, ocu mavanske arheologije:

"Stvaranjem i usponom kršćanske crkve, sjećanje na takve zemlje [Atlantidu] koje je još uvijek postojalo među učenicima, poput onih u egipatskoj i grčkoj civilizaciji, potpuno je nestalo iz ljudskih umova. Odlučimo li povjerovati Tertulijanu i drugim crkvenim piscima, kršćani su u prvim stoljećima kršćanske ere, zazirali od svih

umjetnosti i znanosti, koje su, kao i književnost, pripisivali muzama i, prema tome, smatrali ih đavoljim djelima. Zato su uništili sve njihove tragove kao i sve kulturne ustanove. Zatvorili su akademije u Ateni, škole u Aleksandriji; zapalili su knjižnice u Serapionu i druge hramove učenja, u kojima su bila pohranjena djela filozofa i zapisi o njihovim istraživanjima u svim granama ljudskog znanja."

Vrhovni čin anti-intelektualizma dogodio se kada je gnjevna svjetina zapalila Veliku knjižnicu u Aleksandriji, u kojoj je bilo pohranjeno više od milijun svezaka. Pisani zapisi zapadne civilizacije doslovno su izgorjeli u plamenu. Nekoliko tisuća rukopisa koji su spašeni, poslije su zapalili muslimani, koji su vjerovali da knjige nije potrebno sačuvati sadrže li one već sve ono što je rečeno u svetome Kuranu, a ako u njima postoji nešto što protuslovi Kuranu, tada su ionako heretičke.

Mnogo kasnije, na drugome kraju svijeta, biskup De Landa je prisilio Maye na Jukatanu da skupe na veliku hrpu svoje ilustrirane knjige, rukom oslikane, presavinute papire od brezovine, koji su potom spaljeni. "Plakali su kao da im palim djecu", dobri biskup je poslije ponosno izvijestio svoje nadređene u Madridu. Maye su posjedovale zapise o drevnim precima na velikome otoku u Atlantskome oceanu; danas se zadržao samo mit o tome. Ne iznenađuje, stoga, da postoji veoma malo pisanih izvora o Atlantidi. Što bi svaki atlantolog dao da može hodati dvoranama velike Aleksandrijske knjižnice ili Ateneuma u Kartagi! Nažalost, te spaljene knjige nikada neće biti pročitane. Ostali su samo mitovi. No, i oni čuvaju povijest. Zatvoreni u ljusci poetske mašte, sigurno plutaju vremenom, dok je većina pisane povijesti svedena na pepeo.

Predaja koja se ukorijenila u svijesti naroda postojat će toliko dugo koliko i ljudi, zato što je ona postala organsko produženje njihove duše. Tako je povijesni mit sačuvano sjećanje u pjesničkom obliku, koje je bitno za identitet ljudi. Činjenica da su takva sjećanja sačuvana tisućljećima nakon što su nestali ljudi kojima su pripadali, samo dokazuje koliko iznimno velik značaj ima mit za buduće naraštaje.

Mit nije ni bajka ni laž, nego upravo suprotno - neka bitna povijesna ili psihološka istina pohranjena u obliku, koji na najbolji način osigurava njezino očuvanje tijekom vremena. Kako je napisao Robert

Graves, jedan od najznačajnijih pisaca i mitologa dvadesetog stoljeća: "Sve su to iznimno značajni zapisi o drevnim religijskim običajima ili događajima, pouzdani jednako kao i povijest, jednom kada se shvati njihov jezik i uzmu u obzir pogreške u prijevodu, te pogrešna tumačenja obreda i namjerne promjene, učinjene iz moralnih i političkih razloga." Zadatak povjesničara ili mitologa sastoji se u tome da oprezno oljušte suvišne slojeve poetskog uljepšavanja, koji su se godinama taložili i na taj način stignu do jezgre činjenica oko kojih se mit oblikovao.

Mit o Atlantidi nije isključivo psihološki ni povijesni, nego oboje. U njegovu središtu se nalazi stvaran događaj, duboko traumatičan i univerzalan da je spržio sjećanje čovječanstva do srži naše kolektivne podsvijesti. Uništenje Atlantide je najsnažnije sjećanje naše vrste jer smo se upravo ondje prvi put uzdigli od divljaštva do civilizacije, dosegnuvši vrhunac materijalne i duhovne moći, koje smo potom izgubili u jednome kataklizmičkom trenutku u kojemu je uništen velik dio čovječanstva. Mračno doba neznanja, povratak u barbarstvo, vladalo je svijetom pet stoljeća nakon toga. Povijesno Veliko ubojstvo preobrazilo se posredstvom mita, koji postoji do danas zato što živi u našoj podsvijesti. Ništa drugo ne može objasniti priču koja je od tada, za razliku od bilo koje druge, nastavila proganjati maštu svih naraštaja. Ustvari, kontroverza Atlantide danas je življa nego ikada, zahvaljujući sve većem broju sposobnih, čak genijalnih istraživača s najrazličitijih polja znanosti, čiji ih zaključci neizbježno vode do nestale kolijevke civilizacije.

Vrijeme neprestano teče. Ono što je počelo kao stvaran događaj i putem mita se preobrazilo u poricanje, ubrzano se potvrđuje kao povijesna činjenica. Činjenica da taj ciklus traje već trideset i dva stoljeća posve je opravdana i razumljiva, budući da se tehnologija, koja je neophodna za točnu identifikaciju potonuloga grada, tek počela razvijati. No, čak i kada se dogodi, a to će neizbježno i biti, to najveće od svih otkrića će pokazati veličinu njegova ljudskog značaja, ali samo uz pomoć barem dijela njegove priče, koja se sačuvala tisućljećima u mitovima preživjelih s obje strane strašnoga oceana, koji je progutao civilizaciju.

PLATONOVA DRUGA IZVJEŠĆA O ATLANTIDI

Najstarija potpuna verzija priče o Atlantidi nalazi se u Platonovim djelima Timej i Kritija. Ta djela su opsežno razmatrana u mnogim drugim studijama i na oba se pozivam i navodim ih u ovoj knjizi. Međutim, atlantolozi rijetko spominju i citiraju njegovo manje poznato djelo, Zakone. To je veoma zanimljivo jer su Zakoni druga Platonova knjiga, koja se bavi atlantidskom katastrofom. Neobično je da većina znanstvenika, iako osuđuju Timeja i Kritiju kao izmišljotinu, smatraju da se Zakoni temelje na stvarnoj povijesti. To djelo ima oblik razgovora između Atenjanina, koji je najvjerojatnije sam Platon, te Krećana i Spartanca Klinija.

"Atenjanin: Što, dakle, obojica mislite o drevnim legendama? Ima li u njima iole istine?"

Klinija: O kojim legendama govoriš?

Atenjanin: O onima koje kazuju o uništenjima čovječanstva u poplavama, bolestima ili mnogih drugih nevolja, koje su za sobom ostavile samo neznatan dio ljudskog roda.

Klinija: Ah, te priče u cjelini svi smatraju istinitima.

Atenjanin: Razgovarajmo, onda, o jednom od tih masovnih uništenja, onome koje je izazvao Veliki potop."

Tu, kao i u svojoj čitavoj priči o Atlantidi, Platon iznova naglašava da je njegov izvještaj točan. Na sličan način, jasno se poziva na Solona, na čijoj se nedovršenoj epskoj poemi temelje Dijalozi o Atlantidi:

"Atenjanin: Jer, pjesnici su božanski nadahnuti, pa pjevajući svoje himne uz pomoć svojih Gracija i Muza, često kažu ono što se stvarno dogodilo."

Geološka katastrofa koja je zadesila Atlantidu nije pogodila samo područje Atlantskog oceana nego se proširila, što je povijesna činjenica, sve do Egejskog mora i Male Azije. Robert Drews, ugledan stručnjak za to razdoblje, zaključio je da su naselja na Kreti bila žurno izgrađena visoko u planinama, kako bi se u njima smjestilo prognano stanovništvo. Istraživači takva naselja nazivaju "izbjegličkim gradovima", a među njima su se nalazili i Karfi, koji je ležao na visini od 840 m, te još viši Kastro. Njihovi stanovnici su prvotno živjeli u

prekrasnim, ugodnim gradovima uz obalu. Svi ti gradovi bili su doslovno iznenada uništeni, a njihovi stanovnici prisiljeni pobjeći kako bi spasili život. Povukli su se u privremena, improvizirana sela visoko u hladnim planinama. Drews primjećuje: "Možemo samo zamisliti što ih je natjeralo da izgrade gradove na tako groznim mjestima." Taj motiv je spomenuo Platon najprije u Timeju, a potom i u Zakonima:

"Kada su bogovi istrijebili Zemlju, stočari i pastiri su pobjegli u planine, a one koji su živjeli u gradovima preplavilo je more.

Nekolicina onih koji su izbjegli pred uništenjem bili su planinski pastiri, tek oskudna žeravica čovječanstva, koja je ostala gorjeti na visokim vrhovima. I možemo pretpostaviti da su tada bili potpuno uništeni gradovi u nizinama i na obalama mora. Doista, sigurno su još uvijek strahovali spustiti se s planina u doline."

U Zakonima se opisuje mračno doba, kada se civilizacija nakon uništenja Atlantide navodno iznova vratila u neznanje i kaos:

"Atenjanin: U to su vrijeme potpuno uništeni gradovi u nizinama i na obalama mora.

Klinija: To nedvojbeno možemo pretpostaviti.

Atenjanin: Osim toga, izgubljeni su i svi alati, oružja i predmeti, kao i sva znanja iz vremena prije uništenja ... Okolnosti u kojima se našlo čovječanstvo nakon te nesreće bile su ovakve - neizmjerena i strašna pustoš, no, nakon što su se vode povukle, veliko obilje plodne zemlje ostalo je prazno za preživjele i mali broj njihovih životinja. Jer, možeš li zamisliti da je, najblaže rečeno, o njihovom potonulom gradu, državnom uređenju i zakonima, o samim stvarima o kojima ovdje raspravljamo, sačuvan samo najmanji trag sjećanja?

Klinija: Doista, ne mogu.

Atenjanin: Tada možemo zaključiti da su brojni naraštaji ljudi, koji su vodili takav život pukog preživljavanja, bili posve neupućeni u razna umijeća, usporedimo li to s razdobljem prije Potopa ili našim dobom."

To mračno doba o kojemu govori Platon, doista je oko 1200. pr. Kr. prekrilo brončano doba pokrovom neznanja. Doslovno sva djela i postignuća zapadne civilizacije do toga su doba bila zaboravljena ili pretvorena u mit. Tukidid, prvi povjesničar klasične Grčke, napisao je

da se prije osmog st. pr. Kr. u Grčkoj nije dogodilo ništa povijesno značajno. U četiristo godina intelektualne tame, koja je prekrila civilizaciju, društvo je posve nazadovalo u razvoju, s čime se nije moglo usporediti ništa sve do pada Rimskoga carstva. Platon tvrdi da je to mračno doba nastupilo nakon potopa, te objašnjava zašto je do njegova doba sačuvano samo najmanje sjećanje o društvu koje je postojalo prije tog uništenja. Navodeći znanstvena otkrića koja su izgubljena u katastrofi, on daje naslutiti da je prvotno društvo bilo osobito napredno. Osim tehnologije te nestale civilizacije, Platon navodi da su izgubljene i bitne rude:

"Atenjanin: Željezo, bakar i svi rudnici bili su zatrpani u Potopu i nestali... Zato su dugo godina nakon toga bile izgubljene i sve vještine za koje su potrebni željezo, bakar i druge kovine."

To je osobito zanimljiv odlomak, jer se brončano doba doista završilo brzo nakon što su iznenada nestale zalihe bakra. (Bronca nastaje kombinacijom kositra i cinka s bakrom.) Visoka metalurgija, koja je označila to doba, doslovno je prestala postojati nakon 13. st. pr. Kr. Zanimljivo je da su nepoznati rudari od 3000. do 1200. god. pr. Kr., što je početak i završetak brončanog doba Staroga svijeta, iskopavali najbogatije rudnike bakra na svijetu u michiganskom Gornjem poluotoku. Nestala je većina iskopanog američkog bakra, gotovo pola milijarde kilograma. Neki istraživači vjeruju da je ta dragocjena ruda prevezena teretnim brodovima u Europu i na Bliski istok, gdje se upotrebljavala za izradu oruđa i oružja. Što je viša kvaliteta bakra, to je kvalitetnija i bronca.

U Starome svijetu su bile mnogo rjeđe zalihe bakra, koji je bio i slabije kvalitete. Platon nam pripovijeda da su se između Staroga i Novoga svijeta nalazili Atlantidani, narod koji je bio iznimno sposoban u pomorstvu i iskopavanju bakra. Njihovim uništenjem bila je izgubljena i tajna rudnika u Michiganu. Osim toga, kataklizma koja je uništila otok bila je toliko velika, da se stoljećima nakon toga nije moglo sigurno ploviti iza Sredozemnog mora. Platonove tvrdnje iznesene u Zakonima nevjerovatno se podudaraju s povijesnim zapisima Staroga i Novoga svijeta.

Zanimljivo je da Platon u svojim Dijalogima uopće ne uspoređuje Atlantidu i Kretu. Da je smatrao da među njima postoji ikakva veza, kao što tvrde minojski teoretičari, tada bi to sigurno istaknuo u

navedenome odlomku, budući da je Klinija bio Krećanin. Ustvari, na početku I. knjige Zakona spominje se Minos, no Platon ga uopće ne pokušava povezati s pričom o Atlantidi ili Potopu.

KRALJICA LEGENDI

ZAŠTO JE PLATONOVA PRIČA O ATLANTIDI TOČNA

Potkraj III. knjige Zakona, Platon navodi da je Atlantidu, da je uspio dovršiti svoj projekt, želio prikazati kao povijesnu parabolu cikličke prirode civilizacije. Upravo je zato iznova naglašavao da je Atlantida stvarno postojala. Želio je pokazati kako društva prolaze cikluse rođenja, mladosti i materijalnog ispunjenja u zreloj dobi, te da njegov suvišak dovodi do propadanja i konačnog uništenja. Da je priča o Atlantidi samo bajka, njegova analogija ne bi imala smisla. Drugim riječima, da bi Platon mogao zaključiti svoju tvrdnju, ta je priča morala biti istinita. Tako je napisao:

"Atenjanin: Prizor ove titanske sage koju opisuju naše drevne legende, iznova se ponavlja u vremenu kako se čovjek vraća u svoje prvotno stanje bijede."

Platonovi Dijalozi, koje većina arheologa smatra posve izmišljenim i alegoričnim, nisu samo naš prvi i potpuni izvor priče o Atlantidi, nego predstavljaju i temeljni most između povijesti i mita. Dok promatramo međuigru činjenice i metafore, za nas je bitno da razumijemo kako mitovi mogu poslužiti kao pouzdane vremenske kapsule velikih događaja. Primjeri koji slijede, međusobno razdvojeni prostorno, vremenski i kulturno, odabrani su jer predstavljaju univerzalnu snagu mitova koji kroz mnoga stoljeća, iako pjesnički, mogu netaknutom sačuvati povijest.

Mit o Menesu

Drevni Egipćani pripovijedali su priču o Menesu, njihovom prvom dinastičkom faraonu. Jednoga dana, kada je lovio, njegovi se psi odjednom okrenuše protiv njega i počеше ga progoniti do obale Nila. "O, krokodilu", preklinjao je Menés, "prebaci me na svojim leđima na drugu stranu rijeke i obećavam da ću ti dati grad u svojem novom kraljevstvu!" Zvijer mu odgovori: "Naravno, faraone, spasit ću te od tvoje nevolje jer proričem da ćeš jednoga dana biti kralj ujedinjenog Egipta." Tako Menés bojažljivo stane na leđa velikoga gmaza, koji ga

sigurno prenese na suprotnu obalu rijeke. Ondje krokodil skupi svoju braću i zajedno se pridruže kralju u borbi protiv pobunjenih pasa. Nakon pobjede, Menes održi svoje obećanje i podigne velik grad u nomi ili namjesništvu krokodila, u kojemu će ta stvorenja štovati ljudi iz cijeloga Egipta.

Tu priču su pripovijedali svećenici iz svetoga grada Shedeta, koji su Grci zvali Krokodilopolis. U njemu se nalazilo umjetno jezero za svetog krokodila, u kojemu je on lijeno plivao ukrašen kristalima, zlatnim naušnicama i ogrlicama, dok su ga njegove sluge dvorile i čuvale. Kada je umro, tijelo mu je mumificirano i njegovo mjesto je zauzeo drugi krokodil. Mit, koji se pripovijedao i u rimsko doba, već je tada, neposredno prije političkog ujedinjenja doline Nila, bio star više od tri tisuće godina. Iako nije sigurno je li Menes doista postojao, neka namjesništva u preddinastičkom Egiptu, koja su simbolizirali psi (nedvojbeno s omalovažavanjem), doista su se opirala kralju, koji ih je želio ujediniti u jednu državu. Poznato je i da je slika krokodila bila totem vladara Donjeg Nila, koji je vladao s Menesom i koji je kao nagradu za svoju vjernost dobio grad Shedet.

U drugoj verziji priče, faraon Amenemhat III. se poistovjećuje s mitskim kraljem. Zanimljivo je da je njegova kći bila Sebeknefru, koja je postala kraljica nakon prerane smrti njezina sina. Njezino ime je izvedenica imena vjernog boga-krokodila. Ona je bila prva među brojnim vladarima, koji su u svoja kraljevska imena i naslove umetnuli ime boga. Amenemhat je bio vladar dvanaeste dinastije i živio je tisuću sedamsto godina prije grčkog povjesničara Diodora Sicilskog, koji je zabilježio taj mit u svojoj Bibliotheca historica. U svakom slučaju, drevna egipatska alegorija o krokodilu pokazuje kako se politički čin u dalekoj prošlosti sačuvao više tisuća godina u obliku mita.

Ljudi Finn

Škotske i irske priče pripovijedaju o ljudima Finn, stvorenjima koji su se mogli preobražavati u morske životinje i koji su stigli na obalu u obliku tuljana. Stanovnici područja u unutrašnjosti isprva su smatrali da je taj mit izmišljen, sve dok 1685. nije pronađen kajak nasukan na obali (koji se danas čuva u muzeju u Aberdeenu). Istraživanja su pokazala da su se Eskimi s Grenlanda nepoznato mnogo stoljeća, rijetko i kriomice iskrcavali na sjevernim obalama Britanskog otočja.

Budući da su Eskimi uvijek bili odjeveni u tuljanovu kožu, doista su izgledali kao preobraženi ljudi Finn. Škotsko-irski mit, poput mnogih drugih, ogoljen bajkovitih opisa, koji neizbježno tijekom vremena srašćuju sa svim usmenim predajama, tijekom stoljeća se oblikovao na stvarnim povijesnim temeljima.

Mit o meteoru

Krajem šesnaestog stoljeća, Europljani su prvi put ugledali obrubljenu jamu u obliku kugle, koja se rasprostirala 1200 m preko kružno oblikovanih ravnica u području kanjona Diablo u Arizoni. Barringerov krater, kako je mnogo poslije nazvan prema obitelji koja još uvijek posjeduje zemlju na kojemu se nalazi, danas je otvoren za javnost. On se nalazi 30-tak km zapadno od Winslova i dubok je 170 m, tako da bi u njega mogla stati zgrada od 60 katova - postavi li se spomenik Washingtonu na dno kratera, njegov bi vrh bio u razini površine. Opseg tog kratera iznosi oko 3,8 km, pa bi u njega moglo stati dvadeset nogometnih igrališta.

Indijanska plemena Hopi i Zuni tvrde da je krater nastao kada je Bog izbacio iz neba plamtećeg demona. Udarac je bio toliko žestok da je zbog tog događaja bilo prestrašeno nekoliko naraštaja ljudi nakon toga. Indijanci tu veliku rupu štiju kao sveto mjesto i podsjetnik na to da moraju slijediti volju Boga.

Mitolozi koji su zabilježili indijansku priču o Barringerovom krateru, zaključili su da su Hopi i Zuni svjedočili padu meteorita, koji je rezultirao astroblemom*. Zabilježili su da su Indijanci rekli prvim Španjolcima, koji su stigli na to područje, da je taj ponor stvorio pali vrag. Zato se to mjesto i zove kanjon Diablo. Profesionalni astronomi su prijezirno odbacili te tvrdnje, odbivši priznati da je taj krater nastao padom nekog nebeskog tijela. G. K. Gilbert je još 1891. izjavio da je taj krater ugasli vulkan. Njegova tvrdnja se sljedećih sedamdeset godina smatrala dogmom, iako se njegov posjet tom mjestu svodio samo na površan obilazak. Konačno, Gilbert je bio glavni geolog Američkog geološkog instituta, pa se njegova riječ smatrala zakonom.

* astroblem - krater nastao padom meteorita

Tek je 1960. nedvojbeno potvrđeno da je krater nastao uslijed pada meteorita, jer je analizom zemlje kremenjače utvrđeno da se mineral oblikovao pod visokim pritiscima, kakvi mogu nastati samo udarom meteorita. U krateru promjera 160 km otkriveno je i mnogo krhotina nikla i željeza, od kojih su neki komadi bili teški čak 630 kg. Većina meteora sastavljena je od kamenog kalupa, koji sadrži nikal i željezo. Istraživači koji su skupili više tisuća tona kapljica veličine pješčanog zrna, utvrdili su da su se zgusnule iz divovskog oblaka kovinaste magle, koji je izbačen visoko u zrak iznad mjesta udara meteorita.

S obzirom da se utvrdila prava priroda astroblema, konačno su razjašnjene dramatične pojedinosti njegova sastava. Krater je nastao udarom meteorita od nikla i željeza širokog oko 45 m i teškog 100 000 t, koji je putovao gotovo 72 000 km/h ili 40 km/sek. Meteorit je udario o zemlju snagom od dvadeset milijuna tona dinamita ili atomskih bombi od 4 ili 5 megatona, pri čemu je u samo nekoliko sekundi istisnuo više od 300 milijuna tona kamenja. Neki od njih, koji su odletjeli više stotina metara od središta udara, bili su teški gotovo 5000 tona. Udarom je nastao krater dubok 210 m, koji je izbacivao 175 milijuna tona vapnenca i pješčenjaka na udaljenost od gotovo 2 km. Snažnim pritiscima koje je pod zemljom izazvao udar meteorita, male koncentracije grafita pretvorene su u mikroskopske dijamante.

Izgleda da je taj velik događaj zabilježen u urođeničkim plemenskim mitovima prije nego što su znanstvenici stigli do sličnog zaključka. No, bez obzira na to, kritičari tvrde da Indijanci ili njihovi preci nisu mogli svjedočiti padu meteorita, koji je proizveo Barringerov krater, zato što se to dogodilo prije 50000 godina. Drugim riječima, ljudi su u Arizonu stigli prije oko 30 000 godina. Međutim, materijal s ruba kratera podvrgnut je novoj metodi datiranja radioaktivnim kalijevim izotopima u izotopima argona, kao svojevrsnog sata. Kada su se oni uslijed udarca rastopili, "sat" se ponovno pokrenuo zato što je plinoviti argon zatočen u rubu kratera mogao izaći. Prema tome, mjerenje količine argona koji se oblikovao u radioaktivnim ostacima, utvrđuje starost kamena do posljednjeg trenutka kada se rastopio.

Kao što navodi Platon u svojim Dijalogima, njezini kraljevi vladaju određenim zemljopisnim područjima i njezine kolonije nose njihova imena.

Ruševine etrurske kule na obali pokraj Tarquinije. Prema Platonu, Atlantidžani su vladali i zapadnom Italijom, gdje su njihovi izravni potomci utemeljili etrušćansku kulturu nakon nestanka civilizacije njihovih predaka—pomoraca.

Vjerna rekonstrukcija etrurskog hrama u Via Giulia u Rimu veoma nalikuje atlantidskim svetim građevinama.

Model grobnice kraljice Hatšepsut u Deir el—Bahriju u zapadnoj Tebi u Gornjem Egiptu. Izvornik je nastao po uzoru na zgradu, koju su njezini kraljevski trgovci vidjeli tijekom svojih velikih trgovačkih ekspedicija u Africi oko i 470. pr. Kr, te pruža uvid u atlantidski monumentalan stil izgradnje. (Rosicrucian Museum, San José, Kalifornija).

Veliki monolit koji stoji na obali Lanzarotea, najistočnijem kanarskom otoku. Iako je natpis na njemu napisan nepoznatim jezikom, onaj na podnožju monolita ima oblik koncentričnih krugova s pet i šest prstenova, koji predstavljaju svete brojeve i podsjećaju na tlocrt Atlantide.

Atlantidski graditeljski stil -koji Platon opisuje kao koncentričan, pri čemu su prstenovi međusobno povezani nasipima - još uvijek se može vidjeti na području Tenerifa, najvećeg kanarskog otoka, na što ukazuje i ovaj model koji se čuva u muzeju u Las Palmasu.

Atlantidska arhitektura identična je građevinama koje se nalaze na drugim krajevima svijeta, visoko u Andama i na obrednom mjestu iz doba prije Inka, u Sacsahuamanu.

Najstarija građevina na svijetu, New Grange u Irskoj, obavijena je pučkim predajama o potopljenom kraljevstvu.

Stonehenge se podudara s numeričkim i koncentričnim značajkama monumentalnih građevina na Atlantidi. Datum izgradnje tog megalita u Britaniji također se poklapa s usponom i padom Atlantide brončanoga doba.

Koncentričan tlocrt Cuicuilcove piramide iz doba prije Asteka, koja se nalazi u južnom predgrađu Mexico Cityja, jasno ukazuje na utjecaj Atlantide, što potvrđuju i brojni indijanski izvještaji, koji govore o narodu koji je ondje stigao nakon uništenja njihove domovine u Atlantskome oceanu.

Prizor koji podsjeća na preživjele stanovnike Atlantide, koji promatraju posljednje trenutke svoje opustošene domovine. Majka i njezina djeca na Islandu promatraju erupciju, nalik onoj koja se možda dogodila na Atlantidi i potonuće Surtseya 1963. (Fotografija u vlasništvu Geološkog muzeja u Reykjaviku)

Meteor veličine kamiona stvorio je ovaj krater u Arizoni širok oko 1,5 km prije otprilike 2 700 godina. Manje od tisuću godina prije toga, slični događaji, ali mnogo većih razmjera, uzrokovali su propast civilizacije brončanog doba, kojoj je pripadala i Atlantida. (Fotografija u vlasništvu Muzeja meteorskog kratera u Barringeru, Arizona)

KRALJICA LEGENDI

Meteorit je pogodio Arizonu prije samo 2700 godina. U to doba su Hopi i Zuni (ili barem njihovi izravni preci), doista naseljavali područje oko kratera i, prema tome, vjerojatno su svjedočili udaru meteorita.

Za Navaho Indijance, koji žive u istom području, to područje je zabranjena zona jer vjeruju da je sveto sve što je dotaknula munja (koja je proizvela krater, kako vjeruju). Njihovo tumačenje se temelji na sprženom kamenju, koje se nalazi u tom području, a ne na plemenskom sjećanju. Navaho Indijanci su u Arizonu stigli prije samo 600 godina iz sjeverozapadnog Pacifika, pa nisu mogli vidjeti udar meteorita. Podrijetlo Hopa i Zuna, čiji zajednički mit očito predstavlja sjećanje na stvaran događaj, seže duboko u pretpovijest američkog Jugozapada i, prema tome, oni su mogli svjedočiti toj kataklizmi. Oprečnost između predaje Hopa i Zuna te Navaha, pokazuje u srži pravu prirodu povijesnoga mita. Ono što su Hopi i Zuni znali u posljednjih dvadeset sedam stoljeća, suvremenim stručnjacima je trebalo devedeset godina da to potvrde.

Crne ptice

Daleko od Arizone, narod Tlingit, koji živi na Aljasci i sjeverozapadnom Tihom Oceanu, svoju su povijest posve očuvali usmenom predajom. Početkom devetnaestog stoljeća, američki antropolog G. T. Emmons je proučavao tlingitski mit. Iznenađeno je otkrio točan i detaljan opis prvog kontakta plemena sa suvremenim Europljaninom, francuskim pomorcem La Perouseom, koji ih je posjetio 1786. Iako se u njihovom mitu francuski brodovi opisuju kao divovske, crne ptice s bijelim krilima, pjesnička maska predaje dovoljno je prozirna da omogući

opsežnu rekonstrukciju stvarnog događaja, koji je imao veliko značenje za Tlingite.

Odabrao sam ova četiri primjera zato što oni predstavljaju tipove mitova, koji sadrže sjećanje na Atlantidu u kolektivnoj svijesti čovječanstva. Egipatska priča o Menesu ili Amenemhatu i krokodilu, pokazuje da osnovna povijest stvaranja naroda može biti sačuvana u mitu poput kukca u jantaru. Škotsko-irske priče o neobičnim ljudima Finn pokazuju na koji način su u mitu obuhvaćeni susreti s predstavnicima posve različitih kultura. Pjesnički opisi Hopa i Zuna jednog izvanrednog prirodnog događaja, te sjećanje plemena Tlingit o njihovom susretu s tehnološki nadmoćnijom kulturom, dokazuju da mit doista stotinama, čak i tisućama godina čuva sjećanje o značajnim događajima iz ljudske povijesti. I upravo ta četiri tipa mita predstavljaju sve vrste svjetskih mitova, koji su sačuvali vjerodostojan portret Atlantide.

Iako su mitovi koji opisuju Atlantidu i njezino uništenje široko rasprostranjeni, ipak su toliko međusobno slični da predstavljaju nevjerojatan dokaz o postojanju potonule civilizacije. Atlantida je ovjekovječena u svijesti različitih naroda, koji su kulturno toliko različiti i međusobno odvojeni tisućama kilometara. Zajedno s komplementarnim arheološkim i geološkim dokazima, mit preuzima oblik snažnog, uvjerljivog argumenta u korist povijesne Atlantide.

ČETVRTO POGLAVLJE

Vatra s neba

Priznajem da sam dugo vjerovao da je sve to [mitovi o Atlantidi] puka bajka, sve do dana kada sam, bolje se upoznavši s orijentalnim jezicima, zaključio da se sve te legende ipak temelje na velikoj istini. Athanasius Kircher, Oedipus a Egyptiacus

Jedan od velikih svjetskih mitova je i priča o Potopu. To je zajedničko nasljeđe čitavog čovječanstva. Kulture različitih naroda spaja nešto mnogo veće od legende, univerzalna, velika drama koja odjekuje u pučkim predajama svih kontinenata. Potop je bio iznimno velik događaj, koji je utjecao na sve pretke i toliko strašan da živi i dalje,

tisućljećima, kao univerzalna noćna mora u našoj kolektivnoj podsvijesti.

Priča o Potopu ne potječe iz Knjige Postanka, niti je pronalazimo samo u njoj. Starozavjetno tumačenje samo je jedno od više petsto verzija, koje postoje diljem svijeta. Tu priču pripovijeda narod Inuit, koji živi iznad Arktičkog kruga i Patagonci iz Tierra del Fuego na dnu Južne Amerike; Šamiji u Finskoj i Maori u Polineziji. Poznavali su je Hopi Indijanci iz Arizone i Grci Platonova doba.

Znanstvenici Le Haye i Morris skupili su i statistički analizirali 215 verzija priče o Potopu iz mnogih kultura. Ustanovili su da u 88 % tih priča postoji obitelj, koja se štuje kao božanska; u 77 % spominje se veliki brod, koji predstavlja sredstvo bijega; 67 % uključuje podatak o spašavanju životinja obitelji; 66 % opisuje Potop kao posljedicu ljudske pokvarenosti; u 66 % priča junak je dobio prethodno upozorenje od božanstva. U neodređenom, ali velikom broju priča (možda čak 75 %), Veliki potop predstavlja događaj u kojemu se junak spašava kako bi utemeljio novo društvo. U gotovo istom postotku, pripadnici kultura koje su sačuvala tu priču tvrde da su potomci junaka, koji je preživio Potop. Gotovo svi poznati izvještaji o potopu međusobno su povezani zajedničkim temama, koje, u suštini, pripovijedaju istu priču. Nevjerojatno je da Berberi u Maroku i Indijanci Chinook u Britanskoj Kolumbiji, dijele u osnovi istu predaju.

Te globalne sličnosti nisu posljedica djelovanja kršćanskih misionara, koji su širili riječ Biblije na različitim krajevima svijeta. Ugledan antropolog i geograf, dr. Richard Andree, dokazao je da se 62 od 86 nasumce odabranih priča o potopu, koje je skupio u Europi, Africi, Polineziji, Americi, Australiji i Aziji, ne temelji na Noinoj priči iz Postanka. Jednako je bitno istaknuti da su ostale urođeničke priče, koje sadrže tragove biblijskog utjecaja, postojale neovisno i prije kontakta s misionarima, koji su njihove mitove uskladili s kršćanskim učenjem.

To dokazuje i primjer prvih španjolskih misionara, koji su propovijedali među Mixtecima. Iako su danas nominalno kršćani, Mixteci, koji naseljavaju sjeverna i zapadna područja Oaxace, nikada nisu napustili svoja stara božanstva i još uvijek štuju Tlaloca, atlantidskog boga kiše. Arheolozi vjeruju da njihova kultura pruža osobito dragocjen uvid u najdublju srednjeameričku prošlost, zato što

su Mixteci najvjerojatnije bili povezani s Olmecima, jednom od najstarijih meksičkih civilizacija, u Vera Cruzu i Monte Albanu oko 1500. god. pr. Kr. Kada su Španjolci počeli propovijedati Mixtecima starozavjetnu priču o potopu, Indijanci su je odmah prepoznali: "Da, to je priča o Nati i njegovoj ženi Nani, koji su k našim precima stigli na velikoj splavi preko Mora Izlazećeg Sunca, nakon što je voda potopila njihovu domovinu u Staroj Crvenoj zemlji!" Mixtečka priča postojala je možda tri tisuće godina prije dolaska kršćana u 16. st, uzmemo li u obzir da su oni bili povezani s Olmecima iz 1500. god. pr. Kr.

Gotovo svi mitovi o potopu, koje su sačuvali narodi u obje Amerike i u Tihom oceanu, opisuju junaka koji je preživio potop kao visokog, bradatog muškarca svijetle puti. Obično se tvrdi da je imao crvenu kosu - npr. Red Horn u mitu Winnebagosa (Ho Chunk) iz Wisconsin, Kon Tiki - Viracocha u Peruu, Tane u Polineziji. U većini sjevernoameričkih mitova govori se da je stigao preko Atlantskog oceana s istoka. Isto tako, u europskim, afričkim i bliskoistočnim legendama o potopu tvrdi se da je stigao sa zapada preko istog oceana.

"SVIJET, SUVIŠE OBIJESTAN,

IZAZOVE BOGOVE DA POŠALJU UNIŠTENJE"

James E. Strickling dao je svoje gledište o postocima, koje su utvrdili Le Haye i Morris. Stručnjak za statistiku i kontrolu industrijske kvalitete, Strickling je zaključio da je mogućnost da su teme, koje su zajedničke mnogim svjetskim pričama o Velikom potopu neovisno nastale, posve statistički nevjerojatna i da su, prema tome, mogle nastati samo iz jednog, zajedničkog izvora. Zaključio je da su sve nastale na temelju univerzalnog sjećanja o nekoj velikoj katastrofi.

Na istu ideju stigao je i veliki prirodoslovac Alexander von Humbolt još sredinom devetnaestog stoljeća: "Vjervanje u veliki potop nije ograničeno samo na jedan narod. Ono je dio sustava povijesnog naslijeđa, o kojemu naznake pronalazimo raštrkane među Maypurima s velikih vodopada; Indijancima s područja rijeke Erevato, koja se ulijeva u Cauru; te među plemenima Orinoca." On je bio uvjeren da to "povijesno naslijeđe" ne pripada samo južnoameričkim Indijancima, nego da ima izvor "u čvrsto ukorijenjenoj rasnoj memoriji zajedničkoj svim ljudima."

Kroz mnoga univerzalna izvješća o Potopu, provlači se jedna uznemirujuća tema. Neki istraživači to ne mogu prihvatiti, možda upravo zato što je samo uništenje Atlantide bio veliki geološki događaj. Za njih je suviše nevjerojatna ideja da je jedna kataklizma mogla biti izazvana mnogo većom katastrofom. Godine 1785., slavni francuski astronom G. R. Corli prvi je zaključio da se dio kometa sudario sa Zemljom i pri tome uništio Atlantidu.

Prvo obuhvatno istraživanje problema Atlantide započeo je oko sto godina poslije otac atlantologije, Ignatius Donnelly. U svojoj drugoj knjizi o toj temi, Ragnarok, Age of Fire and Gravel ("Ragnarok, doba vatre i šljunka"), opsežno raspravlja da je otočka civilizacija nestala uslijed sudara kometa i Zemlje. U doba kada su službeni znanstvenici ismijavali samu ideju o "kamenju koje pada s neba", njegova pretpostavka je odbačena kao neodrživa fantazija. Njegovo stajalište su podržali samo neki njegovi suvremenici, uključujući ruskog fizičara Sergija Basinskyja, koji je tvrdio da je nekoliko velikih udara meteora na Zemlju bilo dovoljno snažno da prouzroči uništenje Atlantide i istodobno stvaranje Australije.

Dvadesetih i tridesetih godina prošlog stoljeća, Donnellyjevu teoriju je oživio i potkrijepio kozmolog Martin Hoerbiger. Prema njegovom obrascu o "Kozmičkom ledu", katastrofa koja je zadesila Atlantidu bila je rezultat udara dijela kometa, sastavljenog od smrznutih krhotina. Teorija tog Nijemca osuđena je na međunarodnoj razini zbog političkih razloga, iako su se još 1990. mnogi astronomi pozivali na njegove ideje u pokušaju da objasne fenomen koji se dogodio u Tunguziji osamdeset dvije godine prije toga, kada je "kozmički led" iz Enckeova kometa navodno eksplodirao iznad sibirске tundre.

Hoerbigerov suvremenik, Britanac Comyns Beaumont, ugledan izdavač znanstvenih knjiga, neovisno je stigao do istih zaključaka. U razdoblju Drugog svjetskog rata, Hoerbigerove ideje je potvrdio drugi poznati britanski istraživač, H. S. Bellamy. U međuvremenu, Beaumontovo djelo je poslužilo kao temelj slavnoj knjizi Immanuela Velikovskyja, Worlds in Collision ("Svjetovi u sudaru"), u kojoj se raspravlja o mogućnosti da je iznenadan nestanak pretpotopne civilizacije bio uzrokovan udarom nebeskoga tijela.

Dokaz tih "katastrofičara", iako veoma zanimljiv i čak uvjerljiv, uglavnom se temeljio samo na zaključcima i indicijama. No, teorija o

izvanzemaljskom uzroku počela se 1964. potvrđivati uvjerljivim materijalnim dokazima, kada je bivši njemački raketni stručnjak, Otto Muck, pisao o velikoj stazi kratera diljem Južne Karoline, koja seže do rupa na dnu oceana. On tvrdi da su one nastale uslijed udara malog asteroida, koji se prepolovio i uzrokovao geološku lančanu reakciju čitavom dužinom Srednjeatlantskog grebena, pri čemu je uništena Atlantida.

Zbog njegovog velikog akademskog ugleda kao, između ostalog, izumitelja cijevi za disanje prilikom ronjenja, teorija dr. Mucka se smatrala utemeljenom. Kao veteran tima Wernera von Brauna za istraživanje dirigitiranih projektila u Peenemündi, u trenutku svoje smrti 1965. bio je vlasnik više od dvije tisuće patenata. Njegova knjiga *The Secret of Atlantis* ("Tajna Atlantide"), predstavlja svojevrsan presedan jer je ohrabrila druge sveučilišne znanstvenike da javno objave svoja otkrića. Među njima je i najveći svjetski stručnjak za Halleyev komet, dr. M. M. Kamiensky, član poljske Akademije znanosti; profesor N. Boney, jedan od vodećih astronoma 20. st, koji radi na Sveučilištu u Sofiji u Bugarskoj; te Jack Hills s uglednog Nacionalnog laboratorija u Los Alamosu. Oni su javno objavili da vjeruju da je Atlantida bila uništena udarom ili nizom udara nebeskih tijela, a njihovo mišljenje dijeli i vodeći atlantolog poslijeratnog razdoblja, Edgerton Sykes.

PLATONOV NAVJEŠTAJ O NEBESKOJ KATASTROFI

Tisućama godina prije nego su suvremeni znanstvenici nevoljko počeli prihvaćati mogućnost da je Atlantida uništena nekom kozmičkom pojavom, mitske predaje iz cijeloga svijeta slikovito su opisivale nebeski holokaust, koji je bio toliko strašan da su se njegove posljedice osjetile na čitavome planetu. Taj univerzalan mit nije jedinstven, i obično se ne može izdvojiti iz mase od preko petsto poznatih legendi o potopu. U mnogima od njih, on je integralan, središnji dio priče, koji se navodi kao neposredan uzrok Potopa. Da bismo rekonstruirali sve te predaje, trebali bismo napisati još jednu knjigu. U svrhu ovog istraživanja, reprezentativni primjeri iz različitih zemalja i naroda, na koje je utjecala ta kataklizma, trebali bi pružiti dovoljan uvid u prošlost.

Snazan navještaj izvanzemaljskog uzroka Potopa nalazimo u Platonovom nedovršenom opisu Atlantide, glavnom izvoru podatka o

potonuloj civilizaciji. Posljednje rečenice prije opisa uništenja u Kritiji glase:

"I dobar bog nad bogovima, Zeus, koji vlada zakonom i vidi sve stvari, vidjevši kako je iskvareno njegovo, dotad vrlo, stado, odluči ga kazniti i smanjiti im broj kako bi ih ukrotio. Zato pozove svoju besmrtnu braću u svoje veličanstveno obitavalište, koje se nalazi u središtu svemira i s njega se pruža pogled na čitav svijet, i kada se pred njim pojaviše, obrati im se ovim riječima."

Priča se prekida u trenutku kada treba biti objavljeno kakva će sudbina zadesiti Atlantidu, no prvo pojavljivanje Zeusa, bacača munja, u ovom prijelomnom trenutku može značiti samo to da je katastrofa, koja je uslijedila, bila nebeske prirode. Osim toga, iz Platonova načina pripovijedanja jasno se zaključuje da je Zeus odlučio osobno kazniti Atlantidane. U suprotnome bi sazvaio niže bogove i naložio im da izvrše njegovu zapovijed. Atlantidu je zadesio potop, pa je vladaru neba, Zeusu, u njezinu potpunome uništenju pomogao bog mora, Posejdon. Činjenica da Platon spominje Nebeskoga Oca kao uzročnika katastrofe može značiti samo to da je ona imala kozmičke razmjere.

Najveći rimski pjesnik s početka carskog doba, Ovidije, u svojim je *Metamorfozama* ukratko dovršio Platonov izvještaj (upotrijebivši latinska imena boga Zeusa i Posejdona kao Jupitera i Neptuna).

"Nekoć je na Zemlji vladala takva pokvarenost da je Pravda pobjegla na nebo, a kralj bogova je odlučio uništiti ljudsku rasu. Jupiterov gnjev nije zadesio samo njegovu vladavinu na nebu. Neptun, njegov modri morski brat, poslao mu je u pomoć valove. Neptun je udario Zemlju svojom osti, te je ona zadrhtala i zatresla se. Uskoro se kopno nije razlikovalo od mora. Morske nimfe Nereide odjednom su začuđeno pod vodom ugledale šume, zgrade i gradove. Voda je uništila gotovo sve ljude, a oni koji su se od nje uspjeli spasiti, umrli su od gladi."

Ovidije je odlučio upotrijebiti neke iste elemente priče u Kritiji, uključujući podatak da je pokvarenost čovječanstva bio moralan uzrok katastrofe, potom sudjelovanje boga mora koji je stvorio Atlantidu, pa čak i njegovih Nereida. Opis udaranja Zemlje njegovom osti očita je pjesnička analogija seizmičkih podrhtavanja. No, nebeski aspekt kataklizme pripisuje se Jupiteru, čiji "gnjev nije zahvatio samo njegovu vladavinu na nebu."

GRČKA SVETKOVINA POVODOM SJEĆANJA NA POTOP NA ATLANTIDI

Drugi mitski elementi, bez obzira koliko su kratki, koji se provlače Platonovom pričom, ukazuju na sudjelovanje bogova u atlantidskoj kataklizmi. U Timeju on piše: "Kada ih [Egipćane] je [Solon] navodio da govore o drevnome dobu, počeo im je pripovijedati o najdrevnijim stvarima u našem dijelu svijeta; o Foroneju, koji se naziva Prvi i o Niobi, te o vremenu nakon Potopa, o životima Deukaliona i Pire." Nioba, koju je spomenuo samo jednom, bila je Atlantova unuka, koja je poslije pripadala atlantidskoj kraljevskoj kući. Nakon Potopa je bila pretvorena u kamen (na taj način su se opisivali učinci neke nebeske kazne) i zauvijek prekrivena vodom.

Prije tog strašnog preobražaja, bila je majka Foroneja, druge osobe koja se spominje u priči. Foronej je imao dva sina, koji su donijeli atlantidsku kulturu na područje Egejskoga mora. Najstariji od njih, Pelazg, poveo je svoje sljedbenike Pelazge ili "Narode mora", kako su ih Grci nazivali, i s njima utemeljio prvu civilizaciju na Peloponezu. Njegov mlađi brat Kar naselio se na zapadnoj obali Male Azije, gdje je osnovao drugi narod mora, koji je po njemu dobio ime Karijci. Upravo se njihovo ime povezuje s Atlantidom - karijatida je arhitektonska značajka, točnije stup u obliku žene koja služi kao potporanj nadvratnika, koji obično predstavlja nebo. Ta je riječ izvedenica imena "Caryea". Kao što kip podupire zgradu, vjerovalo se da je Atlant čovjek koji pridržava nebeski svod.

Potvrdu o stvarnom postojanju Pelazga i Karijaca nalazimo u zapisima egipatske Dvanaeste dinastije u kojima se opisuju Weshi ili narodi mora s egejskog područja. Njihovu povijesnu stvarnost potvrđuju i suvremeni arheolozi, koji smatraju da su Pelazgi Mikenci iz brončanoga doba ili njihovi izravni preci. Što se tiče Foroneja, Solon ga naziva "Prvim" zato što je on bio prvi kralj-smrtnik, koji je vladao nakon Potopa, neposredno nakon kojega se na nebu, kako kazuje grčki mit, pojavila strašna vatra.

Muž i žena, Deukalion i Pira, koji se spominju u Dijalozima, preživjeli su Potop. Naravno, većina akademika smatra da je ta priča izmišljena. No, to nisu mislili i drevni Grci. Atenjani su taj događaj obilježavali svake godine trodnevnom svečanosti, takozvanim Antesterijama, jer se održavala u mjesecu antesterionu, krajem veljače ili početkom ožujka.

Deukalionu i Piri se tradicionalno odavala počast petka 13. Je li to izvor našeg praznovjerja? Nije jasno je li trinaesti dan Antesterija obilježavao dolazak Deukaliona i Pire u Grčku ili dan Potopa. U svakom slučaju, tom svečanošću se sačuvao povijesni podatak o Velikome potopu.

Ta svečanost je, između ostalog, uključivala i obred žrtvovanja brašna i meda, koji su se ulijevali u pukotinu nastalu potresom. Čini se da taj aspekt ceremonija ima atlantidsku značajku - naime, zašto bi se inače u dan sjećanja na potop uključio takav obred?

Antesterije su se održavale i u čast boga vina Dioniza, pa se ta svetkovina poklapala s razdobljem zrenja prošlogodišnje vinove loze i početkom proljeća. Deukalion se također štovao na toj svečanosti zato što je on posvetio vino na tlu Grčke kako bi zahvalio bogovima za svoje spasenje. Zanimljivo je i da njegovo ime znači "mornar novog vina" (deuco-halieu). Antesterije su počimale pridavanjem žrtava ljevanica Dionizu iz netom otvorenih bačava, čime se oponašala Deukalionova zahvala.

Osim toga, trinaesti dan u mjesecu, kada su se štovali Deukalion i njegova žena, bio je i dan mrtvih, što još više potkrjepljuje naše praznovjerje. Naime, riječ je o poginulima u Potopu, za koje se vjerovalo da ponovno žive kroz misterij Dioniza.

FAETON

U grčkome mitu, Veliki potop je navodno uzrokovao legendarni lik, koji se pojavljuje na početku Timeja - Faeton, nezakoniti sin Helija, boga koji je nebom vozio sunčevu kočiju. Poput mladića koji poželi ključeve obiteljskoga automobila, mladi Faeton je nagovorio svog oca da mu dopusti da zajaše njegovu kočiju, na što je ovaj nevoljko pristao, te je mladić odjurio prema izlazećemu Suncu. Međutim, uskoro je izgubio nadzor nad snažnim i brzim konjima, koji su razuzdano jurili među zvijezdama, te se spustili na Zemlju, pretvarajući šume u pustinje i paleći gradove. Zemlji, ljudima i samome nebu zaprijetilo je uništenje od kočije koja se uzdizala natrag prema nebeskome svodu i potom se iznova spuštala prema našem ugroženom planetu.

Čuvši očajne molitve božice majke zemlje, Geje, Zeus udari svojom munjom neposlušnog vozača kočije. Oslobođeni ulara, konji pojure prema svojim stajama na zapadnome nebu. No, Faeton pade na

vatrom zahvaćenu Zemlju i kosa mu se pretvori u plamen. Za njime ostade samo trag zapaljene kočije. Ta goruća gomila srušila se u more, uslijed čega se uzburkaše vode, koje preplaviše čitav svijet i ugasiše vatru, koju je izazvao dječak svojom divljom vožnjom.

Veliki genij Goethe možda je bio prvi koji je, već 1821. napisao da ta drevna priča pripovijeda o prirodnoj katastrofi. No, još od vremena egipatskog velikog svećenika iz Platonove priče o Atlantidi, znanstvenici su vjerovali da je priča o Faetonu mit o kometu, koji se sudario sa Zemljom. U Timeju svećenik govori sljedeće:

"Bilo je i bit će mnogo različitih nesreća, koje će uništiti čovječanstvo, od kojih će najveća biti vatra i voda, dok će manje biti izazvane na bezbroj drugih načina. Postoji priča, koju ste čak i vi sačuvali, a govori o tome da je nekoć davno, Faeton, sin Helijev, uzjahao kočiju koju su vukli konji njegova oca, te zapalio sve što postoji na Zemlji zato što je nije umio voziti putem svojega oca, a sam je konačno poginuo od udara munje. Iako je ta priča ispričovijedana u obliku mita, ona ustvari označava promjenu smjera tijela, koja se okreću oko Zemlje i neba, te velik požar koji se iznova ponavlja nakon dugih vremenskih razdoblja."

Činjenica da je Platon uključio Faetona u svoju priču, nedvojbeno ukazuje na to da je želio istaknuti nebeski uzrok svog nedovršenog opisa uništenja Atlantide.

Onaj koji svijetli

Čini se vjerojatnim da je Faeton, u stvari, mitski lik, koji simbolizira stvaran, kozmički događaj. U brojnim drevnim zapisima, kometi se gotovo uvijek opisuju kao "kosmati" ili "dugokosi", što podsjeća na dugu, plamteću kosu tragičnoga junaka, koji je pao na Zemlju. Phaethon znači "Onaj koji svijetli" ili "Plamena zvijezda". Najpoznatija priča o njemu sačuvana je u kasnijoj, rimskoj verziji u kojoj on pada u rijeku Eridan, za koju se obično smatra da je današnji Po, koji utječe u Atlantski ocean. Međutim, Eridan znači "velika rijeka" i često se povezuje s Oceanom, "velikom rijekom" koja okružuje planet Zemlju.

U najstarijoj verziji tog mita, Faeton uranja u more uz zapadnu obalu Etiopije, otprilike u blizini Atlantide. (Sve do 1. st. pr. Kr., pod "Etiopijom" se podrazumijevala atlantska obala sjeverne Afrike.) Rimski turisti u Egiptu su čak i početkom carskog doba pogrešno

vjerovali da kip Amenhotepa III. u Tebi prikazuje Memnona, kralja Etiopije, koja se rasprostirala od krajnjeg istoga do krajnjeg zapada, pa je povijest zaboravila njezinu prvobitnu lokaciju. Ta pogreška je posljedica očite sličnosti između imena egipatskih i etiopskih vladara. Memnon je bio vođa deset tisuća Etiopljana, koji su putovali sa zapada u daleka područja, kako bi se borili u Trojanskome ratu. Kvint iz Smirne je rekao svom stricu, kralju Prijamu: "Hesperide, nalik ljiljanima, odvele su me daleko preko Oceana."

Hesperide su bile kćeri Atlantove, Atlantide, koje su često odlazile u očev sveti vrt na otoku u zapadnome moru. Tvrdi se da su Memnona, nakon njegove smrti, oplakivale druge Atlantide - Plejade. Najbliži Memnonovi časnici imali su atlantidska imena - Alkionej i Klidon. Prvo je bilo i ime kralja Sherije, posljednjega atlantidskog vladara iz Homerove Odiseje, a potom je muška verzija imena Kleita, smrtnice iz Platonove Kritije, koja je začela atlantidsku kraljevsku lozu. Očito je da je Memnon bio vođa vojnika, koji su stigli iz Atlantide kako bi pomogli Trojancima. Činjenica da ih se naziva "Etiopljanima" proizlazi iz grčke transliteracije starijeg imena, koje je vjerojatno glasilo otprilike At-i-ops. To ime ima neke atlantidske značajke, koje nisu samo filološke. Ono se može prevesti kao "Atove zmijske" ili "planinske zmijske", što se također može odnositi na skupinu ratnika.

Jačanjem kraljevstva Mauretanijske, koja se nalazila u današnjem Maroku, "Etiopija" je premještena na svoj današnji položaj između Sudana i Somalije. Najstariju poznatu verziju mita o Faetonu ispričavao je Hesiod u osmome stoljeću pr. Kr., kada se Etiopija još uvijek smatrala zemljom na obali Sjeverne Afrike. Grčki mitolog nedvojbeno je zabilježio mnogo stariji mit, no bitno je da se završni prizor s vatrom izvorno dogodio u Atlantskome oceanu. Rimski učitelji su čak potkraj carskog doba smještali Etiopiju u područje današnjeg Maroka u Sjevernoj Africi. Marcellus, povjesničar s početka 3. st., napisao je ljetopis, od kojeg su sačuvani samo neki dijelovi, u kojemu opisuje događaje koji su se dogodili u blizini Mauretanijske, koja je tada bila rimska vazalna kraljevina smještena uz sjeverozapadnu obalu Afrike, ispod Heraklovih stupova.

U svom djelu Povijest Etiopije, on opisuje narod Guanche s Tenerifa, najvećeg kanarskog otoka. Napisao je da su oni: "sačuvali sjećanja, koja su im prenijeli njihovi preci s otoka Atlantide, koji je bio iznimno

velik i dugo je vladao svim otocima u Atlantskome oceanu." Dakle, tu je Etiopija jasno smještena u Atlantski ocean, ali i u blizini same Atlantide. Guenon je zaključio da je "Etiopija" postkatakliizmičko ime, koje se nekoliko stoljeća nakon njezina uništenja povezivalo s Atlantidom. Aithiops ("spaljena lica") ne odnosi se na istočnoafričke Crnce, nego ukazuje na fizičke posljedice vulkanske katastrofe na preživjelim Atlantidanima. Plinije Stariji jasno je rekao da se Etiopija prvotno zvala Atlantia!

Fenomen vela od prašine

Na temelju drevnih izvora koji su se tada još uvijek nalazili u Aleksandrijskoj knjižnici, Ovidije je zapisao sljedeće: "Jer, njegov je otac u strašnoj žalosti skrivao svoje prekriveno lice i, povjerujemo li onome što smo čuli, dan je prošao bez sunca." Helije je nakon tragedije zastro svoje uprljano lice velom. To je pjesnički opis pojave, koju vulkanolozi i klimatolozi nazivaju "veo od prašine" - kada se u atmosferi nakon velike vulkanske erupcije ili udara meteora, nalazi toliko mnogo pepela, da je sunčeva svjetlost posve oslabljena i ono izgleda kao da je "prljavo". Ustvari, Ovidije pripovijeda da je Geja uzvikivala: "Toliko je mnogo pepela preko mojih očiju i toliko mnogo preko moga lica!" Dalje piše da je Jupiter odlučio kazniti čovječanstvo "vatrom s neba", no, kada je shvatio da čitavome svemiru prijeti uništenje, pretvorio je katastrofu u Potop. Tu je nedvojbeno riječ o uništenju Atlantide, na što ukazuje činjenica da je spomenuo njezina kralja istoga imena: "I sam Atlant se borio, ne mogavši više nositi plamteće nebo na svojim ramenima ... Veliki gradovi i njihove utvrde nestaju, a vatra sve narode pretvara u pepeo."

Katakliizma

Grčki pjesnik iz petog stoljeća, Nonnos, napisao je da je Zeus poslao sveprožimajuću vatru na Titane (Atlanta i njegovih devetoro braće Atlantidana), koji su konačno uništeni u potopu, koji je nakon toga uslijedio. Lukrecije, starorimski učitelj, pripovijeda da je Potop bio posljedica Faetonova pada: "Legenda kazuje da su vode prekrile sve planine i poplavile mnoge gradove." No, Hesiodov opis je ipak najdramatičniji: "Zemlja, koja pruža život, srušila se u vatru. Preplavila je sva kopna i vode Oceana. Zemlja i nebo zagrlili su se tako silno da je čitava Zemlja bačena u kaos, dok su planeti jurili s visine prema dolje." Značajno je spomenuti da riječ "katakliizma" potječe od

grčke riječi kataklysmos, koja ne znači neku opću katastrofu, nego upravo "potop". Isto tako je zanimljivo da riječ "katastrofa" proizlazi iz grčke riječi, koja znači "zla zvijezda". Možemo li na temelju iste terminologije zaključiti da sudbina, koja je zadesila Atlantidu, potječe od riječi kojima se izvorno opisivalo samo uništenje?

Slavni astronomi Clube i Napier, pišući o mitu o Faetonu, zaključili su: "Malo je vjerojatno da se ova priča ni na čemu ne temelji. Odbacimo li 'pjesnički' element, srž mita ostaje ista kod svih autora i jasno opisuje udar ... Mit o Faetonu osobito povezuje velik udar i veliki požar nakon kojeg je uslijedio sveopći potop." Isto gledište Victora Clubea i Billa Napiera, dijeli i drugi poznati astronom, Rudolf Englehardt: "Dakle, iz izvora moramo zaključiti da je nakon vatrene katastrofe, koja se tumači kao Faetonov pad, ustvari uslijedila kratkotrajna, ali snažna poplava u kojemu je poginulo toliko mnogo ljudi da bismo mogli govoriti o uništenju čovječanstva."

Sto godina prije njega, Ignatius Donnelly je jezgrovito usporedio Faetona s njegovim i budućim naraštajima: "To je priča o općem požaru kako ga tumači civilizirani um, objašnjenje mitom i urešen pjesničkim cvjetovima i listovima. Odvojimo li tu pjesmu od mita o Faetonu, ostat će nam veoma vjerna predaja o svjetskom požaru uzrokovanom udarom kometa." Opisavši Faetonov pad kao: "zvijezdu koja pada s mirnog neba", Ovidije je očito shvaćao da je mit, koji je ispriповijedao, pjesnički opis astronomskog događaja.

BIBLIJSKA ATLANTIDA

Da je do danas sačuvana samo priča o nesmotrenom sinu boga Sunca, još uvijek bismo imali dovoljno dokaza da zaključimo kako je Atlantida tragično uništena u potopu uzrokovanom nekom nebeskom pojavom. No, s obzirom na količinu u suštini istih izvješća iz više stotina društava sa svih krajeva svijeta, ta drevna katastrofa nad katastrofama dobiva dublji, umirujući element stvarnosti. Mnogo poznatija od mita o Faetonu vjerojatno je hebrejska priča o Noi. No, mnogo je manje poznato da se i u toj priči spominje Atlantida i komet.

Noin naraštaj je, poput Atlantida, opisan kao pokvaren i grješan, zbog čega ga je Bog odlučio uništiti. Kada je Noa upozorio svoje bližnje o prijetećoj sudbini, oni su mu bahato odgovorili: "Što je taj potop? Bude li potop vatrom, imamo betona koji će nas od nje zaštititi. A

bude li potop vodom, imamo metalne ploče, koje će zaustaviti svu vodu koja može poteći iz Zemlje. Bez obzira koliko je taj potop velik, mi smo toliko visoki da nam ne može stići do vratova." Kao i u Timeju, i tu se pretkazuje "potop vatrom" nakon kojeg će uslijediti "potop vodom". "Metalne ploče" grješnika ukazuju na snažne zidove Atlantidana, raskošno prekrivene dragocjenom kovinom. "Prostranost" toga otoka, kako ga opisuje Platon, mogli bismo povezati s izjavom njegovih stanovnika: "mi smo toliko visoki da nam ne može stići do vratova" - možda zato što su se vrhovi planina smatrali utočištima u kojima su mogli potražiti spas u slučaju takve nesreće.

Čini se da su događaji koji su slijedili neposredno nakon Potopa bili istodobno seizmički i nebeski: "Zemlja se zatresla, njezini temelji zadrhtali, Sunce se smračilo, munje su sijevale, gromovi udarali, a zaglušujuć zvuk kakav se nikada prije nije čuo, zakotrljao se planinom i dolinom." Neposredno nakon snažnog potresa spustio se veo od prašine i nastupile su nebeske eksplozije. Ti događaji su uslijedili kada je Bog: "rastvorio ustave nebeske uklonivši dvije Plejade; kako bi se Gornje i Donje vode - muški i ženski element Tehoma, koje je odvojio u dane Postanka - ponovno ujedinile i uništile svijet kozmičkim zagrljajem."

Iz ovog odlomka je jasno da, iako je Nebeski Otac prije svega kaznio čovječanstvo vodom, istodobno je: "izlio vatru na pokvarene". Zvijezde Plejada mnoge različite kulture, od drevnih Hebreja na Bliskom istoku do Asteka u Meksiku, povezuju s kišom i poplavama. Jahve baca "zvijezde" (meteorite) iz Plejada, čime počinje Potop. (Tehom je izvedenica imena babilonske božice Tiamat, koja simbolizira prvobitni kaos koji je vladao prije stvaranja svijeta.) Osim toga, Plejade su Atlantide, Atlantove kćeri. U grčkome mitu, jedna od njih - Elektra - nestaje nakon što pošalje svoga sina Dardana iz njihove domovine, koja je potonula u moru.

Na drugome mjestu u Starome zavjetu, uništenje Atlantide prepoznamo u riječima preživjelih u katastrofi. Ako ga je Bog spasio od te najgore od svih nesreća, tada će ga štititi od svakoga zla. U Psalmu 18:8-16 slikovito se opisuje plamteći komet ili kiša meteora kako rastvara morske dubine: "I zemlja se potrese i uzdrhta, uzdrmaše se temelji gora, pokrenuše se, jer On gnjevom planu. Iz nosnica mu dim se diže, iz usta mu oganj liznu, ugljvlje živo od njega plamsa. On

nagnu nebesa i siđe, pod nogama oblaci mu mračni. Na keruba stade i poletje; na krilima vjetra zaplovi. Ogrnu se mrakom kao koprenom, prekri se tamnim vodama i oblacima tmastim, od bljeska pred licem njegovim užga se ugljevlje plameno. Jahve s neba zagrmje, Svevišnjega glas se ori. Odape strijele i dušmane rasu, izbacij munje i na zemlju ih obori. Morska se dna pokazaše, i temelji svijeta postaše goli od strašne prijetnje Jahvine, od olujna daha gnjeva njegova."

Atlantida u Otkrivenju

Biblijska izvješća o atlantidskoj katastrofi ne nalazimo samo u Knjizi Postanka i Psalmima. U Otkrivenju sv. Ivana Božanskog nalazi se možda najslikovitiji od svih drevnih opisa uništenja Atlantide. Posljednja knjiga Novoga zavjeta obično se rijetko čita i najmanje se razumije, vjerojatno zato što ima oblik apokaliptične mješavine vizija, simbolizma i alegorije. Navodno su je napisali nepoznati autori u posljednjoj četvrtini 1. st. po Kr., na temelju drevnih tekstova i stranih predaja iz kojih potječu i starozavjetne knjige, osobito Postanak, te knjige proroka Daniela i Ezekijela.

Otkrivenje, kao i Platonovi Dijalozi, ima svrhu propovijedati moralne lekcije uz navođenje povijesnih primjera. Kada Ivan iz Patmosa prosvjeduje protiv "grješnog grada" radujući se njegovoj božanskoj kazni, on upozorava svoju i buduće civilizacije da će ih Bog jednako strašno kazniti. Taj pokvareni grad on naziva "Babilon", no iz teksta se poslije saznaje da nije riječ o istome drevnom velegradu, čije se ruševine i danas nalaze u blizini al-Hillaha u Iraku. Bahb-Ilim, kako su taj bliskoistočni grad zvali njegovi stanovnici tisuću godina nakon njegova osnutka početkom 1. tisućljeća pr. Kr., nije se nikada nalazio na otoku, niti ga je uništio razoran komet, niti je nestao u moru - kako se opisuje u Otkrivenju.

Ta zabuna se rješava kada shvatimo da pisci Biblije nisu imenom "Babilon" nazivali samo glavni grad Babilonskog carstva. Slavni bibličar, biskup Fulton J. Sheen objašnjava da se u Novome zavjetu pod imenom "Babilon" podrazumijeva svaki veliki grad. Kada govore o velikome i moćnome gradu, pisci Biblije ga nazivaju "Babilon". Drugim riječima, oni ne znaju pravo ime grada koji opisuju. Za njih je grad bio Babilon, veličanstveno mjesto čiji se pravi identitet izgubio davno prije nego su moralisti počeli pisati oko 175. god. po Kr.

Caroli ističe: "Babilon nije jedino ime koje se upotrebljava u ovom kontekstu. Poslije se umjesto njega upotrebljavalo ime 'Rim', ali i 'Sodoma', 'Tir' i 'Egipat'. Razlog zbog kojega su Židovi i prvi kršćani upotrebljavali ta imena je jasan. No, ako je Otkrivenje doista nastalo prije 2. st. pr. Kr., tada se ono ne odnosi na Rim, zato što Rim prije razdoblja Makabejaca još nije vladao Bliskim istokom. Ako je, pak, knjiga nastala u trećem ili petom st. pr. Kr., tada je analogija s Rimom još manje vjerojatna." U svakom slučaju, glavni dio te priče je sačuvan u dovoljnoj mjeri da ga njezini autori oblikuju u duhovnu alegoriju. A "Babilon" o kojemu govore može biti samo Atlantida, koju je opisao Platon.

Belusur, koji je poznat i pod svojim grčkim imenom Berosus, preveo je Babyloniacu, knjigu sastavljenu od tri sveska, grčki prijevod povijesti i kulture njegova grada. U njoj on piše da su povjesničari riječ "Babilon" često upotrebljavali kao opisni naslov, ali i stvarno ime grada. Tako je postojalo nekoliko "Babilona". Drugim riječima, bilo je uobičajeno opisivati jedan grad imenom drugog velikog i slavnog velegrada.

Atlantidski aspekt u Otkrivenju najuvjerljivije potvrđuje Berosusova tvrdnja iznesena u Babyloniaci da su njegovi kaldejski svećenici imenom "Babilon" označavali pretpotopni grad. Taj "prvi grad", kako ga on naziva, možda je bio upravo Atlantida, što jasno potvrđuju i sljedeći odlomci Otkrivenja.

"Dođi da ti pokažem sud nad velikom Bludnicom koja sjedi na mnogim vodama [Atlantida je žena - Atlasova kći. Ona je sjedila u središtu velike talasokracije, koja se rasprostirala diljem sjevernog Atlantskog oceana.], s kojom su blud provodili kraljevi zemlje, i koja je napojila stanovnike zemlje vinom svoga bluda! I prenese me -[anđeo] - u duhu u pustinju, i tu opazih Ženu koja sjedi na skerletnoj Zvijeri, prekrivenu bogopogrdnim naslovima; imala je sedam glava i deset rogova. Žena je bila obučena u grimiz i skerlet [Platon piše da su Atlantidani, osobito njihovi kraljevi, odijevali raskošne grimizne halje.] i nakičena zlatom i dragim kamenjem s biserima. [U Kritiji se opisuje da su zidovi svetih i javnih zgrada u Atlantidi bili bogato urešeni dragocjenim kovinama i kamenjem.] ... Sedam je glava sedam gora na kojima Žena sjedi. [Atlantida je navodno bila okružena brdima i planinama.] ... Deset rogova koje si vidio to je deset kraljeva ... [Kraljevi koji su vladali Atlantidom, koja se posve razlikovala od

povijesnog Babilona, izlazili su iz mora. Platon piše da je u Atlantidi bilo deset kraljeva, što odgovara i deset kraljevstava, rodbinski povezanih.] ... A Žena koju si vidio jest Veliki grad koji kraljuje nad kraljevima zemlje." (Otk, 17:1-18)

"...i jer su se zemaljski trgovci obogatili njezinom pretjeranom raskoši. [Atlantiđani su nadzirali trgovinu bakrom, koji je obilježio brončano doba.] ... Jer njezini su grijesi doprli do neba i Bog se sjetio njezinih opačina. ... Eto, zato će je u jednom jedinom danu zadesiti zla ..." [Usporedite ovaj odlomak s Platonovim Dijalogima, gdje se Zeus razgnjevi nad pokvarenošću Atlantiđana, koji bijahu uništeni "u jednome danu".] (Otk, 18:3-8)

"Zatim se pokaza drugi znak na nebu: velik Zmaj plamene boje sa sedam glava i sedam rogova. Na glavama mu sedam kruna. [Jasan opis velikog kometa.] Njegov rep pomete trećinu nebeskih zvijezda i surva ih na zemlju. (Otk, 12:3-4) Zvijezde s neba padoše na zemlju, kao što svoje nezrele plodove strese smokva kad je zatrese silan vjetar. A nebo iščeznu kao knjiga koja se smota. Sa svojih se mjesta pokrenuše sve gore i svi otoci. Zemaljski kraljevi, velikaši, vojskovođe, bogataši, mogućnici, svi - robovi i slobodni - sakriše se po špiljama i gorskim pećinama." (Otk, 6:13-15)

VATRA S NEBA

"Zatim anđeo uze kadionik, napuni ga vatrom sa žrtvenika i prosu je na zemlju. Na to uslijediše gromovi, grmljavine, munje i potres zemlje. ... Pojavi se tuča i oganj, smiješani s krvlju, i to bi bačeno na zemlju. Tad izgorje trećina zemlje, izgorje trećina stabala, izgorje sva zelena trava. ... Nešto kao velika užarena gora bijaše bačeno u more, te se trećina mora pretvori u krv: tako poginu trećina živih stvorenja u moru i propade trećina lađa. I treći anđeo zatrubi ... Tada pade s neba velika zvijezda, koja je gorjela poput zublje; pade na trećinu rijeka i na izvore voda." (Otk, 8:5-10)

"Tada jedan snažan anđeo uze stijenu, veliku poput mlinskog kamena, i baci je u more izjavljujući: 'Tako će jednim zamahom biti strmoglavljen Babilon, veliki grad, i neće se više naći! (Otk, 18:21)... i velik potres zemlje, kakav nikad ne bi otkada se ljudi pojavili na zemlji - tako velik bijaše taj potres, tako snažan! Veliki Grad prasnu u tri komada i srušise se poganski gradovi. ... U taj čas nastade velik

potres zemlje: sruši se desetina grada, i u potresu poginu sedam tisuća osoba. ... Svi otoci iščeznuše a gora nestade." (Otk, 16:18-19; 11:13; 16:20)

"Plakat će i tugovat će za njom kraljevi zemlje koji su s njom provodili blud i uživali, kad opaze dim njezina požara. Stojeći daleko od straha pred njezinom mukom, naricat će: 'Jao! Jao, veliki grade Babilone, silni grade, jer je u jednom jedinom času došao sud na te!'" (Otk, 18:9)

"Zemaljski trgovci plaču i tuguju jer nitko više ne kupuje njihove robe; robe od zlata i srebra, dragog kamenja i bisera, lana i grimiza, svile, skerleta i svakovrsnog miomirisnog drveta; svakovrsnih predmeta od slonove kosti, od skupocjenog drveta, od mjedi, željeza i mramora." (Otk, 18:11)

"Svi kormilari i svi koji plove od mjesta do mjesta, mornari i svi koji rade na moru stadoše daleko i viknuše kad ugledaše dim njezina požara: 'Koji je grad bio sličan ovome velikom gradu?' I posuvši pepelom svoje glave, viknuše kroz plač i tugu: 'Jao! Jao, veliki grade, u kojem su se obogatili njegovim raskošnim bogatstvom svi vlasnici lađa na moru, jer je opustošen u jednom jedinom času!'" (Otk, 18:17-19)

"...Sunce postade crno kao tkanina od kostrijeti, a cijeli mjesec postade kao krv. [Gust oblak pepela zasjenio bi Mjesec, koji bi zato izgledao "krvavo" crven.] ... Tada trećina Sunca, trećina mjeseca i trećina zvijezda bijaše udarena tako da su pomrčali za trećinu, i dan izgubio trećinu svoga sjaja, a noć isto tako. [Nakon kataklizme nastupila je pojava vela od prašine.]" (Otk, 6:12, 8:12)

Navedeni odlomci iz Otkrivenja slikovito opisuju uništenje Atlantide. Sličan opis postoji i u starozavjetnoj Knjizi proroka Ezekiel, u 27. i 28. poglavlju. U njima se Atlantida naziva "Tir", kao što se u Otkrivenju ona zove "Babilon". Grad Tir je u klasično doba bio luka na južnoj obali Libanona, a postojao je sve do kraja 13. st. Grad i uništenje koje opisuje Ezekiel nemaju nikakve fizičke sličnosti s povijesnim Tirom, no predstavljaju slikovit opis sudbine Atlantide.

"A sada te, evo, valovi smrskaje, potonu u dubine morske! Blago tvoje i sva posada potonuše s tobom.... dovest ću, evo, na te tuđince [pobjednički Mikenci iz Platonova atlantidsko-atenskog rata] najnasilnije među narodima [taj naslov se nikako ne može primijeniti na Tir]. Isukat će mačeve na mudrost tu divnu, i ljepotu ću ti okaljati,

bacit će te u jamu da umreš najsilnijom smrću od onih što umiru na pučini morskoj!" (Ez, 27:34, 28:7-8)

"...istrgho te, kerube zaštitnice, ispred ognjenoga kamenja, [kerubin - od hebrejskog keruvim, krilati sluga Božji koji obitava na najvišem nebu i izvršava Njegove naloge. Ovdje taj izraz služi kao metafora za nebesku pojavu, koja će uzrokovati uništenje.] ... Pustih oganj posred tebe da te proždre. Pretvorih te na zemlji u pepeo na oči onih što te motre. Svi koji te poznaju među narodima, zgroziše se nad tobom! Jer ti strašilo posta, nestade zauvijek." (Ez, 28:16, 18-19)

SUMRAK BOGOVA

Opise katastrofe uzrokovane udarom kometa ne pronalazimo samo u Bibliji. Skandinavci također imaju svoju priču o katastrofi. U nordijskom epu Edda, kralj bogova Odin pogiba ili nestaje u Ragnaroku, posljednjem uništenju svijeta. Ta kozmička katastrofa izrazito podsjeća na onu koja se dogodila na Atlantidi.

"Svijet je težak. Sve je više čulnih grijeha. Postoje doba mača, doba sjekira. Oklopi se raskaljuju napola. Doba oluje, doba umorstava. [I ovdje, kao kod Platona i u Bibliji, nailazimo na isti moralni uzrok nadolazećeg uništenja - pokvarenost čovječanstva.] Vuk Fenris stiže razjapljenih čeljusti. Gornja mu vilica seže do neba, a donja do Zemlje. Iz očiju i nozdrva izbija mu vatra. Zvijezde će padati s neba. [Komet koji se približava mitološki je predstavljen u obliku proždrljivog i smrtonosnog nebeskog vuka.] Zvijezde s neba već su jurile i padale s nebeskog svoda. Izgledale su poput lastavica, koje umorne od dugog putovanja uranjaju u valove.

Planine se sudaraju, junaci odlaze u Hel, a nebo se cijepa na pola. Sunce se smračuje, Zemlja tone u more. More preplavljuje Zemlju dok se gnjevna zmija Midgaard svijja pokušavajući se domoći kopna. No, u tome potopu, Naglfar otplovi na pučinu. Njime upravlja divovski Hrym. [Naglfar je sablastan, divovski brod izgrađen od noktiju mrtvih ljudi. Taj brod je metafora uništenja svijeta i masovnog izumiranja. Hrym je svojevrsna nordijska kombinacija smrti s kosom i Harona, splavara u podzemnome svijetu iz grčkoga mita.] Uto se dogodi veliko čudo - vuk proždrije Sunce, što je bio velik gubitak. [I tu se govori o pomračenju Sunca uzrokovanom golemom količinom pepela, koja se izbacila u atmosferu nakon erupcije planine Atlas, te o nebeskom srazu.] Dugo

nakon toga ljeta bijahu bez Sunca, a vrijeme loše. Kada snijeg prodire iz svih strana svijeta i hladnoća je toliko velika, a vjetar snažan, Sunce ne pruža nikakvu radost. Tri su takve zime prošle bez ljeta. [To je jasan opis klimatskih poremećaja koji su uslijedili, kao što je bio slučaj nakon erupcije indonezijskog vulkana Tambora 1815., koja je bila toliko snažna da se ta godina pamti kao "godina bez ljeta", zato što su oblaci pepela onemogućili prodor sunčeve svjetlosti, što je uzrokovalo pad temperatura na čitavome svijetu.

No, usprkos krvoproliću i teškim uvjetima koji su nastupili nakon kataklizme, dvoje ljudi je preživjelo. Bili su to Lif i njegova žena Lifthraser: "Nije ih ozlijedilo ni more ni Surtova vatra, pa obitavaju na ravnicama Ide, gdje se nekoć nalazio Asgaard." U sagama se nekoliko puta spominje da Asgaard, obitavalište bogova, nije bio na nebu, nego na rajskome otoku u Atlantskome oceanu. S obzirom na to, usporedba s Atlantidom još je vjerojatnija budući da je on potonuo tijekom Ragnaroka. "Ravnice Ide", gdje su se nalazili ostaci potonulog Asgaarda, sigurno je kanarski otok Tenerife. Ljudi koji su na tom otoku živjeli prije osvajanja, njegovu su vulkansku planinu Teide zvali Aide. Ti domoroci, tajanstveni Guanchi, bili su rasno europski narod i imali su svoju priču o Atlantidi. Istrijebili su ih Španjolci u šesnaestome stoljeću.

Kada je Edda pretvorena iz usmene u pismenu predaju, mjesto na kojemu se dogodio Ragnarok nazvano je Ginnungagap, sjeverni Atlantski ocean. Barem jedan suvremeni pisac tvrdi da je Asgaard "graničio" s Ginnungagapom. Odinov plavi ogrtač, činjenica da je bio zaštitnik pomoraca i utemeljitelj oceanske kulture, pojedinosti su koje ukazuju na to da je riječ o Atlantidi. Možda je Asgaard, prije nego je potonuo u zaborav, bio Atlantida i tijekom stoljeća je u mitu postupno premješten na nebo. Prema Donnellyju: "Skandinavski Olimp vjerojatno je bila Atlantida."

Najstariji poznati nordijski mit potječe iz oko 1200. god. pr. Kr. i nalazi se u knjizi Voelupsa (usmene predaje koja je zapisana u trinaestome stoljeću). U njoj se opisuje uništenje svijeta koje je imalo kozmičke razmjere: "Sunce postaje crno. Zemlja tone u more. S neba jure užarene zvijezde." U priči Potop na Gylflju, koja se pojavila poslije, na sličan se način opisuje ista kataklizma: "Sunce će postati crno, Zemlja

će potonuti u more, s neba će nestati sjajne zvijezde. Dim bjesni i vatra koja suklja plamenovima, oblizuje samo nebo."

ATLANTIDSKI ALBION

Brojne britanske predaje o potopu sačuvane su dugo nakon što su se izgubili njihovi polupovijesni, legendarni korijeni iz brončanoga doba. Elementi mitova iz međusobno veoma udaljenih područja spojeni su u nacionalne epove, kao što su priče o Camelotu. Dok se tragovi kralja Arthura mogu pronaći u ranom srednjem vijeku, Merlinovi korijeni sežu mnogo dalje, u doba pretkršćanskih druida; neki dijelovi mita o njemu odjekuju neolitskim elementima. U većini tih dugotrajnih predaja Engleska se naziva "Albion", što je ime Atlantove braće-blizanaca, koji su vladali Engleskom kao dijelom Atlantidskog carstva.

William Blake, engleski pjesnik iz osamnaestog stoljeća, sačuvao je tu drevnu predaju u svojoj pjesmi Amerika, proročanstvo: "Albionski anđeo stajaše sam pokraj kamena noći i ugleda užas nalik kometu. Silna sablast zasja, okaljajući hram svojim krvavim zrakama. S tih golih, sjenovitih brda između Amerike i obale Albiona, kojeg opustoši Atlantsko more, pogledom potraži atlantska brda, jer s njihovih sjajnih vrhova možeš prijeći u zlatan svijet, gdje drevna palača, arhetip moćnih carstava, uzdiže svoje besmrtne vrhunce." Blake je povezo približavanje prijetećeg kometa, koji se mogao vidjeti iz Britanije, sa sudbinom Atlantide.

OD LAPONIJE DO AMERIKE

Sjeverno od Merlinove Britanije i skandinavskih barda, koji su pjevali o Ragnaroku, na dalekom Arktičkom krugu Laponci još uvijek pripovijedaju priču o Jubmelu, strašnome osvetničkom bogu, koji je odlučio kazniti čovječanstvo zbog njegove pokvarenosti. Njihov mit sadrži neke od najslikovitijih opisa padajućeg kometa i strašnog potopa, koji je nakon toga uslijedio.

"Spustio se sam bog neba. Njegov strašan gnjev planuo je crvenim, plavim i zelenim plamtećim zmijama. Svi se sakriše, dok su djeca plakala od straha. Bijesni bog je progovorio: "Skupit ću čitavo more i pretvoriti ga u veliku kulu s vodenim zidovima, koju ću baciti među vas, pokvarena djeco Zemlje i uništiti ću vas i sva živa stvorenja!" Vodeni zid se pjenio, jurio morem i uzdizao do neba, udarajući o sve na svome putu, sve dok planine i visoravni više nije otkrivalo Sunce,

koje više nije sjalo na nebu. Zemlja se ispuni jecajima ljudi, dom čovječanstva i mrtva tijela kotrljahu se tamnim vodama."

Ako su usporedbe između semitske Biblije iz Bliskog istoka i nordijske Ede, te laponskih mitova iz Sjeverne Europe nevjerojatne, koliko su tek nevjerojatni opisi potopa na Atlantidi koje susrećemo na suprotnoj strani oceana, među američkim Indijancima. Iako svi oni u biti pripovijedaju istu priču, pojedinosti se razlikuju, što upućuje na to da su ta izvješća nastala više ili manje neovisno jedna od drugih. Suviše ih je mnogo da bismo ih na ovome mjestu naveli, no neki od njih veoma dobro ukazuju kako se katastrofalan potop duboko i živopisno urezao u sjećanje gotovo svih indijanskih naroda na sjevernoameričkom kontinentu.

Junak Suckha, iz predaje naroda Pima, koji je preživio potop, pobjegao je pred golemim tsunamijem koji je nastao kada je u more udarila divovska "munja". Indijanci u Oklahomi pripovijedaju o velikoj svjetlosti koja se pojavila na nebu: "no ubrzano su se približavali valovi veliki poput planine." Nakon toga: "Zemlja je dugo bila prekrivena tamom."

Sva plemena uz Upper Great Lakes s obje strane američko-kanadske granice dijele isti drevni mit, koji se još uvijek duboko štuje kao jedna od njihovih najsvetijih usmenih predaja. On kazuje o vremenu kada su ljudi živjeli u skladu s Božjim zakonom. No, nakon mnogo godina obilja, postali su sebični, iskvareni i iskorištavali su prirodna bogatstva Zemlje. Na vrhuncu njihove raskalašenosti, s neba se spustila "bradata zvijezda", koja je pala u Atlantik. Ondje se nalazio otok, koji su ljudi najokrutnije iskorištavali i koji je tada progutao ocean. "Od nekad moćnog, razvijenog područja na kojemu su živjeli ljudi, ostalo je samo prostrano more", koje je prekrila: "uzburkana masa valova." Nekolicina preživjelih očajnički je pokušavala stići do preostalog kopna, gdje su prisegnuli sebi i svojim potomcima da će se uvijek sjećati strašnog potopa kao upozorenja da ne ponavljaju greške iz prošlosti. Verzije predaje s područja Velikih Jezera nalazimo diljem sjevernoameričkog kontinenta, od Floride do Britanske Kolumbije.

Apaši još uvijek svoju pradomovinu na istoku nazivaju zvučnim imenom "Plameni otok" Ona se nalazila daleko preko Mora izlazećeg Sunca, urešena velikim zgradama, kanalima i plodnom dolinom, palačama i hramovima, visokom, svetom planinom i lukama za "velike

kanue", što veoma podsjeća na Platonov opis Atlantide. U mitu se objašnjava da je: "Vatreni Zmaj ustao i njihovi su preci morali pobjeći u planine daleko na jugu."

Drevni Egipćani na nevjerojatno sličan način pišu o Aalu, "Plamenom otoku", velikome otoku na moru na Dalekom Zapadu. I na njemu je bilo mnogo planina, širokih kanala, obilja plodova i grad s palačom, okružen velikim zidovima ukrašenima dragocjenim kovinama. Koliko je poznato, Aalu se prvi put spominje u knjizi Uništenje čovječanstva, povijesti Novoga Kraljevstva (1299. god. pr. Kr.), otkrivenoj u grobnici faraona Setija I. u Abydosu, gdje se nalazi Osireion, podzemni spomenik Velikome potopu, koji se opisuje u tom izvješću. Očito je da su Apaši i Egipćani, iako međusobno razdvojeni tisućama godina i kilometara, znali za isti Plameni otok, vulkanski otok Atlantidu.

VATRA S NEBA

Ne iznenađuje ni činjenica da su Maye svoj simboličan ekvivalent astečkog Aztлана nazivale imenom Alau, kako tvrdi August Le Plongeon, prvi čovjek koji je iskopao ruševine Maya na Jukatanu.⁴⁸ Egipatski Aalu i mayanski Alau očito potječu iz istog izvora, koji je utjecao na oba naroda, bez obzira koliko su međusobno zemljopisno i vremenski udaljeni.

Indijanci Chehalis, susjedi Apaša, pamte doba kada je: "čitava Zemlja bila u plamenu. Nakon vatre stigla je voda, koja je potopila čitavu Zemlju, čak i planine."

Američki Indijanci sjećaju se Potopa

Ideja o tome da je komet uzrokovao Veliki potop osobito je izražena u mitu, koji su sačuvala mnoga plemena sjeverno od Rio Grande. U njemu se pripovijeda kako je demon gurnuo u vatru glavu boga, koji je spavao na nebu pokraj zvijezde, koja mu je služila kao logorska vatra. Bog se probudio od straha jer mu je plamen zahvatio dugu kosu. Dok je panično trčao nebom, posrnuo je i pao na Zemlju. Trčao je šumama i planinama, paleći ih sve, dok čitav svijet nije zahvatio strašan požar.

Dok je tako trčao, na zemlju su mu padali pramenovi kose, gdje su pustili korijenje i izrasli u duhan. U tom općem uništenju preživjela je samo ta biljka. Konačno je stigao do oceana, te skočio u vodu kako bi ugasio vatru na svojoj kosi. Pri tome je izazvao velik potop, koji je

zahvatio čitavu Zemlju i ugasio vatru koju je uzrokovao bog. Otada se duhan smatra svetom biljkom i upotrebljava se u ceremonijama, kojima se obilježava sjećanje na Veliki potop ili u obredima za sigurnu plovidbu preko opasnih voda. U predajama i povijesnim zapisima s mnogih krajeva svijeta, kometi se često opisuju kao "kosmati".

Tipičnu verziju priče o potopu na Atlantidi poznaju Indijanci Cherokee, koji izvorno potječu iz Velikih Jezera, odakle su odselili u istočni Tennessee i na zapad država Karoline. Oni su sačuvali priču o Unadatsug, "Skupini", zvijezdama koje se na zapadu nazivaju Plejade. Zvijezda s "platnenim repom" koja je pala na Zemlju pripadala je upravo tom zvijezđu. Na mjestu udara, iznenada je izrasla divovska palma, a ugasla zvijezda se pretvorila u starca, koji je upozorio ljude na prijeteći potop. Palma je vjerojatno pjesnički opis oblaka gljive, koji nastaje nakon udara meteora.

Mit Cherokeeja nevjerojatno nalikuje grčkoj priči o Elektri, izgubljenoj Plejadi, koja je svojim padom prouzročila potop, te hebrejskoj priči o potopu u kojoj Jahve baca zvijezdu Plejada, čime uzrokuje katastrofu. Zvijezde Plejada se od Arktičkog kruga do Cape Horna poistovjećuje s sveopćim potopom, nakon kojega su preživjeli ljudi utemeljili nova društva. Sedam Sestara su bile Atlantide, Atlantove kćeri, a činjenica da se one u mnogim slučajevima povezuju s drevnim potopom, potvrđuje realnost Platonove potonule civilizacije, no istodobno pokazuje da je ona imala glavnu ulogu u pretkolumbovskim američkim kulturama.

Osim u Europi, Plejade se i u Sjevernoj Americi poistovjećuju s Atlantom. To se potvrđuje i u mitu o Machitu Indijanaca Hopi. I on je poput Atlanta: "podignuo nebeski svod na svojim ramenima" i potom pozvao sedam djevica, koje su istkale Mjesec. Nakon toga su uzašle na nebo u obliku svog zvijezđa. "Machito je ustanovio vrijeme i godišnja doba, kao i putove nebeskih tijela. I bogovi nebeskog svoda su se pokoravali Machitinim zapovijedima od dana njihova postanka do danas." Za Grke je Atlant bio izumitelj astronomije i astrologije. I Hopi i Grci su Plejade opisivali kao sestre.

Priča Hopia o potopu nevjerojatno je slična verziji iz nordijskih Edda: "Planine se strašnim udarcem srušiše u more, a mora i jezera pljusnuše o zemlju." Neposredno nakon toga, čitav se svijet: "pretvorio u led". Hopi vjeruju da je u potopu uništeno Treće Doba čovječanstva,

koje nazivaju Kurskursa i kojim se imenom označava i bakrena ili brončano-crvena boja izlazećeg Sunca. Kurskursa se opisuje kao dugo razdoblje povijesti u kojemu su ljudi gradili velike gradove i međusobno vodili dugotrajne ratove sve dok gotovo čitavo čovječanstvo i njihovi gradovi nisu bili uništeni u katastrofi. I ova indijanska predaja snažno odjekuje elementima priče iz Platonove Kritije.

Za astečke svećenike je izlazak zvijezda Plejada značio početak nove godine. Njihovo pojavljivanje se poistovjećuje s Četvrtim dobom - erom sveopćeg potopa - koje je neposredno prethodilo našem dobu. Svaka godina s pedeset i dva tjedna počela je točno kada su Plejade prešle preko Pete kardinalne točke (zenita neba) u ponoć sredinom studenog. Svećenici su nakon toga otišli na Brdo zvijezde, koje se nalazi na poluotoku koji izbija u središte jezera, koje je nekoć okruživalo astečki glavni grad Texcoco. Kako bi potvrdio svoju moć, svaki novi car morao je, kao dio svojih dužnosti, promatrati Plejade u istome trenutku svake nove godine.

U Codex Fuenleal saznajemo da je Tezcatlipocha prvotno bio bog Sunca. Njegovo ime znači "Ogledalo koje se dimi", što podsjeća na grčkog Faetona, "Onoga koji sjaji". Tezcatlipocha je pao s neba nakon što ga je bog rata, Huitlipochtli udario svojim kopljem, kao što je Zeus udario Faetona svojom munjom. Tezcatlipocha je "pao u vodu", no uzdigao se i pretvorio u zvijezde - taj silazak i ponovno rođenje kao zvijezda pripisuju se i Faetonu. U Codex Chimalpopca opisuje se događaj sličan Platonovom uništenju Atlantide, koji se dogodio "u jednome danu i noći": "Nebo se približilo Zemlji i u jednome danu sve je potonulo ... Iznenada se uzdignu planine vatrene boje."

Drugi lik iz astečke predaje, koji podsjeća na Faetona, jest Piltzintli, "Bog koji roni", a već tisućama godina ga poznaju gotovo sva srednjeamerička društva. Izrezbareni reljefi s njegovim likom nalaze se u ceremonijalnom središtu Maya u Tulumu, iznad obale Jukatana, a on se još danas štuje u meksičkoj dolini u kršćanskom obličju Santa Nina de Atoche. Prikazanje kao muškarac s kosom u plamenu i dimu, koji pada s neba i pokraj kojeg stoji Sunce. Piltzintli se smatrao božanskim zaštitnikom masovnih seoba. Asteci su vjerovali da je on poveo njihove pretke iz pradomovine Aztлана, velikog otoka u Moru izlazećeg sunca, prije nego ga je uništila katastrofalna poplava. (Očita je filološka i druga sličnost između Aztлана i Atlantide.) Arthur

Schopenhauer je još 1851. napisao: "Između mnogih, izvorno američkih i drevnih europskih imena nalazimo još nevjerojatnije sličnosti, kao, naprimjer, između Platonove Atlantide i Aztлана." Oceansko podrijetlo Boga koji roni naglašava se i darovima, koje mu ostavljaju vjernici - morskim školjkama - te popločenom ceremonijalnom cestom ili scabe, koja vodi od njegova hrama u Tulumu izravno u vodu.

Astečki saveznici iz doba kada su ih u šesnaestome stoljeću pokorili Španjolci, bio je narod koji je živio u Choluli, oko 160 km udaljene od glavnog grada Tenochtitlána (današnjeg Mexico Cityja). U Choluli se nalazi veličanstvena piramida, koja je prvotno bila visoka oko 66 m, dok joj je baza bila gotovo dvostruko šira od egipatske Velike piramide. Tvrdi se da su tu golemu građevinu podigli "bijeli divovi" nakon katastrofalnog potopa, koji je trajao "jedan dan i jednu noć". Na vrhu piramide u Choluli nekoć je stajao hram (koji je nakon španjolskog osvajanja zamijenjen crkvom), u kojem je bio pohranjen meteorit: "koji je pao s neba ovijen plamenom loptom". Prije dovršetka piramide: "na nju je pala vatra, koja je ubila njezine graditelje, zbog čega su radovi bili obustavljeni."

Natpis na jeziku Náhuatl ispod astečke slike hrama u Choluli glasi: "Plemenitaši i gospodari, ovdje se nalaze vaši dokumenti, ogledalo vaše prošlosti, prošlost vaših predaka, koji, u strahu od potopa, izgradiše ovo utočište kako bi se u njega mogli sakriti u slučaju takve nesreće." Pretpostavlja se da se on počeo graditi u prvom stoljeću po Kr., iz kojeg razdoblja potječe i divovski spomenik u Teotihuacanu - Piramida Sunca (vidi 5. poglavlje). Cholula znači "Mjesto vodenih izvora", a piramida je možda podignuta u znak sjećanja na potop, koji se dogodio mnogo stoljeća prije toga. S obzirom na meteorit koji se u njoj čuvao i priče o potopu, piramida predstavlja najsnažniji dokaz da je kataklizma na Atlantidi bila uzrokovana nebeskom pojavom. Civilizacija Maya postojala je prije Asteka, koji su živjeli u doba izgradnje piramide u Choluli.

Među nekolicinom izvornih dokumenata, koji su sačuvani od požara kršćanskih misionara, nalazi se knjiga Popul Vuh, koju je početkom kolonijalnog razdoblja, na španjolski preveo Mayanac. Ta knjiga je napisana na jeziku Quiche, urođeničkih stanovnika Guatemale i predstavlja najznačajniji izvor podataka o podrijetlu i povijesti Maya. U

opisu Potopa, u Popul Vuhu se kazuje da se na nebu pojavio strašni bog Huracán u obliku goleme vatre, nakon čega je pao u Istočno more, izazvavši tako sveopći potop: "Sve je bilo uništeno i u ruševinama. Velika vatra je gorjela nad glavama ljudi. More se otvorilo. Nastupila je velika poplava. Lice Zemlje se smračilo."

Iako je Popul Vuh najobuhvatniji mayanski dokument takve vrste, osim njega sačuvani su i drugi. U jednom odlomku knjige Chilam Balam ili "Nikada zaboravljeno uništenje", saznajemo: "u jednom, iznenadnom naletu vode, Velika zmija se otrgne s neba. I Velika zmija se sjuri s neba, a njezina koža i dijelovi kostiju padoše na Zemlju. Nebo je palo, a Zemlja potonula kada se uzdigoše četiri Bacaba kako bi uništila svijet. Potom se vode podignu u strašan potop. A nebo se uruši s Velikom zmijom i kopno potone u more. Konačno, u posljednjem, zelenom, vodenom udarcu, savije se natrag čitav ocean. Nebo počne padati u pari i vatri, i čitavo kopno potone u poplavljujućim vodama" (R. Cedric Leonard, dr. filoz., *The Quest for Atlantis* ("Potraga za Atlantidom"), New York: Manor Books, 1979., str. III, 112). Atlantidski karakter ove predaje naglašavaju i Bacabi, ljudi koji, poput Atlanta, na svojim ramenima nose nebeski svod.

Nakon katastrofe, bogovi, koji su utažili svoj gnjev, obećali su preživjelima da će živjeti u miru: "I pojavi se duga kao znak da je uništenje završilo i da počinje novo doba." Usporedite ovu rečenicu iz Chilam Balama sa starozavjetnom pričom o Noi: "Kad oblake nad Zemlju navučem i duga se u oblaku pokaže, spomenut ću se Saveza svoga..." Mayanska priča završava ovako. "Tada se u središte postavi Velika majka Ceiba, kao spomen na uništenje svijeta." Ceibaje veliko drvo koje raste u Guatemali, gdje se još uvijek štuje kao sveto biće, koje se povezuje s Velikim potopom u kojemu su preživjeli prvi utemeljitelji kulture u Srednjoj Americi, Itzamna i Ixchel. Ceiba se možda može povezati i s prethodno spomenutom legendom Cherokeeja, u kojoj se na mjestu udara meteorita pojavila divovska palma.

Itzamna se nekada opisuje kao bradati stari Bijeli čovjek, koji je sa svojom ženom Ixchel, Bijelom gospom, stigao na obalu Jukatana donijevši sa sobom vještine i znanosti civilizacije, koji su nestali u katastrofalnoj poplavi preko Mora izlazećeg Sunca. U mayanskom kodeksu i hramskoj umjetnosti, Ixchel je prikazana kako pluta na

vodi. Pokraj nje se nalazi nekakav kovčeg, čiji se sadržaj izlijeva u vodu, što simbolizira materijal izgubljen u Potopu. Ime Indijanaca Itza potječe od Itzamne. Oni su izgradili veliki opservatorij El Caracol (Puž - jer je okrugao) u Chichen Itzi, kao spomenik i repliku izvornog Itzamninog hrama na otoku, koji je uništen u Potopu. Zanimljivo je da se tek 1960-tih, iako se Itzamna, kao i Atlas, oduvijek smatrao izumiteljem astronomije i astrologije, ustanovilo da je El Caracol bio opservatorij.

U drugim mavanskim izvorima, Veliki potop personificiraju upravo muškarac i žena. Dresdenski kodeks prikladno završava opisom Itzamne kao goleme zmije koja pada na Zemlju rigajući vatru. S njome se nalazi i Ixchel, koja tu nema ulogu preživjele u potopu, nego okrutne žene koja na glavi nosi šešir u obliku nebeske zmije i prevrće vazu iz koje se na Zemlju izlijevaju vode Potopa.

Atlantidski El Dorado

Andski Kon Tiki - Viracocha bio je svjetloputi stranac, kao i Itzamna, koji je donio civilizaciju u Južnu Ameriku, gdje je stigao nakon strašnog potopa. On istodobno utjelovljuje dobrohotnog donositelja kulture i samu kataklizmu, ispoljavajući: "svoju moć bacajući munje na obronke planina i paleći šume." U peruanskom mitu se opisuje da su se Ande, kada je nebo zaratilo sa svijetom, praskom otvorile, te su se tako oblikovali njezini kanjoni.

Kolumbija, koja se nalazi uz Atlantski ocean, obiluje predajama o atlantidskom potopu. Indijanci Muycxa ispričavali su botaničaru Ciezi de Leonu i kraljevskom ljetopiscu, ocu Anellu Oliviji, koji su desetljećima živjeli i radili među Indijancima, priču o plemenu "bijelih divova", koji su stigli u "velikim kanuima" na istočnu obalu Kolumbije: "Anđeo se pojavio u golemoj vatri s neba i sve ih pobio." Američki antropolog Adolph F. Bandelier zaključuje: "Što se tiče načina na koji su "divovi" istrijebljeni, možemo reći da, budući da se čini da prirodna pojava, koja se opisuje u vezi s njihovim uništenjem, upućuje na pad neobično velikog meteorita, ne možemo isključiti mogućnost neke vulkanske aktivnosti." Naime, kataklizma je uključivala obje pojave, od kojih je jedna utjecala na drugu-sudar meteorita sa Zemljom izazvao je niz vulkanskih erupcija.

U planinama iza Bogote, Muyscasi su izvodili obrede kraljevske inicijacije na jezeru Guataviti, koje je nastalo nakon pada meteorita, koji je pogodio andske visoravni. Na obali se okupljalo tisuće ljudi, kako bi sudjelovali u obredu inicijacije novog plemenskog poglavice, kojeg su zvali "Pozlaćen". Njega su čamcem dovezli do središta Guatavite, gdje su mu golo tijelo presvukli smolom i od glave do pete ga prekrili finom zlatnom prašinom, zbog čega je na podnevnom suncu sjajio poput živog kipa. Nakon toga je zaronio u jezero, ostavljajući za sobom dugi, svjetlucavi, zlatni trag na iznimno čistoj i bistroj plavoj vodi. U međuvremenu, oduševljeni Indijanci na obali su bacali zlatne kipove i druge dragocjene predmete. Nakon što je izašao iz jezera uz radosne povike svojih podanika, prvi put su ga ogrnuli u modri kraljevski ogrtač.

Veza između Atlantide i ove ceremonije postaje još očitija nakon što pročitamo priču o potopu Indijanaca iz Orinoca, koja se zove Catenamanoa - Noina voda. Noin grad se zvao "Pozlaćen" (što je bio i naslov plemenskog poglavice u ceremoniji na Guataviti). To je bio veličanstveni glavni grad otoka, koji je potonuo u oceanu.

Novoizabrani kralj Muyscasa poistovjećivao se s Noinim potonulim gradom, budući da je zaranjao u središtu svetog jezera-kratera. Zlatna prašina koja se isprala s njegova tijela, simbolizira bogatstvo Pozlaćenog izgubljenog u moru, a kraljevski plavi ogrtač simbolizira modru odjeću, koju su, prema Platonu, nosili atlantidski kraljevi.

Očito atlantidske pojedinosti, koje se povezuju s Guatavitom, još više se potvrđuju podrijetlom samoga mjesta. To jezero je astroblem, krater koji je nastao uslijed pada meteora i koji je sada ispunjen vodom. Iako nije poznato kada je to jezero točno nastalo, usmena predaja i obredni običaji lokalnog stanovništva ukazuju na to da se to dogodilo kao posljedica udara kometa, koji je uništio Atlantidu. Urođenici vjeruju da je jezero Guatavita nastalo nakon nebeske katastrofe, možda posredstvom velikih krhotina meteora, koji je pratio komet. Prema tome, navedeni obred, koji se izvodi u području koje postoji od pretpovijesnog doba, obiluje pojedinostima atlantidske katastrofe.

Slična izvješća pronalazimo u Venezueli među Indijancima Arawak, koji pripovijedaju o Velikom Duhu, koji je kaznio njihove pretke "vatrom s neba", nakon koje su se na Zemlju slile sve vode s mora. Južnije, uz atlantsku obalu Brazila, Indijanci Tupinamba štovali su

Monana, Drevnoga, koji je, nezadovoljan ljudima koje je stvorio, odlučio uništiti ih prvom strašnom vatrom koja je pala s neba, nakon koje je uslijedio sveopći potop.

Tupinambe pripovijedaju kako je: "nebo prasnulo i komadi pali na Zemlju, te ubili sve i svakoga. Nebo i Zemlja zamijeniše mjesta. Na Zemlji nije ostalo nijedno živo stvorenje." Kada su ih španjolski redovnici pitali odakle potječe taj mit, Tupinambe su im odgovorili da su njihovi preci stigli s "bijelog otoka" Caraibe, koji se, prije nego je potonuo, nalazio iza mora na istoku. (Zanimljivo je spomenuti da hinduska predaja kazuje o pradomovini u potonuloj Attali, "bijelom otoku".)

Indijanci Mataco u Gran Chacu u Argentini, opisuju "crni oblak" koji je prekrpio nebo u doba Velikog potopa: "Udari munja i začuje se grmljavina. No, kapi koje su padale nisu bile nalik na kišu. Bile su poput vatre." Na južnom kraju kontinenta nailazimo na slične predaje, koje govore o grješnom čovječanstvu, koje je u drevnoj prošlosti bilo kažnjeno nebeskom vatrom i divovskom poplavom. Plemena Yaman i Pehuenche iz Tierra del Fuega također govore o tom vremenu. Prvi tvrde da je Potop izazvala božica Mjeseca, kao što je kod Maya to učinila Ixche.

ZLA ZVIJEZDA NAD AZIJOM I TIHIM OCEANOM

Ista priča postoji i na zapadu, na otocima u južnom Tihom oceanu i Polineziji. Ona se pod različitim imenima, ali s istom osnovnom temom, pripovijeda od Hawaja do Tahitija, preko Samoe i Mikronezije. Tipična je samoanska verzija: "Uto se proširi strašan miris. Taj miris preraste u dim, koji se pretvorio u velike, crne oblake. Iznenada se uzdigne more i, u golemoj prirodnoj katastrofi, kopno potone u moru." Tada je nestalo gotovo čitavo čovječanstvo, osim muškarca i žene, koji su otplovili na brodu u neku zemlju u samoanskom arhipelagu. Maorski mit govori o svećeniku, koji je molio za spasenje od velike, nebeske vatre koja je prijetila uništenjem svijeta. Njegove molitve su uslišane divovskom poplavom, koja je ugasila vatru, no istodobno je uništila drevnu civilizaciju i većinu njezinih stanovnika. U tahićanskom mitu, bog neba Taaroa, toliko se razgnjevio na ljude jer nisu slušali njegovu volju, da je: "prevrnuo svijet u more", u kojemu je potonulo sve osim nekoliko aurusa ili planinskih vrhova, koji su se uzdizali nad vodom. Tako je nastao Tahiti.

Havajsku verziju priče o potopu ispriповijedali su kapetanu Cooku domoroci na obali Kone: "U to doba, Zemlja je postala vruća, nebo se preokrenulo, Sunce se smračilo u doba izlaska Plejada. I Zemlja je izašla iz svojih krhotina." Havajci još uvijek govore o Nu'uu, koji je ukrcao svoju obitelj i životinje na veliki brod, kojim su se spasili od potopa uzrokovanog divovskim plimnim valom. Kasnije je bog mora, Kane, postavio dugu na nebo u znak njihova spasa. Biblijski Noa, Nata kod Mixteca, Noa kod Orinoca i Nu-Mohk--Muck-a-nah kod sjevernoameričkih Mandana, te havajski Nu'u, zajedno s motivom duge potvrđuju istinitost istog kozmičkog događaja.

Većina Polinežana pripovijeda priču o potopu, koja počinje s Rangijima, duhovima neba, koji su zaratili protiv boga oluje, Tawhiri-Matea. On je, pak, napao boga mora Tangarou. Kako bi pomogao svom bratu, bog Ua-Roa, Duga Kiša, poplavio je čitavu Zemlju.

U području jezera Taupo u Novome Zelandu, pripovijeda se o bogu rata, Rongomaiju, koji je napao svijet pod krinkom kometa. Nakon velikog uništenja čovječanstva, pretvorio se u divovskog kita i utonuo u more. Australski Aboridžini tvrde da je divovska zmija na nebu, Yurlunggur, prekrila vodom čitavu Zemlju, potopivši tako velika kopnena područja. Potom je označila kraj katastrofe pretvorivši se u dugu.

Sjećanje na atlantidsku katastrofu postoji u čitavoj Aziji. Verzije mitova o potopu iz Vijetnama, Burme i Laosa, pronalazimo u sjeverno-tajlandskoj priči o Thenima, bogovima koji se poistovjećuju s nebeskim silama. Kada su im se ljudi odbili klanjati, uništili su svijet u potopu iz kojega su se spasile samo tri obitelji i njihova stoka, jer su pobjegli: "na velikoj splavi na vrhu koje se nalazila kuća". Potomci tih obitelji poslije su iznova napučili Zemlju. Selunzi iz arhipelaga Mergui uz južnu obalu Mvanmara, pripovijedaju kako je: "kći zlog duha bacila mnoštvo stijena u more. Tako su se uzdigle vode i progutale čitavu zemlju."

Japanski Susa-no-wo bio je drevni bog oceana i uništenja. On se borio protiv divovskog nebeskog zmaja, koji je proždro sedam sestara. Junak ga je ubio neposredno prije nego je ubo i osmu. Zmajeva krv je preplavila Zemlju, no duše ubijenih djevica uzašle su na nebo. U toj azijskoj zemlji, daleko od drevne Grčke, zvijezde se smatraju sestrama, koje su se povezale nakon najgoreg uništenja izazvanog potopom, koji

je nastao uslijed kozmičkih događaja. Ti mitovi su veoma drevni, na što ukazuje i činjenica da istu temu pronalazimo među Ainuima, prastanovnicima Japana, koji su izvorno bili Kavkažani i čija prisutnost na otocima seže sve do četvrtog tisućljeća pr. Kr. I oni govore o potopu koji je uništio većinu čovječanstva.

Još u doba kada je Marko Polo posjetio Kinu, u Carskoj knjižnici je bila pohranjena velika enciklopedija u kojoj se navodno nalazilo sve znanje drevnoga svijeta do 14. st, kada se ona još uvijek uređivala. Ta enciklopedija sastavljena od 4320 svezaka uključivala je podatke o vremenu, kada je Tien Ti, Car Neba - kao kineski ekvivalent Zeusa - pokušao izbrisati čovječanstvo s lica Zemlje sveopćim potopom: "Planeti su promijenili smjer, Zemlja ja pala i razbila se na komadiće, a vode su se iz njezinih grudi silno uzburkale i preplavile Zemlju". Drugi bog, Yeu, sažalio se nad ljudima koji su se utapali, te je pozvao divovsku kornjaču s dna oceana, te je pretvorio u novu zemlju. (Ta verzija nevjerojatno nalikuje mitu o postanku, koji pripovijedaju gotovo sva plemena s područja Rio Grande. Gotovo svi američki Indijanci nazivaju svoj kontinent "Otok Kornjače", zbog divovske kornjače koju je iz oceana uzdigao Veliki Duh, kako bi ih spasio od Potopa.)

U drugom kineskom tekstu objašnjava se kako su se: "srušili stupovi koji podupiru nebo i zadrhtali lanci na kojima je visjela Zemlja. Sunce, Mjesec i zvijezde padali su na sjeverozapadu, gdje se spustilo nebo; rijeke, mora i oceani sjuriše se prema jugoistoku, gdje je potonula Zemlja. Izbio je velik požar. Bjesnila je poplava."

"Peiroun! Peiroun!"

Tajvanska legenda opisuje Mauri-gasimu, veliko i bogato otočno kraljevstvo s palačama i hramovima. Njegovi su stanovnici godinama živjeli kreposno. No, s vremenom su postali pohlepni, egoistični i bahati. Samo su kralj Peiroun i njegova obitelj ostali dobri i nesebični. Jedne noći, kralj je sanjao strašan potop koji će uništiti Mauri-gasimu ako se zacrvene kipovi In-fo-ni-wooa i Awuna. Ti bogovi stvaranja i uništenja štovali su se u njegovu hramu. No, bezobzirni stanovnici su se izrugivali njegovom snu. Jedan osobito grešan čovjek odlučio je prevariti Peirouna, pa je krišom ušao u hram nakon njegova zatvaranja i premazao lica kipova crvenom bojom. Kada je sljedećeg jutra kralj ugledao obojene kipove, skupio je svoju obitelj i sva njihova

dobra, te upozorio svoj narod da će se utopiti ne napusti li ukleti otok, te otplovio na jugozapadnu obalu Kine. Ondje je osnovao prvu kinesku dinastiju. No, još dok je plovio na svom brodu, mogao je vidjeti kako Mauri-gasima i njegovi stanovnici iznenada nestaju u moru.

Citirajući Kaempfera, Blackett je izvijestio: "Danas [1883.], osobito u južnim pokrajinama, oni [lokalni kineski ribari] odlaze na pučinu veslajući, kao da bježe, te viču: 'Peiroun! Peiroun!'" To izvješće uključuje sve zapadne mitove i sadrži teme zajedničke četirima kontinentima, brojnim narodima i različitim kulturama, od bogova-blizanaca In-fo-ni-wooa i Awuna (Platon tvrdi da su atlantidski kraljevi bili blizanci), do osnutka novih kraljevstava nakon uništenja otočke civilizacije, do božje kazne neposlušnim ljudima.

Zaprepašćuje koliko je ova tajvanska priča slična izvješćima iz zemalja daleko od kineskih mora. Egipatska verzija Atlantide je zemlja Punt, kojom je vladao kralj Parihu. U staroj francuskoj pučkoj predaji, kralj Perion i njegova obitelj bili su jedini preživjeli s Amadisa, njihova potonulog kraljevstva, odakle su stigli u Britaniju, gdje su utemeljili novu dinastiju. Čini se da postoje čak i filološke sličnosti između Amadisa i Atlantide. Kada je Hernán Cortés prvi put ugledao Tenochtitlán, usporedio ga je s Amadisom, zato što je astečki glavni grad bio okružen vodom i presijecan kanalima, koji su izgrađeni u stilu njihovih atlantidskih predaka. Ne iznenađuje ni činjenica da je ta priča opstala toliko dugo, na što upućuje i bretonska legenda, koju je Jules Massenet uklopio u svoju operu Amadis, premijerno izvedenu 1922. u Monte Carlu. Azijska, egipatska i francuska predaja toliko su duboko ukorijenjene u pretpovijesti da možemo zaključiti kako su te međusobno veoma udaljene narode posjetili pripadnici obitelji-donosioca kulture (Peiroun-Parihu-Perion) iz Atlantide, kao što su i druge preživjele atlantidske obitelji -Noah-Noa-Nata-Nu'u - stigle iz različitih krajeva svijeta.

Indija se sjeća katastrofe

Potop se opisuje u nekoliko značajnih indijskih mitova, od kojih dva na najbolji način oslikavaju nebeske aspekte atlantidskog potopa. Mahapralaya, "Velika kataklizma", jedna je od najstarijih sačuvanih hinduskih legendi. U toj priči se slikovito opisuje ubrzano približavanje kometa:

"Iz biti Brahme [neba], silom Boga, izađe stvorenje u obliku bijelog i iznimno malog nerasta. To stvorenje naraste u samo jednome satu do veličine najvećega slona, te ostade u zraku. Iznenada ispusti zvuk najglasnijeg groma, koji odjeknu i protrese sve krajeve svemira. Potom opet ispusti glasan zvuk i nastupi strašan prizor.

Tresući dugom grivom, koja mu se spuštala s obje strane vrata i podižući vlažne dlake svoga tijela, ponosno pokaže dvije svoje najbjelije kljove. Potom, okrećući svoje oči boje vina i podižući rep, spusti se iz područja zraka i zaroni glavom u vodu. Sva se voda pokrene i iz nje se uzdignu valovi, dok duh-čuvar mora zadrhti od straha i glasno zaplače moleći za milost."

Najpoznatiji takav ep je Mahabharata. Prema Enciklopediji Britannici, on se temelji na stvarnim događajima, koji su se dogodili između 15. i 11. st. pr. Kr., točno u doba kada je Atlantida dosegula vrhunac svoje moći i potom nestala. U odlomku naslovljenom Drona Parva (XI.), opisuje se uništenje Tripure, bogatog i moćnog oceanskog kraljevstva, čije su istočne obale bile okrenute prema obali Afrike.

U Mahabharati se ono zove "Trostruki Grad", prema osti koju je Shiva, stvoritelj otoka, darovao njegovom stanovništvu. Sam grad je zamislio Maya, "veoma inteligentan". On je podigao još dva velika i raskošna grada u "obliku kotača" (chakrastham - sanskr. "okruglo"). "I sastojali su se od kuća i palača s velikim zidovima i prostranim trjemovima. I, iako su bili krcati gospodskim palačama, koje su stajale jedna uz drugu, ulice su bile široke i prostrane. I bile su ukrašene raznovrsnim palačama i prolazima s velikim vratima. Svaki od tih gradova imao je svog kralja."

Oni se nazivaju Daitye, no, mnogo općenitije, to su bili i Asure, bića nalik grčkim Titanima - stvorenjima većima od ljudi, no nižima od bogova. Iako je ta rasa izvorno bila kreposna, postupno su ih iskvarili zemaljski užici, što je razljutilo nebeske sile. "Zatrovani pohlepom i ludošću, lišeni osjećaja morala, besramno su počeli voditi uništavajuće ratove protiv svih gradova i sela, koja su postojala na svijetu. Ponosni i pokvareni Daitye smatrali su sve ostale ljude podređenima i robovima."

Bogovi su se okupili da odluče kako da ih kazne. Zato Brahma, Stvoritelj, zapovijedi svojim besmrtnim bogovima da bace nebeski

projektil, koji je sadržavao "Snagu Svemira". Oni ga odmah poslušашe: "Hrabri Mahadeva sruši u more rajski grad Daityaa. Paleći te Asure, baci ih u Zapadni ocean." Na nebu se pojavi veliki crni oblak, koji je prekrpio sunčeve zrake i obavio svijet tamom. Biljke su uvenule, životinje uginule od gladi, a nekolicina preživjelih ljudi umrla. Kako bi spriječio umiranje svih živih stvorenja na Zemlji, Shiva je udahnuo oblak tame, koji je prekrpio planet. Otada se njegovo grlo često prikazuje indigo-plavom bojom zbog golemog dima pepela, koji je udahnuo kako bi spasio svijet.

Nedvojbeno je da je u Mahabharati opisano uništenje Atlantide. U njoj se nalaze svi osnovni elementi uključeni u Platonove Dijaloge. Samo ime Tripura potječe od oznake tog kraljevstva - ostiju, oružja boga mora Posejdona, koji je stvorio Atlantidu. Oba su grada bila krcata velikim kućama, palačama i hramovima; bili su poredani u krugove i okruženi visokim zidovima; oba su bila talasokracije sa središtem na otoku "u Zapadnome oceanu" iza obala Afrike. Njegovi stanovnici su se zvali Daitye - "oni iz Aitye" - što bi na grčkome značilo Atlantidani, "oni s Atlanta".

Daitye su bili Asure, Titani; Atlant i njegovi sljedbenici također su bili nalik titanima. Gradovima Daitya vladali su kraljevi, a takav sličan tip kraljevske konfederacije opisan je i u Kritiji. Njihovo je društvo postalo suviše materijalistički orijentirano i vodili su osvajačke ratove, kako to opisuje i Platon. U Mahabharati - kao i kod Platona - saznajemo da su se neposredno prije kataklizme okupili bogovi. Brahma je indijska inačica boga Zeusa, a obojica su zapovjedili svojim nebeskim silama da se obruše na Tripuru-Atlantidu, koje su potonule pod morem. To uništenje je nastupilo posredstvom "Snage svemira", koja je bila u obliku padajućeg projektila, na koji načinje prekrasno opisan razoran komet.

KATAKLIZMA SE ŠIRI PLANETOM

Južnije, u Šri Lanki, priča o potopu kazuje da je "more progutalo" dvadeset i pet palača i četrdeset tisuća ulica.

Sveta knjiga perzijskih zaratustrijanaca, Zend-Avesta, potječe iz 13. st. pr. Kr. U dijelu naslovljenom Vendidad, koji dijelom predstavlja povijest prvih ljudi, prorok Zaratustra piše o Tistrvji, troglavoj zvijezdi koja je pala s neba: "Nebo je ključalo, sve obale oceana su ključale, sve

u njegovu središtu je ključalo." Zanimljivo je da osobito ističe jedno mjesto, koje bi se moglo odnositi na središnji Atlantik, koje se u brojnim drugim povijesnim mitovima ističe kao mjesto na kojemu je komet ili meteor pao u more.

Na Zlatnoj obali zapadne Afrike, narod Yoruba pripovijeda nekoliko verzija priča o Potopu. U njima se govori kako se bog mora Olokun, razgnjevio nad grešnim ljudima i odlučio ih uništiti sveopćom poplavom. U njoj su nestala mnoga kraljevstva. No, tada je divovski junak, Obatala, stao usred voda i svojim juju, čarobnim moćima, svezao Olokuna u sedam lanaca. Mora više nisu preplavljivala kopno i čovječanstvo je spašeno.

Taj afrički Obatala, div koji stoji usred mora, mnogo podsjeća na Atlanta, a "sedam lanaca" koji označavaju svršetak Potopa, mogli bi predstavljati sedam Plejada.

U udaljenim područjima donjeg Konga, nailazimo na usmenu predaju koja govori o drevnome dobu kada se: "Sunce susrelo s Mjesecom i na njega bacilo blato, zbog čega je slabije svijetlio. Nakon toga susreta nastupila je velika poplava."

Priča o mornaru koji je preživio brodolom

Sjeverno od Konga, drevni Egipćani su pripovijedali nekoliko mitova o potopu. Najpoznatiji od njih potječe čak iz sredine trećeg tisućljeća pr. Kr., iako je sigurno mnogo stariji, a tijekom stoljeća je više puta izmijenjen.

"Priča o mornaru koji je preživio brodolom", pripovijeda o mladiću koji je plovio na brodu u društvu svojih kolega rudara, koji su iskopavali bakar. Nakon što je njihov teretnjak potonuo zbog oluje, preživio je samo junak, koji se nasukao na dalekom otoku: "Odjednom sam čuo buku nalik na grmljavinu, pa sam pretpostavio da je to val koji udara u obalu. No, stabla su se žestoko protresla i zemlja je zadrhtala."

Ti geološki poremećaji navijestili su dolazak Zmijskog Kralja, divovskog, bradatog stvorenja prekrivenog zlatom i lapis lazulijem. Oprezno je podigao svojega nesretnog gosta i "u svojoj velikoj čeljusti" ga odnio u svoje "počivalište". Ondje mu je ispričao priču o "tome otoku u moru, čije se obale nalaze posred valova ... otok blaženstva u kojemu ništa ne nedostaje i sve je ispunjeno dobrim stvarima ...

daleka zemlja o kojoj ljudi ništa ne znaju." On je vladar otočkog kraljevstva, a obitelj su mu "zmije" ... "nije spomenuo mladu djevojku koja je slučajno stigla do mene i na koju je pala nebeska vatra, pretvorivši je u pepeo."

Nakon četiri mjeseca, kralj je darovao svom gostu mnoštvo darova, te ga upozorio: "No, kada napustiš ovo mjesto, više nikada nećeš vidjeti ovaj otok. Pretvorit će se u valove."

Zmijski Kralj se u priči naziva "Princom zemlje Punt". Njegov otok je bio seizmički nestabilan ("zemlja je zadrhtala"), nalazio se usred mora ("obale se nalaze posred valova") i to je bila "daleka zemlja o kojoj ljudi ništa ne znaju" - sve to upućuje na geološki nestabilne uvjete i na to da se Atlantida nalazila usred oceana.

Osim toga, kralj svoje kraljevstvo zove "otok blaženih". Tako su Grci i Rimljani opisivali otoke u Atlantiku, kao i samu Atlantidu. Opis otoka kao bogatog i plodnog ("u kojemu ništa ne nedostaje i sve je ispunjeno dobrim stvarima") također podsjeća na sljedeći odlomak iz Kritije: "Na otoku se nalazilo sve što im je bilo potrebno za život... Na tome otoku koji je ležao pod suncem, bilo je svih lijepih i čudesnih stvari u neograničenom obilju." Doista, iz riječi Zmijskoga Kralja jasno se zaključuje da je taj otok bio Atlantida: "Pretvorit će se u valove."

Zašto se, onda, otok Zmijskoga Kralja zvao Punt? Kenneth Caroli tvrdi da su Egipćani poznavali nekoliko mjesta istog imena, kojim se sigurno nije označavalo samo jedno zemljopisno područje. Upravo kao što novozavjetni pisci imenom "Babilon" opisuju sve bogate gradove, Egipćani su imenom Punt nazivali strane zemlje obilja s kojima su prijateljski trgovali.

Zmijski Kralj nije izmišljen lik. U Tekstovima iz Piramide piše: "Ozirise, velik si u svom imenu Velikoga Zelenila [mora]. Gle, okrugao si kao krug koji okružuje Hanebu." Howey komentira: "Oziris je, dakle, bio zmija koja leži u oceanu i okružuje svijet." Taj opis Ozirisa kao čovjeka-boga i donositelja kulture, koji je putovao čitavim svijetom, propovijedajući o vrijednostima civilizacije i svom kultu ponovnoga rođenja, također odjekuje atlantidskim tonovima. Oziris se u egipatskom mitu opisuje kao "zmijski kralj". Njegov izgled naglašava njegov carski položaj, no ne kao divovske zmije, nego moćnog vladara. Brada koju je nosio bila je znak kraljevske vlasti. (Čak je kraljica

Hatšepsut tijekom svoje vladavine povremeno morala nositi lažnu bradu.)

"Ljuske" od zlata i lapis lazulija su, naravno, njegovo kraljevsko odijelo, uobičajena odjeća od lapisa i zlatnog nakita. Brodolomac koji "u velikoj čeljusti" (čuvari naoružani oštrim oružjem) biva prenesen u "njegovo počivalište" (odnosno, palaču) simbolizira kraljevu zapovjednu moć. Čini se da je mornar sudjelovao u unosnoj trgovini bakrom, na kojoj se navodno obogatila Atlantida. Činjenica da je njegov brod s rudarima plutao veoma blizu otoka Zmijskoga Kralja, ukazuje na to da se nalazio u neposrednoj blizini Atlantide.

Najuvjerljiviji i istodobno neobjašnjiv element priče o Zmijskome Kralju je "mlada djevojka - na koju je pala nebeska vatra, pretvorivši je u pepeo." Atlantida znači "Atlantova kći". Je li Priča o mornaru koji je preživio brodolom sjećanje na mit o katastrofi, "vatri s neba" koja se obušila na atlantidski "otok blaženstva", "pretvorivši ga u pepeo"?

Osim ove egipatske verzije priče o katastrofi, priča o Atlantidi postoji diljem svijeta u sličnim mitovima, koji povezuju gotovo sva društva na Zemlji. Iako ovi primjeri predstavljaju samo dio od više stotina poznatih izvješća o potopu, čak se i na temelju njih zaključuje da je nekad davno, globalna kataklizma toliko duboko utjecala na čovječanstvo, da se sjećanje o njoj usadilo u obliku narodne svijesti ljudske vrste. Nemoguće je da je toliko mnogo zajedničkih elemenata, koji slikovito opisuju isti događaj i koje ljudi, koji su naraštajima sačuvali sjećanje o njemu, često smatraju svetim, nepovezano ili tek nastalo slučajem. Upravo suprotno, s globalnog gledišta, mit o Potopu i sve njegove varijacije predstavljaju svjedočanstvo o prirodnoj katastrofi - i o uništenju velikoga grada.

Fenomen nostofilije, koji se spominje u 3. poglavlju, instinktivan je nagon kod životinja, koji ih tjera da se vrate u neku daleku domovinu ili mjesto razmnožavanja. Neke vrste jegulja, glodavaca, ptica, čak i leptira, skupljaju se na otvorenom području Atlantskog oceana, na mjestu gdje se nekad davno nalazio velik otok, koji je potonuo u moru. Je li moguće da i mi posjedujemo svojevrsnu nostofiliju za dalekom i izgubljenom pradomovinom? Dok druge životinje svoje sjećanje iskazuju u obliku samouništenja, možda ga ljudi izražavaju univerzalnim mitom o Velikom potopu.

PETO POGLAVLJE

Kako je uništena Atlantida?

Mrki Posejdon potrese Plameni Otok iz njegova dubokog temelja i baci njegove bezbožne stanovnike u valove. Dio pjesme Dioniza s Rodosa Mitovi su lucidni snovi čovječanstva. I oni, poput snova pojedinaca, mogu biti puni konkretnih, realističnih pojedinosti, iako je i u njima iskrivljen osjećaj vremena. Mitovi čuvaju povijesne istine obavljene slojevima pjesničkih metafora, iako se događaji koje toliko živopisno, čak i točno opisuju, ne mogu pripisati nekom određenom razdoblju. Smisao je mita da opisuje, a ne datira prošlost. Utvrđivanje mogućih vremenskih parametara drevnih događaja je posao arheologa, povjesničara, geologa i astronoma, a ne mitologa. "Egzaktni znanstvenici" moraju utvrditi kada i kako se dogodila svjetska katastrofa, o kojoj govore mitovi gotovo svih ljudskih društava.

Znanstvena potraga koja treba utvrditi kada i kako se dogodila ta katastrofa, počinje u Egiptu. Ondje, u zapadnoj Tebi, još uvijek se nalazi najbolje sačuvan ceremonijalan kompleks Novoga Kraljevstva u dolini Nila. Medinet Habu ili Hram pobjede (možda i "Pobjede protiv Hanebua"), izgradio je Ramzes III. oko 1180. pr. Kr., u znak svoje pobjede u najopasnijoj pomorskoj invaziji njegova kraljevstva. Hanebu ili Meshwesh - Narodi mora - bili su strana talasokracija, velika, prijeteća sila čiji su brodovi plovili čitavim Sredozemnim morem, sve do "Devetog luka", kako su Egipćani vjerojatno nazivali Gibraltarski prolaz.

Među brojnim plemenima ili možda ograncima Meshwesa, nalazili su se Denyen, Kel, Peleset, Sheklesh i dr. - tim imenima su se katkad označavala određena područja, kao što je Palestina ili Sicilija. Čini se da su ta mjesta dobila ime po različitim Narodima mora, koji su ih osvojili nakon rata s Egiptom. Natpisi na hramu opisuju da su ti naoružani pomorci bili veoma ambiciozni: "Položili su svoje ruke na zemlje na samome obruču Zemlje."

Medinet Habu je ogromna građevina. Na tom impresivnom primjeru faraonske arhitekture još se uvijek, nakon više od tri tisuće godina, uočavaju tragovi izvorne boje. Natpisi na hramu nisu mit, nego povijest, iako su pisari, koji su prepisivali službena izvješća o egipatskoj pobjedi, često ubacivali mitske likove radi dramatizacije

opisa događaja. Tako su napisali da su se u godini Ramzesova krunjenja, 1198. pr. Kr., nad zemlju nadvili strašni kobni znakovi: "Ljudi su hodali nalikujući draguljnim pticama [gavranovima], jer u ta vremena nije se na ljudima mogla vidjeti bijela odjeća. Svi su bili obuzeti strahom." Sunčeva svjetlost je bila veoma slaba, nebo je bilo uvijek tamno, a zrak neobično hladan zbog "velike tame" koja se nadvila nad Egiptom.

Drugi sačuvani dokumenti, kao što je Ipuwerov papirus, govore o svijetu koji se gotovo preokrenuo u kozmičkoj kataklizmi. U Knjizi Izlaska iz hrama u Al-Arishu, koju je napisao Židov Midraš, ponavljaju se egipatska izvješća. Vjerovalo se da su neobični događaji strašni znakovi upozorenja zbog njegove vladavine. Doista, pet godina nakon toga, sa sjeverozapada (iz istog smjera iz kojega je stigao oblak pepela) je stigla najveća neprijateljska flota koju su Egipćani ikada vidjeli.

Hanebu, koji su vodili konfederaciju drugih Meshwesa, nekoliko su puta snažno napali Egipat s mora i kopna. Ubrzo su pokorili obrambene gradove na egipatskoj obali i osvojili različite kopnene gradove uz ušće Nila. Osvajači su potom s lakoćom prešli preko svih vojnih prepreka, koje su im stajale na putu. Isprva se činilo da su Hanebui, čija je vojska brojila više desetina tisuća ljudi, nezaustavljiv val naoružanih vojnika i ratnih brodova. Osvajali su jedan grad za drugim, ubijajući, tjerajući ili zarobljavajući branitelje. No, zahvaljujući briljantnoj strategiji Ramzesa III. i vještini njegovih strijelaca, osvajači su nadvladani i protjerani natrag na more. Mnogi od njih su zarobljeni, a njihovi portreti su urezani u zidove Hrama pobjede -ruku svezanih na leđima ili preko glava; jedan nesretnik za drugim, svezani o dug lanac koji im visi oko vrata, paradiraju pred faraonom, njegovom obitelji, dvorjanima, vojnicima i mnoštvom gledatelja.

Prije njihova pogubljenja, Egipćani su ispitivali časnike Hanebua i zapisivali njihova svjedočenja. Pitali su ih zašto su napali Egipat. Poraženi neprijatelj im je odgovorio da su očajni jer su izgubili domovinu. Natpisi na Medinet Habuu govore: "Najveći od njihovih gradova potonuo je pod valovima. Velika Sekhemetina vrućina izmiješala se s njihovom, pa su im izgorjele kosti posred tijela. Progonila ih je strašna zvijezda repatica ... iz velike baklje sukljao je plamen s neba kako bi pronašao njihove duše, uništio njihov korijen.

Kel i Meshwesh s mora stvoreni su kao oni koji ne postoje. Zemlja Meshwesa odjednom je uništena."

Ova posljednja rečenica može se usporediti s Platonovim opisom duljine trajanja atlantidske katastrofe - "u jednome danu i noći." Tvar zbog koje je bijela odjeća Egipćana postala crna i koja je prouzročila hladnu tamu, koja je prestrašila ljude, padala je s gustih oblaka pepela, koji su nastali nakon erupcije planine Atlas, koje su zapadni vjetrovi nosili preko Sredozemlja do doline Nila. Sekhmet je bila egipatska božica, s glavom lavice, strašnog uništenja. Domovina Naroda mora koju je uništila naziva se Netero, Sveti Otok. On je nalikovao Platonovom potonulom gradu. Najhitniji elementi povezani s tim izgubljenim gradom - rat Atlantida i Egipćana, nebeska pojava koja je prouzročila potonuće njihova otoka - spajaju se u Medinet Habuu, no ne u obliku spekulativnog mita, nego zabilježene povijesti. Jasno je da je jedini događaj iz drevne povijesti, koji odgovara ovom slikovitom opisu, uništenje Atlantide.

"LANAC UNIŠTENJA"

Svjedočanstvo zapisano u kamenu na Ramzesovom Hramu pobjede, otvara jedinstvena vrata u prošlost, koja su sve do ovoga trenutka bila skrivena. Ona pružaju pogled na Atlantidu kao stvaran svijet i tako nam je približava kao nikada do sada. U doba kada su Narodi mora napali Egipat i kada je Netero potonuo pod valovima, dogodila se jedna od najvećih katastrofa, koja nije pogodila samo Atlantski ocean. To uništenje imalo je transkontinentalne razmjere. Bilo je nezamislivo zastrašujuće i razarajuće. Prije iznenadne katastrofe, zapadna civilizacija je dosegla visok stupanj kulture. Egipat je bio na vrhuncu svoje slave. Mikenjani, kako opisuje Homer, vladali su Istočnim Sredozemljem, a njihovi suparnici Trojanci vladali su trgovački strateškim područjem Dardanela iz svog bogatog središta u Iliju. Hetitsko carstvo rasprostiralo se većinom Male Azije, a Asirci su na jugu kontrolirali središnji Bliski istok. Čini se da ta društva, za razliku od mnogih nakon njih, nisu doživjela postupno, unutrašnje propadanje. Naime, sva ta kraljevstva su bila na vrhuncu svoje gospodarske, vojničke i umjetničke moći.

No, u razdoblju od samo nekoliko desetljeća, svi su nestali (osim jednoga), njihova središta i većina gradova su izgorjeli, a preživjeli stanovnici su se sakrili visoko u planinama. Samo je Egipat preživio

uništenje. No, nakon njega je počeo ubrzano propadati i više nikada nije dostigao staru slavu. Osim poznatijih drevnih sila, nestali su i babilonski Kasiti, moćan narod koji je stoljećima ratovao s Hetitima, kao i Elam. Dinastija Shang u dalekoj Kini, koju su uništile kiše pepela, iznenada se srušila. Krajem trinaestog i početkom dvanaestog stoljeća pr. Kr., uništeno je i napušteno doslovno stotine gradova i sela diljem civiliziranog svijeta. Srušeni su sami temelji civilizacije, a čovječanstvo je sljedećih petsto godina ubrzano propadalo u mračno doba divljaštva, bezakonja i neznanja. Vlada, znanost, umjetnost, arhitektura, književnost, medicina, pomorstvo, gospodarstvo, poljoprivreda - sve što je između 3000. i 1200. god. pr. Kr. doseglo vrhunce dostignuća, u trenutku je nestalo.

U Anatoliji (današnjoj Maloj Aziji), sve bitne i manje značajne građevine iz brončanog doba, uključujući sva veća naselja koja su pripadala do tada neuništenom Hetitskom carstvu, nestala su u požaru oko 1200. god. pr. Kr. U stoljećima koja su uslijedila, nekolicina preživjelih naselila se u napuštenim gradovima; ostali su bili zaboravljeni sve dok ih nisu otkrili suvremeni arheolozi. Na ruševinama Hatuše, carskog središta, istraživači su pronašli goleme količine pepela, pougljenjenog drveta i troske iz blatnih opeka, koje su se rastopile na nezamislivo visokoj temperaturi - sve to dokazuje da su uništeni u velikoj vatri.

Otprilike sto kilometara istočno, snažna granična utvrda Mashat Hoeyuek, koja je stoljećima uspješno branila od osvajača, izgorjela je poput slame. Dalje na zapadu, veliki grad Milawata promatrao je preko Egejskoga mora svoje neosvojive bedeme. I oni su izgorjeli u sveprožimajućem plamenu oko 1200. god. pr. Kr. Istodobno, stotinama kilometara jugoistočno, utvrđeni gradovi Tarsus i Mersin uništeni su u sveopćem požaru. U isto vrijeme je izgorio i neimenovani hetitski grad-zamak, koji je čuvao strateške pritoke rijeke Seyhan. Izgorjele su i brojne utvrde, gradovi i sela uz gornji Eufrat u istočnoj Anatoliji, što je Drew opisao kao "nadaleka" uništenja. Lidar Hoeyuek, Tille Hoeyuek, Norshuntepe - veliki i mali gradovi potpuno su uništeni u masovnim požarima.

Fizički dokaz o uništenjima u Anatoliji potvrđuje da su drevni povjesničari zapisali istinu - zabilježili su niz kataklizmi u Maloj Aziji, koje su se dogodile neposredno nakon Trojanskog rata. Rimski učitelji,

Plinije Stariji i Strabon, te prije njih, Grci Pausanija i Demoklej, zabilježili su da su: "čitava sela nestala" u dotad neviđenim geološkim katastrofama, koje su pogodile Lidiju, Joniju i Troadu. Zapisali su da je Troja tada bila "potopljena", a močvare su iznenada toliko narasle da su postale jezera. Te iznenadne promjene vjerojatno su bile uzrokovane divovskim tsunamijem, kojeg su izazvali iznimno snažni morski potresi ili pad velikog meteorita u Jonsko more, pokraj obale sjeverozapadne Anatolije.

U Vergilijevoj Eneidi, Enej i njegova obitelj svjedoče snažnom udaru meteorita, koji je pao posljednjega dana trojanskog rata. Ustvari, u Iliju je otkriven dokaz o velikoj geološkoj katastrofi. (Ovdje treba spomenuti da je ime "Troja", iako se tradicionalno upotrebljava u istom kontekstu kao njezin glavni grad, ustvari bilo ime zemlje koja okružuje Ilij, trojanski glavni grad.)

Obližnje brdo Sipil se "prevrnuo", a grad koji je ležao na njegovim padinama srušio se u ponor pun vode, koji je poslije postao jezero Saloae. Prema Pauzaniju, na dnu jezera su se mogle vidjeti ruševine grada, koje je tijekom vremena prekrpio mulj.

Ugarit je bio jedan od najstarijih, najvećih i najmoćnijih gradova na Bliskom istoku. U doba trojanskog rata, također je uništen u sveopćem požaru, koji je iznenada prekinuo svakodnevni život u njemu. Suvremeni arheolozi koji iskopavaju to nalazište, otkrili su ploče od ilovače u pećnici, koje kao da su ondje iznenada ostavljene usred dana. Mnogo manji obalni grad u blizini, Ras Ibn Hani, zadesila je slična katastrofa. Svi gradovi uz rijeku Oront pretvoreni su u pougljenjene, tinjajuće ruševine. Tipičan primjer tog uništenja predstavlja manji grad Alalah, koji je otkrio slavni arheolog Leonard Wooley. Iako su ga tisućljeća dijelila od toga uništenja, bio je zapanjen onime što je otkrio: "Izgorene ruševine najgornjih kuća pokazuju da je grad zadesila ista katastrofa, koja je pogodila njegove mnogo moćnije susjede."

Kataklizma se proširila do južnog Levanta, gdje je požar zahvatio grad Lahiš, a vatra je opustošila područje od Sirije do egipatske granice, koje su Rimljani poslije zvali Via Mariš. Svi carski posjedi egipatskih faraona na tom velikom području, veliki gradovi i mala sela, trgovačka središta i utvrde, pretvoreni su u hrpe pepela. Arheolog B. Hrouda, koji je dvadeset godina iskopavao nalazišta na Levantu, napisao je

sljedeće o naslagama pepela: "Ti spaljeni slojevi dokazuju da se dogodila velika katastrofa." Wiesner, koji je također desetljećima istraživao bliskoistočna nalazišta iz brončanog doba, piše o "lancu uništenja" od Troje do Palestine.

SPALJIVANJE HOMEROVE GRČKE

Prema arheolozima koji su sredinom 20. st. iskopavali desetke naselja na Peloponezu s kraja brončanog doba, tvrdi se da su u Grčkoj: "gotovo sva velika središta u unutrašnjosti uništena u požaru, a neka od njih su od tada bila potpuno napuštena". Od 320 grčkih gradova i naselja koja su postojala još 1200. god. pr. Kr., možda je samo četrdesetak njih deset godina poslije još uvijek bilo naseljeno. Od veličanstvenog Iolkosa daleko na sjeveru do lučkog grada Xeropolisa na obali Euboe, ljudska naselja su pretvorena u divovske plamene kotlove. Mikena je bila toliko strašno uništena u požaru da od njezine citadele nije ostao nijedan kvadratni centimetar. Zidovi su se istopili pod nezamislivo visokom temperaturom. U dalekom Argolidu na sjeveroistoku Peloponeza, otprilike sto naselja raznih veličina i značaja iznenada su napuštena ili do temelja izgorjela.

Veličanstveni Tirint, u kojemu je nedavno bio podignut veliki bedem protiv neke velike prijetnje s mora, toliko je bio pogođen katastrofom da su se veograd i sve u njegovoj neposrednoj okolini, uključujući susjedni grad Mideju, doslovno raspršili u požaru. Ruševine toga grada, kao i Iolkosa, potom je preplavila vodena bujica. Riječni grad Menelaion i njegova velika, utvrđena palača, posve je izgorio u plamenu, tako da je njegova pougljenjena zemlja četiri stoljeća nakon toga ostala pusta. Popis spaljenih, napuštenih naselja u Grčkoj, kao i na Peloponezu, veoma je dug. Dvjesto gradova i sela, od kojih su većina mali, iznenada su napuštena u trenutku kada je plamen progutao slavnu Nestorovu palaču u Pilosu. Ista sudbina zadesila je gotovo sve velike gradove u tom području sve do Mesenskog zaljeva.

Kataklizma koja se dogodila 1200. god. pr. Kr. nije pogodila samo unutrašnjost. Ona se proširila čitavim Egejskim morem. Citadela na otoku Parosu izgorjela je do temelja, a i Kreta je pretrpjela sličnu nesreću kao i mikenska Grčka. Vatra je progutala i veličanstvene gradove Knosos i Maliju, te manja središta poput Kidonije. Svi veliki gradovi na Cipru izgorjeli su do neprepoznatljivosti ili su iznenada napušteni.

PATNJA EGIPTA

Egipat je tim događajima, koji su se zbivali u susjedstvu, bio možda mnogo više pogođen nego što nam to otkrivaju fizički dokazi. U Papirusu Ipuwer piše: "Kapije, stupove i zidove progutala je vatra. Na nebu vlada potpuna zbrka." A natpisi na zidovima Medinet Habua govore: "Kuća Tridesetorice [golema, raskošna palača za moćnije plemenitaše] je uništena. Zemlja se tresu. Vode su beskorisne." Caroli tvrdi da: "kometi sadrže otrovne metale i plinove, koji se oslobađaju tijekom udara ili zračne eksplozije, zagađujući tako zemlju i vodu." Tekstovi iz Medinet Habua nastavljaju se na sličan način: "Nil je presušio i zemlju je zadesila suša. U Egiptu više nije bilo pastira."

Te egipatske zapise potvrđuje starozavjetna Druga knjiga Mojsijeva. Poznatija kao Izlazak, znanstvenici se općenito slažu da ona opisuje okolnosti, koje su vladale u Egiptu sredinom trinaestog stoljeća pr. Kr., točno u doba globalne kataklizme. Natpis u Medinet Habuu, koji kaže: "Vode su beskorisne", podsjeća na odlomak u 7. poglavlju te knjige (stihovi 20 i 21): "Sva se voda u Rijeci prometnu u krv. Ribe u rijeci pocrkase; Rijeka se usmrdje, tako da Egipćani nisu mogli piti vodu iz Rijeke; krv bijaše po svoj zemlji egipatskoj." Vulkanski plinovi stvaraju velike količine pepela, koji je često krvave boje zbog visoke razine crvenkaste tufe. Rijeke i jezera u koji bi pale veće količine pepela, poprimili bi grimiznu boju i više ne bi bili pitki.

Osim tog velikog zagađenja vode: "...spusti se gusta tmina na svu zemlju egipatsku; tri je dana trajala. Tri dana nisu ljudi jedan drugoga mogli vidjeti..." (Izl, 10:22, 23). Mnogi elementi Izlaska podsjećaju na faraonske zapise i na sličan način opisuju pojavu vela od prašine, prouzročen snažnom vulkanskom erupcijom ili sudara nekog nebeskog tijela sa Zemljom. Budući da u dolini Nila nikada nisu postojali vulkani, oblaci pepela vjerojatno su odnekuda doplovili ili su nastali od ostataka nebeskih tijela, koja su padala na Egipat. Poznato je i da je jedna od posljedica velikih geoloških poremećaja, pomor životinja. Naprimjer, seizmolozi u Kini su dugo na temelju iznenadne pojave tisuća zmija predviđali neposrednu opasnost od potresa.

Razoran pad meteora slikovito je opisan u Izlasku (9:23, 24 i 25): "Jahve zagrmje i pusti tuču, i munje sastavi sa zemljom. Sipao je Jahve tuču po zemlji Egipćana. Tuča je mlatila, kroz nju munje parale. Strahota se takva nije oborila na zemlju egipatsku otkako su ljudi u

njoj. Tuča pobi po svem Egiptu sve što je ostalo vani, ljude i životinje; uništi sve bilje po poljima i sva stabla poljska polomi."

Natpisi na Ramzesovu Hramu pobjede opisuju još stravičnije događaje u Libiji, koja se do tada smatrala relativno plodnom i bogatom zemljom: "Libija postade pustinja. Iz strašne baklje suklijao je plamen s neba da uništi njihove duše i opustoši njihovu zemlju. Kostu su im gorjele i pekle se u njihovim udovima." Taj opis nevjerojatno nalikuje onome koji govori o uništenju Netera, kako su Egipćani nazivali Atlantidu.

EUROPA U PLAMENU

Grčka, Kreta i manji otoci u istočnom Sredozemlju, Anatolija i Bliski istok (i, iako možda u manjoj mjeri, Egipat i Libija) istodobno su izgorjeli u vatri. Budući da su to bila najciviliziranija i najnaseljenija područja Europe i sjeverne Afrike, njihova izvješća o katastrofi prilično su dobro dokumentirana. U drugim, manje civiliziranim krajevima, istraživači su morali pronaći dodatne tragove. Izgorjela je većina Njemačke. Močvare tresetne mahovine u istočnim Alpama, koje leže na visini od 2340 m, sadrže ostatke šuma koje su, kako je pokazala analiza peluda, izgorjele prije 11. st. pr. Kr.

Analizom peluda također je ustanovljeno da je čitavo područje Crne šume, u kojoj je do oko 1200. god. pr. Kr. uglavnom rasla borovina, potpuno izgorjelo. Planinski borovi ne mogu se zapaliti udarom munje, nego planskim spaljivanjem. No, u to doba u Crnoj šumi nije živjelo mnogo ljudi, što znači da ju je nešto drugo opustošilo. Ostaci tresetišta s kraja 12. st. pr. Kr. ukazuju na to da je u zapadnoj Europi vladala do tada možda najveća suša.

VELIKO UBIJANJE

Nisu nestale samo palače i carstva. Nemoguće je procijeniti koliko je točno ljudi poginulo u katastrofi. Neki zaključci se mogu izvući iz činjenice da su, prije trideset i dva stoljeća, Anatolija, Grčka, čak i Britanija bile gotovo potpuno nenaseljene. Stanovništvo Grčke svedeno je nakon 1200. god. pr. Kr. na samo jednu stotinu prethodne veličine. Caroli piše da je u samo nekoliko godina: "stanovništvo na područjima pogođenima katastrofom palo s četvrtine na desetinu njihova dotadašnjeg broja."

Arheološki dokaz o velikoj katastrofi koja se dogodila oko 1200. god. pr. Kr., potvrđuju klimatski i geološki podaci. Mnoga pogođena mjesta pretrpjela su štete od potresa, od kojih su neke bile iznimno velike. No, na nekima se ne uočavaju nikakvi znakovi seizmičkih aktivnosti. Osim toga, sva područja u blizini naseljenih središta ili u udaljenim područjima, uništena su u iznimno razornoj vatri, koja je negdje sigurno bila popraćena potresima. U svakom slučaju, čini se da osnovni uzrok katastrofe nije bio seizmički (jer se tragovi pukotina, koje nastaju potresom, nalaze na kamenim temeljima samo nekih nalazišta).

Većina znanstvenika nevoljko objašnjava vatreno uništenje koje se dogodilo u brončanom dobu. Uglavnom pretpostavljaju da se radilo o dugotrajnim sušama ili o potresima. No, nijedan od tih uzroka ne bi mogao izazvati toliko veliku i razornu kataklizmu, koja je desetkovala civilizaciju.

Neki vjeruju da je uzrok smanjenja broja stanovnika u području Sredozemlja bio napredak u tehnologiji izrade novog oružja, osobito mačeva. Tako pretpostavljaju da su neki naoružani, nepoznati barbari veoma brzo porazili svoje mnogo civiliziranije žrtve.

Točno je da su nekim područjima pogođenima požarom harali pljačkaši, koji su sudjelovali u Atlantidskom ratu koji opisuje Platon. No gradovi koje su oni napadali nalazili su se na obali i tvore tek sitan dio svih uništenih mjesta. Ilij su spalili ahejski Grci, no nije bio potpuno uništen kao mnoga druga mjesta u Anatoliji, budući da je nedugo nakon toga, to trojansko središte bilo ponovno naseljeno u 12. st. pr. Kr. Ne postoji dokaz da su neki nepoznati barbari navodno srušili civilizaciju bez otpora. Do velikih požara, sva kraljevstva brončanoga doba nalazila su se na vrhuncu svoje snage i moći. Nije logično da su se Mikenci, koji su nedavno ishodili pobjedu u Troji, ili Hetiti, koji su osvojili većinu Anatolije, bez borbe predali nediscipliniranim divljacima, bez obzira koliko su možda bili dobro naoružani.

Oni koji vjeruju u teoriju o osvajačkim hordama moraju prihvatiti činjenicu da su ti nepoznati barbari bili toliko neuki da su spaljivali velike gradove i sela iz puke zabave; napadači nisu ni pokušali naseliti te opustošene gradove niti iz njih uzeti dragocjenosti. Pljačkaši zainteresirani samo za plijen zaobišli bi beznačajne gradove i sela

orijentirajući se na bogatstvo u velikim gradovima. No, mala naselja u Grčkoj, Anatoliji i drugdje, bila su u istoj mjeri uništena u požaru kao i raskošni i bogati gradovi.

Dokaz o požaru rasprostire se izvan uništenih naselja sve do mora. Švedska ekspedicija od 1947.-48., pod vodstvom Hansa Petersona, izvadila je uzorke jezgre s dna Sredozemnog mora, u kojima su otkrivene naslage foraminifera (krednjaka, malih školjki) prekrivenih debelim slojevima pepela, a koje potječu s kraja 13. st. pr. Kr.17 Prema tome, pepeo kojim su prekrivena mjesta na kopnu nije nastao ljudskim djelovanjem. Da bi se tako veliko područje zemlje moglo opustošiti u samo nekoliko godina, bilo bi potrebno više milijuna navodnih pljačkaša. Promatrano s gledišta sveopće katastrofe, sva objašnjenja o vojnim osvajanjima padaju u vodu.

Uzrok tako velike, iznenadne i sveopće katastrofe leži negdje drugdje. Oko 1200. god. pr. Kr., južna Europa s umjerenom klimom iznenada je postala hladnija i vlažnija, dok je Sredozemlje postalo neplodno zbog velikih količina pepela u atmosferi. Klimatski podaci o Atlantskome oceanu otkrivaju oštar, hladan val koji je nastupio u 13. st. pr. Kr., a vrhunac mu je bio 1159. god. pr. Kr., kada je eruptirao vulkan Hekla na Islandu. Taj događaj nije bila izolirana geološka pojava, nego je označio završetak niza povezanih kataklizmi koje su trajale četrdeset godina.

Hladno vrijeme nije vladalo samo na Atlantiku, nego su temperature padale u svim krajevima svijeta. Uz čitavu zapadnu obalu Sjeverne Amerike, od današnje južne Kalifornije do Aljaske, klimatolozi su zabilježili pojavu iznenadnog zahlađenja, koje je počelo 1200. god. pr. Kr. Arheoklimatolozi su ustanovili da se tada iznenada spustila razina jezera Great Salt. Istodobno, ta Eajanska faza, kako je nazivaju (dugo razdoblje nepromjenjivih, toplih temperatura), kao što je bio slučaj uz istočnu obalu otoka Vancouvera, iznenada se prekinula. Arheolozi su ustanovili da je ta dramatična promjena klime nastupila u isto doba kada su ljudi kulture Windmiller ubrzano napuštali područje središnje Kalifornije. Njezini stanovnici su se očito raspršili u svim smjerovima. Istraživači su pronašli dokaz o nasilnim, masovnim pogibijama i velikim požarima.

Vrhunac hladne faze Zemlje dogodio se oko 1100. god. pr. Kr. i trajao je otprilike sljedećih četrdeset godina. To razdoblje niskih temperatura i

nedostatka sunčeve svjetlosti uzrokovanog pojavom golemog vela od prašine, gotovo se posve podudara s prikladno nazvanim "mračnim dobom", koje je vladalo od kraja brončanog do početka klasičnog doba. Dijagram u časopisu Science pokazuje dramatičnu promjenu temperature, koja je nastupila posve iznenada oko 1200. god. pr. Kr. Zanimljivo je da je područje Sredozemlja, koje je nekad bilo toplo kao i Karibi, nakon 1200. god. pr. Kr. zahladilo.

Švedski klimatolog Otto Peterson, pokazao je da se klima u Britaniji u brončano doba trajno promijenila nakon 1200. god. pr. Kr. Nad Britaniju se spustilo ogromno polje niskog tlaka zraka, koje je prouzročilo toliko obilne kiše da opravdano možemo zaključiti da je bila riječ o potopu. U susjednoj Irskoj, u tom razdoblju su doslovno nestali godovi stabala. Caroli tvrdi: "Trebalo spomenuti da su nastupile dvije pojave vela od prašine, koje su imale globalne posljedice - prva 1628. pr. Kr. [erupcija Tere], a druga više od četiristo godina poslije. Zajedno su predstavljala najveća plinska isparavanja u epohi holocena i označavaju jednu od njegovih osnovnih promjena. Budući da čitavu epohu holocena obilježavaju četiri glavna klimatska razdoblja, ta činjenica ukazuje da su se u drugom tisućljeću pr. Kr. dogodile iznimno razorne geološke promjene. Da su se katastrofalni udari dogodili u vodi, umjesto prašine bi se stvorila golema para. Vodena para koja u gornjoj atmosferi nije postala takozvana "dijamantna prašina", pala bi natrag na Zemlju u obliku bujice vode na razini pravog potopa."

GLOBALNE VULKANSKE ERUPCIJE

Vatrena stihija uzrokovana katastrofom probila je granice Europe i proširila se na ostale krajeve svijeta. Požar i oblake pepela popratile su dotad neviđene vulkanske aktivnosti. Caroli piše: "To razdoblje bilo je katastrofalnije čak i od opasnog petog i osmog tisućljeća. U njemu je bilo mnogo više vulkanskih erupcija nego u nekom drugom razdoblju holocena. Veliki komet koji prolazi blizu Zemlje i stvarni udari meteorita, još bi više uzdrмали Zemljinu koru. Osobito su ranjivi bili rubovi Zemljine ploče. Isto tako, udari i/ili bliski prolazi kometa uzrokovali bi vulkanske aktivnosti. Presudan utjecaj bi imao bliski prolaz kometa zbog svoje mase i relativne udaljenosti od površine Zemlje."

Masa tog razornog kometa u brončanom dobu morala je biti iznimno velika da može izazvati velika opterećenja na seizmički aktivnoj Zemlji. Povjesničar i istražitelj Joseph Jochmans ističe: "Nedavne kompjutorske simulacije su pokazale da bi komet ili asteroid, koji pogodi jednu stranu Zemlje, izazvao seizmičke valove u čitavoj unutrašnjosti planeta. Budući da bi se zbog zaobljenosti Zemlje fokusirali, valovi bi se međusobno susreli na drugom mjestu, točno na suprotnoj strani mjesta udara, te bi velika energija koja bi se pritom oslobodila, poremetila površinu i izazvala niz globalnih vulkanskih aktivnosti."

Erupciju planine Vezuv u jugozapadnoj Italiji, uslijed koje su 79. god. po Kr., kako je poznato, uništeni Pompeji i Herculanium, izazvale su tri velike erupcije, koje su počele 1200. god. pr. Kr. i trajale su sljedećih sto godina. Vulkan u Ischiji u Italiji također se iznenada probudio. Istodobno je nepoznati vulkan u južnoj Arabiji, koji je do tada i poslije bio neaktivan, počeo dugotrajno izbacivanje golemih količina plinova. Pokraj Tihog oceana, na poluotoku Kamčatki, daleko na istoku Rusije, planuli su vulkani Avachinsky i Sheveluch. U međuvremenu su se probudili vulkani skupine Omuroyama-amagami na japanskom otoku Honšuu. Od njih je eruptirao golemi Atami-san, pri čemu mu se cijeli istočni obronak srušio u more. (Atami-san je toliko velik da se današnji grad Atami, s više od petnaest tisuća stanovnika, nalazi u njegovom uspavanome krateru.)

Američki kontinent preko Tihog oceana bio je potresan vulkanskim aktivnostima. Planina Saint Helen tri puta je snažno eruptirala: prvi put 1200. god. pr. Kr., potom pedeset godina poslije i konačno na prijelomu 12. st. pr. Kr. Otprilike u isto doba probudila se planina Baker u Washingtonu. Od 1200. do 1100. god. pr. Kr., planina Shasta u Kaliforniji, te vulkan Newberry i krater Belknap u Oregonu, obasjali su sjeverozapad plamenom svjetlošću. I u Centralnoj Americi je eksplodirao vulkan San Salvador u El Salvadoru.

Istražiteljica Henriette Mertz pretpostavlja da su ti događaji bili prouzročeni geološkim poremećajima i dodaje još jedan element toj katastrofi. Ona tvrdi da se: "Karipska ploča sudarila sa Sjeverno-američkom oko 1200. god. pr. Kr.... Karipska ploča se nagnula i otklizala pod veći rub sjeverne ploče, gnječeci rubove dok se raspadala u dubinama Brazde Puerto Rico. Posljedice koje je uzrokovala u

Atlantskome oceanu i uz obalu Zaljeva sigurno su bile zastrašujuće! To je bio divovski tsunami! Kako je nezamislivo bio visok taj val i kakvom je snagom putovao kopnom i morem?!"

Dokaz za taj seizmički val pronašla je u dubokoj špilji Russell u Alabami, koja je poplavljena nepojmljivo golemom količinom vode prije tri tisuće i dvjesto godina. Mertzina pretpostavka o tome da su se u navedeno doba dogodili veliki geološki poremećaji u Karibima, nedvojbeno je točna. U to doba je eruptirala planina Pelee na otoku Martiniqueu, te Saba na Saint Eustatiusu, a slični tragovi vulkanske aktivnosti postoje i na Granadi, dok su na Antilima eksplodirala još tri vulkana nepoznate jačine.

Uzorci leda s Grenlanda i Antarktika, ukazuju na nagomilavanje slojeva pepela oko 1200. god. pr. Kr. do 1159. pr. Kr., kada je eruptirao islandski vulkan Hekla. Upravo se ondje, u Atlantskome moru, dogodila najveća koncentracija vulkanskih erupcija. Ocean je bio uzburkan od otoka Ascension u južnom Atlantiku do Hekle na sjeveru. Otok Candlemas u južnom Atlantiku, toliko je snažno eruptirao da je izbacivao pepeo gotovo 4000 km daleko. Sjevernije od njega, eksplozija planine Furnas (Furna de Fernao Jorge) u Azorima, bila je snažnija od one koja je uništila Pompeje i Herculenum. Pretpostavlja se da se to dogodilo oko 1178. god. pr. Kr. Istraživač James Churchward je još 1935. god. izravno povezao erupciju planine Furnas s katastrofom na Atlantidi.

Kada su krajem 40-tih godina 20. st. počela prva istraživanja morskog dna, oceanografi su bili iznenađeni otkrićem golemih količina pepela na dnu Atlantskog oceana. Prisutnost tih debelih slojeva pepela dokazuje da su se uz Srednjeatlantski hrbat nekoć događale snažne vulkanske aktivnosti.

Time je osobito bilo pogođeno Kanarsko otočje, koje je najbliže pretpostavljenom području na kojemu se nalazila Atlantida. Vulkanske erupcije su bile osobito snažne na Gran Canariji, Fuerteventuri i Lanzaroteu. Ti vulkani su zajedno izbacivali toliko velike količine plinova da je čitavo područje sedam otoka, koji prekrivaju površinu od 7280 km², bilo prekriveno slojevima lave i pepela. Dr. H. O. Schminke s Mineraloškog Instituta u Bochumu u Njemačkoj, tvrdi da su drvene grede i debla stabala na Gran Canariji bili pokriveni lavom prije otprilike 3075 godina. Analizom uzoraka leda

s Grenlanda utvrdilo se da su se ti dramatični događaji dogodili u razdoblju od 1191. do 1194. god. pr. Kr., dvadeset i pet godina više ili manje, što bi mogao biti i datum potonuća Altantide. Istodobno, obala sjeverne Afrike umirala je od geoloških grčeva. Grčki povjesničar iz 1. st. pr. Kr., Diodor Sicilski, napisao je da su, nekoliko godina nakon trojanskog rata, dugotrajni potresi izobličili obalu Mauretanije (današnjeg Maroka). Njegovo svjedočanstvo su potvrdili, više od dvije tisuće godina poslije, istraživači i geolozi Borchard i Hermann, koji su otkrili da se rub atlantske obale sjeverozapadne Afrike (uleknina Draa) iznenada spustio: "uslijed velikih tektonskih pomicanja" oko 1250. god. pr. Kr.³⁰

GLOBALNA KATAKLIZMA

Iz zamišljenog satelita koji je kružio oko Zemlje neposredno nakon 1200. god. pr. Kr., pružao se spektakularan prizor. Divovski požar je obuhvatio južnu Njemačku, Balkan, Kretu i Istočno Sredozemlje, Anatoliju, Bliski istok i možda dijelove Donjeg Egipta i Libije. Istočno od te vatrene stihije, od Arabije do Rusije i Japana, vidjele su se bezbrojne erupcije vulkana. Vulkanu su eksplodirali i diljem američkog sjeverozapada, južno do Antila i El Salvadora. Razorne količine pepela promijenile su klimu i ubile više tisuća ljudi u Britaniji i Kini. No, najstravičniji prizor vjerojatno je predstavljao središnji Atlantik, gdje se koncentrirala sva vulkanska snaga. Čak i prije konačnog bjesnila uništenja, visoki, gusti oblaci dima i pepela ogrnuli su čitav planet velom od prašine, zastirući svjetlo Sunca, uslijed čega su se snizile i temperature na svijetu.

Znanstvenici se slažu da su ti međusobno povezani i simultani događaji predstavljali: "najveću katastrofu u povijesti svijeta"; jednu od: "najstravičnijih u povijesti svijeta." Atlantida je, nažalost, bila smještena u središnjem vrtlogu te kataklizme. No, što je moglo prouzročiti to globalno uništenje? Geološka objašnjenja posve su nezadovoljavajuća. Međutim, u svjetskim mitovima o Velikom potopu stalno se spominje neka nebeska pojava, koja se često opisuje kao strašan komet koji se srušio u more i izazvao Potop.

Povijesni zapisi iz doba kataklizme krajem 13. i početkom 12. st. pr. Kr., također izvješćuju o pojavi nevjerojatno zastrašujućeg kometa. Tekstovi na zidovima Medinet Habua govore: "Strašna zvijezda repatica ih je progonila [osvajачke Narode mora] ... velika baklja je

sukljala plamenom s neba kako bi pronašla njihove duše, uništila njihov korijen." Tu kataklizmu je navodno izazvala Sekhmet, božica vatrenog uništenja s glavom lavice. Prema natpisima koji potječu iz vladavine Setija II. Gadnog od posljednjih faraona Devete dinastije, koji je vladao do 1210. god. pr. Kr.), Sekhmet je izgledala kao: "okrugla, plamena zvijezda, koja je bacala vatrene plamene u svojoj oluji", izbacujući vatru koja je: "palila šume i livade Devet Lukova."

Nije poznato jesu li bila spaljena sva područja Devet lukova (od Gibraltarskog prolaza do Sirije) ili samo zemlja koja se nalazila točno u Devetome Luku. Ako je riječ o potonjem, tada se radi o području u neposrednoj blizini Atlantide, na što upućuje i spominjanje: "šuma i livada", kojih je, prema Platonu, na otoku bilo u obilju. Wainwright navodi jedan kasniji egipatski tekst: "Vatra se širila od kraja neba do kraja Zemlje", što, s obzirom na globalni raspon katastrofe, nije preuveličano. Osim toga, vidjeli smo da su Egipćani vjerovali da su Libijci ubijeni zato što je: "strašna baklja sukljala plamen s neba kako bi uništila njihove duše i opustošila njihovu zemlju."

Čini se da natpis iz Ras Šamre, u Ugaritu u Siriji, veličanstvenog grada koji je potpuno izgorio početkom 12. st. pr. Kr., predviđa prijeteću opasnost: "Zvijezda Anat je pala s neba. Ubila je ljude u sirijskoj zemlji i pobrkala dva sumraka i sjedišta zvijezda." Caroli komentira: "[izrazom] 'Sirija' obično se opisivala ravnica istočno od Oronta i zapadno od zavoja Eufrata. Poslije se 'Sirijom' nazivalo čak i područje u blizini Hatuše, pa bi se to moglo neizravno odnositi na uništenje domovine Hetita, koji su vladali Ugaritom."

Dok su Asirci vodili rat protiv Hetita za kontrolu sjevernog Iraka 1244. god. pr. Kr., njihov car Šalmanasar I. se divio golemom kometu koji je obasjavao nebo, što je poslije zabilježio na glinenim pločama. Dvorski pisari njegova unuka Ašurdana I. zabilježili su pojavu velikog kometa, koji je jurio nebom iznad njegova oslabljenog Asirskog Carstva oko 1179. god. pr. Kr. Divovski komet je uznemirio i babilonskog kralja Nabukodonosora I. oko 1124. god. pr. Kr., a tu pojavu su zabilježili i njegovi pisari. Isti komet pojavljuje se čak i u kineskom dokumentu iz istog razdoblja, gdje se opisuje kao: "velika zvijezda čija je vatra progutala Sunce."

Do sredine 13. st. pr. Kr., civilizirani svijet je dosegnuo vrhunac svog kulturnog razvoja. Na prijelomu sljedećeg stoljeća, veliko carstvo

Hetita ležalo je u pepelu, Egipat je počeo propadati i više se nikada nije oporavio, homerska Grčka i Troja su pretvorene u pepeo, a velike šume zapadne Europe potpuno su izgorjele. Uništenje Atlantide koje je opisao Platon, bilo je dio te sveopće kataklizme. Pougljenjeni ostaci ruševina na Bliskome istoku i među tresetištem u Bavariji, svjedoče o prirodi te katastrofe, najveće koju je civiliziran čovjek ikada doživio. No, o sudbini Atlantida pripovijeda samo mit.

SVEPRISUTNA PRIJETNJA GLOBALNE KATASTROFE

Kolika je mogućnost da je prije više od tri tisuće godina golemi komet mogao prouzročiti propast civilizacije? Većina znanstvenika je sve do nedavno prijezirno odbacivala tu ideju. Sve do sredine 19. st., među profesionalnim i amaterskim istraživačima bio je veoma pomodan "katastrofizam", vjerovanje da prirodne katastrofe utječu na događaje u svijetu. No, prema teoriji evolucije, ta se promjena odvijala postupno, milijunima godina. Geolozi su tu Darwinovu teoriju prihvatili kao osnovno načelo svoje znanosti, što je rezultiralo gledištem koje se naziva "uniformizam".

Sljedbenici te nove dogme smatrali su da je Zemlja postojan mehanizam u kojemu se fizičke promjene odvijaju progresivno sporo tijekom dugih vremenskih razdoblja. Potresi, vulkanske erupcije, pa čak i rijetki udari meteorita dogodili su se iznenada i bili su veoma razorni. No, oni su imali tek slučajne posljedice na osnovne geološke i evolucijske procese, koji su se odvijali gotovo nemjerljivo tromo.

Uniformizam je prevladavao u prirodnim znanostima većim dijelom 20. st. Početkom 80-tih, njegovi sljedbenici su još uvijek propovijedali teoriju o mirnoj postupnosti, iako su se već tada isticali nedostaci tog tumačenja. Naime, na to je ukazao i dr. Carl Sagan, najviše objavljivani američki astronom, koji je bio domaćin popularne televizijske serije Svemir. Na početku četvrte epizode, on se ironično podsmjehivao svjetskim predajama u kojima se kometi opisuju kao opasne pojave. On je, pak, te astronomske pojave usporedio s prljavim, ali lijepim "snježnim grudama"), koje nedužno kruže oko Sunca. Poslije u istoj epizodi, Sagan je svojim gledateljima otvoreno rekao da su događaj koji se dogodio u Tunguziji 1908., kada je eksplozija jačine 12 megatona opustošila 1820 km² sibirskih šuma, uzrokovale krhotine kometa koji je putovao blizu Zemlje. Potom je rekao da bi Zemlja mogla biti uništena da se nešto slično dogodilo

tijekom Hladnoga rata, zato što bi se pretpostavilo da je riječ o nuklearnom napadu, što bi izazvalo osvetu među suparnicima i sveopće uništenje. Da se eksplozija u Tunguziji dogodila u Londonu, poginulo bi tristo tisuća ljudi, a zgrade u polumjeru od 20 km bile bi srušene sa zemljom. Toliko o neležnosti kometa!

Već su 70-ih takva razmišljanja počela bivati opreznija, kada su materijalni dokazi pokazali da su mnoge vrste na Zemlji izumrle uslijed udara nekog nebeskog tijela. Teorije o iznenadnom nestanku dinosaura temeljile su se na ideji da je jedan veliki predmet, možda asteroid, pao u Karipsko more, ili su, pak, "rojevi" velikih meteorita bombardirali čitav planet nebeskom artiljerijskom vatrom. Ili, pak, oboje. U svakom slučaju, desetljećima nakon tog otkrića skupljeno je još više dokaza, pa su čak i najveći skeptici morali priznati da je neki svemirski sudar prouzročio masovno izumiranje vrsta prije šezdeset i pet milijuna godina.

Općeprihvaćenost teorije da je udar nekog nebeskog tijela prouzročio iznenadne i globalne promjene, baca veliku sumnju na nauku uniformnosti. Ta sumnja se još više potvrdila jednoga tjedna u srpnju 1994., kada je komet udario u naš najveći susjedni planet, što se moglo vidjeti teleskopima sa Zemlje. Komet Shoemaker-Levy sunovratio se na Jupiter, izazvavši niz eksplozija jačine četrdeset milijuna megatona. Da je umjesto Jupitera udario u Zemlju, izumrla bi sva živa stvorenja na njoj. Za astronome i znanstvenike, Shoemaker-Levy je bio znak upozorenja. Čak i prije tog astronomskog sudara, neki su uznemireno uočili da postoji veza između nekoliko poznatih masovnih izumiranja na Zemlji i periodičnih prijetećih udara asteroida i kometa u prošlosti. To ih je navelo na pitanje jesu li na evoluciju života na našem planetu utjecale kataklizme uslijed periodičnih udara nebeskih tijela.

Općenito se počela prihvaćati teorija da je dvije trećine vrsta, koje su ikada postojale na Zemlji, izumrle zbog neke izvanzemaljske kataklizme. Nekolicina preostalih uniformista i dalje je pokušavala dokazati da Jupiter štiti Zemlju od takvih nesreća, jer svojom velikom masom privlači potencijalno opasne krhotine. No, pri tome su previdjeli nedostatke te teorije o Jupiteru-zaštitniku. Naime, njegovo veliko gravitacijsko polje istodobno djeluje poput daleko bačene

ribarske mreže, koja vuče komete ili asteroide i meteorite prema unutarnjim planetima Sunčeva sustava.

Mi volimo misliti da Zemlja sigurno putuje svemirom. Čak i da postoji mogućnost katastrofa, poput one koja je uništila dinosaure, one se događaju u razmacima od više milijuna godina. Prema tome, gotovo je nemoguće da se takva katastrofa dogodila u povijesti čovječanstva, a osobito da se dogodi u našem vremenu. Ta blažena pretpostavka drsko je odbačena 23. ožujka 1989., kada je astronom Henry Holt, Schmidtovim teleskopom na planini Palomar otkrio da je asteroid promašio naš planet za samo 720 000 km. Iako se ta udaljenost čini dovoljno sigurnom, da je taj predmet ušao u našu orbitu samo šest sati poslije, sudario bi se sa Zemljom i uništio našu civilizaciju. Udarac tog asteroida, čiji je promjer bio od 150 do 300 m, izazvao bi eksploziju jačine dvije tisuće megatona i vatrene oluje koje bi se širile u radijusu od 80 km.

Ni prolaz asteroida iz 1989. nije bio jedini susret. U veljači 1936., drugi je asteroid okrznuo naš planet. On je pripadao skupini Apollo, grupi asteroida koji kruže relativno blizu Zemlje, a bio je širok čudovišnih 10 km. Asteroid se toliko približio našem planetu da je blago izobličio njezinu putanju. Da je udario u Zemlju, na njoj ne bi ostalo ni jednog živog stvorenja. U rujanskom izdanju časopisa National Geographic iz 1986., objavljena je zapanjujuća fotografija snimljena 10. kolovoza 1972. Na njoj je bio prikazan golemi meteor, koji je usred dana letio iznad jezera Johnson u Wyomingu. Astronomi su na temelju te fotografije zaključili da je predmet promašio naš planet samo zato što mu je gusta Zemljina atmosfera skrenula putanju. Izračunali su da je bio težak oko 1000 t, što bi bilo dovoljno da izazove eksploziju snage 5 megatonskih bombi. Da mu je putanja bila oštrija za samo jedan kut od one u ionosferi, pogodio bi nas.

U povijesti su se doista dogodili katastrofalni udari nebeskih tijela. Godine 1490. god. po Kr. poginulo je oko deset tisuća ljudi uslijed meteorske kiše, koja je zasula središnju Kinu. Američki satelit je 22. rujna 1979. uočio malu "nuklearnu" eksploziju u južnom Atlantiku, otprilike 640 km jugoistočno od Cape Towna u području otoka Prince Edward. Isprva se pretpostavilo da je južnoafrička vlada izvodila tajna ispitivanja atomskog oružja. No, prije kraja godine, znanstvenici su shvatili da je u more pao veliki meteorit. Da je putovao oko 320 km

dalje, u smjeru jugozapada, udario bi u Atlantsko-indijski greben, izdanak geološki nestabilnog Srednjeatlantskog grebena. U tom slučaju, svijet bi doživio istu kataklizmu, seizmičku lančanu reakciju koja je uništila Atlantidu.

Zahvaljujući ubrzanom tehnološkom razvitku suvremenih svemirskih teleskopa, astronomi počinju uočavati asteroide, koji predstavljaju opasnost za Zemlju. Do sredine 90-tih, znanstvenici Američkog geološkog instituta i Sveučilišta u Arizoni, otkrili su oko 150 tijela: "dovoljno velikih da unište ljudsko društvo." Otprilike šest od njih imaju promjer veći od 8 km, što je dovoljno da opustoše naš svijet. Iako astronomske studije nisu potpuno dovršene, one procjenjuju da čak četiri tisuće asteroida, promjera oko 1,6 km, svake godine prelaze Zemljinu orbitu. Sudar sa samo jednim od njih, prouzročio bi kraj naše civilizacije. David Rabinowitz sa Sveučilišta u Arizoni tvrdi da barem pedeset manjih, no jednako potencijalno smrtonosnih meteora, promjera od 5 do 50 km, prolaze na udaljenosti od 384 000 km od Zemlje, što znači da su nam bliži od Mjeseca. Meteorit promjera 45 m, stvorio je Barringerov krater prije dvadeset i sedam stoljeća (vidi 2. poglavlje). Da je umjesto pustinje u Arizoni udario Atenu, klasična civilizacija bi nestala na samome početku i tako bi se promijenio tijek ljudskog razvoja.

Astronomi prate kretanja doslovno tisuću kometa i asteroida, čije putanje presijecaju Zemljinu. Iako velika većina ne prijete izravnim sudarom s našim planetom, sve je više jasno da ima mnogo asteroida različitih veličina, koji mogu oblikovati oblak iznad našeg planeta, poput mnoštva osa u osinjaku. Da neko drugo nebesko tijelo velike mase i brzine prođe dovoljno blizu tog oblaka, mnogi od tih asteroida sunovratili bi se prema Zemlji u obliku "roja" meteorita, koji bi mogli uništiti ljudsku civilizaciju, a možda i sva živa stvorenja. To se događalo i prije. Možda mnogo češće nego što mislimo. Veliki predmet koji zabrinjava astronome doista putuje uz Zemljinu putanju i mogao bi se jednom sudariti s našim planetom. Ironično, službeno mu je ime "asteroid 2340 Hathor" - kako su Egipćani nazivali nebesku katastrofu koja je uništila Atlantidu, otočku domovinu Naroda mora.

Izračunavanje mogućih sudara neće biti moguće prije nego li se identificiraju svi prijeteći predmeti u bliskom svemiru. Čak i tada, te procjene mogu onemogućiti drugi čimbenici, kao što su kometi. U

svakom slučaju, znanstvenici i vlada počeli su mnogo ozbiljnije shvaćati izvanzemaljsku prijetnju, osobito nakon sudara Jupitera i Shoemaker-Levyja. Na konferenciji održanoj 1992. u Los Alamosu u New Mexicu, gdje su se sastali vodeći astronomi, fizičari i političari, Edward Teller, otac H-bombe, predložio je nekoliko mogućih načina praćenja i uništavanja prijetećih asteroida. Na završetku konferencije, skupina NASA-inih stručnjaka je izglasala "plan opreza", prema kojemu bi dirigirani projektil izbacio atomsku napravu ispred prijetećeg nebeskog tijela kako bi skrenuo njegovu putanju daleko od Zemlje. Razgovara se čak i o primjeni Star Wars-programa kao obrani od izvanzemaljskog otpada.

Ugledni astronomi Victor Clube i Bill Napier zaključili su da je tijekom proteklih tri tisuće godina, postojala barem "mala šansa" da se dogodi svemirski sudar jačine deset tisuća megatona. Eksplozija takve jačine doista bi izazvala takvu katastrofu, koja je opustošila svijet na završetku brončanog doba.

NEBESKI BIK

No, pružaju li nam astronomija ili geologija doista neki uvjerljiv dokaz da su te posljedice uzrokovane udarom kometa ili asteroida? Odgovor na to mogao bi se pronaći proučavanjem meteorske kiše, koja se događa svakog ljeta i jeseni, kada je noćno nebo prekriveno zvijezdama padalicama iz zvijezda Bika (ili Taurusa). Zbog njihova očita podrijetla, one se nazivaju Tauridima. Neke od tih vatrenih kugli toliko su sjajne da mogu trenutno obasjati čitav krajolik, no čine se bezopasnima. Meteorska kiša Taurida sastavljena je od svijetlih, sjajnih krhotina, koje su uglavnom bezazlena zrnca: "fosilni ostaci", kako ih je Clube opisao, velike kozmičke zmije koja je nekada lebdjela na nebu iznad Zemlje.

Tauride u njihovim posjetima Zemlji prati komet, koji je nazvan prema astronomu koji je izračunao njegovu putanju, Johannu Franzu Enckeju. Utvrdivši da ima najkraće orbitalno razdoblje (oko 3,3 godine) od svih poznatih kometa, otkrio je i da je po nečemu jedinstven. Na sve druge komete utječu bliski susreti s Jupiterom, tako da nakon nekog vremena budu izbačeni iz Sunčeva sustava. No, Enckeova putanja ostaje ista izvan Jupiterova gravitacijskog polja, pa se pretpostavlja da je taj fenomen možda i najstariji. To je i jedini komet

u orbiti skupine Apollo, zbog čega je bliži Zemlji od svih drugih kometa.

Encke je tijekom vremena izgubio masu i toliko oslabio da izgleda kao blijeda nebeska svjetlost, usprkos njegovoj blizini. Godine su utjecale na ono što je, prije samo deset stoljeća, bio mnogo impresivni i prizor. Ruski astronomi Ivan Astapovič i Dmitri Terenteva tvrde da su u srednjem vijeku: "Tauridi bili iznimno snažna kiša meteora", koja je izbacivala četrdeset i dvije vatrene kugle. "S njima se ne mogu usporediti čak ni najveće kiše meteora." Jasno je da se Encke, kojeg danas tek neznatno vidimo, postupno raspadao, gubeći svoj žar, ili svoga prvobitnog tvorca. Godine 1200. pr. Kr., kada je nastupila katastrofa kojom je završilo brončano doba, proto-Enckeov komet je sigurno izgledao kao najstravičnije vatreno čudovište, koje su ljudi ikada vidjeli na nebu.

Danas s oslabljenim Enckeom putuje Oljato, neobičan kamen širok oko 2 km. Iako on izgleda kao asteroid, Oljato je ustvari oštećen vrh mrtvog kometa, koji je vjerojatno bio Enckeov bliski prethodnik. Godine 1982., te opet 1983., Oljato je istraživala svemirska letjelica bez posade, Pioneer Venus, čiji su magnetomjeri pritom zabilježili iznenadne promjene u njegovom magnetskom polju. Ta mjerenja su upućivala na to da je svemirska sonda, koja se približila asteroidu, ušla u polje magnetiziranog plina - kemijskog otiska kometa. Čak su i promatrači na Zemlji svojim teleskopima mogli vidjeti blijedi trag plina, koji je ispuštao Oljato. Clube i Napier tvrde da su šanse da samo tri asteroida dijele putanju s Enckeom 1:1 000 000. No, isto tako ističu da čak dvjesto asteroida, promjera manjeg od 2 km, pripadaju meteorskoj struji Enckeovih Taurida.

Tauridski pojas okružuje prostran omotač u obliku cijevi, sastavljen od plutajućih odbačenih manjih meteora. Ta Stohlova struja, koja je nazvana po češkom znanstveniku koji ju je otkrio, nastala je sudarom asteroida, koji se dogodio prije gotovo pet tisuća godina, kada je ona putovala na svojoj dugoj putanji između Marsa i Jupitera. Ta golema, neobična hrpa prašine, plinova, asteroida i bilijuna fragmenata meteora, koji putuju zajedno i redovito iznova prolaze veoma blizu Zemlje, je svemirski kostur tijela koje je nekoć pulsiralo astralnom vatrom dugom oko 96000 km. Tako je izgledao Oljatov komet u doba uništenja Atlantide. Ništa drugo ne može objasniti potrese, poplave,

erupcije vulkana, nagle klimatske promjene, požare, suše, vela od prašine i kiše pepela, koji su se počeli događati oko 1240. god. pr. Kr. i intenzivno se nastavljali sljedećih gotovo sto godina.

Tek ujesen 2001. god. se utvrdilo da se Encke-Oljato, uslijed nekog nebeskog sudara, gotovo sudario s našim planetom. Caroli tvrdi: "Izračunavanja koja su potvrdili i objavili astronomi s kalifornijskog Laboratorija za mlazni pogon (J. P. L. Newsletter, svez. 13, br. 11, 30. rujan 2001., La Jolla), otkrila su da je Zemlja prošla kroz rep Halleyeva kometa 1198. god. pr. Kr., kada je faraon Ramzes III. zabilježio vatreno potonuće Neterua, što se očito odnosilo na Atlantide Sličan bliski susret dogodio se početkom 20. st., no bez katastrofalnih posljedica. No, okršaj s Halleyevim kometom i Encke-Oljatom 3100 godina prije toga, uzrokovao je dodatan gravitacijski poticaj, čime je potonji komet odgurnut na mnogo opasniju putanju za Zemlju. Dolazak dvaju većih kometa 1198. god. pr. Kr., posve se podudara s masovnim uništenjem svijeta, koje se tada dogodilo" (Caroli, osobna prepiska, 9. studenog 2001.).

Taj zlokoban komet vjerojatno se godinama mogao vidjeti na nebu i postupno se sve više približavao Zemlji. U Izlasku piše: "Jahve je išao pred njima, danju u stupu od oblaka, da im put pokazuje, a noću u stupu od ognja, da im svijetli. Tako su mogli putovati i danju i noću. I nije ispred naroda nestajao stup od oblaka danju ni stup od ognja noću." (Izl, 13:21-22). A, dalje u poglavlju 14:24: "Za jutarnje straže pogleda Jahve iz stupa od ognja i oblaka na egipatsku vojsku i u njoj stvori zbrku."

Ljudi koji su dugo prije toga promatrali tu pojavu nedvojbeno su znali da će ona zaprijetiti Zemlji. Kada se to konačno dogodilo, katastrofa se vjerojatno nije sastojala samo od jednog asteroida koji se sudario sa Zemljom, nego i od gotovo neprestanih udara svemirskih krhotina različite snage do gustih kiša vatrenih kugli, od kojih je većina izgorjela spuštajući se kroz mezosferu (sloj atmosfere koji se nalazi oko 50 km iznad Zemlje), te meteorita širokih možda nekoliko desetina metara i dovoljno velikih da stignu do površine Zemlje. Većina tog svemirskog materijala vjerojatno je pala u more, zato što je dvije trećine površine Zemlje bilo prekriveno vodom. No, budući da su ti udari bili žestoki i dugotrajni, zbog čega sljedećih skoro sto godina nije bilo ljeta i jeseni, sve krhotine su neizbježno padale na zemlju. U

svakom slučaju, posljedice su bile katastrofalne. Čak i da samo mali dio meteorita stigne do Zemljine površine, količina i broj udara na more i kopno imali bi katastrofalne posljedice, s obzirom na to da je taj zastrašujući komet tada mogao proizvesti udarce jačine više stotina ili čak tisuća artiljerijskih projektila.

Iako neki atlantolozi tvrde da je Veliki potop prouzročen nekom nebeskom pojavom, znanstvena zajednica se tek 1997. općenito složila da je nestanak civilizacije brončanog doba izazvao ubojit komet. Vodeći astronomi, geolozi i klimatolozi sastali su se u srpnju na trodnevnom simpoziju u koledžu Fitzwilliamu u Cambridgeu povodom međunarodne konferencije Društva za interdisciplinarna istraživanja. Među govornicima su bili i ugledni znanstvenici poput astrofizičara Marka E. Baileya, direktora opservatorija Armagh u Sjevernoj Irskoj; Marie-Agnes Courty, geologa iz francuskog Centra za znanstvena istraživanja; i Basa Van Geela, paleoekologa sa Sveučilišta u Amsterdamu. Mnogi od sto sudionika stigli su čak iz Japana, Sjeverne Amerike i Australije. Jednoglasno su zaključili da mnoštvo fizičkih i kulturoloških dokaza potvrđuje kako su periodični bliski susreti s velikim kometima, koji su se događali od petog tisućljeća pr. Kr. do početka 11. st. pr. Kr., uzrokovali masovna uništenja na površini Zemlje, koja su se događala tijekom nekoliko razdoblja, među kojima je i završetak brončanog doba.

Švedski fizičar Lars Franzen sa Sveučilišta u Goeteborgu, te arheolog Thomas B. Larsson sa Sveučilišta u Umei, istaknuli su da su neuobičajena globalna zahlađenja i katastrofalne poplave, koje su se događale prije 1000. god. pr. Kr., bili sablasni znakovi nebeske kataklizme. Zaključili su: "Očito je da su ti događaji nastupili iznenada i da su se događali na svim krajevima svijeta." Istaknuli su kako se oko 1200. god. pr. Kr. osobito dramatična klimatska promjena dogodila u Europi, obje Amerike, na Bliskom istoku, Aljasci i Antarktiku. Razine jezera drastično su se povisile; jezero Van u Turskoj naraslo je čak 72 m. Larsson navodi da je iznenađan porast razine jezerâ zabilježen u Švedskoj (Federsee), Irskoj (Loughnashade), SAD-u (Great Salt Lake), Kanadi (Wald Sea Basin), Boliviji (Titicaca) i Argentini (Lago Cardiel). Franzen tvrdi da su analize hrastovih tresetina u Švedskoj, Engleskoj i Irskoj, pokazale da je oko 1000. god. pr. Kr. iznenada pala velika količina kiše. Tresetišta u Steng Mossu u Northumberlandu šesterostruko su se povećala.

Iako javnost općenito nije upoznata s tim otkrićima, klimatolozi ih već dugo tumače kao okolnosti koje su obilježile razdoblje Plenard od 1250.-1000. god. pr. Kr. Globalne temperature iznenada su se spustile za gotovo 2° C i padale su obilne kiše. Britanski antropolog Richard Desborough rekao je sljedeće o razdoblju Plenard: "promjene koje su nastupile bile su prilično fantastične. Obrtnici i umjetnici su gotovo nestali bez traga; bilo je malo novih kamenih građevina, a još manje velikih, masivnih zdanja; tehnika obrade metala svedena je na razinu primitivne, a lončarija, osim u prvim etapama, lišena je svrhe i nadahnuća; izgubljeno je i umijeće pisanja. No, najzanimljivija je činjenica da se do kraja 12. st. pr. Kr., broj stanovnika Zemlje smanjio za desetinu od brojke, koju je imao prije samo jednog stoljeća. To nije bila prirodna pojava, a okolnosti i događaji su očito mnogo utjecali na mračno doba, koje je uslijedilo, što je dijelom sigurno i njegov uzrok."

Franzen i Larsson su utvrdili da je žarište katastrofe, koja se dogodila u brončano doba, bilo u blizini Atlantide: "Čak pretpostavljamo da su relativno veliki asteroidi ili kometi (promjera oko 0,5 km) pali negdje u područje istočnog Atlantika, vjerojatno u podvodni greben na atlantskoj, zapadnoj obali Afrike/Europe ... što je imalo uglavnom posljedice na sredozemnim dijelovima Afrike i Europe, no također s globalnim posljedicama."

DETALJAN OPIS GLOBALNE ATLANTIDSKE KATASTROFE

Dok se Zemlja okretala na svojoj osi, proto-Enckeov komet, Oljato, bombardirao je čitavo područje iznad ekvatora do podnožja Arktičkog kruga, ovisno o nagibnom kutu kometa u odnosu na Zemlju. Prešavši iznad Kariba, ispalio je predmet širok oko 2 km. Putujući brzinom sto puta većom od brzine 9 mm metka, asteroid se srušio u vodu i eksplodirao snagom milijun megatona, iskopavši krater u morskome dnu dubok 270 m. Uslijed toga je nastao 300 m visok vodeni zid, koji se proširio unutrašnjošću sve do Alabame, ubijajući sve na svom putu. Eksplozija je izazvala erupcije vulkana od Antila do El Salvadora.

Komet je iznad Sjeverne Amerike ispustio razornu bombu koja je eksplodirala snagom nuklearne bombe u dolini Ohija, izazvavši pakleni niz vulkanskih erupcija u Washingtonu, Oregonu i Wyomingu. Svemirske bombe padale su preko Tihog oceana, stvarajući tutnjajuće vodene zidove, koji su preplavili i uništili sve stanovnike na otocima.

Na havajskim otocima Lanai, Maui, Molokai i Oahu, divovski vodeni zid je izbacio naslage nestvrdnutog koralja oko 300 m iznad razine mora. Tsunami, valovi koji nastaju podvodnim potresima, ne mogu doseći visinu tristometarskog vala, koji je preplavio havajske otoke. Tako golemi val mogao je nastati samo nakon udara velikog meteorita ili asteroida.

Približavajući se Aziji, Oljato je izazvao katastrofalne vulkanske i seizmičke pojave diljem Japana i istočne Rusije. Kina je bila prekrivena razornim olujama korozivnog pepela, jer su se atmosferski nitrogen i kisik spojili s dušičnom kiselinom, koja se tisućama kilometara daleko ispuštala nemilosrdnim udarima nebeskih krhotina. Indija i Bliski istok bili su geološki izmrcvareni neumoljivim udarima s neba.

No, Oljato je osobito pogodio kolijevke zapadne civilizacije, Europu i Bliski istok. Dok je prolazio iznad Anatolije, stigao je trenutak "Vatre s neba". S neba se spustila prava vatrena poplava u obliku grmljavinskih valova. Hatuša, središte moćnog Hetitskog Carstva, izgorjela je u paklenoj vatri. Stotine gradova i naselja s više stotina tisuća stanovnika diljem Male Azije, iznenada su spaljeni.

Požar je uništio trgovačka središta u Palestini i sirijske utvrde. Neumoljivi potresi razorili su faraonove veličanstvene hramove, pretvorivši ih u zadimljene ruševine, dok je božanski gnjev zaprijetio Donjem Egiptu vatrenom smrću. Libija, njegov nekoć plodan susjed, pretvorena je u pustinju.

Stanovnici Krete u Egejskome moru pobjegli su visoko u planine kako bi se spasili od požara i potresa, koji su pogodili njihove gradove i sela. U središnjoj Grčkoj ugasilo se svjetlo civilizacije, koje je zamijenio čudovišan plamteći sjaj stotina naselja, citadela, palača i hramova. Požare u obalnim gradovima i lukama ugasile su velike i jednako razorne poplave. More koje je tisućama godina hranilo Grke, iznenada je postalo njihov ubojica.

Nekoliko velikih rijeka koje utječu u mađarsku ravnicu, iznenada su se prebile i potopile tu prostranu nizinu. Čitavo područje su preplavile vodene bujice, koje su uništile nekoliko uspješnih kultura brončanog doba. Švedski arheolog Adolf Aberg govori da je tada: "sve neočekivano

završilo, nakon čega u zemlji nije ostao nijedan ljudski trag i činilo se da je napuštena."

Najveći požar koji se ikada dogodio u Europi, uništio je Crnu Šumu sve do švicarskih Alpa. Pepeo je prekrrio čitavu Britaniju, ubivši većinu svih živih bića u njoj.

No, najgore je tek trebalo nastupiti. Ostavivši za sobom zapaljene kontinente, Oljato je izbacio salvu svemirskih bombi u ocean brzinom od 32 000 km/h. Dok su padajući probijale zvučni zid, stvarale su zaglušujuću buku. Barem jedan meteorit je udario u geološki osjetljiv Srednjeatlantski greben, koji se probudio kao bijesna zmija Midgaard iz nordijskog mita. Morski potresi uzrokovali su nastanak 150 m visokih tsunamija, koji su udarali brzinom od 240 km/h. Vulkani su grmjeli izbacujući potoke magme, nagomilavajući oblake od pepela od otoka Ascension do Candlemasa u Južnom Atlantiku i Hekle na Islandu. Kanarski otoci Gran Canaria, Fuerteventura i Lanzarote, eksplodirali su u plamenu dok se obližnja obala sjeverne Afrike grčila od seizmičkih udara.

Poput oštre boli koja prolazi kroz živac, razorni geološki poremećaji širili su se dužinom Srednjeatlantskog grebena, preko granice rasjeda na kojemu je ležala Atlantida. Drhtanje koje se približavalo brzinom zvuka proširilo se podmorskim temeljima Atlasa, izazvavši eksploziju svete planine. Ne mogavši zadržati veliku količinu magme koja je snažno izbijala, jedan zid vulkana lateralno je eksplodirao. Nezamislivo velik vodeni zid preplavio je njegovu utrobu u kojoj su se skupljale voda i vatra, koje će zajedno uništiti čitav otok. Bogat, moćan i iskvaren grad, s većinom svojih prestravljenih stanovnika, potonuo je u oceanu kojim je stoljećima vladao -istome oceanu po kojemu je dobio ime.

HUMAK VELIKE ZMIJE

Dok je Oljato uništavao svijet, preživjeli stanovnici Zemlje sačuvali su taj događaj u obliku mita. Ljudi koji su promatrali taj bliski susret s kometom zacijelo su bili prestravljeni prizorom, koji je sigurno bio toliko strašan da je ostavio neizbrisiv trag u predajama svih naroda, koji su svjedočili i preživjeli tu kataklizmu. S obzirom na njegovu veličinu, blizinu i snagu, Encke-Oljato se mogao vidjeti na nebu čitav dan i noć. Taj zastrašujući predmet bio je dovoljno sjajan i nakon

zalaska Sunca da je obasjavao noćno nebo jednoličnom, sablasnom, tinjajućom svjetlošću.

No, postoji li neki drugi dokaz da je ta katastrofa bila doista uzrokovana kozmičkom pojavom? Većina meteorita nestala je u moru; oni koji su pogodili kopno već su erodirali. Tri od nekolicine njihovih preostalih tragova, svjedoče o najstrašnjoj prirodnoj katastrofi u povijesti civilizacije. U New York City muzeju izloženo je dvadeset tona meteorita. Jedan njegov dio pohranjen je u Copenhagenu u Danskoj. Oba su izvorno pripadala dvjesto tona teškom predmetu od nikla i željeza, koji se srušio na Cape York pokraj sjeverozapadne obale Grenlanda oko 1000. god. pr. Kr. Divovski val koji je proizveo bio je jednako razoran kao i nebeska kataklizma, koja je usmjerila taj meteorit i njegove smrtonosne pratiocice prema našem planetu.

Drugi udar, a predstavlja i veoma neobičan primjer, dogodio se u najudaljenijim arheološkim parkovima u Sjevernoj Americi. Golemi humak Velike zmije, koji se nalazi pokraj Locust Groovea u dolini Ohija, je 376 m dug zemljani reljef divovske zmije sa sedam grba, koja se svija preko visokog, šumovitog grebena, izbacujući jaje iz razjapljenih čeljusti. Rep visok 1,5 m i širok oko 6 m, završava u obliku velike spirale. Iako se taj reljef jasno raspoznaje i sa zemlje, a još bolje s 12 m visokog tornja, koji pripada lokalnom muzeju, najbolje se vidi iz zraka, s visine od oko 60-180 m. No, bez obzira odakle se promatra, savršene proporcije tog lika ukazuju na tehnički i umjetnički napredak njegovih tvoraca.

Bez obzira tko su oni bili, za sobom nisu ostavili nikakav trag. U blizini humka nije otkriveno nikakvo oruđe, pribor ni oružje. Taj nasip je izgrađen veoma planski. Odabrali su plosnato riječno kamenje zbog veličine i uniformnosti, dok su na zemlju poslagali grumene gline kako bi oblikovali zmijolik obrazac. Potom su na njega naslagali hrpe zemlje, koje su se potom oblikovale. Taj reljef ukazuje na to da je na njegovoj izradi radila organizirana skupina radnika, vještih umjetnika i inženjera, uz pomoć standardnog sustav mjerenja i orijentacije. Početkom 90-tih, arheoastronomi su ustanovili da su grbe na zmiji postavljene u skladu s različitim nebeskim pojavama, uključujući solsticijske izlaske Sunca. Budući da to mjesto nije nikada bilo naseljeno, vjerojatno je služilo kao obredno središte.

Humak Velike zmije nije jedinstven samo zbog savršenosti svoje konstrukcije. On leži na vrhu jedne formacije. Temelj u krugu promjera 6,5 km ima goleme pukotine. Neki blokovi koji su nastali strmo se spuštaju, dok se drugi oštro uzdižu. Prvi istraživači su zaključili da je taj nasip nastao uslijed vulkanskih pritisaka s dna, koji ustvari nikada nisu stigli do površine, pa se opisuje kao "kriptovulkanski". Od tada se ustanovilo da su pukotine i blokovi, koji nalikuju onima u Meteorskom krateru u Arizoni, mogli nastati samo udarom predmeta promjera oko 60 m, koji je putovao brzinom od oko 72 000 km/h. S obzirom da se humak Velike zmije nalazi na vrhu grebena velikog astroblema, jasno je da taj reljef simbolizira sjećanje na veliku kozmičku katastrofu, koja je stvorila taj krater. To još više potvrđuje i činjenica da je sedam grba na zmiji postavljeno u skladu s nebeskim pojavama.

Indijanci Mandan, prvi ljudi koji su živjeli u blizini tog nasipa, tvrde da su ga izgradili njihovi prethodnici. To su bili moćni i zastrašujući potomci ljudi koji su preživjeli "plimni potop" u Meksičkom zaljevu. Mandani nisu smjeli posjećivati humak Velike zmije, pa čak ni gledati u smjeru gdje se on nalazio. Konačno, više nisu mogli podnositi ugnjetavanje dominantnih graditelja nasipa, te su se odselili na zapad pokraj rijeke Missouri. Njihovo sjećanje o Zmijskom humku osobito je zanimljivo zato što su Mandani, za razliku od ostalih plemena u Ravnici sačuvali najopsežniju ceremoniju sjećanja na Veliki potop. Ta svečanost se naziva Okipa, a njoj je prisustvovao i George Catlin, portretist i istraživač drevnog američkog Zapada. Opisavši Okipu riječima i slikom, zabilježio je kako čitavo mandansko selo glumi u drami o Potopu. Indijanci se mažu bojom dobivenom od biljnih vlakana kako bi nalikovali preživjelim svjetloputim ljudima crvene kose, koji su onamo stigli u velikoj, drvenoj lađi, čiji se model tijekom svečanosti nalazi u središtu sela.

Simboli jaja i zmije nisu uobičajeni u plemenskim kulturama ostalih indijanskih naroda Ravnice, iako nekoliko plemena na zapadu, kao što su Hopi, prakticiraju ofiolatriju, štovanje zmija. Hopi verzija Velike zmije sadrži mnogo atlantidskih elemenata. Hopi tvrde da su njihovi preci pripadali srodnom plemenu, klanu Zmije, koji su preživjeli uništenje njihove domovine na otoku daleko u Istočnom oceanu. Seobu Zmijskog klana, koja se pamti kao "Treći izlazak" (ili Pojavljivanje), vodio je Pahana, "Bijeli brat". On je okupio ljude i

životinje u velike čamce od trske, kojima su otplovili u nov život u Americi. Nedugo nakon iskrcavanja na Istočnoj obali, podigli su žrtvenik bogu-zmiji u znak zahvalnosti što su preživjeli katastrofu. Naime, zmija je, prema njihovom vjerovanju, bila duh regeneracije, a činjenica je i da su izbjegli strašno uništenje svoje domovine.

Putujući dalje prema zapadu, stigli su u dolinu Ohija, gdje su podigli nasip Velike zmije, koji su nazvali Tokchii - Čuvar s Istoka -prema strani svijeta s koje su stigli bježeći pred Potopom. Potomci Zmijskog klana još uvijek nose ukrase od morskih školjaka, čime ističu svoje oceansko podrijetlo. Veoma je zanimljivo da Hopi tvrde kako potječu od Zmijskog klana, preživjelih stanovnika izgubljenog otoka u Atlantskome oceanu i graditelja nasipa u obliku zmije koja bljuje jaje. Grci, koje od Hopija razdvaja pola svijeta i više tisuća godina, zabilježili su da su njihovi preci bili Ofiti - Zmijski ljudi - sa Zapadnog mora, čija je oznaka bila zmija koja nosi jaje u čeljusti.

ŠKOTSKI ZMIJSKI NASIP

Nasip nalik Velikoj zmiji u Ohiju nalazi se čak i u Škotskoj. On je otkriven na obali jezera Loch Nell, u blizini obalnog grada Obama i, iako je veoma oštećen, ima oblik zmije koja izbacuje jaje iz svoje čeljusti. Škotska zmija je duga oko 30 m i ima tri grbe, no i njezin rep, poput zmije u Ohiju, završava spiralom. Jaje na reljefu u Loch Nellu je kamena mogila, čime se razlikuje od zemljanog nasipa u Ohiu. Međutim: "mala okrugla uzvisina od velikog kamenja teško je izgorjela kada se nalazila u njegovom [reljefu u Ohiju] središtu, no kamenje je bacio i rastrgao neki neuki posjetitelj, pogrešno vjerujući da je pod njim skriveno zlato." Kamenje na škotskom nasipu također je služilo kao oltar, a ondje su iskopani i spaljeni materijali (zemlja, pougljenjene orahove ljuske i kosti).

Okipa ceremonija Mandana i Hopi predaje o Zmijskom klanu, rasvjetljaju geoglif u Ohiju. No, lokalne pučke predaje ne govore ništa o nasipu u Loch Nellu. Škotska zmija se zapravo nalazi u Glen Feochanu u zapadnoj Škotskoj, u zaselku Dalnaneun ili Mjestu ptica - gdje se doista i danas u velikom broju skupljaju galebovi. Nekoliko kilometara od hebridske obale, u blizini mirnog Loch Nella, svija se bioglif preko tri čunja planine Ben Cruachan.

Ta slika je dugo nadahnjivala i izazivala čuđenje lokalnih stanovnika. George Blackie, pjesnik iz 19. st, napisao je: "Nek' kaže onaj tko zna, zašto ondje leži silna zmija; glava joj na kopnu, a golemi rep uz obalu lijepog Loch Nella."

Otprilike 90 m od nasipa nalazi se mali, podzemni hram od okruglog kamenja. Dalnaneun je bio stalno naseljen od početka neolitika do kasnog brončanog doba i u čitavom pretpovijesnom Argyllshireu imao je kultno značenje, na što upućuju otkriveni predmeti koji se čuvaju u Arheološkom muzeju u Obanu. Pretpostavlja se da je lik u Ohiju izgrađen oko 1200. god. pr. Kr. Fizička sličnost između američke i škotske zmije i njihova približno ista starost, potvrđuju atlantsko podrijetlo obiju građevina. Kao što geoglif u Locust Groveu vjerojatno simbolizira meteorsku kataklizmu, koja je stvorila "kripto-vulkanski" pejzaž na kojemu leži, i zmijski nasip u Škotskoj je povezan sa svojom neposrednom okolinom. Naime, to područje je nekoć bilo veoma geološki nestabilno, na što ukazuju veliki izljevi lave, koji se još uvijek mogu vidjeti kilometrima oko Obana, a osobito široki obalni pojas okamenjene magme. Čini se da su ta dva nevjerojatno slična lika, međusobno razdvojena Atlantskim oceanom, no spojena vremenom nastanka, simbolički prikazuju prirodnu katastrofu, koja je bila toliko velika da je istodobno pogodila oba kontinenta.

Kometi se tradicionalno, od Biblije do astečkih mitova, opisuju kao zmajevi ili zmije. Njihovo krivudavo putovanje nebom podsjeća na zmiju. Veličina zmije u Ohiju, te "jaje" koje izlazi iz njezine čeljusti, jasno navode na zaključak da su njihovi tvorci nastojali prikazati komet koji izbacuje meteorit, koji je iskopao krater u kojemu se taj lik nalazi. Graditelji nasipa Velike zmije sigurno su svjedočili padu meteorita. Pretpostavlja se da je taj zemljani nasip izgrađen oko 1000. god. pr. Kr., 100 godina više ili manje i, prema tome, stvorila ga je "vatra s neba" koja je opustošila Zemlju.

Nebeska zmija koja izbacuje meteorit ne nalazi se samo u dolini Ohija i Škotskoj. Drevni Grci su pripovijedali o svojim prethodnicima Atlantiđanima, koje su zvali Pelazgi. To su bili oni isti Narodi mora o kojima su pisali pisari faraona Ramzesa III. na zidovima Hrama pobjede u zapadnoj Tebi. Tvrdili su da su Pelazgi izašli iz Kozmičkog jajeta, koje je izbačeno "iz Ofionovih čeljusti."

Najstariji mit o postanku u Grčkoj govori da je Ofion (Zmija) plivao sam u primordijalnom moru prije početka vremena kada je Borej, bog sjevernog vjetra, slučajno izbacio sjeme u vode. Ofion ga je progutao i ubrzo je iz njegovih čeljusti izraslo Kozmičko jaje. Očito je da ova priča sadrži iste ideje na koje navodi humak Velike zmije, koji se uzdiže na zapadnome rubu astroblema. "Sjeme" koje je Borej slučajno ispustio, što personificira uzburkanost neba, bio je meteorit koji je pao u ocean, izazvavši poremećaje u Zemljinoj kori, koje su preživjeli pripadnici atlantidskih Naroda mora, i oni su potom postali donositelji kulture.

SIBIRSKA VATRENA KUGLA

Početkom prošlog stoljeća potvrđeno je da je Encke-Oljato mogao uzrokovati globalnu kataklizmu prije tri tisuće i dvjesto godina. Od tog drevnog pokolja, stari komet je izgubio gotovo sve svoje razorne moći. Šest godina prije katastrofe Prvog svjetskog rata, koju je izazvao čovjek, eksplodirao je objekt osam kilometara iznad Yuzhnoye Bolota, močvare na jugu središnjeg sibirskog platoa. Ta eksplozija je imala snagu dvanaest megatonskih bombi i izazvala je požar koji je uništio 3120 km² šume, spalivši tisuću petsto jelena na udaljenosti od oko 50 km od točke udara, te ljude koji su od nje bili udaljeni 96 km. Nebesko tijelo koje je palo u Sibir imalo je promjer oko 150 m i ispustio je toliko energije kao i planina Saint Helen, koja je eruptirala 1980. Ta katastrofa, koja je poslije dobila ime Tunguska katastrofa, imala je mnogo različitih posljedica - od golemih komada svemirskog leda do pada izvanzemaljskog svemirskog broda. Osamdeset godina nakon tajanstvene eksplozije analizirana su stabla, koja su u njoj bila oštećena, na temelju čega se ustanovilo da je glavni krivac za to bio asteroid.

Beta Tauridi, asteroidi i brojne manje krhotine, okrznu naš planet svakog ljeta između 24. lipnja i 6. srpnja. Količina materijala koji padne u Zemljinu atmosferu najveća je 30. lipnja, istoga dana kada se dogodila Tunguska katastrofa 1908. Dakle, jasno je da je taj komet, iako u već podmakloj dobi, još uvijek opasan. Možemo samo zamisliti što je bio u mogućnosti proizvesti na vrhuncu svoje snage prije trideset i dva stoljeća.

ŠESTO POGLAVLJE

Kada je uništena Atlantida?

Jer ti si božanstven i imaš dar sjećanja i pripovijedanja. No, do mene je stigla samo najtiša jeka velike priče. Vergilije, Eneida, Knjiga VII.

Atlantida se najčešće smješta na kontinent, koji je iznenada potonuo u Atlantskome oceanu prije 11600 godina. Tom događaju su vjerojatno prethodila stoljeća kulturnog razvoja, budući da su Atlantidani navodno, prije svog nestanka, dosegli visoku razinu civilizacije. Prema tome, njihovo društvo se možda oblikovalo u tisućljeću pr. Kr. ili čak prije.

Na nesreću sljedbenika teorije o kontinentalnoj Atlantidi, njihova stajališta se neprestano potkopavaju sve bržim razvojem podvodne tehnologije, koja je omogućila oceanografima još veći pogled na svijet pod valovima. Nema nikakvog dokaza da je u središnjem Atlantiku postojalo išta nalik kontinentu. Ondje se možda nalazio veoma velik otok, otprilike veličine današnjeg Portugala, prije samo dva ili tri milijuna godina. No, neki atlantolozi su pretpostavili da je ondje postojalo neko civilizirano društvo. Dok ih sve više priznaje mogućnost da je Atlantida možda doista bila otok, ostali još uvijek vjeruju u izgubljeni kontinent, koji još nije otkriven.

Teško je zamisliti kako se opsežnim istraživanjima i satelitskim mjerenjima oceanskog dna, koje su od kraja 40-tih poduzimali profesionalni istraživači iz nekoliko desetaka zemalja, nije mogao otkriti kontinent. Zbirka tih otkrića objavljena je 1995. u izdanju Scrippsova Instituta za oceanografiju. Na tim kartama se ne vidi ništa nalik potonulom kontinentu u Atlantiku, nego one upućuju na zaključak da kontinent nije ni postojao - tektonski mehanizmi našeg planeta nisu mogli izazvati potonuće velike kopnene mase u vrijeme i na mjestu koje ističu sljedbenici te teorije.

Iako većina atlantologa sve više prihvaća ideju o Atlantidi kao o otoku, a ne kontinentu, još uvijek smatraju da je ona uništena sredinom desetog tisućljeća pr. Kr. To bi značilo da je ta civilizacija nastala mnogo prije, a gotovo sigurno prije više od dvanaest tisuća godina. Ljudi koji su živjeli u gornjem paleolitikumu ili starom kamenom dobu, pripadali su magdalenskoj kulturi i bili su nomadski lovci. Zimi su živjeli u špiljama, a ljeti u šatorima.

Te nomadske skupine su se povremeno okupljale u privremenim selima uz rijeku s najviše šest stotina stanovnika. Magdalenci su izrađivali kameno oruđe, koje su ugrađivali u kosti ili drške od rogova. Nosili su životinjsku kožu, krzno, i ogrlice od školjki. Njihovo najviše postignuće su višebojne špiljske slike s prikazima lova. Iako su životinje prikazane iznimno realistički, ljudi su prikazani tek kao duguljasti, plosnati likovi. Najbolji primjeri te umjetnosti kamenoga doba nalaze se na zidovima špilja u Lascauxu u Francuskoj i Altamiri u Španjolskoj. Paleolitski umjetnici su običavali oblikovati i male kultne predmete, stilizirane kipiće ili bezlične žene, koji su se odlikovali naglašenom seksualnošću i plodnošću. Čini se da su tim Venerinim kipićima lovci pokušavali kontrolirati sile prirode.

Prema tome, razina kulture krajem razdoblja gornjeg paleolitika, bila je slična onoj koju su dosegli Indijanci Sjeverne Amerike prije dolaska Europljana u 16. st. Magdalenci nisu gradili gradove, putovali preko velikih vodenih površina, stvarali veličanstvene kipove, nisu poznavali pismo, obrađivali metale i nisu poznavali umijeće poljoprivrede i navodnjavanja. Iako su proizvodili vatru iz prirodnih izvora i možda su čak razumjeli neka svojstva kremenja, nisu imali oruđe za paljenje vatre, koje je izumljeno tek dvije tisuće godina poslije.

Oni su tehnološki bili mnogo primitivniji u usporedbi s civiliziranim Atlantidanima opisanima u Dijalozima. Iako im je kultura zanimljiva, ne može se reći da su Magdalenci stvorili nešto nalik na civilizaciju, iako su predstavljali vrhunac tadašnjih čovjekovih postignuća. Usprkos tome, to nisu bili Platonovi Atlantidani - pomorci i osnivači carstva. Predmeti poput igala s ušicom, te luka i strijela bili su novi izumi. Atlantidske kočije, čak i kola koja su vukla konji, izumljena su mnogo tisuća godina poslije. Nije bilo ni brodova, luka ni kanala. Atlantida o kojoj govori Platon je sigurno grad iz brončanog doba, a ne naselje iz starog kamenog doba.

BAJKA O ATLANTIDI

Ljudi iz gornjeg paleolitika nedvojbeno su prešli preko tada još uvijek postojećih kopnenih mostova između današnjeg Portugala i Atlantova "otoka". No, uvjeti na koje su ondje naišli nisu odgovarali onima opisanima u Kritiji, gdje se govori o umjerenom, gotovo blagoj klimi, koja je omogućavala zemljoradnju tijekom čitave godine. Četvrto

(Wurm) glacijalno doba smanjene sunčeve svjetlosti i oštrem, suhim zimama, vladalo je prije jedanaest tisuća godina. U smrznutom tlu moglo je rasti tek rijetko grmlje.

Vjerujete li da je atlantidska civilizacija postojala tijekom starog kamenog doba, tada morate prihvatiti i činjenicu da ona nije imala nikakvog utjecaja na europske ili afričke kulture tijekom stoljeća, koliko se pretpostavlja da je vladala dijelovima obaju kontinenata. Atlantida iz gornjeg paleolitika morala je biti toliko naprednija od svih drugih ljudskih društava, da je moramo posve izdvojiti iz konteksta vremena u kojemu je navodno cvjetala. Pokušaj da zamislimo tako napredno društvo u kasnom kamenom dobu isti je kao i da zamišljamo Noe kako se spašava od Potopa na brodu Queen Elizabeth II. Nije otkriven nijedan dokaz iz magdalenskog razdoblja, koji bi upućivao na to da je tada postojala Atlantida. Što se tiče arheoloških i antropoloških zapisa, otok i njegova civilizacija bili su nevidljivi. Nije logično pretpostaviti da se do danas uspjelo sačuvati mnoštvo predmeta malih, raštrkanih zajednica paleolitskih lovaca, ali ne i barem jedan štap, koji je pripadao civilizaciji koja je navodno stoljećima ili tisućljećima cvjetala većim dijelom Europe.

Smještanje Atlantide u paleolitik posve se suprotstavlja Platonovoj priči. Saiski arhivi, koji, kako je rekao, sadrže izvorno izvješće, sigurno nisu bili stari osam tisuća godina. Caroli tvrdi:

"Istraživači koji se oslanjaju na doslovno datiranje Atlantide moraju dokazati da je prije dvanaest tisuća godina postojalo pismo, ali i da su ga poznavali Egipćani i da se ono još uvijek moglo čitati u klasično doba. U dolini Nila nije otkriven nijedan dokaz o postojanju nekog pisma prije kraja četvrtog ili početkom trećeg tisućljeća pr. Kr. Prihvatimo li Platonovo datiranje, moramo vjerovati da je pismo ondje postojalo već pet do sedam tisuća godina, ali da od njega nije ostao nikakav trag, te da su Egipćani oko 570. do 385. god. pr. Kr. još uvijek posjedovali te drevne arhive, koje su mogli točno pročitati i potom ih bez pogreške prevesti na grčki.

Pretpostavimo li da je to točno, tada su upravo obrazovani svećenici iz Saisa, gdje je Solon i/ili Platon čuo priču o Atlantidi, bili Egipćani koji su mogli prevesti drevne dokumente na strane jezike. No, ideja da su se osam tisuća godina stari zapisi sačuvali posve netaknuti i da su se još uvijek mogli prevoditi, posve je neutemeljena."

Samo spominjanje čitljivih, pisanih zapisa u Platonovoj priči o Atlantidi, ograničuje njegovo datiranje na barem kraj četvrtog tisućljeća pr. Kr. Najstariji popis egipatskih kraljeva, seže do Hor-Aha i Scorpiona, vladara koji su vladali neposredno prije Menesa ili Narmera, prvog faraona koji je vladao ujedinjenim kraljevstvom 3100. god. pr. Kr. Veoma je vjerojatno da su zapisi o tome sezali još nekoliko stoljeća unatrag, možda sve do utemeljenja prvih noma ili namjesništava u dolini Nila oko 3500. god. pr. Kr. Jedan tekst govori o Sms-Hor, "Horusovim sljedbenicima" i Mesentiu, "Strijelcima", donositeljima kulture koji su utemeljili egipatsku civilizaciju.

Ako je u zapadnoj Europi potkraj starog kamenog doba, kada je cvjetala civilizacija na Atlantidi, kako pretpostavljaju neki istraživači, vladala suha i hladna klima, tada su okolnosti u istočnom Sredozemlju bile još gore. Caroli tvrdi: "Egipatska 'povijest' između otprilike 9600. god. pr. Kr. i možda 5600. ili 5200. god. pr. Kr., gotovo je prazna. Sličan je slučaj i s područjem Egejskog mora. Ne postoji nikakav dokaz da je Grčka bila naseljena sredinom desetog tisućljeća pr. Kr., a osobito da je mogla sudjelovati u velikom ratu." Drugim riječima, Platonovo datiranje atlantidskog rata protiv Atene i Egipta, obuhvaća razdoblje od više tisuća godina prije nastanka grčkih gradova i civilizacije u dolini Nila.

POGREŠKA U PRIJEVODU

Ideja o kontinentalnoj Atlantidi kamenog doba opovrgava samu sebe. Grad koji Platon tako detaljno opisuje u Kritiji nije mogao postojati u gornjem paleolitu. Klimatski uvjeti i relativno niska razina magdalenske kulture, obeskrepljuju Platonovu Atlantidu.

Međutim, građevine koje su postojale u Platonovoj Atlantidi, tipične su raskošne konstrukcije brončanog doba, kakve su postojale u mikenskoj Grčkoj, Tiru ili Troji. Atlantida se od tih mjesta razlikovala po tome da je navodno izgrađena (ili izrasla iz) na starijem koncentričnom naselju iz neolitika ili novog kamenog doba, koji se odlikuje tipičnim atlantidskim stilskim značajkama kakve pronalazimo na Kanarskom otočju (Gran Canaria), uz obalu Maroka (Zora), u Britaniji (Stonehenge) i Irskoj (New Grange). Te okrugle, kamene ruševine potječu s kraja četvrtog tisućljeća pr. Kr. Na temelju Platonova izvješća proizlazi da je Atlantida izrasla u pravu civilizaciju

brončanog doba. Zato je možemo pronaći samo u kontekstu razdoblja od 3000. do 1200. god. pr. Kr.

Istraživače su dugo zbunjivale očite nedosljednosti u Platonovoj priči - realistični i nestvarni podaci. Immanuel Velikovsky je početkom 50-tih godina prošlog stoljeća zaključio: "Postoji suviše mnogo nula. Ne poznajemo nijedan trag ljudske kulture, osobito ne iz neolitika, niti nekog pomorskog naroda, koji je postojao devet tisuća godina prije Solona." Otprilike u isto doba, L. Taylor Hansen je u svojoj opsežnoj knjizi *The Ancient Atlantic* ("Drevni Atlantik"), priznala svoju zbunjenost: "Suočeni smo s teškoćama u onome što smo naučili. Postoje dva datuma potopa ili, pak, dvije katastrofe."

Izvor na temelju kojeg se pretpostavlja da je Atlantida stara dvanaest tisuća godina, upravo je Platon. On nas u svojim Dijalogima nekoliko puta uvjerava da su se događaji, koje opisuje, dogodili prije devet tisućljeća. Prema kronologiji koju postavlja u *Timeju* i *Kritiji*, Atena je osnovana u isto vrijeme kada je izbio rat s Atlantidom, devet tisuća godina prije Solona, koji je živio oko 550. god. pr. Kr. Posve je nemoguće da je Atena toliko stara. Nitko, čak ni Atlantidani, nisu u to doba mogli voditi osvajačke, pomorske ratove. Prema tome, očito je da je Platonovo datiranje pogrešno.

Isto misle i sljedbenici minojske teorije, koji tvrde da je Platonov prijevod pogrešan. Platon ili možda Solon, slučajno je dodao jednu nulu dok je prevodio egipatski tekst na grčki, kako je pretpostavio Velikovsky. Podijelimo li devet tisuća godina, koje se navode u *Dijalogima*, s deset, uvidjet ćemo da se rat između Atene i Atlantide dogodio 1470. god. pr. Kr., što je poželjan rezultat za sve koji vjeruju da su minojsko i atlantidsko carstvo bili istovjetni. Do početka 90-tih, to datiranje se općenito prihvaćalo kao vrijeme erupcije Tere i njezina rušenja u more, kao i "iznenadnog kraja" krećanske civilizacije, koji navodno objašnjava priču o Atlantidi. Čini se da je takvo tumačenje bilo sasvim prihvatljivo sve dok iskopavanjem uzoraka leda i datiranjem godova stabala, nije nedvojbeno potvrđeno da se erupcija Tere dogodila 158 godina prije. Atlantida se nije mogla utrpiti u područje Egejskog mora jednostavno izbacivanjem nule iz Platonova izvještaja.

Egipćani su istodobno upotrebljavali četiri različita kalendara. Solarni kalendar za civilne poslove sastojao se od 360 dana plus još pet dana,

kojim su obilježavali rođendane najznačajnijih bogova. Genealoški kalendar su upotrebljavali dvorski pisari za bilježenje i potvrđivanje dinastičkih veza, rođenja, smrti, ustoličenja, vjenčanja i sl. Zvezdani kalendar od 365 i L dana, temeljio se na helikalnom izlasku Sopdita, kako su Egipćani nazivali zvijezdu u zviježđu Velikog psa, Sirius. I, konačno, lunarni kalendar s 29 ili 30 dana u mjesecu, koji su primjenjivali hramski svećenici. Svi su se oni upotrebljavali u razdoblju Prve Dinastije, kako potvrđuje ploča od bjelokosti koja je pripadala faraonu Denu (oko 3000. god. pr. Kr.). Nije poznato jesu li se oni razvili u Egiptu, no čini se da su iznenada uvedeni, kao da su usvojeni od neke civilizacije izvan doline Nila. Ako egipatski svećenik nije prilagodio kalendar za svog uglednog gosta, mala je šansa da se prilikom prijevoda priče o Atlantidi priređene za Solona, primjenjivao solarni ili sunčev kalendar.

Ta šansa je možda i manja ako su egipatski svećenici u svojim prijevodima upotrebljavali različite numeričke sustave, kao što su ezoterički ili magijski, te različite kalendarske sustave. Tada je još zadatak ispravnog izračunavanja i ponovnog izračunavanja još teži i opasniji. Prema tome, prevođenje priče o Atlantidi bilo je popraćeno mogućim numeričkim pogreškama.

Grci su, kao i mi, upotrebljavali sunčev kalendar za izračunavanje duljine godine. To je činila i većina Egipćana, no ne i njihovi svećenici i kraljevi. Na dvoru kralja Feisala, lunarni (mjesečev) kalendar upotrebljavao se sve do 1952. god., kao što su to tisućljećima prije činili faraoni. Jedan od prvih astronoma, Eudoxus iz Cnidusa, koji je studirao u Egiptu, opisao je kako su njegovi učitelji, svi svećenici različitih hramova, primjenjivali lunarni kalendar. Grčki povjesničar iz 2. st. po Kr., Plutarh, zapisao je u Životopisima: "Oni govore da je prva egipatska godina imala jedan mjesec. Tvrde da je njihov narod stariji od svih drugih, i u svojim rodoslovljima računaju silan broj godina, koje sadrže mjesece, odnosno, godine." Herodot, Maneton i Diodor Sicilski pišu da Egipćani pod izrazom "mjesec" misle na "godine".

Bailey piše: "U drevnom semitskom jeziku, riječju 'godina' označavao se 'mjesec', kada je Mjesec bio čovjekov pretpovijesni čuvar vremena, a njegova godina nije značila sunčev nego mjesečev ciklus." Uvjerljiv primjer predstavlja i alegorijska priča o egipatskom Ozirisu, čija vladavina, koja je trajala dvadeset i osam "godina", ustvari označava

dvadeset i osam dana u lunarnom mjesecu. Bailey navodi slučaj Metušalaha, koji je, prema Starom zavjetu, umro s 969 godina. Prema lunarnim godinama, to bi značilo da je umro kao osamdesetogodišnjak. Svećenici koji su upravljali hramom u kojemu se nalaze izrezbareni ili oslikani stupovi, koji nose priču o Atlantidi, također su upotrebljavali lunarni kalendar. Njega su poznavali i Grci, pa je svećenik koji je Solonu prevodio priču vjerojatno pretpostavio da njegov gost razumije da govori u kontekstu lunarnih, a ne solarnih godina.

Astronomi Clube i Napier tvrde: "Postoji dokaz da su Grci u to doba (500. god. pr. Kr.) smatrali da Egipćani računaju u mjesecima, a ne godinama, iako je moguće da ni Grci nisu posve razumjeli egipatsko računanje vremena, koje se temeljilo na dugim svećeničkim popisima, koji su sezali sve do prve dinastije (oko 3000. god. pr. Kr.). Prema tome, egipatski vremenski okvir vjerojatno bi se mogao smanjiti za dvanaest ili deset, iako točan broj nije poznat... Tako se čini da se priča o Atlantidi odnosi na pojave, koje su se mogle vidjeti na nebu 1200. god. pr. Kr. ili prije, vidljiva inverzija u velikom zodijakalnom moru, odnosno na događaje tijekom kojih je čovječanstvo patilo pod napadima pljačkaških hordi iz zodijakalne skupine. S obzirom na to, priča o Atlantidi govori o naizgled vidljivom napadu iz svemira, čija je struktura bila poznata..."

Ugledan astronom, prof. Harold A. T. Reiche, također je smjestio Atlantidu u 1200. god. pr. Kr.¹⁵ Neovisno su do istog zaključka stigli i drugi poznati istraživači, među kojima su Jurgen Spanuth, James Bailey, Eberhard Zangerer, Henriette Mertz i Comyns Beaumont.

ATLANTIDSKA KATASTROFA, 1240. - 1159. GOD. PR. KR.

Tijekom mračnog doba Grčke, koje je nastupilo oko 1200. god. pr. Kr., nije se upotrebljavao nijedan kalendar. Tek nakon 500. god. pr. Kr. (nakon Solonove smrti), općenito je usvojen sunčev kalendar.

Maneton, egipatski povjesničar iz trećeg stoljeća, na čijem radu suvremeni egiptolozi osnivaju svoje kronološke povijesti, objasnio je da su njegovi preci razmišljali u kontekstu lunarnih godina. On je živio u doba Ptolemejevića, kada je Egiptom dominirala grčka kultura i većina je starih institucija, među kojima i sunčev kalendar, bila zamijenjena helenističkima. Maneton je rekao: "Smatram da je godina lunama, odnosno da se sastoji od trideset dana. Ono što mi danas nazivamo

'mjesecom', Egipćani su običavali tumačiti kao 'godinu'. Sve zajedno [od neke prethodne grupe kraljeva koje je opisivao] iznosi jedanaest tisuća godina. No, riječ je o lunarnim razdobljima ili mjesecima."

Isto se može primijeniti na Platonovu kronologiju. Pretvorimo li njegovo datiranje: "prije devet tisuća godina" u lunarne godine, kojima su računali svećenici koji su sačuvali priču o Atlantidi, tada je rat s Atlantidom i njezino uništenje počelo 1250. god. pr. Kr. To nije pokušaj umetanja dokaza u unaprijed stvorenu teoriju. Caroli ističe: "Ironično je da, izuzev samog Platona, čak i 'tradicionalna' kronologija potvrđuje približan datum 1200. god. pr. Kr. Prema njemu, atlantidsko-atenski rat je okončao neposredno prije vladavine Tezeja. Legenda govori da je on umro u desetljeću nakon početka trojanskog rata, nakon svoje veoma duge vladavine, koja je trajala od oko 1250. do 1220. god. pr. Kr."

Taj vremenski okvir potvrđuje još jedan dokaz. Precesijsko razdoblje Plejada počelo je oko 2200. pr. Kr., a završilo se 1100. pr. Kr.

Precesija se vjerojatno poklopila s prijetećim približavanjem Encke--Oljata krajem trećeg tisućljeća pr. Kr., a kulminirala je tijekom katastrofe, čiji je vrhunac bio u 12. st. pr. Kr. U mitovima i obredima iz svih krajeva svijeta, Plejade se povezuju s katastrofalnim poplavama ili prirodnim katastrofama različitih intenziteta. To zvijezde je nedvojbeno dobilo ime nakon tih događaja, budući da se njegove zvijezde u mitu nazivaju "Atlantide", čime se povezuju s Atlantidom.

Naravno, s 1250.-om god. pr. Kr., koju navodi Platon, najviše je povezana globalna katastrofa, koja je doista počela te godine. Velikovsky zaključuje: "U doba kada je Atlantida nestala u oceanu, uništeni su grčki narodi - katastrofa je bila sveopća." Sama činjenica da je ta katastrofa doista postojala dovoljna je da smjestimo potop na Atlantidi točno u kontekst Platonove povijesti. No, datum koji joj se pripisuje - sredina 13. st. pr. Kr. - još više potvrđuju događaji koji su se događali diljem svijeta. Jedna godina oko 1200. pr. Kr., bila je najhitnija za povijest civilizacije, općenit prikaz univerzalne i često kritične promjene, kakva se nije dogodila nikada nakon toga.

Ramzes III. je zabilježio uništenje Atlantide 1198. god. pr. Kr. na zidovima Hrama pobjede, koji je podigao u znak svoje pobjede nad Narodima mora. No, on je ujedno bio i posljednji veliki faraon, nakon

čijeg je ubojstva Egipat počeo propadati i više se nikada nije oporavio. Oko 1200. god. pr. Kr., okončalo je brončano doba na Bliskom istoku u istome trenutku kada su divovski rudnici bakra na michiganskom Gornjem poluotoku iznenada napušteni, tako da je izgledalo kao da su se rudari, koji su za sobom ostavili alat i koševе, namjeravali vratiti na posao sljedećeg dana.

U isto doba je nestalo i Hetitsko carstvo, koje je vladalo Malom Azijom, kao i veliki gradovi na Levantu. Asirija je također počela propadati. Pala je i Troja. Svrgnuta je i civilizacija mikenske Grčke. Kelti su masovno bježali preko Francuske i Belgije iz svoje šumovite domovine u južnoj Njemačkoj, čije su šume pretvorene u platneni ocean. Izgradnja Stonehengea u Britaniji iznenada je prekinuta. Baleare, Sardiniju, Korziku, Majorcu i mnoge druge sredozemne otoke, napao je Narod mača, atlantidski "Narodi mora" o kojima govori Ramzes III. Dok su ratovali Sjevernom Afrikom, poznavali su ih pod imenom Gramanti.

U dolini Ohija i uz obale Loch Nella, podizali su se zmijski nasipi koji simboliziraju kataklizmu. Na sjeveroistoku Louisiane nastao je Poverty Point. Najstariji grad u Sjevernoj Americi bio je reprodukcija same Atlantide - imala je oblik koncentričnih krugova od kopna i vode, ispresijecanih kanalima. Mezoamerička civilizacija iznenada je procvala pojavom Olmeka. Ceremonija Nove vatre, koju su nastavljali astečki potomci Olmeka, počela je 1197. pr. Kr. (Računajući unatrag od posljednje poznate Vatrene Ceremonije 1507., uz primjenu astečkih sedmogodišnjih i šestogodišnjih ciklusa s razdobljima od 52 godine svakih 364 i 312 godina, stižemo do datuma koji se za samo jednu godinu razlikuje od Ramzesova datiranja uništenja Atlantide.) U Južnoj Americi se pojavila plodonosna kultura Sechin-Chavin, koja se odlikuje veličanstvenim građevinama koje stilom podsjećaju na one otkrivene u Maroku (Lixus) i Egiptu. Najstarija, najmoćnija i najbogatija kineska dinastija Chang, iznenada je nestala u potopu izazvanom olujama od pepela, koje su bjesnile tom zemljom na vrhuncu njezine 644-godišnje vladavine. Sve te velike, kobne promjene dogodile su se nekoliko godina prije 1200. god. pr. Kr.

Katastrofa koju je izazvao Encke-Oljato trajala je osamdeset godina. Počela je padom Troje 1240. god. pr. Kr., nakon čega je uslijedilo uništenje Atlantide 1198. pr. Kr., a kulminirala je 1159. god. pr. Kr.,

razornom erupcijom vulkana Hekle u sjevernom Atlantskom oceanu. Početak kataklizme ukratko se opisuje u Eneidi (Knjiga 2: 680-698), kada je Enej okupio svoju obitelj i s njom pobjegao iz gorućeg trojanskog središta. Dok su odlazili, duga, lijepa kosa njegova sina poče stršiti s dječakove glave, oko koje: "zasvijetli plameni jezik i, bezopasan na dodir, poliže nježne uvojke". No, ta neobična svjetlost nije obuzela maloga Iulusa: "kad", uz iznenadnu grmljavinu, pojavi se zvijezda na nebu vukući svoj vatreni rep među silnom svjetlošću. Vidjeli smo je kako plamti iznad palače i zabija se u šumu na brdu Idi. Posvuda se osjećao miris spaljenog sumpora."

Taj događaj, koji se smatrao kobnim znakom koji navješćuje sudbinu Troje, u Vergilijevu epu nema veliko značenje. No, čini se da se doista dogodio. Meteoriti nekada probijaju zvučni zid, stvarajući zvučne bombe, a katkad izazivaju i statički elektricitet (zbog čega je možda Iulusova kosa stršila i sjajila) dok nisko putuju, osobito oni meteori koji prežive svoj proboj u atmosferu prije nego padnu na Zemlju. Čini se nevjerojatnim da je taj Rimljanin iz prvog stoljeća znao za takve pojave, osim ako nije raspolagao zapisima, koji su opisivali stvarne događaje. Za ovo istraživanje je još važnija činjenica da sama pojava meteora u trenutku kada je Encke-Oljato suklljao vatru na Anatoliju, upućuje na to da se taj događaj doista dogodio.

Atlantida je uništena samo nekoliko godina prije ili nakon 1200. god. pr. Kr. Tekstovi na zidovima Hrama pobjede Ramzesa III. su jedini poznati izvor na temelju kojega možemo datirati taj događaj. Nažalost, suvremeni egiptolozi se ne slažu oko dinastičke kronologije i još uvijek raspravljaju o točnoj godini Ramzesova ustoličenja (ista godina kada se dogodila katastrofa), koje obično smještaju u razdoblje od 1198. do 1171. god. pr. Kr. S obzirom na dokaze iz mnogih drugih navedenih izvora, čini se da je točniji raniji datum. Obilje dodatnog materijala (astronomskih podataka u spoju s postojećim kulturnim predajama), također omogućuju utvrđivanje mjeseca, pa čak i posljednjeg dana Atlantide.

BIKOVA KRV ZA KRV LJUDI

Kako smo prethodno spomenuli, meteorsku kišu Taurida slijedi Enckeov komet i ta pojava se događala u blizini našeg planeta dva puta godišnje. Vrhunac ljetne meteorske kiše nastupa 30 lipnja, istoga dana kada je eksplodirao asteroid iznad Sibira 1908. Druga meteorska

kiša događa se u jesen, od 3. do 15. studenog. U doba uništenja Atlantide, taj je "pljusak" trajao mnogo duže, od kraja listopada do početka studenog. Tauridski meteori dolaze iz malog područja u zviježđu Taurusa ili Bika, po čemu su i dobili ime.

Platon u Kritiji opisuje bitan i neobičan obred žrtvovanja životinja, koji su prakticirali carski veliki svećenici u Atlantidi. Regenti deset povezanih kraljevstava, koji su bili i veliki svećenici atlantidske religije, sastajali su se svakih pet i šest godina u Posejdonovu hramu, koji se nalazio u samom središtu Atlantide. Pri tome su se okupljali oko svjetlucavog stupa prekrivenog orichalcumom, sjajnim, visoko kvalitetnim bakrom, koji je bio osnova atlantidskog bogatstva. Na tome su stupu prvi otočki kraljevi napisali Posejdonove Zakone. Pokraj tog svetog predmeta, regenti su raspravljali o državnim i zakonskim pitanjima. Prije donošenja novih političkih odluka ili presuda, molili su se Posejdonu za pomoć u odabiru prikladne žrtve, i potom se povukli u obližnji obor, gdje su sudjelovali u obrednom lovu bikova, posebno uzgojenih za tu svrhu. (Bik je bio sveta Posejdonova životinja.)

U znak sjećanja na svoje pretke koji su lovili primitivnim oružjem, upotrebljavajući samo toljage i omče, uhvatili su jednu od velikih zvijeri, dovukli je u hram i prerezali mu grkljan iznad stupa od orichalcuma, pri čemu je krv potekla niz urezane zakone. Leš životinje potom je spaljen, a njegova krv pomiješana s vinom u velikoj zdjeli. Nakon što su stup i prostorija očišćeni, svaki od deset kraljeva-svećenika napunio je zlatan kalež vinom iz zdjele i bacio tu tekućinu u vatru, prisežući da će donijeti presudu u skladu s časnim, vječnim načelima zapisanima na stupu.

U zodijaku, koji je, prema drevnom vjerovanju, utemeljio Atlant, bik je Taurus, pa se možda upravo tu nalazi veza između tog žrtvenog obreda i meteorske kiše Taurida, koja je prijetila Zemlji stoljećima prije velike kataklizme. Bogobojazni ljudi sigurno su svake godine vidjeli divovski predmet na nebu, Enckea i njegovu kišu meteora, koja je sigurno nekada bila razorna, davno prije nego je taj komet u 13. st. pr. Kr. postao smrtonosan. Atlantidani su možda vjerovali da će izbjeći prirodnu katastrofu zazivajući dobrohotne natprirodne, magične sile. Ubijanjem i potom prinošenjem vatri živog simbola zviježđa, koje im je prijetilo vatrom, nadali su se da će izbjeći njegovu opasnost, koja je

sigurno izgledala sve neizbježnijom kako se komet približavao Zemlji, a meteori u njegovoj (Tauridskoj) kiši postajali sve brojniji.

Rezovi na Velikoj piramidi u Gizi, navodno su postavljeni u skladu sa zvijezdom Alkionom iz zviježđa Bika u podne proljetnog ekvinocija 2141. god. pr. Kr. Možda nije slučajno da je posljednje Doba Bika trajalo od 4500. do 2300. god. pr. Kr. Atlantida je vjerojatno osnovana prve od tih godina. Astronomi vjeruju da su se Tauridski meteori, koji su prvotno pripadali jednom roju, razdijelili u dva različita oko 2700. god. pr. Kr., nakon sudara s velikim nebeskim tijelom, koji se dogodio kada se Encke nalazio u prostoru Jupitera. Ta dioba se sa Zemlje možda vidjela tek nakon nekog vremena od tog sudara.

Dvadeset i pet godina prije nego su Clube i Napier objavili ta otkrića o Tauridskim meteorskim kišama, mitolozi Gertrude i James Jobes, na temelju Cherokee legende o potopu, zaključili su sljedeće: "pad jedne zvijezde može se povezati s pričom o Potopu; možda je tu riječ o padu Tauridskog meteora."

DAN MRTVIH

Beta ili ljetna kiša Tauridskih meteora također je mogla uništiti Atlantidu. S obzirom na to, taj događaj možemo pripisati meteorskoj kiši. Dan mrtvih, koji se svetkuje diljem svijeta, nastupa tijekom jesenje meteorske kiše. Keltski Samhain je bila svečanost vatre, tijekom koje su se duhovi umrlih vraćali na Zemlju od 30. listopada do 4. studenog. Noć vještica, koji se obilježava 31. listopada, izravno potječe od svečanosti Samhain. Caroli tvrdi: "U to doba godine, svijet mrtvih je bio najbliži svijetu živih. Neki teoretičari vjeruju da Noć vještica i druge, slične svečanosti, obilježavaju drevne katastrofe." Samhain se slavio diljem Britanskog otočja, gdje se mjesec studeni nazivao "krvavim mjesecom". Na temelju jednog od takvih pretpovijesnih običaja nastao je rimokatolički blagdan Svih svetih. On se obilježava 2. studenog (ili 3. studenog u nedjelju). Svećenici tada nose crno ruho i održavaju tri mise zadušnice, budući da je taj dan posvećen mrtvima.

U Indiji se tijekom prvih dana u studenome, koji se prema drevnom kalendaru brahmanaca u Trivaloreu nazivaju Kartica, mjesec Plejada, održavala svečanost Hindu Durga posvećena mrtvima. Australski Aboridžini svake su godine tijekom prva tri dana u studenome

održavali svečanost u čast Plejada, na kojoj su oslikavali tijela tako da izgledaju kao kosturi. Diljem većeg dijela Polinezije, otočani se tradicionalno mole za duše umrlih početkom studenog, a taj se običaj ondje prakticirao i prije dolaska kršćanskih misionara.

Dani smrti koji su se slavili početkom studenog, bili su jedan od najznačajnijih astečkih svečanosti, a pretpostavlja se da potječe još iz doba Maya ili čak Olmeka, dakle iz 13. st. pr. Kr. Kako smo prethodno spomenuli, Asteci su svoje svečanosti započinjali helikalnim izlaskom Plejada. Svetkovina Atemoztli, ili Vode koje padaju, održavala se 16. studenog, kada je završilo Peto sunce ili "Doba", nakon sveopćeg potopa. Atlantidsko podrijetlo te svečanosti potvrđuje i prikaz Tlaloca, boga koji ju je vodio, a koji je u hramskoj umjetnosti prikazan kao bradati čovjek, koji na svojim leđima nosi nebeski križ - kao srednjeamerički Atlant. Doista, Tlaloc se, između ostalog, nazivao i Atlatoc. A između astečkog Atemoztlija i Atemet, egipatske božice Hathor kao kraljice mora, ne postoji samo filološka povezanost. Ona se u svetoj umjetnosti prikazuje s krunom u obliku ribe, čime se označava oceanska priroda božice (u obliku Sekhmet), koja je uništila Neteru, egipatsku Atlantidu.

Maye na Jukatanu i Petenu vješale su male komade kolača o grane svete ceibe, osobito na ta stabla koja su stajala na čistinama u šumi ili na raskršćima. Te žrtve su se radile od najfinijeg kukuruza i bile su namijenjene duhovima umrlih, na što ukazuje i njihovo ime - hanal pixan, "hrana duša". Hanal pixan je prva tri dana u studenome ukrašavala to najsvetije drvo, živi spomenik na Veliki potop. Inke su 2. studenog održavale svečanost Aymarcu ili nošenja mrtvog tijela. Vjerovali su da će time uspostaviti izravnu vezu između svojih umrlih srodnika i Ayara, drevnog naroda koji je uništen u velikom potopu. Vjeruje se da su samo neki od njih preživjeli pobjegavši u Južnu Ameriku, gdje su utemeljili rasu Inka.

Pojava Plejada označavala je i početak najznačajnije drevne havajske svečanosti Makahiki, koja se održavala svake godine. Ona je bila posvećena dolasku svjetloputog i svjetlokosog "boga" Lona, koji je nedavno preživio katastrofalan potop u Kealakekui u području Kone na havajskom Velikom otoku. Lono se povezivao s različitim nebeskim kataklizmama, kao i s razornim potresima i poplavama.

Na zapadnom kraju Tihog oceana, ljudi još uvijek slave Loi Krathong. U noći punog mjeseca (po čemu je svečanosti i dobila ime) početkom studenog, oni porivaju modele čamaca sa zapaljenim svijećama u Tajlandski zaljev. Ti mali brodovi u obliku lotosa, posvećeni božici mora, izgrađeni su od listova banane i nose cvijeće, mirise i novčiće dušama njihovih predaka, koji su nestali u Velikom potopu.

Ne postoji mnogo veza između drevnih kultura na Tajlandu i u Japanu. No, Japanci tradicionalno slave Bon, Svečanost Mrtvih, koja veoma mnogo podsjeća na pretpovijesni Loi Krathong, budući da također porivaju flote zapaljenih lanterni, koje trebaju voditi drevne duhove preko mora. Ta svečanost traje nekoliko noći i uključuje Bon Odori, hipnotički ples koji se često izvodi na grobljima. Bon je djelomično prilagođen i budizmu, koji se vječno bori s urođeničkim šintoističkim običajima, pa je datum tog slavlja vjerojatno bio pomaknut na sredinu sedmog lunarnog mjeseca; danas je to 14. kolovoz.

No, druga japanska ceremonija u čast mrtvih doista se održava od posljednjeg tjedna u listopadu do prvih dana studenog - to je Tsunokiri ili obredno rezanje rogova u svetištu Kasuga Taisha u Nari. Svećenik lasom hvata svete srndaće i potom oprezno siječe njihove rogove, koji svojim baršunastim ovojem koji iznova raste, označavaju život. Jelen simbolizira i Sunce, pa rezanje njegovih rogova predstavlja gubitak snage Sunca, odnosno tamu.

Veza između početka studenog i dana mrtvih nije samo globalni, nego i veoma drevan fenomen. Asirci su izvodili obrede u čast mrtvih tijekom Arahsamne, njihovog mjeseca koji je uključivao kraj listopada i početak studenog. Vjerovali su da je upravo tada bog Sunca i bog Plejada ušao u zemlju mrtvih i zavladao podzemnim svijetom. Nova godina drevnih Perzijanaca počinjala je nakon 1. studenog, a zvali su je Mordad - sveti mjesec Anđela Smrti. Mordad je proizašao iz starijeg babilonskog Marduka. Štovali su ga kao Gospodara dubine, koji je donio Veliki potop i pripadao mu je mjesec studeni.

U starozavjetnoj Knjizi Postanka (pogl. 7 i 8), tvrdi se da je sveopći Potop počeo sedamnaestog dana drugog mjeseca i završio dvadeset i sedmog dana drugog mjeseca sljedeće godine. Prema drevnom hebrejskom kalendaru, taj drugi mjesec se zvao cheshvan, i odgovarao je kraju listopada i početku studenog. Sedamnaesti i osamnaesti dan

također pripadaju početku studenoga. Nebiblijska židovska predaja kazuje da je Noa promatrao pojavu Plejada u zoru sedamnaestog cheshvana, što je protumačio kao znak koji navješćuje početak potopa.

Egipatska verzija priče o Potopu događa se tijekom Aethyra, a to se ime povezuje s grčkom Alkionom, zato što se u dolini Nila, taj mjesec smatrao "sjajnim razdobljem Plejada". Aethyr, poput asirske Arashamne, odgovarao je kraju listopada i početku studenog. To ime ima nekoliko bitnih sporednih značenja u egipatskom mitu, što znači da je imao velik značaj tijekom dugog vremenskog razdoblja.

U priči o Ozirisu, čovjeku-bogu koji je posredstvom misterija svoje žene Izide bio ponovno rođen, Oziris biva zatvoren u kovčeg i bačen u more sedamnaestoga dana Aethyra, koji odgovara 2. danu studenog. Od tada se taj dan naziva danom smrti i ponovnog rođenja. Aethyr je inačica Hathor, božice koja je poput Atlanta čuvala stupove nebeskog svoda. I o njoj postoji mit o potopu.

Bog sunca, ljut na čovječanstvo, zapovjedio je Hathor da kazni svijet. Njezina je osveta bila strašna, a drugi bogovi, strahujući da će čovječanstvo biti uništeno, izazvaše bujicu piva. Ispivši ga, bila je suviše omamljena da nastavi svoje uništavanje. Njezina svečanost bila je među najpopularnijima u dolini Nila i trajala je nekoliko dana oko 1. studenog. Njezin sin Ihi prikazivao se kako svira sistrum, glazbeni instrument nalik na zvečku (što podsjeća na Noć vještica), kojim tjera zle duše mrtvih sa slavlja u čast njegove majke.

Ona se, pak, u svetoj umjetnosti prikazivala kao krava, koja odlazi s pogrebne planine. Čini se da je njezino najstarije ime bilo At-Hor, Horusova Planina, što se jasno može filološki povezati s Atlantidom. Njezina pogrebna planina upućuje na smrtonosnu planinu Atlas i veze između studenog i dana mrtvih. Božica s glavom lavice, Sekhmet, simbolizirala je kod drevnih Egipćana vatreni komet, koji je prouzročio uništenje Atlantide. Ona je u stvari bila osvetnička božica Hathor - dva aspekta iste božice. S njom su se povezivale i Plejade.

Za utvrđivanje točnog datuma katastrofe primjenjuju se astronomija i povijesni mit. Jesenska Enckeova meteorska kiša gotovo se potpuno poklapa sa svetkovinama Dana Mrtvih, koje su se tisućama godina održavale diljem svijeta. Većina svetkovina održavale su se, kao i

danas, prvih dana studenog, upravo kada je Tauridska kiša bila najjača. Platon izvješćuje da je Atlantov otok potonuo u more: "u jednome danu i noći". Drugim riječima, to se vjerojatno dogodilo tijekom većeg dijela dana i noći, do jutra sljedećega dana.

R. G. Haliburton je napisao u devetnaestome stoljeću: "[Dan Mrtvih] svetkovali su, kao i danas, otprilike početkom studenog, Peruanci, Indijci, stanovnici pacifičkih otoka, narodi otočja Tonga, Australci, drevni Perzijanci, drevni Egipćani i narodi sjeverne Europe, a među Japancima i drevnim Rimljanima je ta svečanost trajala tri dana. Ta nevjerojatna činjenica odmah me navela na pitanje: 'Kako se sačuvala ta uniformnost u međusobno udaljenim krajevima svijeta, ali i kroz duga vremenska razdoblja od kada su Peruanci i Indoeuropljani prvi naslijedili taj drevni običaj od istog izvora?'" Na Haliburtonovo pitanje odgovaraju same svečanosti. One zajedno opisuju prirodnu kataklizmu u kojoj je poginulo mnogo ljudi, od kojih su neki preživjeli i ponovno posijali sjeme civilizacije u drugim zemljama. Jedini događaj koji može objasniti taj univerzalan Festival mrtvih je uništenje Atlantide.

Utvrđivanje točnog datuma kada se dogodila katastrofa na Atlantidi nije nimalo proizvoljno. Taj datum potvrđuju brojna bitna i sporedna svjedočanstva. Primjenom lunarnog kalendara na Platonovo izvješće, dobivamo razdoblje koje se savršeno podudara s datumom, koji je Ramzes III. urezao u zidove Hrama pobjede kako bi obilježio potonuće domovine Naroda mora. Taj se datum podudara i s globalnom kataklizmom, koja se tada dogodila, a koju dokazuju geologija, tadašnja veličina i blizina Enckeova kometa, iznenadan i istodoban nestanak civilizacija na jednom kraju planeta i nastanak novih na drugome, te Dan mrtvih, koji se slavi diljem svijeta u razdoblju koje se podudara s najintenzivnijom Tauridskom meteorskom kišom. Ti dokazi neizbježno upućuju na uvjerljiv datum.

Dakle, čini se da je Atlantida uništena otprilike tijekom prva tri dana studenoga, 1198. god. pr. Kr.

SEDMO POGLAVLJE

Život u Atlantidi

Na rubu Oceana, gdje Sunce zalazi — na rubu svijeta, gdje div Atlant na svojim ramenima nosi i okreće — stup svemira posut sjajnim zvijezdama Eneida, Knjiga IV.

Iako je Platonov fizički opis Atlantide prilično uvjerljiv, kako smo raspravljali u 6. poglavlju, njegovo datiranje je preuveličano. Zbog pogreške prevoditelja, koji nije točno preračunao egipatske brojeve u grčke, nije iskrivljeno samo datiranje opisanih događaja - u Kritiji su preuveličane i dimenzije grada i ostale njegove značajke.

Koliko su te brojke doista nestvarne, pokazao je H. R. Stahel, u svojoj knjizi *Atlantis Illustrated* ("Ilustrirana Atlantida"). Njegovi arhitektonski nacrti vjerno odgovaraju vrijednostima iznesenima u Dijalozima i nedvojbeno predstavljaju najrealniju sliku o fizičkim značajkama grada. Istraživači su prvi put stekli dobar uvid u fizički izgled Atlantide. No, budući da se Stahel strogo pridržavao uputa u tekstu, pokazalo se da su Platonove dimenzije posve neprihvatljive. Slonovi koji su se upotrebljavali za izgradnju izgledaju poput zrikavaca u usporedbi s divovskom arhitekturom grada. Njihovi ljudski nadzornici koji stoje pokraj golemih palača i hramova, izgledaju tek kao mrlje. Podzemni dokovi nalikuju hangarima za Zeppeline, dok Stahelova kružna trkaća staza izgleda kao veliki aerodrom. Očito je da su te preuveličane značajke bile izvan granica sposobnosti, pa čak i potreba, bilo koje drevne civilizacije, bez obzira koliko moćne ili bogate.

Egipćani su raspolagali velikim brojem mjernih jedinica u arhitekturi, zemljopisu, navodnjavanju, navigaciji, kiparstvu itd. Nije poznato kojim su sustavom objašnjavali dimenzije Atlantide Solonu, kada su mu pripovijedali priču u Neithinu hramu u Saisu. Čini se da se taj sustav temeljio na mjernoj jedinici koja se nazivala aroura ili "strana". Ona je odgovarala veličini od 45 m ili jedne četvrtine stadija, mjere kojom se služi Platon u Kritiji. Zamijenimo li arouru s Platonovim stadijem, preuveličane, nestvarne proporcije Atlantide smanjuju se na razinu onih, koje posve odgovaraju gradovima kasnog brončanog doba u Mikeni i Troji. Naprimjer, opisujući jarak za navodnjavanje dug nevjerojatnih 30 km, ta dužina se, primjenom aroure, smanjuje na

otprilike 6 km. Iako je i ta brojka veoma impresivna, ipak je uvjerljivija. Zanimljivo je i da su rovovi u Isle Royale u Velikim Jezerima, koje su za sobom ostavili atlantidski rudari koji su iskopavali bakar prije više od tri tisuće godina, također bili dugi oko 6 km.

Nitko tada ni danas, ne bi upotrebljavao kanal dubok 30 m, koji spominje Platon. Možda upravo ta pojedinost najviše od svih dokazuje da su njegove brojke netočne. No, izračunamo li arourama dubinu tog kanala, koji je, prema Platonu, bio (nepotrebno) dug 8 km, on postaje dug gotovo 2,5 km i dubok 6 m, što se može uklopiti u granice drevnog inženjerstva. Gaz najvećih brodova brončanog doba, čak i posve krcatih bakrenim ingotima, vjerojatno je bio manji od 3 m. Tako dubok kanal može se objasniti samo mijenjanjem razine mora uslijed plima i oseka, a ta je pojava uobičajena na bilo kojem otoku u Atlantskom oceanu. Atlantidski kanal dubok 7 m mogao bi izdržati najnižu oseku i tako omogućiti stalan prolaz čak i teškim brodovima.

Mjerenje arourom također otkriva i nešto nevjerojatno, što dodatno opravdava njezinu primjenu za ispravno preračunavanjem Platonovih brojeva - preračunaju li se u aroure njegove dimenzije citadele u Atlantidi, tada zaključujemo da je bila široka kao baza Velike piramide, točnije 13,4 rali. Ta bitna veza upućuje na to da je aroura najbolja mjerna jedinica, kojom se može rekonstruirati Platonov izgubljeni otok i njegov glavni grad.

Sigurno je da su atlantidski kanali, divovski zidovi i kule, blistavi hramovi i sve druge građevine predstavljali vrhunska postignuća, koja se mogu mjeriti, a u nekim elementima ih čak nadmašuju, s onima trojanskog ili hetitskog carstva. Rekonstrukcije u knjizi Atlantis Illustrated nedvojbeno su vjerne oblikom i stvarnom veličinom. No, umanjimo li Platonove suviše pretjerane brojke, ta slika se može pokazati u pravom omjeru i tako steći neku razinu vjerodostojnosti.

Kenneth Caroli uspoređuje dimenzije građevina u Atlantidi s onima velikih javnih zgrada, koje su gradili predstavnici drugih kultura toga doba, kao što su Mikenci, Feničani, Trojanci i Egipćani Novoga Kraljevstva. On je uz pomoć aroure izračunao da je atlantidska citadela bila nešto veća od 13 rali. Opseg njezinih zidova obloženih orichalcumom iznosio je 3000 m, a pokrivala je površinu od 14 400 m². Stajala je na vrhu starog brda; baza njezinih zidova uzdizala se

oko 27 m iznad vodene linije unutrašnjeg kanala (odnosno, 33 m od dna).

U citadeli su se nalazila dva sidrišta ili suha doka, koja su bila iskopana iz nasipa središnjeg otoka i nadsvođena kamenom stancem. Dimenzije tih dokova bile su oko 80x62 m. Budući da su tadašnji brodovi bili uglavnom dugi oko 18 m s poprečnim gredama od 3 ili 4,5 m (a vesla dvostruko šira), možemo pretpostaviti da su u svaki dok mogla stati dva broda s jarbolima visokima od 6 do 10,5 m. No, ako su se jarboli mogli ukloniti ili rasklopiti, tada visoki stropovi nisu bili neophodni. Neki su brodovi bili mnogo veći. Menechou i bair su oznake za brodove duge gotovo 30 m, kakvi su bili prostrani teretnjaci koji su plovili u ekspediciji na Punt Ramzesa III., posljednjeg putovanja takve vrste nakon više od tisuću godina uspješne trgovine s tom nepoznatom zemljom. Ratni brodovi atlantidskih Naroda mora, koji su prikazani na zidovima njegovog Hrama pobjede u Zapadnoj Tebi, bili su mnogo veći, iako nisu poznate njihove točne dimenzije.

Alexandris, grčki levijatan iz petog st. pr. Kr., brod s tri jarbola, bio je dug 126 m s gazom od 3,3 m. Iako je to bio najveći poznati brod drevnog svijeta, postojali su još veći od njega. Drugi grčki ratni brod, Demetrius, bio je dug gotovo 90 m. Tadašnji fenički transportni brodovi mogli su prevoziti nekoliko stotina putnika u kolonizacijske ekspedicije, koje su počele u Kartagi, a nastavile se iza Sredozemnog mora preko Melkartovih stupova (Gibraltarski tjesnac) sve do atlantskih obala Sjeverne Afrike, gdje su osnivali gradove sve do Gvineje. Rimski teretnjaci prevozili su više tona pšenice iz Egipta diljem Mare nostrum; o tim zalihama je ovisio život većine stanovništva Carstva.

Stanovnici Posejdonova otoka bili su skloni grandioznosti, pa je i sam pridjev atlantidski počeo označavati sve što je golemih razmjera. Tako su i njihovi brodovi, koji su plovili velikim, dubokim kanalima, opravdali tu sklonost. Zanimljivo je da su ti kanali bili dovoljno prostrani da omoguće prolaz brodovima s dimenzijama Alexandrisa – što je možda još jedna naznaka o tome koliko su veliki bili atlantidski brodovi.

UNUTRAŠNJI OTOK ATLANTIDE

Zidovi središnjeg dijela citadele vjerojatno nisu bili viši od 9 m, ni deblji od 3-6 m. Stražarske su kule bile međusobno udaljene oko 30 m. Iznad svake kapije nalazio se toranj, koji je bio viši od onih, koji su stajali na zidovima, te most koji je vodio u sljedeću zonu zemlje. Ti mostovi su bili široki 3 m i dugi 18 m. Bili su prilično visoki, a stupovi su im bili dovoljno međusobno razdvojeni da omoguće prolaz brodova. Svaki most je imao i akvedukt, kojima se voda iz vrućih i hladnih otočnih izvora usmjeravala u citadelu i na druga mjesta. Tih izvora slatke vode bilo je na svim dijelovima grada i u njegovoj okolici.

Unutar crvenkastih zidova citadele obloženih orichalcumom, nalazila se palača, Posejdonov hram, zgrade carske tjelesne straže i Posejdonov gaj, u kojemu su šetali sveti bikovi. Hram je bio dug 45 m (1 aroura) i širok 22,5 m i bio je "razmjerno visok". Krov je bio u obliku kupole, nalik na tholos Agamemnonove grobnice u Mikenima iz istoga doba (1300. god. pr. Kr.). Takozvana Atreusova Riznica ima oblik šiljate kupole s izbočenim blokovima s bazom i visinom od 15 m. Grčki tholos u mnogome je sličan Posejdonovu hramu u Atlantidi. Unutrašnjost mu je bila prekrivena srebrom, imao je pozlaćene ukrasne tornjiće, krovni friz i zlatna kruništa. Fasada se odlikovala čistoćom linija, jednostavnom monumentalnošću koja je ukazivala na carsku moć. Prozori, koji su se nalazili visoko na zidovima, bili su uski i dugački, tako da je kroz njih ulazilo tek toliko svjetlosti da u unutrašnjosti stvori sveto ozračje, kakvo je i zasluživala.

U kompleksu te svete zgrade nalazilo se nekoliko dvorišta sa stupovljem. U blizini, iako odvojeno, stajalo je svetište posvećeno Kleiti, smrtnici i prvoj otočanki, koja je spavala s Posejdomom i tako začela sjeme polubožanskih atlantidskih kraljeva. Stupovi u hramu, kao i većina unutrašnjosti, bili su prekriveni orichalcumom. Na svakoj strani procesijskog oltara nalazila su se dva reda od pet stupova, koji su predstavljali carske kuće. Uz zidove su stajali mali žrtvenici sa zlatnim kipovima deset vladara i njihovih jednako raskošno prikazanih kraljica. To su bili carevi-osnivači, koje spominje Platon. Stupovi i kipovi možda su simbolizirali jedan dan u tjednu sakramentalnog kalendara. Ako je to točno, onda je bila riječ o desetodnevnom dekanu, koji su upotrebljavali Egipćani. Zlato i srebro kojima je prekrivena unutrašnjost hrama, također ukazuje na lunarno-solarni kalendar,

koji su poznavali i stanovnici doline Nila. U grčkome mitu se tvrdi da je Atlant izumio prvi lunarno-solarni kalendar. Velike količine orichalcuma u hramu vjerojatno su posvećene štovanju Venere ili Sothis/Sirijusa.

Stropovi i neki dijelovi hramskih zidova bili su ukrašeni izrezbarenim pločama od bjelokosti. Budući da se taj materijal obilno upotrebljavao, kako navodi Platon, možemo pretpostaviti da je na otoku živjelo veoma mnogo slonova. Iako su uglavnom kameni, većina stupova je izgrađena od drveta (planine na Atlantidi navodno su bile bogate šumama); no svi su bili obloženi sjajnim, dragocjenim kamenjem. Točno ispred Posejdonova kipa stajao je visoki oltar ukrašen ornamentima, koji je sadržavao i ugrađeni ormar u kojemu su se čuvale modre, ceremonijalne halje ustoličenih kraljeva i zlatne ploče sa zakonima. Zakonski tekstovi su bili urezani teškim iglama na atlantidskom jeziku, koji je bio neka neobična kombinacija astroloških znakova i runa, što je više nalikovalo sumerskom klinastom ili egejskom linearnom pismu nego egipatskim hijeroglifima ili zakrivljenim arapskim slovima.

Pokraj Stupa Zakona nalazila se udubina u koju su se prinosile žrtve paljenice, te otvor kroz koji se dim uspinjao prema nebu. Posejdonova kuća je bila javna, za razliku od Kleitina svetišta, koje je možda bio hram u podzemnoj špilji, poput mnogih drugih mjesta na svijetu gdje su se štovale božice. Ako se nije nalazio točno u špilji, tada je bio izgrađen da tako izgleda. Kleito je možda bila božica Majka zemlja.

Carska palača je bila velika i otmjeno ukrašavana tijekom više naraštaja. Njezina unutrašnjost od crvenog, bijelog i crnog vulkanskog kamenja, kojim je otok obilovao, izgledala je poput labirinta od hodnika s dvorištima različitih veličina. Zgrada je imala više katova i uzdizala se na nekoliko terasa iznad brda na kojemu je stajala. U palači se nalazilo mnoštvo skladišta i privatnih stanova, a zidovi njihovih prostorija bili su oslikani, između ostalog, velikim, živopisnim prizorima poput onih, koje su stvarali Etrušćani, Egipćani i Minojci. Uobičajeni motivi bili su vatra, valovi, labirint i piramide. Svodovi s izbočinama ili "lažni" svodovi bili su tipični za atlantidsku arhitekturu, a uobičajeni su bili i kosi ili nakošeni zidovi, vrata i prozori.

Budući da je na Atlantidi vladala umjerena klima, njezin stil izgradnje slijedio je primjere drugih poznatih sredozemnih gradova. No, iz

Platonova izvješća se može zaključiti da su osim tople klime i obilja zelenila, u središnjem gradu ipak znale biti toliko hladne zime da su stanovnici morali izgraditi natkrivene, zagrijane kupelji, koje su se punile vodom iz mnoštva prirodnih, vrućih izvora na otoku. Hramovi s vodom, gdje su se odvijali obredi pranja i umivanja, često su se gradili u blizini, a nekad i točno iznad takvih izvora. U većem dijelu ostatka citadele nalazili su se Posejdonovi gajevi. Uzgajala su se sveta stabla - jasen, hrast, jablan, cedar i platana - te palme i agrumi, čiji su plodovi bili one slavne "zlatne jabuke" Hespérida (jednih od Atlantovih kćeri) iz grčkoga mita.

PREMA UVJERLJIVOJ ATLANTIDI

Iza citadele se nalazio unutrašnji kanal širok 22 i dubok 6 m. Prvi otočki prsten bio je širok 225 m. Vanjski i unutrašnji zid bili su ukrašeni ispoliranim kositrenim listovima, koji su svjetlucali pod jarkim suncem. U tom prstenu se nalazilo sjedište i barake carske tjelesne straže i njihovih časnika. Citadelu i most je povezivala kraljevska cesta, koja je dalje prolazila kroz kositrom ukrašene kapije do drugog mosta iznad sljedećeg korita potoka. Ispod površine otoka prolazio je tunel natkriven kamenom stancem, kojim su brodovi mogli ploviti do najudaljenijeg opkopa kanala. Drugi otočki prsten opsega 2812 m, bio je širok oko 90 m i okružen zidom od blještave bronce.

Kanal za brodove, koji je prolazio drugim kopnenim prstenom, bio je natkriven umjetno izgrađenim, a ne prirodno oblikovanim zemljanim stropom. Tim tunelima su se teglili brodovi, a za vuču većih brodova upotrebljavali su se slonovi. U većem, vanjskom kopnenom prstenu, nalazili su se javni vrtovi, gimnazije, stadioni i mnoštvo kipova bogova. Ondje je bilo i mnogo trgovina u kojima su se prodavala osvježavajuća pića za gledatelje, koji su dolazili na utrke. Sjedala su se dodjeljivala prema privilegijama i statusu - paviljoni i sjedala za plemstvo, aristokraciju i vojne časnike, a travnate, zemljane uzvisine za običan puk. Taj otočki prsten opsega 1400 m, bio je širok 135 m i bio je jedno od najvećih trkališta drevnoga svijeta.

Morski kanal je bio dug 2430 m, a oko 3 km od oceana nalazila se divovska kapija citadele. Uz morski kanal nizala su se skladišta i tržnica. Čitav vanjski kopneni prsten bio je danju i noću krcat ljudima. Upravo su tu živjeli obični ljudi - rudari, kovači, obrtnici, trgovci, fizički radnici, ribari, radnici na dokovima, niži činovnici,

vlasnici krčmi, mornari i niži vojnici, koji su radili kao policija koja je čuvala stanovnike od prosjaka, džepara, tučnjava, sumnjivih stranaca, pijanaca i prostitucije, uobičajenih za morske luke.

Grad se rasprostirao gotovo 6,5 km daleko. Njegov vanjski zid, izgrađen od trobojne domaće tefre, plovučca i lave, bio je dug 18 000 m, odnosno više od 16 km. Ograda mu je bila dovoljno široka da njima prolazi kočija. Čuvali su ga vojnici na ratnim konjima. U zidovima su se nalazile i staje i prostorije za kočije. Takav zid, iako impresivnih dimenzija, doista su mogli podići drevni inženjeri. Vanjski bedemi bili su samo upola manji od 8 m debelih zidova Kartage u sjevernoj Africi. Čitavo područje atlantskog glavnog središta unutar vanjskog zida, zauzimalo je površinu od oko 5080 rali.

Izvan carskog grada rasprostirala se velika ravnica na površini od 12 558 km². Presijecali su je brojni irigacijski kanali u koje su se slijevale rijeke s planine. Moguće je da je na Atlantidi, osobito na vrhuncu njezine moći, živjelo petsto do šesto tisuća stanovnika. Od toga je vojsku tvorilo 30 000 pješaka, mornara i marinaca, kako procijenjuje Platon.

Pretpostavlja se da su velike irigacijske mreže bile sastavljene od čak 1600 km kanala. Dolina je bila plodna zahvaljujući djelovanju ljudi, ali i prirode. Mnoštvo kanala ukazuje na to da je dio ravnice prvotno bio suh, a močvare i bare koje spominje Platon navode na pretpostavku da su neke velike površine zemlje morale biti isušene. No, vulkansko tlo je bilo dovoljno plodno da nahrani veliko stanovništvo.

Atlas je obuhvaćao površinu od oko 15600 km², što je u skladu s veličinom podmorske formacije u Atlantskome oceanu, koja se naziva Horseshoe Seamounts (potkovičasta morska brda), a nalaze se točno ispred Gibraltarskog prolaza, odnosno Platonovih Heraklovih stupova. Iako nije riječ o kontinentu, ta površina zemlje je bila dovoljno velika i plodna da je naraštajima mogla hraniti moćan narod i njegov veličanstveni glavni grad.

Bez obzira na to, oceanografi nerado priznaju da more može progutati kopnenu masu od 15 600 km² "u jednome danu i noći". Naime, u prošlosti se nisu često događale tako velike poplave, koje, uostalom, odstupaju od normalnih geoloških parametara nepostojanog Srednjeatlantskog grebena. No, kataklizma iz 1198. god. pr. Kr. bila je

nevjerojatno velika i razorna i mogla je pomaknuti te parametre iz uobičajenih granica. Kako smo spomenuli u prethodnom poglavlju, fizičari Franzen i Larsson su otkrili da su krhotine kometa veličine asteroida upravo u to doba pale u istočni ocean, gdje se nalazila i sama Atlantida. Pod takvim nebeskim udarom, otprije nestabilan Srednjeatlantski greben bio je zahvaćen snažnim geološkim previranjima, koja su bila suviše nasilna čak i za to eksplozivno područje oceanskog dna. Pod takvim bombardiranjem krhotina kometa, čitavo se morsko brdo u obliku potkovice na kojemu je stajala Atlantida, obrušilo u more.

Atlantida je bila središte carstva, koje se rasprostiralo diljem površine oceana. Na taj način, sve do pojave Britanskog carstva, svojom moći je nadmašivala sva poznata kraljevstva svijeta. Prvi gospodari mora, Atlantidani, znali su da mogu putovati brže i dalje od svih drugih kopnenih carstava. Atlantida je bila otok i grad i predstavljala je samo polaznu točku, politički stožer civilizacije, koja je barem tisuću godina vladala većim dijelom triju kontinenata i svim njihovim narodima. Iako Atlantida nije nikada bila kontinent, mnogo je značajnije da je njezina moć bila transkontinentalna i sezala je od obje Amerike do Male Azije.

LICA ATLANTIDANA

No, kakvi su bili sámi Atlantidani? Kako su izgledali? Odakle su potjecali? Kojim su jezikom govorili? Je li itko od njih preživio uništenje? Ako jest, postoje li još uvijek njihovi potomci? Mnogo je teže odgovoriti na ta nego na geološka ili arheološka pitanja. Ljudi nestaju mnogo lakše od potonulog vulkana ili divovskog zida. No, čak i o njima postoje neki tragovi.

Jedan od njih mogli bi biti Guanchi, urođenički stanovnici Kanarskog otočja koje su otkrili Španjolci početkom 15. st. Guanchi su imali svjetlu kožu, oči i kosu. Mnogi su bili plavokosi. Bili su i visoki i mišićavi, te rumenog tena. No, čini se da su se međusobno sparivali. Ostaci kostura pohranjenih u Muzeju Santa Cruz na Tenerifima, pokazuju brojne fizičke deformacije, koje se često povezuju sa slučajevima takvog razmnožavanja. Čini se da su zbog geografske izolacije genetski propadali čak i prije nego što su ih istrijebili Španjolci. Gradili su stepenaste, kamene piramide i koncentrične hramove, mumificirali svoje mrtve, sačuvali predaje o velikom, potonulom otoku njihovih predaka i štovali su Atlanta.

Gaunchi su nedvojbeno bili Atlantidani, možda i posljednji preživjeli pripadnici tog naroda. Njihova rasna obilježja podudaraju se s izvješćima o Atlantidanima iz drugih krajeva svijeta, kao što su priče o Pernatoj zmiji, koju su Maye i Asteci opisivali kao visokog, svjetloputog muškarca žute brade, koji je stigao preko Atlantskog oceana i utemeljio srednjeameričku civilizaciju. U Južnoj Americi on se nazivao Morska pjena, što je pjesnički opis njegova broda u obliku luka, i navodno je imao crvenu kosu. Gotovo sva plemena Sjeverne Amerike sjećaju se Bijelog brata, koji je stigao nakon Velikog potopa; Winnebagi ga nazivaju Crveni rog zbog boje njegove kose. U većini mitova o donositeljima kulture ili preživjelim Atlantidanima, opisuju se kao crvenokosi.

Neki opisi Atlantidana sačuvani su nakon više tisućljeća. Najznačajniji se nalazi u opisima jednog pripadnika Meshwesa, kojeg je zarobio faraon Ramzes III. nakon njihova poraza u dolini Nila. Ti opisi su realistični profili urezani u zidove Medinet Habua u Zapadnoj Tebi. Golobradi Atlantidani, koji nose kacige s ukrasima od konjske dlake i zatvoreničke ovratnike, imaju oštre crte lica, kukaste nosove, snažna usta, pomalo ovalne glave i blago nakošene oči. Izgledaju viši od Egipćana i više nalikuju zapadnim Europljanima, a za razliku od Egipćana s ravnim uvojcima, kosa im je valovita, a tijela uspravna i krupna.

Iste rasne značajke mogu se vidjeti na etruščanskoj pogrebnoj ploči od terakote, koja prikazuje muža i ženu. Iako je taj predmet vjerojatno nastao oko pet stoljeća nakon uništenja Atlantide, on svjedoči o tome da su u zapadnoj Italiji postojali potomci preživjelih Atlantidana. Platon tvrdi da su upravo tu Atlantidani proširili svoju vlast, pa je etruščanska civilizacija nedvojbeno sadržavala mnoge elemente njihove kulture. Etruščani, čije se legendarno podrijetlo pripisuje Trojanskome ratu (Platonovu atlantidsko-atenskom ratu), tvrdi se da se njihova talasokracija protezala iza Heraklovih stupova sve do Azora, a njihova fizička sličnost s Narodima mora sa slika u Medinet Habuu, svjedoči o tome da su oni sačuvali svoje atlantidsko podrijetlo do razdoblja kada su ih asimilirali Rimljani prije 2. st. po Kr.

Drugi vrhunski izrađen predmet od terakote prikazuje atlantidsku ženu, koja je očito imala značajan status. Taj kip "Žene iz Elche" otkriven je 1897. na arheološkom nalazištu u blizini Rio Vinalpa, u

pokrajini Alicante na jugoistoku Španjolske, u gradu koji su Rimljani zvali Ilici. No, taj kip je nastao mnogo stoljeća prije osvajanja Iberskog poluotoka. I ona se odlikuje istim fizičkim značajkama kao i etruščanski par i zarobljeni Meshwesh. Nevjerojatno je da su sva četiri sačuvana prikaza pripadnika atlantidske rase otkrivena u područjima, koja su bila pod izravnim utjecajem ratnika i kolonizatora iz Atlantide - točnije, otocima u Atlantskome oceanu na kojima su živjeli Guanchi; Egipat Ramzesa III., u kojemu se odvijao Atlantidsko-atenski rat; Etrurija, koju su, kako se tvrdi u Kritiji, osvojili Atlantidani; te jugoistočna obala Španjolske, gdje je vlado atlantidski kralj Eumelos, kako tvrdi Platon.

FIZIOGNOMIJA ATLANTIĐANA

Rasne značajke Atlantidana prikazanih na sačuvanim umjetničkim djelima i u usmenoj predaji, odgovaraju ljudima koji su stoljećima živjeli na otoku s umjerenom klimom. Hladna i vjetrovita klima vjerojatno bi utjecala na razvoj njihovih nakošenih očiju, kakve vidimo na nekim prikazima (a, prema nekim predajama, oči su im bile plave ili sive). Njihov ružičasti ten vjerojatno je rezultat vlage i obilja sunčeve svjetlosti. Atlantidani su bili neuobičajeno visoki ljudi, tako da su ih uglavnom niski narodi Južne Amerike smatrali divovima. Španjolci su često komentirali građu i stas Guancha, potomaka Atlantidana. Tako je jedna Guancha ratnica, u borbi protiv osvajača, rukama podigla španjolskog časnika i s njime pobjegla s bojnog polja! Upravo su zato Grci nazivali Atlantidane "Titanima".

Izgleda da su tu građu tijela naslijedili od svojih kromanjonskih predaka. Atlantidani su doista bili veoma drevan narod, koji je pripadao pred-arijskoj, čak i pred-kavkaskoj rasi. Naime, ljudi su se u pretpovijesti selili iz svoje pradomovine u Africi, pri čemu su se prilagođavali klimatskim promjenama i tijekom vremena evoluirali u kromanjonce, koji su živjeli na otocima u Atlantskome moru, odakle su se selili dalje na sjever Europe, te preko stepa središnje Rusije, domovine današnjih nordijskih, kavkaskih i indoeuropskih naroda. Atlantidani su se od ostalih naroda Afrike, koji su sudjelovali u toj masovnoj seobi u Europu, odvojili na samome početku.

Mnogo značajnija od njihova općeg fizičkog izgleda je činjenica da su Atlantidani bili nevjerojatno tehnološki napredan narod. Masovno iskopavanje bakra, kako se vidi na michiganskom Gornjem poluotoku,

dosegnuto je tek sredinom 18. st. Oni su istraživali svijet i izrađivali zemljovide gotovo pet tisuća godina prije renesansnih Europljana. A najnevjerojatnije od svega je da su izgradili spomenik, koji danas još uvijek stoji na platou u Gizi u Egiptu.

Atlantiđani su bili otvoreni, živahni ljudi, koji su uživali u sportovima i spektaklima. Konačno, čitav kopneni prsten Atlantide služio je kao trkalište. Bili su i sposobni i smioni pomorci. No, more ih nije izoliralo, nego im je omogućilo da prošire svoju kulturu gospodarskom i vojnom dominacijom. Oni su bili agresivni imperijalisti, uspješni ratnici koji su uživali u pobjedi. Bili su skloni preuveličavanju svega - osim što su fizički, odskakali od ostalih rasa, gradili su monumentalne građevine, sudjelovali u opsežnim rudarskim operacijama, a njihovo carstvo se rasprostiralo na dva kontinenta. No, isto tako, bili su neobuzdano razmetljivi i skloni materijalnim užicima, što je bila posljedica golemog bogatstva koje su skupili otkrivanjem i monopolom nad međunarodnom trgovinom bakra.

Kako se njihovo društvo razvilo u civiliziranu državu, Atlantiđani su u izvjesnoj mjeri razvili i introvertirani nacionalni identitet karakterističan za otočane, te su se prema ostatku svijeta odnosili sumnjičavo i obrambeno. Takvim ponašanjem su stekli osjećaj velike nadmoći, koji su još više potpirivale njihove pomorske vještine i prevlast nad rudnicima bakra. No, veliko bogatstvo je u bahatim Atlantiđanima izazivalo i osjećaj paranoje i straha, pa se sve više širio njihov popis neprijatelja - stvarnih, potencijalnih i zamišljenih. Zato su gradili divovske, zidane utvrde i neprestano jačali svoju vojnu snagu. Većim dijelom svoje povijesti, Atlantiđani su svoj genij usmjeravali k duhovnim vrijednostima, što potvrđuju brojni kultovi misterija, koji su se temeljili na načelima zakona prirode. Tek s povećanjem pučanstva., koje je poremetilo ravnotežu s otočkom prirodom, Atlantiđani su počeli propadati u raskalašenosti i obilju.

EVOLUCIJA I JEZIK ATLANTIĐANA

Podrijetlo Atlantiđana seže do početaka razvoja čovječanstva na susjednom kontinentu. Atlanthropis je ime kojim je francuski antropolog Camille Arambourg, nazvao rod *Homo erectusa*, čiji su ostaci otkriveni u Terrifini u Alžiru. Atlanthropis, koji se naziva i *Homo erectus muritanicus*, predstavlja dijelom razvijeni tip čovjeka (neki znanstvenici bi rekli "suvišno"), koji je živio uz atlantsku obalu

sjeverne Afrike, no isto tako bi mogao ukazivati na promjenu, koja je nastala kada su se neki Homo erectusi koji su živjeli na obali, selili slijedeći životinjska stada preko kopnenih mostova, koji su vodili do otoka u Atlantskome oceanu. Ondje su se, zbog obilja divljači i umjerene klime, dalje razvili u kromanjonce (prisjetite se velikih nalazišta kostiju slonova, otkrivenih na više od četrdeset različitih mjesta uz potopljene kopnene mostove od Sjeverne Afrike do Atlantskog oceana). Tu hipotezu potkrjepljuju i ostaci kromanjonaca otkriveni diljem Kanarskog otočja. Ustvari, stručnjak za stanovnike Kanarskog otočja, dr. Edward Hooten sa Sveučilišta u Harvardu, pokazao je da oni posjeduju mnoge kromanjonske značajke.

Jezik Guancha dijelom je bio indoeuropski, iako posve različit od drugih poznatih arijskih jezika. Nevjerojatno nalikuje i grčkome, gotskom i starogermanskom (npr. zonfra - zona; fayacan, veiha - svećenik; magada, Magd ili djevojka (engl. maid)). No, jezik koji se govorio na Kanarima sadržavao je i mnogo nearijskih elemenata, od kojih su neki očito povezani s euskarom, jezikom Baska, pa čak i drevnim egipatskim jezicima, tako da se nikada nije mogao potpuno prevesti. Drugim riječima, jezik Guancha nastao je pod utjecajem mnogo različitih izvora i, prema tome, bio je tipičan za narod koji je bio u dodiru s posve različitim strancima. Na sličan način se vjerojatno razvio i jezik Atlantidana, barem u doba carstva. Stanovnici Kanarskog otočja možda su govorili upravo jezikom izgubljene Atlantide. Nažalost, do danas je sačuvano samo nekoliko desetaka njihovih riječi.

Ne možemo sigurno znati postoje li još uvijek negdje na svijetu neposredni potomci Atlantidana. Guanchi su nedvojbeno bili Atlantidani. No, nakon njihova izumiranja, nijedan suvremeni narod ne može se sigurno povezati s Atlantidom. Jedna takva skupina ljudi mogli bi biti Baski s Pireneja. Njihov jezik nije indoeuropski i posve se razlikuje od svih poznatih jezika. Zanimljivo je da jezik euskara ima neke sličnosti s finsko-uruskim patumnilijem (koji se govorio u drevnoj Troji), etruščanskim, jezikom Guancha i Nahauatlom, kojim su govorili Asteci. Čak se ni ti davno izumrli jezici nisu mogli potpuno protumačiti. No, najznačajnija je činjenica da je euskara srodan jezicima četiri naroda, koji su potekli od Atlantidana.

Možda je za naše istraživanje najzanimljivija riječ Atalya - ime drevnog obrednog nasipa u Biarritzu u Baskiji. Atalyja je i ime svete planine u

Meksičkoj dolini, koju su štovali Asteci. Atalya je mjesto u južnom Portugalu s grobnim humcima iz brončanog doba, koji potječu iz kasnog razdoblja atlantidskog carstva, odnosno 13. st. pr. Kr. Atalya je planina na Gran Canariji, čija se dolina strmo spušta prema moru, izgledajući kao da je izašla iz prizora opisanog u Platonovoj Kritiji. Riječ Atalya očito ima isto značenje na jeziku euskara, nahuatl, portugalskom i jeziku Guancha - prije svega, ona znači svetu uzvisinu, nasip ili planinu. Čini se da potječe od imena "Atlantida", kćeri svetog vrha. Atalya kod Baska, Asteka, Iberijanaca i Guancha, vjerojatno je riječju i značenjem predstavljala izvornu planinu Atlas. Može li postojati neka druga suvisla veza između tako različitih i međusobno veoma udaljenih naroda?

Baski su i na drugi način povezani s danas izumrlim stanovnicima Kanarskog otočja. Guanchi su prakticirali kult koze. Taj drevni obred su prakticirali i drevni Baski u doba Rimljana. Njihove lubanje, poput onih koje su pripadale prvim stanovnicima Kanara, imaju neke kromanjonske značajke. Iako je posve različita, euskaraje utjecala na međusobno vremenski i zemljopisno veoma udaljene jezike. Naprimjer, riječ "bronca" nije indoeuropskog podrijetla, nego potječe od baskijske riječi broncea. To bi moglo biti veoma bitno otkriće (za koje je zaslužan Ignatius Donnelly, koji je to ustanovio prije više od sto godina) jer, ako euskara doista potječe od atlantidskog jezika, tada upotrebljavamo istu riječ kao i Atlantidani. Konačno, Atlantidani su bili najveći proizvođači i izvoznici bakra, čime su utjecali na nastanak brončanog doba, koje se iznenada prekinulo njihovim nestankom.

Riječi davno izumrle civilizacije bile su u svakodnevnoj uporabi i mnogo prije. Naprimjer, Etrušćani su bili preci Rimljana, koji su izumrli do prvog st. po Kr. No, u engleskom jeziku postoji nekoliko njihovih riječi - "ceremony" (ceremonija) potječe od imena etrurskog grada Cere, poznatome po brojnim svečanostima; "histrionics" (kazališne predstave) je također etrurska riječ koja ima isto značenje u engleskom. Ti i drugi primjeri još su nevjerojatniji zato što današnji znanstvenici gotovo uopće ne mogu odgonetnuti etrurski jezik. Sigurno je da se mnoštvo riječi, koje su koristili naši preci na Atlantidi, još uvijek upotrebljavaju u jezicima svih onih zemalja na koje su utjecali.

Na drugoj strani svijeta, jezik Inka, quechua, postojao je nepoznato mnogo stoljeća prije njih. Njega još i danas govori oko pet milijuna stanovnika peruanskih visoravni. Riječ "sipiti" na jeziku quechua glasi garua. Na jeziku euskara, garua znači "rosa". Osim toga, sjeverozapadno od drevnog središta Inka, Cuzcoa, nalazi se sveta andska planina. Vrh te planine i selo na njezinoj južnoj padini, zovu se Atalaia. I Inke su, kao i Guanche, pripovijedale o svjetlokosom donositelju kulture, stvorenju - Morskoj pjenu, koji je stigao nakon neke prirodne katastrofe u Atlantskome oceanu.

Baski također imaju svoj mit o potonulom gradu. I oni se sjećaju čovjeka imena Amaiur, kojeg su kršćanski teolozi poslije poistovjetili s biblijskim Tubalkainom, Noinim unukom. Taj junak iz baskijskog mita o potopu, poveo je svoju braću Aintzinekoak ("Oni koji su došli prije") u Biskajski zaljev. To su bili ljudi koji su preživjeli uništenje oceanskog kraljevstva, Zelenog otoka, koje je progutalo more. Amaiur i njegovi sljedbenici konačno su se naselili u Pirenejima, gdje su postali praoci Baska. Što se tiče sličnosti između jezika euskara i pretkolumbovskog jezika Srednje Amerike, veoma je zanimljivo drugo ime Zelenog otoka - on se pamti i kao Majin humak.¹ Osim toga, Maja je u grčkome mitu bila najstarija i najljepša Plejada.

Komparativna lingvistika, arheologija i mitovi oslikavaju realističan portret Atlantida, iako ih od nas razdvaja trideset i dva stoljeća. Oni su bili visoki, krupni, svjetloputi ljudi s ovalnim glavama i svijetlim očima, te katkad crvene kose. Bili su izmiješani potomci kromanjonkih lovaca, koji su prije dvadeset tisuća godina prešli kopnene mostove koji su povezivali sjevernu Afriku s otocima u Atlantiku. Njihov jezik, kao i njihova krv, s vremenom su se pomiješali s onima koji su pripadali strancima, koji su tvorili njihovo carstvo. Oni koji nisu poginuli u velikoj kataklizmi, s vremenom su se asimilirali s urođeničkim narodima njihovih bivših kolonija. Do danas su preživjele možda samo dvije populacijske skupine - ukleti stanovnici Kanarskog otočja i neukrotivi Baski, čijim venama možda još uvijek teče krv Atlantida.

OSMO POGLAVLJE

Otkrivanje Atlantide

Da bismo istraživanjem postigli nešto doista vrijedno, katkad je neophodno suprotstaviti se stajalištu svojih kolega. Sir Fred Hoyle

Da u Chicagu eksplodiraju četiri bombe od dvjesto megatona, te još tri u jezeru Michigan, koji bi poplavio čitav velegrad, da li bi se nakon više od tri tisuće godina sačuvali bilo kakvi fizički tragovi civilizacije u sjevernom Illinoisu? S tim velikim problemom suočeni su svi istraživači Atlantide.

Kritičari prijezirno tvrde da takvo mjesto nikada nije postojalo, no taj zaključak se temelji samo na činjenici da nikada nije poduzeta znanstvena ekspedicija koja bi tražila potonuli grad. Razlozi zbog kojih to nije učinjeno sasvim su opravdani. Naime, toliko je smiješnih besmislica o toj temi izašlo iz usta nadobudnijih samopozvanih znanstvenika, ograničenih skeptika, snenih okultista i svakojakih ekscentrika, da svakog profesionalca koji bi samo predložio ideju da se pronađe Platonov izgubljeni otok, njegovi kolege više nikada ne bi ozbiljno shvatili. Uostalom, gdje bi započeli tu potragu? Jedan pisac tvrdi da Atlantida leži ispod Južnog pola, drugi da je to bila minojska Kreta. Neki tvrde da leži na dubini od samo 6 m u Bahamima ili 660 m u blizini Kube. Opisuju je kao golemi kontinent na kojemu je živjela iznimno napredna civilizacija, koja je potonula prije 11 600 godina. Zato ne začuđuje da ozbiljni, stručni istraživači koji su svoj život posvetili egzaktnim disciplinama poput arheologije, geologije ili oceanografije, odbijaju čak i pomisliti na tu besmislenu bajku.

Međutim, zahvaljujući istraživanju u ovoj knjizi, Atlantida je pomaknuta iz svijeta fantazije u kojemu je suviše dugo bila zarobljena, te je smještena u razuman okvir povijesti i znanosti. Budući da sada možemo otprilike pretpostaviti kako, kada i gdje je uništena, preostaje nam samo da je pronađemo. Srećom, taj zadatak se konačno može ostvariti. Suvremeni znanstvenici su slali svemirske sonde do samih rubova Sunčeva sustava. Ista bi se tehnologija nedvojbeno mogla primijeniti i na istraživanje unutaršnjeg svemira našeg planeta. I dok tražimo civilizacije na drugim svjetovima, kolijevka naše civilizacije tek čeka da bude otkrivena na ovome svijetu. Naime, izgubljeni grad Ubar, koji je više od tisuću godina postojao samo u arapskoj legendi,

otkriven je proučavanjem slika koje su uočene orbitalnim satelitom Landsat krajem 90-tih.

Naša civilizacija je iznimno privilegirana. Rasprave o postojanju Atlantide vode se još od objavljivanja Platonovih Dijaloga prije dvije tisuće i četrsto godina. No, tek sada raspoložemo potrebnim sredstvima i načinima kojima možemo riješiti to pitanje. Slavni preookeanski brod Titanic, koji već sedamdeset godina leži u potpunoj tami, na kilometrima dubokom morskom dnu, otkriven je i fotografiran - iznutra i izvana - 1986. Sve do tog trenutka se vjerovalo da Titanic nikada neće biti otkriven. Samo dvije godine poslije, otkriven je drugi legendarni brod, Bismarck. Možemo li otkriti te brodove na tako relativno niskim dubinama u potpunoj tami i velikom prostranstvu oceanskog dna, tada bi otkrivanje grada bilo mnogo jednostavnije, ali i mnogo značajnije. Doista, otkrivanje ostataka Atlantide ne zvuči toliko nevjerojatno imamo li na umu da su rimski gradovi Pompeji i Herculaneum bili sedamnaest stoljeća zakopani pod slojevima stvrdnute lave i zatočeni u mitu.

Homerova Troja se također smatrala samo mitom sve dok je njemačko-američki arheolog amater nije otkopao na tlu Turske. Početkom 21. st., potraga za Atlantidom se može usporediti s potragom za Trojom s kraja 19. st. U to doba je većina znanstvenika odbacivala Homerov ep kao izmišljotinu. Samo su neki od njih, većinom amateri, bili uvjereni da Ilijada govori o stvarnim povijesnim događajima, iako možda ne u svim pojedinostima, ali nedvojbeno prizvukom i duhom. Jedan od tih samoprozvanih arheologa dokazat će da je Troja doista postojala. Danas svijet čeka novog Schliemanna koji će otkriti Atlantidu i dokazati skepticima da griješe.

Troja i Atlantida ne mogu se usporediti samo arheološki. Obje su kulture cvjetale u isto doba na različitim krajevima svijeta brončanoga doba. Nakon Ilija, otkriveno je središte mikenske civilizacije, nakon kojih su uslijedila minojska i hetitska središta. Sljedećih godina, otkrivene su ruševine drugih gradova "Herojskog doba" u Italiji i na Bliskom istoku. Atlantida će biti jedan od tih gradova, koji će konačno ipak biti otkriven.

ŠTO ONEMOGUĆUJE OTKRIVANJE?

To ne znači da će otkrivanje Atlantide biti jednostavno. Romantične vizije o više ili manje savršeno sačuvanim hramovima, palačama i stupovima obavijenih morskim travama, koji strpljivo čekaju svog otkrivača u smaragdnom dubinama mora, nisu realne. Otok je pretrpio geološku katastrofu jednaku nuklearnom napadu. Nije poznato što je moglo preživjeti takav događaj i sačuvati se nakon više tisućljeća. Vulkan Atlas možda je lateralno eksplodirao, kao što je bio slučaj s planinom Saint Helen, uslijed čega je more poplavilo njegovu otvorenu unutrašnjost. Implozija koja je nakon toga uslijedila, zajedno s iznenadnom divovskom bujicom morske vode, doslovno je povukla čitav otok na dno oceana. Da se lateralna eksplozija dogodila duboko ispod površine mora i tako uništila čitavo podnožje otoka, dio koji se nalazio iznad površine iznenada bi se urušio i potonuo u oceanu.

Cedric Leonard, jedan od najboljih atlantologa, pretpostavlja da otok nije uništen vulkanskom erupcijom nego potresom, što se mnogo više podudara s Platonovim izvješćem. U Timeju i Kritiji nigdje se ne spominje vulkan; navodi se da je katastrofa bila izazvana seizmičkim poremećajima. Leonard zaključuje da je Atlas bio dio kontinenta sastavljen od siala (relativno lagana, meka mješavina silicija i aluminijska), koji se nalazio iznad težih, bazaltnih stijena od sime (silicija i magnezija). Bazu od sime mogao je zatresti iznimno snažan podmorski potres, čime bi se naglo prema moru pomaknula sialna razina na kojoj je ležala Atlantida.

Nešto slično doista se dogodilo 7. lipnja 1692., kada je Port Royal na Jamaiki skliznuo u Karipsko more zajedno s dvije tisuće ljudi. Ronioci i danas ondje otkrivaju svakodnevnih predmete, pa postoje i dobre šanse za otkrivanjem materijalnih tragova Atlantide, ako je ona potonula na sličan način. Vulkanska erupcija je mnogo razornija. Ako je taj geološki mehanizam uzrokovao njezino uništenje, tada će predmeti biti teže otkriveni, osobito ako su zakopani pod desecima ili stotinama metara slojeva mulja ili, još gore, u stvrđnutoj lavi. No, bez obzira na nepredvidljive prepreke, trud se doista isplati. Naime, riječ je o velikome gradu, pa sigurno postoje neka mjesta na kojima vrijedi tražiti fizičke ostatke.

Postoje dobri, geološki razlozi da podvodno istraživanje započne u podmorskim planinama Ampere ili Josephine, otprilike 400 km

zapadno od Gibraltara. No, neki arheološki dokazi upućuju i na okolicu tog područja. Već smo rekli da su Guanchi, prvi stanovnici Kanarskog otočja, čije predaje govore o pradomovini izgubljenoj pod morem, jedni od posljednjih izravnih potomaka Atlantida. Pokraj istočne obale njihova najvećeg otoka, Tenerifa, roniaci su pronašli isklesane, kamene blokove, koji su hotimice umetnuti u plato širok 81 m² s širokim stubama, koje se spuštaju do nečega što izgleda kao luka ili dok. Voditelj ronilačke ekspedicije 1981., P. Cappellano, izvijestio je da je pločnik bio izrezbaren znakovima nalik onima, koje su Guanchi ostavili na zidovima svojih špilja. Slična kamena građevina otkrivena je i fotografirana na istoj dubini od 15 m, pokraj obale Maroka. Iako nijedno otkriće nije dobilo službenu potvrdu, oba jasno upućuju na to da istraživači upravo na tome mjestu moraju tražiti potonulu civilizaciju. Osim tih podmorskih nalazišta, otkriveno je još nekoliko desetina oko Ampere i Josephine, na kojima su pronađeni ostaci slonova - što potvrđuje Platonovu tvrdnju o postojanju tih životinja na Atlantidi.

Otkriće Atlantide utjecat će na maštu čitavog čovječanstva jednako kao i dolazak inteligentnih bića s drugog planeta na Zemlju. Njezino otkrivanje će uzdrmati našu kolektivnu podsvijest do njezine najdublje jezgre. Odjednom će drevni mitovi sa svih krajeva svijeta oživjeti u svim bojama sjećanja na stvarno mjesto i stvaran događaj.

Ono će uzrokovati velik pomak u ljudskoj svijesti. I konačno ćemo shvatiti, duboko u našim dušama, da smo se kao vrsta, nekoć uzdigli na najviši vrhunac civilizacije, da smo sagrješili protiv samih sila koje su nas stvorile i tako izazvali globalno uništenje, kojim je naša civilizacija izbrisana s lica Zemlje.

Atlantida već trideset i dva stoljeća čeka u mračnim dubinama oceana. Kakvu će priču ispriповijedati onome tko je prvi otkrije!

DEVETO POGLAVLJE

Priča o Atlantidi ispriповijedana u jednome dahu

Na otoku ima mnogo drveća i ondje živi božica, kći pakosnog Atlanta, koji poznaje sve dubine mora i na svojim ramenima nosi velike stupove, koji odvajaju Zemlju i nebo. Odiseja, Knjiga I.

Prije otprilike sto milijuna godina, postupnim odvajanjem euroafričkog i američkog kontinenta, nastao je dio kontinenta u Atlantskome oceanu, koji je bio kopnenim mostovima povezan s istočnim kopnenim masama. Sljedećih osamdeset milijuna godina, taj dio kontinenta polako je tonuo ispod razine mora i konačno se prelomio, uslijed čega je nastao otok veličine današnjeg Portugala. On je bio povezan krhkim kopnenim mostovima sa sjevernom Afrikom ispod današnjeg Tangera te južnom Europom, na rtu Saint Vincent u Portugalu. Prvi čovjek, koji se selio slijedeći životinjska krda, prešao je te mostove preko Atlantskog oceana prije otprilike pola milijuna godina.

Sljedećih tisuću godina, kopnena masa veličine Portugala je uslijed geoloških previranja iskliznula u ocean, ostavljajući za sobom više, mnogo manjih kopnenih područja u oceanu, od kojih je jedno, koje je ležalo na rubu kopnenog mosta, koji je vodio od sjeverne Afrike, osobito privuklo ljude koji su se selili. Zbog njegove umjerene klime i plodnog, vulkanskog tla, na njemu je rastao sve veći broj stanovnika, koji su se sve više društveno razvijali. Kada je nakon više stoljeća, gustoća stanovništva i kooperacija zajednica dosegla izvjesnu razinu interakcije, počelo se stvarati civilizirano društvo koje je poznavalo umjetnost i pismo, znanost i vještinu vladanja. Već u doba stvaranja prve civilizacije na Zemlji, posljednja kopnena veza s Afrikom i Europom nestala je pod valovima, ostavljajući za sobom izolirane zajednice ljudi na pravim otocima.

Davno prije toga, otočani su postali vješti brodograditelji i hrabri pomorci. Njihovo je društvo od početka bilo pomorsko. Astronomija se razvila iz potrebe za preciznom navigacijom. Druge znanosti, od kojih su neke možda bile izgubljene i više se nikada nisu otkrile, razvile su se iz sličnih razloga, zato što su do 4000. god. pr. Kr. ti pretpovijesni ljudi već izradili zemljovide svijeta. Zvali su se Atlantidani, prema imenu svog otoka i njihova nacionalnog boga Atlanta. Atlant je bio izumitelj astronomije i astrologije i prikazivao se kao bradati Titan, koji na svojim ramenima nosi nebeski svod. Osim toga, nekada su ga opisivali i kao strašan, uspavan vulkan koji se uzdizao iznad otoka. Kako su se širili Zemljom, Atlantidani su kolonizirali različita područja i tako stvorili prvo carstvo. Bogatstva otkrivena u kolonijama, koja su se odvozila natrag Atlantuu, pretvorila su njihove stanovnike u moćan i bogat narod. Zato su svoj grad pretvorili u raskošno, carsko središte.

Njegov neobičan, koncentričan tlocrt u kojemu se izmjenjuju kopneni i vodeni prstenovi, ukazuje na to da je izgrađen na tipičnom, ranoneolitskom naselju.

Godine 3000. pr. Kr., Atlantidani su otkrili najbogatija nalazišta bakra na Zemlji - na michiganskom Gornjem poluotoku. Tako su počele opsežne rudarske operacije, u kojima su se vadile goleme količine ruda i teretnjacima se prevozile u Atlantidu, koja je tako postala metalurško skladište zapadnoga svijeta. Atlantidske trgovce bakrom su u dolini Nila nazivali Mesentiu ili Harpunci. U Grčkoj su ih zvali pelaškim "Narodima mora". Indijanci Menomonie na Gornjem poluotoku nazivali su ih "Morski ljudi".

Svugdje gdje su došli, utjecali su na razvoj civilizacija proisteklih iz njihove nadmoćnije kulture. Donosili su sa sobom visoko kvalitetan bakar, koji je omogućio nastanak brončanog doba na Bliskom istoku i u Europi. Na vrhuncu svoje moći, carstvo se rasprostiralo od Velikih Jezera, Jukatana i Kolumbije na američkom kontinentu, do sjeverne Afrike, Iberije i Britanskog otočja u Atlantskome oceanu, preko Sredozemlja do Italije i, kraljevskim vezama, sve do obala Male Azije. Početkom 13. st. pr. Kr., svojom carskom politikom su zaprijetili drugim silama u Egejskome moru i na Bliskome istoku. Niz vojnih okršaja s Egipćanima, Mikencima i Hetitima, eskalirao je općim ratom, kada je Atlantida poslala svoju vojsku u pomoć opsjednutim Trojancima. Njihovim porazom, atlantidska mornarica je krenula na jug, prema delti Nila. Iako je isprva imala uspjeha, Egipćani su je uspjeli istisnuti.

Dok su se atlantidski kraljevi pripremali za nov napad protiv Egipta, veliki komet se sve više približavao Zemlji. Oko 1240. pr. Kr., počeo je iznimno snažno izljevati meteorske krhotine, izazivajući požare, potrese i vulkanske erupcije s katastrofalnim posljedicama. Komet i njegova smrtonosna meteorska kiša, najviše su se približili Zemlji i dosegнули vrhunac svoje razarajuće moći na prijelomu 12. st. pr. Kr. Tada ga je jedan drugi komet još više približio našem planetu. Bio je to poznati Halleyev komet. Od 1.-4. studenog 1198. pr. Kr., jedan ili više velikih meteorita ili asteroida srušili su se u ocean i zabili se u morsko dno. Taj sudar je izazvao kataklizmičku lančanu reakciju geoloških razmjera duž Srednjeatlantskog grebena. Razoren seizmičkim i

vulkanskim aktivnostima, otok Atlantida srušio se u more i nestao pod valovima "u jednome danu i noći" vatre i oluje.

Poginula je većina njezinih stanovnika. No, nekolicina preživjelih, od kojih su većina bili pripadnici elite svećenika, vojnika i aristokracije, koji su raspolagali dovoljnim brojem brodova, pobjegli su u bivše kolonije preminulog Atlantidskog Carstva. Neki su otplovili u Ameriku, gdje su se zajedno sa svojim potomcima prisjećali te tragedije, koja je zadesila njihovu potonulu domovinu, na humku Velike zmije u Ohiju i kraterskom jezeru Guatavita u Kolumbiji.

No, preživjele nisu svugdje dobrodošlo prihvaćali kao donositelje kulture. Vrativši se na istočno Sredozemlje, započeli su planirani napad na Egipat. Izgubivši sve svoje posjede izvan Gibraltarskog prolaza, Atlantidani i njihovi saveznici Libijci, odlučili su osvojiti dolinu Nila. No, suočili su se s najvećim egipatskim vođom toga doba - Ramzesom III. Tijekom niza borbi u složenom egipatskom riječnom sustavu, njegovi su strijelci nanijeli težak poraz napadačima. Povukli su svoju premlaćenu mornaricu i kružili oko Palestine, pokušavajući napasti Egipat s istoka.

No, ondje je njihove zemlje već pokorila faraonova vojska, a konfederacija Naroda mora bila je uništena. Nakon velikih poraza koje su pretrpjeli u Troji, Egiptu i na Levantu, Atlantidani kao narod prestajali su postojati. Njihovih posljednjih dvadeset tisuća vojnika, veterana tih katastrofalnih ratnih pohoda, zarobili su slavodobitni Egipćani. Egipatski pisari su zabilježili kako su ih pobjednici ispitivali, pri čemu su im govorili o svojim neuspjelim vojnim planovima i gubitku svoje domovine u oceanu, koju je uništila vatra s neba i veliki potop.

Ta izvješća su zapisana na zidovima Hrama pobjede Ramzesa III. u Zapadnoj Tebi, te na pločama koje su pohranjene u hramu božice Neith u Saisu, na delti Nila. Upravo je ondje, oko 550. god. pr. Kr., veliki atenski zakonodavac Solon saznao priču o Atlantidi. Vrativši se u Grčku, detaljno je zapisao tu priču, koju je namjeravao umetnuti u svoj ep. No, umro je prije nego li je napisao ep. Ipak, Solonov rukopis je došao u ruke Platona, koji je tu priču zabilježio početkom 4. st. pr. Kr. u svojim Dijalogima, koji se od tada smatraju glavnim izvorom te priče.

Nepoznat, ali očito velik broj dodatnih dokumenata koji se odnose na Atlantidu, sačuvali su se u grčkim, asirskim, kartažanskim, rimskim i egipatskim hramovima. Najveća od tih riznica bio je veliki atenej u Aleksandriji. Nakon što je ta "poganska" knjižnica, zajedno s mnogim drugima, izgorjela u požaru krajem četvrtog stoljeća, izgubila se većina tekstova o Atlantidi. Kršćanski su teolozi odbacivali tu priču kao herezu, tvrdeći da protuslovi biblijskoj povijesti. Sljedećih osamsto godina, Atlantida je bila gotovo posve zaboravljena.

No, usponom renesanse i putovanjima za otkrivanjem novih zemalja preko Atlantskoga oceana, Platonova priča je iznova oživjela. Kako tvrdi ugledna američka arheologinja Ellen Whishaw, neki ljudi koji su se pridružili Kolumbovoj posadi nadali su se da će pronaći žive potomke Atlantida. Nisu se razočarali kada su čuli brojne Indijanske legende o potopu. Međutim, tek su se krajem 19. st. te predaje povezale s onima iz drugih krajeva svijeta i tadašnjom geologijom, u prvo ozbiljno istraživanje posvećeno razumijevanju tog predmeta kao povijesnog fenomena. Američki pisac Ignatius Donnelly utemeljio je atlantologiju, znanost koja proučava sve što se odnosi na Atlantidu.

Godine 1969., u blizini sjeverne obale Biminija, otoka u Bahamima, otkrivene su, kako se pretpostavlja, prve ruševine atlantidske civilizacije. Podvodna tehnologija je tek krajem 20. st. dosegla razinu napretka neophodnu za ozbiljno istraživanje mogućeg potonulog grada. Povijest će pokazati jesu li te metode otkrivanja Atlantide bile ispravno primijenjene.

EPILOG

Mi kao Atlantidani

Gle! Smrt se uzdigla na prijestolju u neobičnome gradu, što leži sam daleko dolje na tmurnome Zapadu, gdje su dobro i zlo, najgore i najbolje, pronašli svoj vječni počinak. Edgar Allan Poe, Grad u moru

Svim svjetskim mitovima o Velikome potopu provlači se zajednička tema. Od izvješća jednoga od najvećih mislilaca drevne Grčke do usmenih predaja polinezijskih pjevača u Južnom Tihom oceanu, univerzalno sjećanje govori o tome da su pretpotopni ljudi bili, na neki način, odgovorni za katastrofu koja ih je, zaslužno zadesila. Zbog svoje pohlepe za bogatstvom i moći, bezobzirno su iskorištavali Zemlju,

uznemiravali prirodnu ravnotežu, što je konačno dovelo do globalne kataklizme.

S obzirom da je bila riječ o nebeskoj katastrofi, teško je zamisliti kako su ljudi mogli biti odgovorni za nju. Međutim, ljudi s iznimno naprednom civilizacijom, koji su mogli poduzimati tako velike tehnološke i inženjerske pothvate kao što je Velika piramida, nedvojbeno su stvorili i mnoga druga slična ili čak nezamislivo veća čuda. Velika piramida u Gizi samo je jedan od tih primjera, koji je sačuvan do danas. Možda su Atlantidani doista raspolagali nekom nepoznatom tehnologijom. Budući da su bili vođeni velikom pohlepom, njihova je moć bila nezamisliva. Na neki način su izazivali osnovna načela svemira. Mi sami, bahato se zavaravamo idejom da je naše društvo nadmoćnije od svih drugih u prošlosti. Geniji ne postoje samo u našem društvu.

Indijanci Menomonie s područja Gornjih Velikih jezera, vjeruju da su Morski ljudi povrijedili Majku Zemlju jer su iskopavali njezino tijelo i krali njezine bakrene kosti. Upravo ih je zato kaznila strašnim potopom. Ta predaja odjekuje u "predavanjima o životu" Edgara Caycea, koji tvrdi da su Atlanti dani poremetili geološki mehanizam Zemlje masovnim iskopavanjima.

Godine 1995. i 1996., unatoč prosvjedima na svim krajevima svijeta, francuska vlada je izazvala više od 160 nuklearnih eksplozija u Južnom Tihom oceanu. Ti takozvani testovi bili su posve suvišni budući da je, između ostalog, SSSR, kao jedina supersila sposobna da napadne Zapad, nestala godinama prije. Osim toga, atomske bombe se proizvode više od pedeset godina, pa se moramo zapitati kakva "testiranja" su uopće više potrebna.

Testiranja bombi u atolima Mururoa i Fangataufa, rezultirala su time da je iz velikog podzemnog područja curilo više stotina kilograma plutonija i drugih visoko-radioaktivnih tvari, proizvoda nuklearne fizije. Mururoa danas izgleda kao golema, nepravilna, iznimno radioaktivna jama. Slavni francuski oceanograf, Jacques Cousteau, rekao je: "Najgori izbor je vulkanski sloj atola, posve zasićen vodom!" Podmorski život bio je posve uništen, a poremetio se hranidbeni lanac, možda trajno, jer su ribe izbacivale otrovne organizme koji žive u koraljnim grebenima. Nakon pogreške zbog koje se nuklearna naprava zaglavila, nastupila je eksplozija koja je izbacila 98 880 000 m³

korijalja. Budući da nisu bili ugroženi nikakvom stvarnom prijetnjom, što bi opravdalo izvođenje toliko mnogo nuklearnih pokusa, Francuzi su to vjerojatno učinili zbog nacionalnog prestiža. Njihova zlouporaba našeg planeta podsjeća na bahate Atlantidane i njihova masovna iskopavanja, koja su navodno izazvala globalnu kataklizmu.

Naravno, Francuzi nisu jedini koji uništavaju prirodne temelje koji su omogućili postanak čovječanstva. Oni su pogođeni bolešću koja bijesni čitavim industrijskim svijetom. Posvuda na Tihom oceanu, piloti Zračnih snaga SAD-a godinama neprestano pokusno bombardiraju nekoć sveti otok, koji su domoroci nazivali "Mjestom Bogova". No, ova knjiga nije zamišljena kao katalog ljudskih nečovječnih postupaka prema prirodi. O tome se gotovo sve zna. No, činimo neizmerno malo toga da ispravimo naše grijehe protiv planeta. U mnogim zemljama, osobito ondje gdje su najgori zločinci protiv Zemlje, ne čini se apsolutno ništa.

U ožujku 1996., u nekim novinama se pojavio mali članak o rezultatima dvotjedne međunarodne konferencije klimatologa, geologa, biologa i drugih znanstvenika. Ta konferencija se održala u Ženevi pod pokroviteljstvom Svjetskog fonda za životinjski svijet (WWF). Znanstvenici su zaključili da se na planetu odvija najveće masovno izumiranje životinja u posljednjih šezdeset i pet milijuna godina. Još od nestanka dinosaura na Zemlji nije uništeno toliko mnogo šuma i to u razdoblju od samo jednog stoljeća. Najmanje pedeset tisuća vrsta biljaka i životinja izumire svake godine, uglavnom zbog nestanka šuma. Najgori ugroživači su Sjeverna Amerika i Rusija, a nakon njih Malezija i Brazil. Glasnogovornik WWF-a, Jean-Paul Jeanrenaud oštro je prosvjedovao: "Radi se o opstanku našeg planeta." No, njegova izjava nije izazvala komentare ni među urednicima ni čitateljima, koji su više zainteresirani za gospodarstvo, politiku, šport i zabavu. Nijedna vlada (osobito ne onih država kojima pripadaju navedeni znanstvenici), nije ni pokušala ispraviti svoju politiku. "Mudrost uzvikuje na ulicama i nitko se na nju ne obazire."

U kolovozu, samo nekoliko mjeseci nakon Jeanrenaudova upozorenja, američki prirodoslovci su izvijestili da su se golemi rojevi leptira odselili na sjeverozapad Tihog oceana, stotinama kilometara sjevernije od svog prirodnog staništa. Iz tih južnih staništa protjerale su ih

visoke temperature, koje su uzrokovane industrijskim onečišćenjem, koje je ubilo milijune bića.

Tako su i ptice pobjegle iz Atlantide, a ta usporedba je doista sablasna.

Godinu dana prije tmurnog proročanstva WWF-a, koje je posve zanemareno, na sličnoj znanstvenoj konferenciji je rečeno da pojam globalnog zatopljenja uzrokovanog industrijom više nije teorija, nego zastrašujuća činjenica. Upozorili su da će, nastave li se temperature na svijetu povećavati kao posljednjih sto godina, 21. stoljeće će trpjeti najrazličitije posljedice. Jedna od njih će biti i djelomično otapanje arktičkog leda. Čak i mali, dodatni porast temperature može izazvati otapanje polarnog ledenog pokrivača, čije bi vode potopile sve osim najviših planinskih vrhunaca u neo-Panthalassi, oceanu velikome poput planeta. Najveću ironiju ljudske povijesti predstavljao bi sveopći potop uzrokovan našom pohlepom za visokom tehnologijom - bila bi to repriza Velikog potopa koji je uništio atlantidsku super-civilizaciju.

No, ne smijemo brkati posljedice i uzroke. Ekološki napad na Zemlju je rezultat, posljedica. On je posljedica posve neprirodnog, protuprirodnog načina ponašanja i razmišljanja većine čovječanstva. Uzrok takvog bijednog ponašanja naše vrste upravo je naše emocionalno i fizičko otuđenje od predodžbe o Zemlji i ljudima. Dopuštamo iskorištavanje i zlouporabu prirodnog okoliša zato što samima sebi dopuštamo da budemo iskorišteni i zloupotrijebljeni.

Pojedinci dobre volje žrtvovali su se da uvedu neophodnu promjenu, prije svega da ponovno izgrade ljudsko društvo, koje će se temeljiti na potpunom priznavanju načela prirodnog zakona. No, čini se da se ljudi ne mogu izliječiti od svojih poriva za samouništenjem, težnje za samoispunjenjem putem materijalizma. Priroda može veoma dugo izdržati čak i najgore napade. Ona svojim prijestupnicima velikodušno daje priliku da isprave svoje ponašanje. No, to neće činiti beskonačno i, kad konačno odluči donijeti presudu, ona će biti neopoziva i sveopća. Postoji li u ljudskoj povijesti bolji primjer za to od Atlantide? Kada konačno nauče tu najstrašniju i najznačajniju lekciju, ljudi će moći okrenuti leđa tolikim desetljećima koliko su uzimali Prirodu zdravo za gotovo.

Neki vjeruju da se duše stare Atlantide sve više reinkarniraju, zbog čega se i povećalo zanimanje za nju. Osim toga, metafizičari špekuliraju da se te duše vraćaju kako bi spriječile ponavljanje kataklizme, koja je potpuno uništila njihovu veličanstvenu civilizaciju i gotovo čitav svijet. Druge se navodno reinkarniraju kako bi iznova izazvale kataklizmu, no ovaj put na planetarnoj razini. Bez obzira kako ćete protumačiti ta gledišta, točno je da se svijet ubrzano približava točki u vremenu, koja nevjerojatno podsjeća na dane neposredno prije uništenja Atlantide. I naša civilizacija je globalna, njezini stanovnici su opijeni užicima vulgarnog materijalizma, njihova društva se iznutra raspadaju od straha, zločina i propadanja; pojedinci osjećaju bespomoćnost.

"Kako će sve završiti?", ljudi se pitaju. Neka odgovor potraže u Atlantidi.

ŽELEZNI & IRS

Bilješke

Uvod

1. L. Sprague de Camp, *Lost Continents* (New York: Dover, 1970).
 2. Richard Cremo, *The Hidden History of the Human Race* (London: Govardhand Hill, 1994).
 3. Navod iz, Francis Hitching, *Before Civilization* (New York: Holt, Rinehart & Winston, 1991), 132.
 4. James G. Bramwell, *Lost Atlantis* (New York: Harper, 1938) 7.
2. poglavlje: Gdje je Adantida?
1. E. Orowan, "The Origin of the Oceanic Ridges", *Scientific American*, svez. 224, br. 7, (1969): 34-51

2. Robert Bolt, *Geological Hazards* (New York: Springer Verlag, 1975), 153.
3. F. M. Bullard, *Volcanos in History, in Theory and in Eruption* (Austin: University of Texas Press, 1966), 55-73.
4. Sigurdur Thorarinsson, *Surtsey: The New Island in the North Atlantic* (New York: Viking Press, 1967), 16, 17
5. William Wertenbaker, *The Floor of the Sea* (Boston: Little, Brown, 1974), 113-76.
6. "Concrete Evidence for Atlantis?" (*Earth & Planetary Science Letters*, svez. 26, 8), ožujak 1975.
7. Wilhelm Schreiber, *Vanished Cities* (New York: Viking Press, 1970), 125.
8. Richard Perry, *The Unknown Ocean* (New York: Taplinger, 1972), 103-54.
9. Maurice Ewing, "New Discoveries in the Mid-Atlantic Ridge" *National Geographic*, svez. 38, br. 8 (1949), 24.
10. Dorothy B. Vitaliano, "Atlantis from the Geologic Point of View", u *Atlantic: Fact or Fiction*, ur. Edwin S. Ramage (Bloomington: Indiana University Press, 1978), 141-2.
11. Rene Malaise, "Ocean Bottom Investigations and their Bearings on Geology", *Geologiska Foreningens I, Forhandlingar*, svez. 17, br. 4 (1957), 6-10.
12. Ibid., 22.
13. Dr. Kenneth Landas, citat u Wolfgang Hegeny, *Atlantis, Impressions from the Depths of the Ocean* (New York; Van Nos Reinhold, 1984), 27.
14. Kenneth J. Hsu, "When the Mediterranean Dried Up", *Scientific American*, 227, (1972), 26-36.
15. H. Williams and A. R. McBirney, *Volcanology* (San Francisco: Freeman-Cooper, 1979), 33-51.
16. Ewing, "New Discoveries", 40.

17. Preston Sturat, *Animal Behaviorism* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1979), 253-55.
18. Trudie Richardson, *South American Insects* (Carbondale, Ill.: Southern Illinois University Press, 1962), 148.
19. Michael Burke, *Mysteries of the Sargasso Sea* (Chicago: Regnery, 1975), 55-80.
20. A. N. Strahler, *The Principles of Physical Geology* (New York: Harper & Row, 1977), 44-76.
21. Marry Settegast, *Plato Prehistorian* (New York: Lindsfarne Press, 1990), 154.
22. J. V. Luce, *The End of Atlantis* (London: Thames & Hudson, 1969), 11-103.
23. Vitaliano, "Atlantis from the Geological Point of View", 144-46. -
24. Kenneth Caroli, *osobna prepiska*, ljetno, 1995.
25. James Mavor, *Voyage to Atlantis* (Rochester, Vt.: Park Street Press, 1990), 24-38.
26. Caroli, *osobna prepiska*.
27. Andrew Collins, "Has Atlantis Been Found?" *Ancient American* svez. 6, 38 (2001), 14.
28. Frank C. Whitmore, et. al., "Elephant Teeth from the Atlantic Continental Shelf, *Science*, svez. 156 (1967), 1477-81.
29. Charles Pellegrino, *Unearthing Atlantis* (New York: Random House, 1991), 19-44.
30. Jürgen Spanuth, *Atlantis of the North* (New York: Van Nostrand Reinhold Co., 1979), 155.
31. Bolt, *Geological Hazards*, 126.
32. R. W. Hutchinson, *Prehistoric Crete* (London: Penguin Books, 1968.), 23.
33. Desmond Lee, "Appendix on Atlantis", u *Platon, Timaeus and Critias* (London: Penguin Classics, 1977), 147-9, 159, 164.

34. Caroli, osobna prepiska.
35. Caroli, osobna prepiska.
36. Caroli, osobna prepiska.
37. Robert Drews, *The End of the Bronze Age* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1993), 8-18.
38. A. Kanta, *The Late Minoan III Period in Crete: A Survey of Sites, Pottery, and Their Distribution* (Goteborg, Švedska: Anstrom, 1980), 326 (prev. Rolf Sigurdson, Maxwell Publishing Co., New York, 1983.)
39. Philip Betancourt, *The History of Minoan Pottery* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1985), 159.
40. James Walter Graham, *The Palaces of Crete* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1962), 152.
41. Caroli, osobna prepiska.
42. David Zink, *The Stones of Atlantis* (Princeton, N. J.: Prentice-Hall, 1990), 28-48.
43. William Donato, "Bimini and the Atlantis Controversy: What the Evidence Says", *The Ancient American* svez. I, br. 3 (1993), 4-13.
44. Douglas G. Richards, "Archaeological Anomalies in the Bahamas", *Journal of Scientific Exploration* svez. 2, br. 2 (1988), 181-201.
45. Caroli, osobna prepiska.
46. Zink, *The Stones of Atlantis*, 143.
47. Fritz Herzmeier, *Greco-Roman Science and Scientists* (Berkeley, Calif.: University of California Press, 1967), 114.
48. U, "De Generatione Corruptione", navod u Richard McKeon, *The Basic Works of Aristotle* (New York: Random House, 1941), 212.
49. Gerhard Herm, *The Phoenicians* (New York: William Morrow & Co., 1962), 54.
50. Herzmeier, *Greco-Roman Science*, 65.
51. Herzmeier, *Greco-Roman Science*, 77.

52. Herzmejer, Greco-Roman Science, 78.
53. Herzmejer, Greco-Roman Science, 77.
54. Abraham Salafi, Islamic Light in the Dark Ages (New York: Revere Press, 1986), 39.
55. Thorarinsson, Surtsey, 154.
56. J. W. Judd, "The Eruption of Krakatoa and Subsequent Phenomena", u Report of the Krakatoa Committee of the Royal Society, ured. G. J. Symons (London: Treubner, 1888)
57. Svante Arrhenius, The Earth and the Universe (London: Wellington, 1927), 197.
58. Caroli, osobna prepiska.
59. Bruce C. Heezen, i dr., "Flat-Topped Atlantis, Cruiser and Great Meteor Seamounts" Bulletin of the Geological Society of America, svez. 7, br. 3 (1967), 21.
60. Emily D'Aulaire i Per Ola D'Aulaire, "Return to Krakatoa" Reader's Digest, svez. 51, br. 3 (1979), 119-123.
61. Platon, Timaeus and Critias, prev. Desmond Lee (London: Penguin Classics, 1977), 146-53.
3. poglavlje: Kraljica legendi
1. Augustus Le Plongeon, Queen Moo and the Egyptian Sphinx, 2. izd. (New York: izd. 1900), xiv, xv.
2. Otac Diego de Landa, Yucatan Before and After the Conquest, Mark Sharpe, prev. (New York: Dover, 1976), 10-210.
3. Robert Graves, The Greek Myths, svez. 2 (New York: Brazillier, 1961), 28.
4. Francis Wilcoxon, Plato's Laws (Boston: Arthur House Publishers, 1889), 223.
5. Wilcoxon, Plato's Laws, 225.
6. Robert Drews, The End of the Bronze Age (Rutgers, N. J.: Princeton University Press, 1993), 10.

7. Platon, Timej i Kritija
 8. Wilcoxen, Plato's Laws, 228.
 9. Wilcoxen, Plato's Laws, 221.
 10. Wilcoxen, Plato's Laws, 229.
 11. Frank Joseph, Atlantis in Wisconsin (Lakeville, Minn.: Galde Press, 1995), pogl. 2, 3 i 4.
 12. Wilcoxen, Plato's Laws, 228.
 13. Edward Andrews, Sacred Crocodile (New York: Huntington Publishers, 1990), 126.
 14. Hans Brander, prev. The Geographica of Diodorus Siculis (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1889), 237.
 15. T. w. Rolleston, Celtic (New York: Avenel Books, 1986), 136.
 16. Zahvaljujem Robyn Sherard, upr. pomoc., Meteor Crater Enterprises, Inc., Flagstaff, AZ, za podatke o meteorskom krateru.
 17. John A. Wood, "Long Playing Records", Natural History Magazine svez. 22 (1981), 60.
 18. Roberta Willington, A History of the Navaho (Norman, Okla.: University of Oklahoma Press, 1953), 22.
 19. G. T. Emmons, Canadian History and Prehistory (Vancouver, B. C.: Raverston Publishers, 1942), 97-101.
4. poglavlje: Vatra s neba
1. Albert Kozinsky, "Statistical Analysis of Universal Flood Legends" Science Review svez. 12, br. 3 (1973), 112.
 2. Richard Andree, navod u, Lloyd Harbister, Odds against Everything (Los Angeles: Rutgers House, 1959), 22.
 3. CA. Burland, The Gods of Mexico (London: Eyre & Spottiswoode, 1970), 138.
 4. R. van Over, Sun Songs, Creation Myths from around the World (New York: New American Library, 1980) 33-41.

5. Pierre Grimal, Larousse World Mythology (New York: Putnam & Sons, 1958), 127-32.
6. Lewis Spence, The Myths of the North American Indians (New York: Dover Publications, izd. 1989.; prvo izd. 1926.), 99-105.
7. Rudolf Meisters, South American Mythology (London: Thames & Hudson, 1966), 88.
8. Zelia Nuttall, The Fundamental Principles of Old and New World Civilizations (Cambridge, Mass.: Peabody Museum, Harvard University, svez. II), 139.
9. Ivan Lissner, The Silent Past (New York: G. P. Putnam, 1962), 177.
10. Lisner, *ibid.*, 100.
11. Ignatius Donnelly, Ragnarok: The Age of Fire & Gravel (1883; ponovno izd., New York: Steiner Books, 1976), 168.
12. Immanuel Velikovsky, Worlds in Collision (New York: Dell Publishers, 1951)
13. Otto Muck, The Secret of Atlantis (New York: New York Times Press, 1978)
14. Sharon Begley, "The Science of Doom", Newsweek, 23. studeni 1992, 60.
15. Edgerton Sykes, Man across the Atlantic (London: Robertson Press, 1958.)
16. Platon, Timej i Kritija
17. Ovidije, Metamorphoses, prev. H. Gunther (New York: Harster Press, 1927), 41.
18. Platon, Timej i Kritija
19. Graves, The Greek Myths, svez. 2, 28.
20. Velikovsky, Worlds in Collision, 117.
21. Johann von Goethe, All mein Gedenken (Berlin: Brandenburg Verlag, 1929), 48.
22. Platon, Timej i Kritija

23. Quintus of Smyrna's Little Iliad, prev. Westbrook Murphy (New York: Macmillan, 1960), 248.
24. Westbrook Murphy, prev., The complete Hesiod (New York: Macmillan, 1960), 248.
25. R. Cedric Leonard, The Quest for Atlantis (New York: Manor Books, 1979), 111-2.
26. René Guénon, Fundamental Symbols: The Universal Language of Sacret Science (Cambridge, England: Quinta Essentia, 1995), 80, 81.
27. Ovidije, Metamorfoze
28. Frank Taylor, The World of the Greeks and Romans (New York: Doubleday, 1959), 62.
29. Taylor, The World of the Greek and Romans, 191.
30. Murphy, The Complete Hesiod, 354.
31. Victor Clube i Bill Napier, The Cosmic Serpent (London: Faber, 1982), 71.
32. Dr. Richard Englehardt, navod u, Clube i Napier, The Cosmic Serpent, 152.
33. Donnelly, Ragnarok, 202.
34. Ovidije, Metamorfoze
35. Theodore H. Gasten, Myth, Legend and Custom in the Old Testament (New York: Harper & Row, 1969), 112-31.
36. Alfred M. Renfrew, The Flood (St. Louis, Mo.: Concordia Publishing, 1951.), 132-48.
37. Robert Graves i Raphael Patai, Hebrew Myths, the Book of Genesis (New York: Greenwich House, 1964), 20. pogl.
38. Werner Keller, The Bible History (London: Hodder & Stoughton, 1965), 132.
39. Fulton J. Sheen, "Life Is Worth Living", NBC TV emisija, 17. srpanj 1957.
40. Caroli, osobna prepiska.

41. Ovdje navedenu verziju Biblije preveo je Robert Conkey u izdanju Congreaves Publishers, London, 1895.
42. H. R. Ellis Davidson, *Mythology of the Norse* (New York: HarperCollins 1969), pogl. 12 i 14.
43. Donnelly, Ragnarok, 146.
44. Steven Reichal, *God of Northern Europe* (New York: Grosset & Dunlap, 1963), 202-5.
45. Leonne de Cambrey, *Lapland Legends* (London: Hastings Publishers, 1926), 187.
46. Lewis Spence, *The Myths of the North American Indians* (1926; ponovno izd. New York: Dover Publications, 1989), 315-21.
47. John Boatman, *My Elders Taught Me: Aspects of Great Lakes American Indian Philosophy* (Rochester, Md.: University Press of American Indian, 1992), 128-9.
48. August Le Plongeon, *Queen Moo and the Egyptian Sphinx*, 2. izd. (New York: u vlastitoj nakladi, 1900.), lix, 1.
49. Benny J. Peiser, Trevor Palmer i Mark E. Bailey, izd., *Natural Catastrophes During Bronze Age Civilisations: Archaeological, Geological, Astronomical and Cultural Perspectives* (Oxford, England: Archaeopress, 1998), 151.
50. Peiser, Palmer i Bailey, *Natural Catastrophes*, 148, 151.
51. Ibid., 151.
52. Paul Rutgers, *Apache Law and Myth* (Reno, Nev.: University of Nevada Press, 1975), 119-28.
53. Gertrude Jobses i James Jobses, *Outer Space: Myths, Name Meanings, Calendars* (London: Scarecrow Press, 1964), 185.
54. Donnelly, Ragnarok, 255.
55. Frank Waters, *Book of the Hopi* (ponovno izd. s bilješkama, Santa Fe, N. M.: Rathers Press, 1970), 177.
56. Arthur Schopenhauer, *Parerga und Paralipomena*, svez. 2, br. 303, autorov prijevod s njemačkog.

57. R. van Over, *Sun Songs: Creation Myths from Around the World*, 326.
58. Nigel Davies, *The Ancient Kingdoms of Mexico* (London: Penguin Books, 1982), 386.
59. Pierre Grimal, *Larousse World Mythology*, 521.
60. Postanak, 8:20, 9:17
61. Sylvanus Morley, *The Ancient Maya* (San Francisco, Calif.: Stanford University Press, 1946), 176.
62. Zelia Nuttall, *The Fundamental Principles of Old and New World Civilizations*, 269.
63. Dennis Tedlock, *prev. Popol Vuh* (New York: Simon and Schuster, 1985), 164.
64. Charles Gallenkamp, *Maya* (London: Frederick Muller, 1960), 36.
65. Hans Helfritz, *Mexican Cities of the Gods* (New York: Praeger, 1968), 162.
66. Rudolf Meisters, *South American Mythology* (London: Thames & Hudson, 1966), 134-39.
67. Albert MacKenzie, *The Encyclopedia of South American Myths and Legends* (London: Albert Hall Publishers, Ltd. 1926), 228.
68. Ibid.
69. Ibid., 227.
70. Ibid., 110.
71. Jonas Wölk, *Oral Histories of Polynesia* (New York: New York University Press, 1955), 107.
72. Ibid.
73. Ibid., 78.
74. Abraham Fornander, *Migration Tales of the Hawaiian Islands* (London: Castlewood Publishers, Ltd., 1922), 89.

75. Richard Hochland, *Australia and Its Aborigines* (San Antonio, Tex.: Marvel Craft Publishers, Inc., 1965), 44.
76. Lisa De La Ponte, *Asian Origins in Myth and Folk Tale* (Chicago: Regnery Press, Inc., 1977), 56.
77. *Ibid.*, 69.
78. Prof. Nobuhiro Yoshida, *Japanese Myths and Fairy Tales* (Amherst, Wise: Ancient American Press, 2000.), 23.
79. *Ibid.*, 22.
80. Lien Chou Sei, *Ancient Tales of My Chinese Motherland* (New York: Doubleday & Company, 1969), 331.
81. W. S. Blackett, *A Lost History of America* (London: Trubner & Company, 1883), 145.
82. Jessica Ions, *Egyptian Mythology* (New York: Doubleday and Company, 1962), 33.
83. Pierre Grimal, *Larousse World Mythology* (New York: Putnam & Sons, 1958), 94.
84. Derrick Peterson, *Ancient India: Its Records and Folk Memories* (New York: G. P. Putnam & Sons, 1974), 174.
85. *Ibid.*, 261.
86. *Ibid.*, 257.
87. *Ibid.*, 413.
88. Xena Rashnapuhr, *The Persian Deluge with Heaven* (London: Harcross Publishers, Ltd, 1939), 361.
89. Robert M. Glastone, *Sub-Saharan Myth and Folk Tale* (San Francisco: Afrocentric Press, 1999), 274.
90. Anthony Mercatante, *Who 's Who In Egyptian Mythology* (New York: ClarksonN. Potter, 1978), 155-58.
91. Osobna prijepiska s Kennethom Carolijem, 9. ožujak 2001.
92. Anthony Mercatante, *Who 's Who In Egyptian Mythology* (New York: ClarksonN. Potter, 1978), 155-58.

5. poglavlje: Kako je uništena Atlantida?

1. William F. Murname, *United with Eternity, a Concise Guide to the Monuments of Medinet Habu* (Chicago: The Oriental Institute of Chicago Press), 1980, 44.
2. F. W. Edgerton & J. Wilson, *Historical Records of Ramses-IIIrd* (Chicago: University of Chicago Press, 1964), 22-26.
3. Jürgen Spanuth, *Atlantis of the North* (New York: Van Nostrand Reinhold Co., 1979), 131-45.
4. J. H. Breasted, *Ancient Records: Egypt, svez. 1* (Chicago: University of Chicago Press, 1927)
5. Robert Graves, *The Greek Myths, svez. 2* (New York: George Braziller, Inc. 1959), 29.
6. Sir Leonard Wooley, *A Forgotten Kingdom* (Harmondsworth, U. K.: Penguin, 1926), 156-64.
7. Robert Drews, *The End of the Bronze Age* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1993), 55.
8. Josef Wiesner, *Fahren und Reiten (Archaeologia Homerica I F)*, (Goettingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 1968), 136.
9. Drews, 58.
10. Spanuth, *ibid.*, 135.
11. Edgerton, 173.
12. Kenneth Caroli, *osebna prijepiska s autorom, ljeto, 1995.*
13. Edgerton, *ibid.*, str. 155.
14. Edgerton, 159.
15. R. Hewitt, *From Earthquake, Fire and Flood* (London: Scientific Book Club, 1958), 117.
16. Caroli, *ibid.*
17. M. I. Budyko, "On the Causes of Climate Variations", *Sverig Meteorological-Hydrological Institute, Stockholm (Švedska) i Cambridge (MD), ser. B, svez. 3, br. 28:6. do 13. ožujak, 1949.*

18. Lowell Ponte, *The Cooling* (Princeton, N. J.: Prentice-Hall, 1976), 202.
19. Robert Claiborne, *Climate, Man and History* (New York: Angus and Robertson, 1970), 174-91.
20. *Science*, travanj 1959, svez. 42, br. 9, 39.
21. Ponte, 263.
22. Caroli, *ibid.*
23. Caroli, *ibid.*
24. Joseph Robert Jochmans, Litt. D, "Cosmic Blitzers and Planet Busters" u, *Journeys into Meta-Creation*, P. O. Box-10703, Rock Hill, SC 29731-0703, 1996, 188.
25. Henriette Mertz, *Atlantis, Dwelling Place of the Gods* (Chicago: Swallow Press, 1976), 169-77.
26. Mertz, 184.
27. G. A. Zielinski, i dr., "Record of Volcanism since 7000. pr. Kr. from the GISP2 Greenland Ice Core and Implications for the Volcano-Climate System", *Science*, svez. 264, br. 5, 13. svibanj 1994, 948.
28. James Churcward, *The Cosmic Forces of Mu* (Albuquerque: BE Books, 1988), 254.
29. Drews, 66.
30. Caroli, *ibid.*
31. Hewitt, 342.
32. Budyko, 13.
33. Edgerton, 126.
34. Edgerton, *ibid.*
35. Edgerton, *ibid.*
36. Michael Astour, "New Evidence on the Last Days of Ugarit", *AJA* 69, srpanj, 1965, 253-58.

37. Caroli, *ibid.*
38. Gian Ruffolo, *Assyria, Land of Gods and Men* (New York: Harper & Row, 1955), 105.
39. Ruffolo, *ibid.*, 43.
40. Ruffolo, *ibid.*, 119.
41. Ruffolo, *ibid.*, 119.
42. Jochmans, *ibid.*, 51.
43. Otto Muck, *The Secret of Atlantis* (New York: The New York Times Press, 1978), 201.
44. National Geographic Magazine, Washington, D. C: National Geographic Society, svez. 79, br. 7, 10. kolovoz 1972, 50.
45. Sharon Begley, "The Science of Doom", *Newsweek*, svez. 46, br. 3, 23. studeni 1992, 56.
46. Begley, *ibid.* 59.
47. Begley, *ibid.* 60.
48. Begley, *ibid.* 58.
49. Begley, *ibid.*
50. Victor Clube & Bill Napier, *The Cosmic Serpent* (London: Faber, 1982), 144.
51. Desborough, citat u *Natural Catastrophes During Bronze Age Civilizations: Archaeological, Geological, Astronomical and Cultural Perspectives*, ur. Benny J. Peiser, Trevor Palmer i Mark E. Bailey (Oxford, England: Archaeo Press, 1998), 337.
52. *Ibid.*, 426.
53. *Ibid.*, 314.
54. George Catlin, *The Okipa Ceremony* (Norman, Okla.: University of Oklahoma, 1958), 39.
55. *Ibid.*, 30.

56. Alexander Karnofski, *Serpent Worship* (Toronto: Tutor Press, 1980), 93.
57. Frank Waters, *The Book of the Hopi* (New York: Viking Press, 1963), 97.
58. Waters, *ibid.*
59. Ronald M. Douglas, *Scottish Lore & Folklore* (New York: Beckman House, 1982), 94.
60. Douglas, *ibid.*, 95.
61. Fritz Schachermeyr, *Griechische Fruehgeschichte* (Vienna: Oesterreiche Akademie der Wissenschaft, 1984), 102.
62. Jack Stone, *Tunguska, The Siberian A-Bomb of 1908?* (New York: Star Books, 1977), 153.
6. poglavlje: Kada je uništena Adantida?
1. Scripps' Letter svez. 27, br. 9, 1995, Scripps Institute of Oceanography, University of California, San Diego.
 2. Elizabeth Wyse i Barry Winkleman, gl. ured., *Past Worlds, the Times' Atlas of Archaeology* (New York: Avenel, 1995), 72-75.
 3. Norman P. Ross, ured., *The Epic of Man* (New York: Time, Inc.), 30-41.
 4. Kenneth Caroli, prepiska s autorom, travanj 2000.
 5. Caroli, *ibid.*, srpanj 2001.
 6. Immanuel Velikovsky, *Worlds in Collision* (New York: Dell Publishers, 1951), 42.
 7. L. Taylor Hansen, *The Ancient Atlantic* (Amherst, Wise.: Amherst Press, 1969), 382.
 8. Velikovsky, *ibid.*, 44.
 9. Stern Magazine, Mannheim, Njemacka: svez. 22, br. 3, 12. lipanj 1952, 6.
 10. Veronica Ions, *Egyptian Mythology* (London: Hamlyn, 1963), 31.

11. Plutarh, *Lives*, prev. John Dryden (New York: Modern Library, 1932), 154, 155
 12. Richard Feyodorovitch, *Greek and Roman Sourcebook* (Chicago: Raster Press, 1954), 328.
 13. James Bailey, *The God-Kings and the Titans* (New York: St. Martin's Press, 1973), 122-26.
 14. Victor Clube & Bill Napier, *The Cosmic Serpent* (London: Faber, 1982), 153.
 15. Prof. H. A. T. Reiche, "The Language of Archaic Astronomy: A Clue to the Atlantis Myth?", *Technology Review* svez. 2, br. 5, prosinac 1977,85.
 16. Feyodorovitch, *ibid*, 296.
 17. Caroli, osobna prepiska, 12. listopad, 2001.
 18. Velikovsky, *ibid*. 142.
 19. Vergilije, *Eneida*, prev. Hubert Fox (London: Antiquarian Publishers, 1910), 44, 45.
 20. Platon, *Timaeus and Critias*, prev. Desmond Lee (London: Penguin Classics, 1977), 134.
 21. Gertrude & James Jobes, *Outer Space: Myths, Name Meanings, Calendars* (London: Scarecrow Press, 1964), 185.
 22. Caroli, *ibid*.
 23. R. G. Haliburton, "Festival of the Ancestors: Ethnological Researches Bearing on the Year of the Pleiades", *navod Augustusa Le Plongeona u Queen Moo and the Egyptian Sphinx* (New York: self-published, 1900), 111.
 24. *Ibid*.
7. poglavlje: Zivot u Atlantidi
1. H. R. Stahel, *Atlantis Illustrated* (New York: Grosset & Dunlap, 1982).
 2. Kenneth Caroli, osobna prijepiska.

3. Gilbert Charles-Picard, *Daily Life in Ancient Carthage* (New York: Macmillan, 1961), 19.
4. Eileen Yeoward, *The Canary Islands* (Devon, Engleska: Arthur H. Stockwell, Ltd, 1975.), 44.
5. Frank Waters, *The Book of the Hopi* (New York: Viking Press, 1963), 156.
6. E. P. Hooten, *The Ancient Inhabitants of the Canary Island* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1915.)
7. Dietrich Woelfel, *Die Kanarischen Inseln: Die Westafrikanischen Hochkulturen und das Mittelmeer* (Bamberg: G. Bauriedl, 1950), 117.
8. M. O. Howey, *The Cults of the Dog* (London: Ashington, 1972), 44-45.
9. Ignatius Donnelly, *Atlantis*, 258.
10. A. Tovar, *The Basque Language* (New York: Macmillan, 1957), 271.

8. poglavlje: Otkrivanje Atlantide

1. R. Cedric Leonard, *The Quest for Atlantis* (New York: Manor Books, 1979), 174-76.
2. Charles Belitz, *Atlantis: The Eighth Continent* (New York: Ballantine Books, 1984), 93.

9. poglavlje: Priča o Atlantidi ispričovijedana u jednome dahu

1. Elena Maria Whishaw, *Atlantis in Spain* (1929; ponovno izd. Kempton, III.: Adventures Unlimited Press, 1994), 62.

Epilog: Mi kao Atlantidani

1. Stanley Hopkins, "WWF Conference in Geneva", Saint Paul (Minnesota) Pioneer Press, 12. ožujak 1996.
2. Robert Dales, "Global Warming News", Chicago Tribune, 2. veljače 1995.
3. Patrick O'Connell, "World Geophysical Symposium Meets in Switzerland", The Chicago Tribune, 20. travanj 1994.

Afrika 108-109, 133-134, vidi isto

Egipat Albion 118

Aleksandar Veliki 87 -Alkionej 108 Alkiona 182, 185 Amadis 131
Amenemhat III. 94, 97 Amenhotep III. 108 Amerika, proročanstvo 118
Ancient Atlantic, The 175 Andree, Richard 100 Antesterije 106
Aristotel 77 Arrhenius, Svante 78 Ašhurdan I. 153 Atlantida

drevni zapisi o 87-88 ...vidi isto, Platon

rođenje 45-46, 53-54, 174-176,

182, 199-200, 208-209 kolonije 15, 76, 202, 209-210, SL 1 paleolitske
teorije 172-173, 175 veličina 79-80, 171-172, 194-195 kao tabu tema
14-17, 49-50 područje 23-25, 26-28, 31-33, 188-195

Atlantida, teorije o lokaciji 15, 56,

76, 80-81, 83-84, 108 Bahami 69, 71-74, 76, 81, 203 Kreta 15, 55-61,
64-65, 67-68,

74, 80, 92, 175-176, 203

Kuba 75-76, 203 Heligoland 56

Srednjeatlantski greben 43-45, 79, 81,84, 102, 157, 164, 195,210

suvremene ekspedicije 203, 206

Oceanografska zona pukotine 77

Tera 56-58, 60-61, 64-68 Atlantida, uništenje

posljedica 90-93, 141, 147-149, 162,179

teorija o kometu 101-137, 149, 151-153, 160-165, 195-196, 210

datiranje 46, 48, 176-187

teorija o potresu 83, 205-206

kobni znakovi 33, 35-36

teorija o vulkanskoj erupciji 36-42, 51-52, 81-84, 205-206 Atlantida,
uništenje, arheološki dokaz

Mala Azija 141-143, 146-147, 152-153

Njemačka 146

Velika Zmija, humak 165-169, 180
Grčka 143-144, 146-147 Zmijski humak u Loch Nellu
168-169, 180 MedinetHabu 138-140, 144-146,
152, 179, 180-181, 187, 197,
SL 9
komadići meteorita 165-166 Sjeverna Amerika 148
atlantidska kultura kalendari 192
slonovi 32, 61-62, 192, 194 carska obitelj 30-31, 57, 59, 60,
114, 191-192, 197 jezik 200-202
kao vojna sila 24-25, 27, 32, 57-
58, 79-81, 85-86, 139-140,
190, 195, 198, 210 moral, propadanje 18-19, 34-35,
197-198, 213-214 rasne značajke 25, 196-198, 201-
202
reinkarnacija 216 religija 18, 29-31, 32, 181-182, 199
gornje klase 28-29
bogatstvo 25-27, 114, 198-199, 209-210 Atlantis Illustrated 188, 190
Atlant 29, 105, 109, 122, 182, 192,
209
Atlas 22-24, 30, 32-33, 35-36, 38-41, 46, 51, 54-55, 60, 78, 114, 117,
125, 140, 165, 186, 195, 201, 205
Azija 66, 128-129, 131, 163, 180, 184-185
Azori 44, 46-48, 51, 52, 151
Asteci, civilizacija 59, 60, 121-124, 131, 180-181, 183-184, SL 13
Babilon 112, 113-116, 153 Bahami 69, 71, 74, 212, SL 12 Bailey,
James 177, 178 Bandelier, Adolph 126 Basinsky, Sergi 102 Baski

200-202 Bear Butte SL 7 Beaumont, Comyns 101, 178 Bellamy, H. S.
102 Berlitz, Charles 73 Berosus 113

Betancourt, Philip 67 biblijski mitovi 111-116, 145-146, 185

Bimini cesta 69-77, 212, SL 12 Bismarck 204 Blake, William 117, 119
Blavatski, Helena 78 Borej 169 Brahma 132, 133 Bramwell, James 15
brončano doba

i Atlantičani 26-27, 92-93, 114, 200,210

klimatske promjene 147-149, 161-162

mračno doba 90-93, 141, 147-149,162, 179 Busch, Andreas 63

Campbell, Joseph 86

Caroli Kenneth 54, 58, 60, 65-68, 73, 74, 79-80, 113, 135, 144, 146,
149, 153, 160, 173-174, 178, 183, 190

Catlin, George 167 Cayce, Edgar 214 Cezar 87

Chilam Balam 124-125 Cholula, piramida 123-124 Clube, Victor 14,
110, 158, 159,

177,183 Collins, Andrew 61, 75 Corli, G. R. 101 Cortes, Hernan 131
Cosmic Serpent, The 14 Cousteau, Jacques 64, 73, 214

da Vinci, Leonardo 50

Dan mrtvih, svečanosti povodom
106, 186-187 Darije I. 87

de Camp, L. Sprague 12 Desborough, Richard 162

Deukalion 105, 106

Dijalozi 12, 57, 60, 62, 65, 68, 74, 79, 83, 86, 92-93, 112, 114, 172,
175, 176, 188, 211 ...vidi isto, Kritija; Zakoni; Timej

Diodor Sicilski 151, 177

Dioniz 106

Donato, William 70, 73

Donnelly, Ignatius 78, 101-102, 110,

118, 201, 212, SL 11 Drews, Robert 67, 90
Edda 116, 118 Edrizi 62, 78
egipatska civilizacija 72, 79-80, SL 2, SL 6, SL 8
kalendari 176-178
mit o krokodilu 94-95, 97
propast 141-143, 179
mitovi o potopu 120-121, 134-136, 185
Velika piramida u Gizi 34, 182, 189, 198
mjerne jedinice 189
Medinet Habu 138-140, 144-145, 152, 197, SL 9
pisani zapisi 173-174 ekološka šteta koju su uzrokovali
ljudi 216 Elektra 112, 122 Emmons, G. T. 97 Encke, Johann Franz
102, 158 Eneida 142, 171, 180, 188 Englehardt, Rudolf 110 Engleska
46, 56, 66, 118, 162, 201
...vidi isto, Stonehenge Eratosten 76 Eskimi 94-95 Etiopija 108-109
etrušćanska civilizacija 11, 59, 193,
197, 200-201, SL 1-2, SL 10 Eudox iz Cnidusa 177 Eumelos 57, 59,
60, 197
Ewing, Maurice 47, 51
Faeton 106-108, 110, 111, 123 Fernando Noronha, otočje 62 Filon
Judejski 77 Finn-ljudi 94, 95, 97 Foronej 105
Franzen, Lars 161, 162, 195 Frost, K. T. 55, 65
Goethe, Johann Wolfgang von 107, 223
Graves, Robert 88, 221, 223, 226 grčka civilizacija 87, 147, 164, 179
Guanche, civilizacija 71, 81, 109, 196-197, 198, 200, 201, 202, 206
Haliburton, R. G. 186, 187, 229
Hansen, L. Taylor 175, 229

Hathor 157, 184, 186
Hatšepsut 136, SL 2
Havaji 128, 129, 163, 184
Heligoland 56
Helije 106-107, 109
Herodot60, 177
Hesiod 108, 110, 223
Hesperide 108, 193
Hetitsko carstvo 61, 79, 80, 141-
142, 147, 153, 163, 179, 190,
205, 210
Hidden History of the Human Race,
The 14, 218 Hoerbiger, Martin 102 Holt, Henry 156
Homer 60, 62, 87, 108, 141, 143,
204 Hör-Aha 174 Hrouda, B. 143 Hrym 117 Huracan 124
Hutchinson, R. W. 64, 219 Ilijada 204
Indija 55, 63, 132-133, 163, 183, 186
Inke, civilizacija 59, 184, 201-202 Ipuwerov papirus 139, 144 Irska
46, 66, 161-162, 175, SL 4 Island 44, 78, 148, 151, 164, SL 16
Itzamna 125-126 Ixchel 125-126
Jeffersovi petroglifi, nalazište SL 7
jegulje, migracije 53, 137
Jochmans, Joseph 149
Jubmel 119
Jung, Carl Gustav 86

Kanarsko otočje 44-46, 51, 54, 55, 58, 60, 71, 78, 109, 117, 151, 164, 175, 196, 200-202, 206, SL 3, SL 14, SL 15 ...vidi isto, civilizacija
Guanche Kar 105 Kir Veliki 87 Klaudije Elijan 77 Kleito 30, 41, 108, 192-193 Klinova, Maria 48 Kometi. Vidi isto, mitovi o potopu; meteori i uništenje Atlantide 101-137, 149, 152-153, 160-165, 195-196, 210 Encke-Oljato 102, 158-160, 162, 165, 169, 179-183, 186-187 Halleyev komet 103, 160, 210 kao potencijalne katastrofe u budućnosti 154-158 i zmijski humci 167-168, 180 Shoemaker-Levy 155, 158 Stohlova kiša meteora 159 Tunguska fenomen 102, 154, 170, 228
Kon Tiki -Viracocha 101, 126 Kreta 11, 15, 55-58, 60, 61, 64-65, 67-68, 74, 146, 152
Kritija 12, 57, 59, 60, 61, 76, 77, 80, 83, 89, 103-104, 108, 114, 122, 133, 135, 173, 175, 181, 188-189, 197, 200, 205, 222-223
kromanjonci 46, 198-202
Kuba 75-76, 203
Landes, Kenneth 50
laponski mitovi o potopu 119
Larsson, Thomas B. 161-162, 195
Le Haye i Morris 99, 101
Le Plongeon, August 87, 121, 221, 224, 229 Lee, Desmond 64, 65, 220-221 leminzi, migracije 52-53, SL 13 Leondard, Cedric 125, 205, 223, 230 leptiri, seoba 53, 137, 215 Lif 117 Lifthraser 117 Lixus 9-10, 70, 180 Lono 184 Lukrecije 110
Machito 122
Madeira 44- 46, 55
magdalenska civilizacija 172-173, 175
Mahabharata 132-133
Maya 132

Maye, civilizacija 88, 121, 123-126, 128, 183, 184, SL 6, SL 14

Mala Azija 31, 90, 105, 141-142, 163, 179, 196, 210

Malaise, Rene 48-50, 219

Maler, Teobert SL 14

Maneton 177-178

Marcellus 109

Massenet, Jules 131

Mahapralaya 132

MedinetHabu 138-140, 144-145, 152, 197, 226 SL 9

Memnon 108, 191

Menés 93-94, 97, 174

Merlin 118, 119

Mertz, Henrietta 56, 150, 178, 227

Metamorfoze 104, 223

Meteori 156-157...vzć/z isto, kometi;

mitovi o potopu i Barringerov krater 95-96, 157,

SL 16

i jezero Guatavita 126-127, 210 muzejski primjerci 165-166 Tauride 158-159, 170, 181-183, 186-187

Meteorologica 11, 226

Metušalah 177

Min 72

minojska civilizacija 56-62, 64-69, 73, 92, 176

mit, 86-89, 138 ...vidi isto, pojedine civilizacije

mitovi o potopu naroda Tihog oceana 128-129

mitovi o potopu 99-137, 152-153, 213 ...vidi isto, pojedine civilizacije

mitovi sjevernoameričkih Indijanaca 95-97, 119-127, 130, 166-167,
182, 214, SL 7 mixtecka civilizacija 100, 129 Monan 127
Moulton-Howe, Linda 76
Muck, Otto 102, 103, 129, 222, 227
Muvatalij 80
Nabukodonosor I. 153
Napier, Bill 14, 110, 158, 159, 177,
183, 223, 228, 229 New Grange 175, SL 4 Niobe 105
Noa 111, 127, 129, 131, 185 nordijski mitovi o potopu 118, 164
nostophilia 53, 137, SL 13 nuklearni pokusi 214
Njemačka 15, 56, 66, 102, 146, 151-152,179,229
Obatala 134 Odin 116
Odiseja 60, 108, 208 Ofion 169
olmečka civilizacija 100, 180, 183 Olokun 134
Ovidije 104, 109, 110, 222, 223 Oziris 136, 177, 186
Pahana 167
paleolitik (kamenno doba) 172-175
Pang, Kevin 66-67
Peiroun 130-131
Pelazg 105, 169
Periplus 11
Piltzintli 123
Pira 105-106
Piramida Sunca 124

Platon 11, 15,43, 56-57, 59-60, 62, 65, 64, 67, 68, 72-77, 79, 80, 83, 85-86, 90-93, 104, 107, 111, 113, 114, 131, 133, 147, 154, 173-175, 179, 181, 186, 189, 192, 195, 197, 220-223, 229, SL 11

Plejade 108, 111-112, 121-123, 179, 186

Plinije Mladi 77

Plinije Stariji 109, 142

Plutarh 77, 177, 229

Pluton 19,214

Popol Vuh 124, SL 6

Posejdon 10, 21, 28-30, 35-36, 40-

42, 59, 74, 104, 133, 138, 181-182,

191-193, SL 12 potop na Gylfiju 118 Povijest Etiopije 109 Potresi

i uništenje Atlantide 83, 205-206

otok Geir fuglasker 44, 83

otok Jolnir 44, 78, 83

otok Nyey 44, 83

Port Royal, Jamaica 63-64, 83, 206

otok Rungholt 63

otok Syrtlingur 44, 83 Poverty Point 180 ptice, seoba 52-53, 137

Ramzes II. 80, SL 8 Ramzes III. 11, 138-140, 145, 160, 169, 179-181, 187, 190, 197, 211 Rebikoff, Dimitri 73 Reiche, Harold A. T. 178, 229

Rongo-mai 129

Sacsahuaman 70, SL 4

Sagan, Carl 154

Santorini, otok. Vidi, Tera

Schopenhauer, Arthur 123, 224

Scorpion 174

Scylax iz Karijande 77

Sebeknefru 94

Secret of Atlantis, The 103, 222, 227 Sekhmet 152, 186, 140, 184 Seti I. 120 Seti II. 152

Settegast, Maria 80, 219

Solon 61, 80, 90, 105, 174, 175-178,
189, 211, SL 10 Spanuth, Jürgen 56, 63, 178, 226 Stahel, H. R. 188,
229 Stonehenge 58, 75, 175, 179, SL 5 Strabon 76, 142 Strickling,
James E. 101 Suekha 119 Susa-no-wo 129

Svjetski fond za životinjski svijet
(WWF) 215 Svemir 154

Sykes, Edgerton 103, 222

Salmanasar I. 153 Shiva 132-133 špiljske slikarije 172

Taaroa 128 Teller, Edward 158

teorija o pomicanju Zemljine ploče
54-55 Teotihuacan 124

Tera 56-58, 60-62, 67-68, 74, 82,
149,176 Tezcatlipocha 123 Tezej 178 Theni 129 TienTi 130

Timej 12, 77, 80, 83, 89, 90, 105-
107, 111, 175, 205,221-223 Tir 59, 113, 116, 175 Titanic 204 Tlaloc
100, 184 Tlingit, civilizacija 97, 98 Trinidad 55

Trojanski rat 31, 142, 143, 151, 178,
197 Tukidid 91 Tutankamon SL 6

Ubar 204

Uništenje čovječanstva 120 Usedom, otok 62-63

Valentine, Manson 73

Velika Aleksandrijska knjižnica 87-

88, 109, 211 Velika piramida u Gizi 182, 198,
213
Velikovsky, Immanuel 102, 175-
176, 179, 229 Vergilije 142, 171, 180 Vitaliano, Dorothy B. 58, 218-
219 Voelupsa 118
von Humbolt, Alexander 101 vulkanske erupcije 82-83, 149-152, SL
15
Anak/Krakatoa 51, 56, 78, 83 Asmada, otok 44 Atami-San 150
i uništenje Atlantide 36-42, 51-52, 81-83, 205-206
Avachinsky 150
Candlemas, otok 151
Hekla 148, 151, 164, 180
Baker, planina 150
Furnas, planina 151
Pelee, planina 82, 151
Saint Helen, planina 82, 150, 170,
205, 83 Shasta, planina 150 Newberry 150 Omuroyama-amagi 150
Saba 150
Sabrina, otok 44, 82- 83
San Salvador 150
Sheveluch 150
Sumbawa, otok 78
Surtsey, otok 44, 218, 220, SL 16
Tambora 117
Vezuv 150
Wooley, Leonard 143, 226 World Wildlife Fund - (Svjetski fond za
životinjski svijet) 215 Worlds in Collision 102, 222-223

Yeu 130 Yurlunggur 129

Zakoni 83, 89-92

Zangerer, Eberhard 178

Zaratustra 134

Zelitsky, Paulina 75-76

Zend-Avesta 134

Zeus 11, 107, 103-104, 110, 114,

123,130, 133 Zink, David 73, 74, 220 Zora 175

Žena iz Elche 197, SL 9

237

STARI GRAD

Jagićeva 11,10000 Zagreb Tel/fax: 01/3740-252 www.stari-grad.com

ŽELEZNI & IBS